T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

ATATÜRK'ÜN NOT DEFTERLERİ
X

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİ

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIMEVİ
2009

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ

ATATÜRK ARAŞTIRMA VE EĞİTİM MERKEZİ (ATAREM)

BİLİM KURULU BAŞKANI

Hv.Plt.Korg.Abidin ÜNAL

ATAREM BİLİM KURULU ÜYELERİ

Prof.Dr.Gülnihal BOZKURT

Dr.Öğ.Alb.Zekeriya TÜRKMEN

Doç.Dr.Yusuf SARINAY

Doç.Dr.Neşe ÖZDEN

Dr.(E)Öğ.Alb.Ali GÜLER

YAYIN KURULU

Kur.Alb.İskender ÖZBAY

Dr.Öğ.Alb.Zekeriya TÜRKMEN

Tar.Uzm.Z.Gülru ÇELEN

Osm.Bil.Arş.Uzm.İbrahim KILIÇ

Tar.Uzm.Dilek ÇAVUŞ

ISBN NU: 975-409-246-x (Tk.)
978-975-409-507-4
NSN NU: 7610270439509

GENELKURMAY BASIMEVİ
YAYIN NUMARASI: 2009/

SUNUŞ

Tarihe yön vererek, toplumsal değişimi gerçekleştiren büyük önderler, köklü bir geçmişe sahip büyük milletlerin bağrından çıkarlar. Fikir ve düşünceleri ile Türk milletine yön vermiş olan Büyük Önder Mustafa Kemal ATATÜRK de ulusuyla bütünleşerek kurduğu çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Türk tarihinde büyük yenilikleri gerçekleştirmiş bir önderdir. Büyük ATATÜRK'ü anlamak kadar anlatmak için de en bilimsel yol, onu kendi eserleriyle, kendine özgü yanlarıyla tanımaktır.

ATATÜRK, kalıplaşmış fikirlerden uzak duran, milletini bir arada tutarak harekete geçirmesini ve elde tuttuğu kuvveti yararlı kılmasını bilen, gerçekçilikten asla ödün vermeyen, önderlik ettiği ulusun ruh ve vicdanındaki eğilimleri gören ve onu eyleme dönüştüren büyük bir liderdir.

Bir başka ifadeyle belirtmek gerekirse ATATÜRK, okuyan, okuduğunu başöğretmen olarak Türk ulusuna öğretmeye çalışan, ulusuyla bütünleşmiş bir önderdir. Önder şahsiyetler kendi milletlerinin kaderine yön veren kişilerdir. Onlar söyledikleri, yazdıkları ve uygulamaları ile milletlerinin hafızalarında derin izler bırakan insanlardır.

ATATÜRK ve dönemi ile ilgili araştırmalarda en önemli kaynaklardan biri, kuşkusuz onun kendi düşüncelerini yansıtan, bizzat kendi kaleminden çıkmış olan not defterleridir. ATATÜRK tarafından kaleme alınan eserlerin bilimsel olarak incelenip yayımlanması hiç şüphe yok ki yakın dönem Türk tarihinin aydınlatılmasına önemli katkı sağlayacaktır.

X. ciltte, Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal'in, merkezi Şam'da bulunan 5'inci Ordu Komutanlığına bağlı 30'uncu Süvari Alayına bölük komutanı olarak tayin edildiği, askerlik hayatında ilk kıta görevi sırasında tutmuş olduğu günlük notlar (928-479-1) ile Trablusgarp Cephesi'nde günlük emirlerin yazıldığı defter olmak üzere, iki ayrı defter ele alınmıştır.

ATATÜRK'ün Osmanlıca olarak kaleme aldığı notları içeren defterler, Türk Silahlı Kuvvetleri ATATÜRK Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM) Genel Sekreterliği uzmanları tarafından titiz bir çalışma ile bugünkü yazıya aktarıldıktan sonra değerlendirmeye tabi tutularak yayıma hazırlanmıştır.

"ATATÜRK'ün Not Defterleri X" adlı çalışmayı yayıma hazırlayan ATAREM Genel Sekreterliği personeline ve yayında emeği geçenlere teşekkür ederim. Hazırlanan bu çalışma, bilim dünyasına önemli bir katkı yapacağı gibi, ATATÜRK ile ilgili bilimsel çalışma yapanlar için de değerli bir kaynak eser olacaktır.

Abidin ÜNAL
Hv.Plt.Korg.
ATASE ve Dent. Başkanı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ
İÇİNDEKİLER..... III
ÖN SÖZ..... V
KISALTMALAR..... IX
AÇIKLAMALAR..... XI

BİRİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(928-479-1, Günlük Emir Defteri)

A. Mustafa Kemal'in 5'inci Ordu Karargâhında Görevli İken Tuttuğu Not Defterinin Tanıtımı ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi (928-479-1)..... 3
B. Mustafa Kemal'in Trablusgarp Cephesi'ndeki Günlük Emir Defterinin Tanıtımı ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi..... 9

İKİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI

(928-479-1, Günlük Emir Defteri)

A. Mustafa Kemal'in 5'inci Ordu Karargâhında Görevli İken Tuttuğu Notların Günümüz Türkçesine Aktarımı (928-479-1)..... 15
B. Mustafa Kemal'in Trablusgarp Cephesi'ndeki Günlük Emir Defterinin Günümüz Türkçesine Aktarımı..... 75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ EMR-İ YEVMİ DEFTERİNİN ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI

(928-479-1, Emr-i Yevmî Defteri)

A. Mustafa Kemal'in 5'inci Ordu Karargâhında Görevli İken Tuttuğu Notların Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları (928-479-1)..... 107
B. Mustafa Kemal'in Trablusgarp Cephesi'ndeki Emr-i Yevmi Defterinin Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları..... 295
ZAMAN DİZİNİ..... 367
DİZİN (Şahıs, Yer Adları)..... 369

ÖN SÖZ

Devletimizin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'ün okuduğu okullarda aldığı eğitim, hiç şüphe yok ki onun kişiliğinin oluşmasında önemli bir paya sahiptir. Harp Okulu öğrenciliği döneminde okulun başarılı öğrencileri arasında yer alan Mustafa Kemal, 1901-1902 eğitim öğretim yılında 459 arkadaşı arasında 8'inci olunca, kurmaylık eğitimi için Harp Akademisine aday öğrenciler arasına girmiştir.

Mustafa Kemal'in Harp Okulu ve Harp Akademisindeki öğrencilik döneminde, yani XX. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti, siyasi, askerî, ekonomik ve toplumsal açıdan bir çözülmenin eşiğinde bulunuyordu. Mustafa Kemal'in doğduğu ve ilk eğitim aldığı yerler Balkan coğrafyasındadır. Burada ortaya çıkan isyan ve kargaşalar, ülkeyi bir süre sonra karışıklığa doğru sürüklemiştir. Uzun yıllar Türklerin idaresinde yaşamış olan gayrimüslim unsurların milliyetçilik duygularıyla harekete geçmeleri Balkanlar'da devlet egemenliğinin zamanla gücünü yitirmesine yol açmıştır.

ATATÜRK ve dönemiyle ilgili olarak yapılan araştırmalarda en önemli kaynaklardan biri şüphesiz ki bizzat ATATÜRK'ün kendi düşüncelerini yansıtan, kendi kaleminden çıkmış kaynaklar olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim, ATATÜRK'ün Türk Kurtuluş Mücadelesi'ni veciz bir şekilde anlattığı Nutuk adlı eseri, bu alandaki en önemli kaynakların başında yer alır. Onun düşüncelerini yansıtan kaynaklardan bir diğeri de hiç kuşkusuz bizzat kendi kaleminden çıkmış olan not defterleridir. Nutuk ve diğer anı türü eserler ile bu not defterleri okunduğunda, ilginç ve bir o kadar da önemli gerçekler ortaya çıkmaktadır.

Bu ciltte incelenen defterlerden ilki, aslı Anıtkabir Komutanlığı Arşivinde muhafaza edilen ve Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal'in, "sunuf-ı selase (üç sınıf: piyade, süvari ve topçu)"de kurmay stajı yapmak üzere merkezi Şam'da bulunan 5'inci Ordu Komutanlığına bağlı 30'uncu Süvari Alayındaki görevini konu alan not defteridir. İkinci defter ise Mustafa Kemal'in Derne Komutanlığı sırasındaki emirlerin ve diğer faaliyetlerin kaydedildiği Emr-i Yevmî (Günlük Emir) Defteri olarak adlandırılmaktadır. Defterin aslı Cumhurbaşkanlığı Arşivindedir.

Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal, Şam'daki kurmay subaylık staj dönemine ait anılarını içeren, 13 Temmuz 1905 tarihinden 15 Ağustos 1907 tarihine kadar olan süreci anlattığı not defterine, 5'inci Ordu mıntıkasındaki gelişmeleri, günlük hayatta karşılaştığı olayları, görevle ilgili hususları, bölge halkının ve idarecilerin tutumlarını kaydetmiştir. Ayrıca not defterine Şam'da bulunduğu sürede okuduğu kitapların adlarını, bunlardan önemli gördüğü konuları ve ilgisini çeken kısımları kısa notlar hâlinde yazmıştır. Defterde yer alan kimi şiir ve şarkı sözleri bir genç subay olarak onun duygularının dışa yansıması şeklinde değerlendirilebilir. Defterde bundan başka yaptığı harcamalarla ilgili kısa notlar ve bazı hesaplamalar da yer almaktadır. Bunun

yanında İslam tarihi ve Napolyon savaşları ile ilgili de kısa notlar defterde yer almaktadır. Defterin 928-479-1-82 sayfasında ise 2 Ağustos 1323/15 Ağustos 1907 tarihi kaydının altında Mustafa (Mim) Kemal imzası yer almaktadır.

ATATÜRK'ün hayatında çok az bilinen bir döneme ait bilgileri içeren bu not defterinin ilk sayfasında (928-479-1-1) iki adet kroki ve mesafeler arasını saat hesabından belirten rakamlar yer almaktadır. Defterde yer alan en erken tarih 30 Haziran 1321/13 Temmuz 1905'tir. Ancak maaş hesaplamalarının yazıldığı 928-479-1-83 sayfasında yer alan mart-nisan-mayıs aylarına ait sarfiyat rakamlarından hareketle 1905 yılı Mart ayından itibaren Mustafa Kemal'e ait kayıtların yer aldığı bir defter olduğunu belirtebiliriz.

ATATÜRK'ün Şam'daki kurmay stajı sırasında tuttuğu günlüklerdeki bilgiler Afet İnan tarafından "ATATÜRK'ü Dinlerken: Vatan ve Hürriyet" adıyla Belleten'in 2'nci sayısında 1937 yılında yayınlanan makalede yer almaktadır. Bundan hareketle bu günlüklerin Afet İnan tarafından görülmüş olabileceği değerlendirilmektedir. Bahse konu Şam defteri daha sonra tarafımızdan 12-16 Kasım 2007'de yapılan VI. Uluslararası ATATÜRK Kongresi'nde "Not Defterinde Yazdıklarına Göre Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal'in Şam'da 5'inci Ordudaki Görevine Dair Değerlendirmeler" adlı bildiri ile bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Günlük Emir defteri de Mustafa Kemal'in kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle gittiği Trablusgarp'ta binbaşılığa terfi ettiği haberini almasını takip eden ilk günlerde Derne Komutanlığını üstlenmesi sonrasında, karargâhı Ayn Mansur'da bulunan Derne Komutanlığının harekât ve idari faaliyetlerine ait emirleri içermektedir.

22 Mayıs 1912 tarihinden 5 Ağustos 1912 tarihine kadarki günlük emirlerinin bulunduğu defterde, Mustafa Kemal'in, teşkilatçılık ve idarecilik yönlerinin yanı sıra, eğitime verdiği önem dikkate değerdir. Topçu komutanlarına verdiği emirlerde, topçunun ateş muharebesi hakkında, her sınıf subayın anlayabileceği tarzda yazılı notlar verilmesini istemekte, komutanlara da konferanslar verdirmektedir. Bir taraftan muharebe devam ederken, diğer taraftan eğitimin üzerinde önemle durulmaktadır.

Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal, muharebe hattında dahi subayların fırsat bulduklarında okuyarak bilgilerini artırmalarından yanaydı. O, subayların okumaları ve dünyadan haberdar olmaları için, genç ve aydın subaylar tarafından pek büyük özveri ve hevesle çıkarılan ve güzel makalelerle Osmanlı ordusundaki çalışmaları ve kahramanlıkları dünyaya tanıtmayı gaye edinen faydalı dergilere ve gazetelere abone olmaları konusunda teşvikte bulunmuştur.

Bu gazetelere ve dergilere abone olmakta iki maksat güdülüyordu. Birincisi, bu gazete ve dergileri ayakta tutmak, yaşatmaktı. İkincisi ve en önemlisi de subayların bu gazete ve dergileri okuyup askerî gelişmelerden

haberdar olmalarını sağlamaktı. Bunlardan başka diğer önemli bir neden de bu gazetelere ve dergilere abone olmakla, Derne Osmanlı Karargâhında bulunan subay heyetinin, bazı kötü niyetlilerin söylemiş oldukları gibi, derme çatma kimselerden değil, askerlik sanatını, ilim ve fennini, devamlı gelişmeleri takdir eden, seven, alkışlayan asker aydınlardan oluştuğunu dünyaya ispat etmekti. Hemen hemen bütün subaylar bu gazete ve dergilere abone olmuşlardı.

Mustafa Kemal, yalnız içinde bulunduğu zamanı değil, geleceği de gözden uzak tutmamakta, bütün ömrü boyunca büyük önem verdiği tarihe hizmeti yoğun çarpışma ve karmaşa içerisinde dahi düşünebilmektedir. Şöyle ki Mustafa Kemal emri altındaki bütün subay ve askerlere hitaben yayımladığı bir emirde, herkesin birer not defteri tutmasını ve Osmanlı-İtalyan Savaşı'na ait bilgi ve değerlendirmelerini; tarih, içinde bulunulan şartlar, gerçek kuvvet, komutanların verdiği emirler dikkate alınarak savaşın başından sonuna kadar yaşadıklarını ve gördüklerini gerçeğe sadık kalarak kaydetmelerini istemiştir. Mustafa Kemal verdiği bu emirle, Türk kahramanlığının tarihe mal olması, gerçeklerin tarihe noksansız yansıması düşüncesinden hareketle bütün olayları günü gününe kaydettirmekte ve belgelere sahip çıkmaktadır. Mustafa Kemal, tarihi yapanların kendilerinden sonra tarihi yazacak olanlara kaynak olması için birinci elden malzemeyi miras bırakmaları düşüncesiyle bu notları kaleme almış veya aldırmıştı.

"ATATÜRK'ün Not Defterleri X" adı altında yayıma hazırlanan bu defterler, üç bölüm hâlinde ele alınmış, birinci bölümde defterlerin kısa bir değerlendirilmesi yapılmış, ikinci bölümde defterlerin günümüz Türkçesine aktarımı yapılmış, üçüncü bölüme ise defterlerin özgün metinleri ve çevirim yazıları konulmuştur. Çalışmanın sonuna, zaman dizini ile şahıs ve yer adları dizini ilave edilmiştir.

ATASE Başkanlığı Arşivi ATATÜRK Koleksiyonları bölümünde birer kopyaları bulunan bu defterlerin bilimsel bir şekilde işlenerek araştırmacıların hizmetine sunulması, bu alandaki bir boşluğu dolduracağı gibi, ATATÜRK'ün özellikle genç subaylık dönemiyle ilgili konularda bilimsel çalışma yapanlara da yeni ufuklar açacaktır.

Zekeriya TÜRKMEN
Dr.Öğ.Alb.
ATAREM Gensek.

KISALTMALAR

a.g.a.	: adı geçen arşiv
a.g.e.	: adı geçen eser
A.	: Arşiv
ATAREM	: ATATÜRK Araştırma ve Eğitim Merkezi
bk.	: Bakınız
D.	: Dosya
F.	: Fihrist
Gnkur. ATASE Bşk.lığı Arşivi	: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
hzl.	: Hazırlayan
Nu.	: Numara
s.	: Sayfa
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

AÇIKLAMALAR

Adliye Nezareti : Osmanlı döneminde adaletten sorumlu bakanlık.

Ayan : II. Meşrutiyet dönemindeki uygulamada senato üyesi.

Bahriye Nezareti : Osmanlı döneminde denizcilikten sorumlu bakanlık.

Birinci Ferik : Korgeneral.

Cebel : Dağ.

Dâhiliye Nezareti : Osmanlı döneminde içişlerinden sorumlu bakanlık.

Erkânıharp : Kurmay.

Evkaf Nezareti : Osmanlı döneminde vakıflardan sorumlu bakanlık.

Fırka : Tümen.

Hariciye Nezareti : Osmanlı döneminde dışişlerinden sorumlu bakanlık.

Hassa Ordusu : İmparator, kral veya sultana ait özel ordu.

Heyet-i Vükela : Osmanlı döneminde bakanlar kurulu.

İkinci Ferik : Tümgeneral.

İstanbul kilesi : 25 kg ağırlığındaki hububat ölçü birimi.

Kolağası : Kıdemli yüzbaşı.

Liva : Tugay.

Maarif Nezareti : Osmanlı döneminde eğitimden sorumlu bakanlık.

Mecidiye : II. Meşrutiyet döneminde 20 kuruş değerindeki gümüş para.

Miralay : Albay.

Mirliva : Tuğgeneral.

Mülazım-ı evvel : Üsteğmen.

Mülazım-ı sani : Teğmen.

Mülhak : Kurmay yardımcısı.

Mümtaz : Kurmaylık stajını bitirmeden kıtaya giden subaylar için kullanılan bir terim.

Mürettep : Tertip olunmuş, sıralanmış.

Mürettep birlik	: Askerî anlamda her bakımdan tam faaliyetle hazırlanmış birlik.
Müşir	: Mareşal (Orgeneral).
Nafia Nezareti	: Osmanlı döneminde bayındırlıktan sorumlu bakanlık.
Sadaret	: Osmanlı döneminde başbakanlık.
Sahra	: Ova, çöl.
Şura-yı Devlet	: Osmanlı döneminde danıştay.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
(928-479-1, Günlük Emir Defteri)

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(928-479-1, Günlük Emir Defteri)

A. Mustafa Kemal'in 5'inci Ordu Karargâhında Görevli İken Tuttuğu Not Defterinin Tanıtımı ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi (928-479-1)[1]

Anıtkabir Komutanlığı Arşivinde ATATÜRK'ün özel eşyaları arasında bulunan ve ATASE Başkanlığı Arşivine kazandırılan bu not defteri (928-479-1), Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal'in askerlik hayatında ilk kıta görevine ait izlenimlerini yansıtması bakımından, askerî safahatı açısından ve tarihi bakımdan büyük önem taşımaktadır.

Osmanlıca rik'a tarzı yazıyla yazılmış, 9x15 cm ölçülerinde sütlü kahverengi ciltli, küçük boy not defteridir. Üzerinde kurşun kalemle çizilmiş Çankaya Köşkü eski bağ evinin resmi yer almaktadır. Mustafa Kemal'in, 5'inci Ordu karargâhında görevli bulunduğu süre içerisinde tuttuğu notlardan oluşmaktadır.

Harp Okulu ve Harp Akademisi öğrencilik yıllarından itibaren not defterlerine çeşitli konulardaki bilgileri kaydeden Mustafa Kemal, bu alışkanlığını 5'inci Ordudaki görevi esnasında da sürdürmüştür. Yüzbaşı Mustafa Kemal, "sunuf-ı selase (üç sınıf, piyade, süvari ve topçu)"de kurmay stajı yapmak üzere merkezi Şam'da bulunan 5'inci Ordu Komutanlığına bağlı 30'uncu Süvari Alayına tayin edilmiştir. Mustafa Kemal'in sınıf arkadaşı Kurmay Yüzbaşı Müfit (Özdeş) Şam'da bulunan 29'uncu Süvari Alayında, Ali Fuat (Cebesoy) ise Beyrut'taki Süvari Alayında görevlendirilmiştir. Ali Fuat Cebesoy'un yazdıklarına göre Mustafa Kemal, Müfit ve Ali Fuat İstanbul'dan deniz yoluyla Beyrut'a gitmişler[2] ve 5 Şubat 1905 tarihinde görev yerlerinde stajlarına başlamışlardır.[3]

Şam'da bulunan 5'inci Orduya bağlı süvari birliklerinin başlıca görevi, bölgedeki asayişsizliğin önüne geçmek, devlete karşı baş gösteren isyanları bastırmaktır. Mustafa Kemal, aslında eşkıya takibi için bölgede isyanları bastırmak üzere teşkil edilen birliklerin, eşkıyalık olaylarını bastırmakla kalmadığını, sömürücü bir zihniyetle bölge halkının malını mülkünü talan ettiklerini biliyordu. Halktan vergi adıyla toplanan bu paralar, -aslında devlet merkezine gönderilmesi gerekirken- eşkıya takip harekâtına katılanlar tarafından paylaşılıyordu. Onlar Mustafa Kemal'in bu gibi hareketlere engel

[1] Gnkur. ATASE Başkanlığı Arşivi; Atatürk Özel Koleksiyonu, Anıtkabir'den Gelen Not Defterleri Nu. 928-479-1.
[2] Afet İnan; "Atatürk'ü Dinlerken: Vatan ve Hürriyet", Belleten, C I, S 2, Ankara 1937, s. 289.
[3] Ali Fuat Cebesoy; Sınıf Arkadaşım Atatürk, Okul ve Genç Subaylık Hatıraları, İstanbul, 1981, s. 86-87.

olacağını bildiklerinden onun kurmay subaylığını bahane ederek eşkıya takibi harekâtına katılmasını engellemek istemişlerdir.

Fakat Mustafa Kemal, 30'uncu Süvari Alayının eşkıyaya karşı yürütülen harekâtında görev almak için ısrarlı davranmıştır. Kendini kabul ettirerek Mart-Nisan 1905'te Havran bölgesindeki Dürzî ayaklanmalarına karşı girişilen harekâta katılmıştır. Mustafa Kemal'in girişimleriyle mayıs ayında Basrelharir'de asayişle ilgili faaliyetler icra edilmiş, sonra Haziran-Temmuz-Ağustos 1905'te Kuneytira bölgesinde bulunanlarla irtibat kurulmuş, bölgede halkın askere bakış açısı değiştirildiği gibi devlet otoritesi yeniden tesis edilmiştir.

Mustafa Kemal'in gayretleriyle bölge halkının tutumu değiştirilmeye çalışılmıştır. Devlete ve orduya karşı güvensizliğin yerini güven almaya başlamıştır. Osmanlı kuvvetlerinin konuşlandırıldığı Cebelidürus ve Basrelharir bölgesindeki halk, Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal'in bölge halkının ileri gelenleriyle kurduğu dostluklar sayesinde huzura kavuşturulmuştur. Osmanlı ordusunu en çok uğraştıran ve eşkıyalık olaylarının yoğun olarak yaşandığı Cebelidürus bölgesi halkı onun ikna edici kişiliği sayesinde silah atılmadan devlete bağlı hâle getirilmiştir.

Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal ve arkadaşı Müfit, Havran bölgesinden döndükten sonra Haziran-Ekim 1905 arasındaki bir tarihte "Vatan ve Hürriyet" adlı gizli cemiyeti kurmuşlardır. Cemiyetin başkanlığını Mustafa Kemal, mali işleri Doktor Mustafa Bey üstlenmiştir. Kısa bir süre sonra cemiyetin 5'inci Ordu bölgesinde teşkilatlanması tamamlanarak, Şam, Beyrut, Kudüs ve Yafa'da şubeleri açılmıştır. Mustafa Kemal, Cemiyetin ülke çapında etkili olabilmesi için, Makedonya'da da teşkilatlanmasından yanadır. Sağlık sorunlarından dolayı dört aylık bir hava değişimi aldıktan sonra muhtemelen Şubat-Mart 1906'da Selânik'e giderek, Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Selânik Şubesini kurmuştur. Mustafa Kemal Selânik'teki faaliyetlerinin öğrenilmesi üzerine tekrar Suriye/Yafa'ya geri dönmüş ve Suriye'nin güney kesiminde Birüssebi'deki kıtaların sevk ve idaresiyle ilgilenmeye başlamıştır. Bundan sonra Yafa bölgesinde piyade stajına devam etmiştir. 14 Kasım 1906 tarihinde de topçu stajını yapmak üzere Şam'a ordu merkezine geri gelmiştir. Bu görevini bitirdikten sonra 20 Haziran 1907'de kolağası (kıdemli yüzbaşı) rütbesiyle Şam'da 5'inci Ordu kurmaylığına atanmış, birkaç ay sonra da kendisinin merkezi Manastır'da bulunan 3'üncü Ordu Komutanlığına atandırılmasını sağlamıştır.

Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal, Suriye'de (11 Ocak 1905-13 Ekim 1907) yaklaşık 3 yıla yakın (2 yıl 8 ay) süren görevi esnasında ordunun yetersizliğini, bölgede vergi adaletsizliğini, ordunun başına buyruk hareketlerde bulunmasından dolayı halkın devlete olan güveninin sarsıldığını yakından görerek, isyanların asıl sebebini ayrıntılarıyla tespit etmiştir. Mustafa Kemal bu görevi esnasında Suriye ve Filistin coğrafyasını, bölge halkını, halkın devletten beklentilerini yakından tanıma ve öğrenme fırsatı bulmuştur. Onun burada edindiği tecrübeler, daha sonra Makedonya

bölgesinde 3'üncü Ordu Komutanlığındaki görevi, Birinci Dünya Savaşı yıllarında Filistin ve Suriye bölgesinde 7'nci Ordu Komutanlığı ve Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı sırasında orduyu sevk ve idaresinde işine yarayacaktı.

Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal bu not defterine, 13 Temmuz 1905 tarihinden itibaren 15 Ağustos 1907 tarihine kadar olan süreçte 5'inci Ordu mıntıkasındaki gelişmeleri, günlük hayatta karşılaştığı olayları, görevle ilgili hususları, bölge halkının ve idarecilerin tutumlarını kaydetmiştir. Ayrıca not defterine Şam'da bulunduğu sürede okuduğu kitapların adlarını, bunlardan önemli gördüğü konuları ve ilgisini çeken kısımları kısa notlar hâlinde defterine yazmıştır. Defterde yer alan kimi şiir ve şarkı sözleri bir genç subay olarak onun duygularının dışa yansıması olarak değerlendirilebilir. Defterde bundan başka yaptığı harcamalarla ilgili kısa notlar ve bazı hesaplamalar da yer almaktadır.

Şam'a tayin edilmesi vesilesiyle Suriye'nin her tarafını dolaşma fırsatı bulan Mustafa Kemal, Havran kasabasını ziyareti sırasında yerel yöneticilerle yaptığı görüşmelerde, kasabadaki asker mevcudu, halkın eğitim durumu ve bununla ilgili yapılan çalışmalar, halkın ekonomik durumu ve askerliğe bakış açıları hakkında edindiği bilgileri[4] not defterine yazmıştır.

Bahse konu not defterinin ilk sayfasında (928-479-1-1) iki adet kroki ve mesafeler arasını saat hesabından belirten rakamlar yer almaktadır. İncelediğimiz bu defterde yer alan en erken tarih 30 Haziran 1321/13 Temmuz 1905'tir. Ancak, maaş hesaplamalarının yazıldığı 479-1-83 sayfasında yer alan Mart-Nisan-Mayıs aylarına ait sarfiyat rakamlarından hareketle Mart 1905 tarihinden itibaren ki bilgilerin kayıtlara geçirildiği defter olarak değerlendirilebilir.

Havran'dan Hosn ve Çerş kasabalarına geçen Mustafa Kemal buralarda edindiği izlenimlerden başka Cebelidürus'un Rus, Beyrut ve sahillerin Fransız, Cebeliaclun ve civarının İngiliz yanlısı olduğu ve bunlara Şam ileri gelenlerinin önderlik ettiği, Cebelidürus'un 10.000 silahlı asker çıkarabilecek nüfus yoğunluğu ile bir orduyu donatabilecek miktarda silaha sahip olduğu[5] tespitini yapmıştır.

Suriye vilayetinin 1896-1897 tarihine ait yıllığından Şeyh Miskin, İrbid, Cebelihavran ve Kuneytira kazaları ile Banyas köyünün tarihçesi hakkında bilgiler aktaran Mustafa Kemal, Burme-Ancara yolunun sadece piyade sınıfının hareketine elverişli olduğu, süvarinin buradan geçmesi gerektiğinde her taraftan güvenliğin sağlanması için, öncü kuvvetlerin attan indirilerek ve atların ağırlığı teşkil etmesi suretiyle hareket ettirilmesinin uygun olduğu[6] değerlendirmesini yapmaktadır.

---

[4] Gnkur. ATASE Başkanlığı Arşivi; Atatürk Özel Koleksiyonu, Anıtkabir'den Gelen Not Defterleri Nu. 928-479-1-1/3.
[5] a. g. a.; 928-479-1-3/5.
[6] a. g. a.; 928-479-1-6/9.

Jandarma Komutanı Binbaşı Ahmet Efendi'yi ziyaret eden Mustafa Kemal'e burada Havran Komutanlığı aracılığı ile Kuneytira'ya hareket emri tebliğ edilmiştir. Aldığı emir gereği, yoğun olarak Çerkezlerin yaşadığı Kuneytira'ya giden Mustafa Kemal burada, kendisinden talimat alacak olan müfrezenin başıbozukluğunu ve kayıtsızlığını gördükten sonra, "Osmanlı ordusu dünyanın en talihsiz ordusudur."[7] şeklinde bir tespitte bulunmuştur.

Kuneytira'da bulunduğu sırada, Selânik'teki arkadaşlarına bir mektup yazdığını belirten Mustafa Kemal, Kuneytira halkı tarafından sabahları çaya, akşamları ziyafete davet edildiklerini, daveti yapan Çerkezlerin bu davete katılan subay sayısının çokluğunu kendilerince bir üstünlük olarak kabul ettiklerine[8] değinmektedir.

Şeyh Miskin ile Kuneytira civarındaki Dürzilerle Araplar arasındaki çarpışmalara da değinen Mustafa Kemal, Kuneytira'daki müfrezenin bu çarpışmaları önlemek gibi bir görevi olmadığından, zaten müfreze mevcudunun da bunun için yetersiz olduğundan bahseder. Müfreze, vergi toplamak ve nüfus sayımı yapmak üzere bölgeye gelen memurlara yardımcı olmakla yükümlüdür.[9]

Mustafa Kemal defterin bu kısmında, Suriye seyahati hakkında verdiği bilgilere ara vererek, bir ders notu ya da bir kısım tarihî kaynaklardan yapılan alıntılar olarak değerlendirilmesi mümkün olan bazı tarihî bilgilere defterinde yer vermiştir. Yine bu arada, henüz güncelliğini koruyan Rus-Japon Savaşı'na ait bilgiler de defterde yer almıştır.

Şöyle ki ilk olarak İtalyan tarihi hakkında verdiği bilgide, Roma şehrinin kurulması sırasında yaşanan olaylardan ve meydana gelen çarpışmalardan[10] bahsettikten sonra, 1904-1905 yıllarında meydana gelen Rus-Japon Savaşı'na ve bu savaş sonunda iki ülke arasında yapılan anlaşmaya[11] değinmektedir.

Ünlü Alman Şairi Schiller'in hayatı ve eserleri[12] hakkındaki nottan sonra, Paris'te dershaneler ve okullar başlığı altında, Fransa'da hangi okullarda ne tür eğitim verildiği konusunu ve Fransız tarihinde XIV. ve XV. Lui dönemlerinde yaşanan lüks ve eğlence hayatını[13] -ki Mustafa Kemal bu dönemi "Fransa tarihinin şehvet düşkünlüğü dönemi" olarak- notlarının arasına almıştır.

Tekrar Suriye'deki izlenimlerini anlatmaya başlayan Mustafa Kemal, Çerkezlerin ayaklanmaları üzerine gönderilen müfrezenin, yapılan gösterilere karşılık verme yetkisi olmadığı için geri döndüğünü belirtmiştir. Üst

[7] a. g. a.; 928-479-1-9/14.
[8] a. g. a.; 928-479-1-14/15.
[9] a. g. a.; 928-479-1-15/17.
[10] a. g. a.; 928-479-1-22/23.
[11] a. g. a.; 928- 479-1-23.
[12] a. g. a.; 928-479-1-25/26.
[13] a. g. a.; 928-479-1-26/28.

makamlara durumun anlatılması ve hareket tarzının sorulması için gönderilen telgraflara alınan cevapta "Bozgunculuk çıkaranların yakalanarak Şam'a gönderilmeleri ve nüfus sayımının mutlaka yapılması, yardımcı kuvvetlerin gelmek üzere olduğu, gerektiğinde silah kullanılabileceği" belirtilmiştir. Olayın diplomatik ve askerî boyutları bulunması nedeniyle, diplomatik yönden sorumlu olan Kuneytira Kaymakamı Mehmet Bey ile Binbaşı Lütfi Bey'in bu meselenin çözümüne katkı sağlayabilecek kapasiteye sahip olmadıklarını belirten Mustafa Kemal, bölgede bulunan subayların da askerî bilgi ve beceri bakımından yetersiz oldukları için, hiçbir eleştiriye tahammül edemedikleri gibi, kimsenin görüş ve önerisini kabul etmeyerek oldukça bencil davrandıklarını söylemiştir. Mustafa Kemal, bu subayların aynı zamanda ahlaki açıdan da zayıflık içerisinde olduklarını, bulundukları mevkileri şahsi çıkarları için kullanmak ve bundan menfaat sağlamak amacıyla hareket ettiklerini, bu nedenle de kendisini aralarında barındırmak istemediklerini[14] notuna eklemiştir.

Mustafa Kemal, paratonerin keşfini yapan Benjamin Franklin'in biyografisini ve bu keşfin nasıl gerçekleştiğini anlatan bir kitap okumuş, kitapta bahsi geçen ve Benjamin Franklin'in insanların uymasını istediği 13 erdemin[15] neler olduğunu, not defterine kaydetmiştir.

Suriye, Filistin ve Irak'ın Roma İmparatorluğu'ndan Müslümanların idaresine geçtiği döneme ait bilgileri de not defterine kaydeden Mustafa Kemal, 633 yılında meydana gelen olaylar ve yapılan savaşlara[16] değinmiştir.

Mustafa Kemal not defterinde kendi hayatıyla ilgili olarak; "Elim kalem tutmaya, beynim fikir yürütmeye başladığı günden, daha lise sıralarında bulunduğum zamandan beridir ki gönlümde hayatımın akışını kaydetmek için bir arzu duyarım. Birçok defalar, cep defterlerimin boş yapraklarını hayatımın bölümlerinin bazılarıyla doldurdum. Asıl maksadım, ömrümün gerçek akışını yazmak iken her nedense, o yapraklarda fazlaca duygusallık ve hayallere kapılmıştım. Bunun için o karışık yapraklara rağbet etmedim. Onları karışıklıktan kurtarıp saklamak istemedim. Çünkü çok abartılı idiler..."[17] demektedir.

Yine bu sayfanın devamında, Mustafa Kemal Havran seyahatinden döndükten sonra, Şam'da yeni tanıdığı bazı kimselerle beraber kurmaya karar verdikleri Vatan ve Hürriyet Cemiyetinden[18] ilk olarak bahsedeceğini belirterek, yol arkadaşı Kurmay Yüzbaşı Müfit Efendi ile birlikte Şam'da, sınıf arkadaşlarından Süleyman Efendi ile birleşerek, piyade stajı için bir yere gönderilmeyi beklediklerini anlatmaktadır. Bir taraftan staj yapmak diğer

[14] a. g. a.; 928-479-1-29/38.
[15] a. g. a.; 928-479-1-39/40.
[16] a. g. a.; 928-479-1-41/47.
[17] a. g. a.; 928-479-1-48.
[18] Uluğ İğdemir; Atatürk'ün Yaşamı, 1881-1918, C I, s. 9-10.

taraftan da Suriye ve civarında Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin teşkilatlanma çalışmalarını daha geniş bir alana yaymak için, Süleyman Efendi Beyrut'a, Müfit Efendi Kudüs'e, Mustafa Kemal de Yafa'ya[19] gitmişlerdir.

Teşkilatlanma çalışmaları için en uygun ortamın Selânik ve Makedonya olduğunu değerlendiren Mustafa Kemal, buralardaki Türk subay ve aydınları arasında yapacağı çalışmalardan daha iyi sonuçlar alınabileceği düşüncesiyle, bir fırsatını bulup Selânik'e gitmiştir. Selânik'te bulunan arkadaş ve tanıdıkları aracılığı ile burada kısa süre içerisinde teşkilatlanmayı sağlayan Mustafa Kemal, Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin Selânik şubesini kurduktan sonra Yafa'ya dönmüştür.

Yukarıda verilen bilgilerden sonra Mustafa Kemal, 1815 yılında Avrupa'daki genel durum hakkında geniş bir bilgi vermektedir. Napolyon'un Elbe Adası'ndan dönüşü sonrasında Fransa'ya karşı diğer Avrupa devletlerinin, Müttefik Devletler adı altında bir araya gelmelerine değinmiştir. Napolyon komutasındaki Fransız ordusu ile Avrupa Müttefik Devletler ordusu arasında yapılan ve Avrupa Müttefik Devletler ordusunun zaferiyle sonuçlanan Vaterlo Savaşı'nı anlatmış ve sonuca etki eden faktörlerle ilgili düşüncelerini yazmıştır.[20]

Defterde verilen bu bilgiler ve yapılan değerlendirmelerin altında 15 Ağustos 1907 tarihi ve Mustafa Kemal'in imzası bulunmaktadır.

Defterin son kısmında 1905 yılına ait alınan maaş ve yapılan harcamalara ilişkin gelir gider hesapları[21] kaydedilmiştir.

Yine bu defterin sonunda bulunan ancak şekil, içerik ve ait olduğu zaman dilimi açısından defterle uygunluk arz etmeyen Mustafa Kemal'in kişisel eşyalarına ait bir liste,[22] Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilanından bahseden kısa bir değerlendirme yazısı (üzeri çizili) ile bazı Avrupa devletleri ve Amerika'da meydana gelen olaylara ilişkin tarihler bulunan belgeler[23] de defterin sonuna eklenmiştir. ATATÜRK'ün bu notlarından hareketle Şam'da kurmay stajı sırasında tuttuğu günlük not defterini yıllar sonra tekrar kullandığı ve birtakım notları ilave ettiği sonucuna varılabilinir.

[19] a. g. a.; 928-479-1-49/50.
[20] a. g. a.; 928-479-1-52/82.
[21] a. g. a.; 928-479-1-83/84.
[22] a. g. a.; 928-479-1-85/85a.
[23] a. g. a.; 928-479-1-88/92.

B. Mustafa Kemal'in Trablusgarp Cephesi'ndeki Günlük Emir Defterinin Tanıtımı ve İçerik Açısından Değerlendirilmesi

Cumhurbaşkanlığı Arşivinde bulunan ve 22 Mayıs-5 Ağustos 1912 tarihleri arasındaki harekât ve idari faaliyetleri konu alan Derne Komutanlığı günlük emir defterindeki[24] emirler, her rütbedeki komutanların kıta sevk ve idaresinde geçmişten ders alınmasını sağlayacak bir muhtıra niteliğindedir. Osmanlıca rik'a tarzı yazıyla yazılmış olan bu defter büyük boy bir defter olup, günlük emirlerden oluşmaktadır.

Bu tarihte Derne Komutanlığı, Ayn Mansur'da bulunmakta ve kayıtlarda, Ayn Mansur Karargâhı olarak geçmektedir. Mustafa Kemal burada Derne komutanı olarak emirlerin altına imza atmaktadır. 22/23 Mayıs 1912 tarihli günlük emirle başlayan bu defterde, Mustafa Kemal'in teşkilatçı ve idareci yönleri açık bir şekilde görülmektedir.

Mustafa Kemal, keşif ve emniyet hizmetlerine büyük önem vermektedir. İhmali asla hoşgörü ile karşılamamaktadır. Bir görev verildiğinde en küçük müfrezeye kadar herkes ayrıntılı olarak ne yapacağını bilmektedir. Keşif kolları, gece ve gündüz görevlerini sürdürmektedirler. Bu görevlerde zamana riayet son derece önemliydi. İleri karakollar ile birlikte, her gün saat 11.30'da görevlerini teslim almaktadırlar. Bu maksatla eskilerini gündüz gözüyle değiştirebilmeleri ve görevi alabilmeleri için, yenilerinin en geç saat 10.00'da yola çıkarılmaları Mustafa Kemal'in önemle üzerinde durduğu bir hususdu.[25]

Günlük emir defterindeki bilgilere göre, ileri karakola görevlendirilen subay, ileri karakol ve keşif kolları kuvvetleriyle beraber hareket eder, her defasında keşif kollarına gerekli talimatı vererek ileri gönderirdi. İleri karakol tertiplerini bizzat aldırırdı. Alışıldığı üzere, Seyyit Abdullah civarında bulundurulan on kişilik sabit postaya keşif kollarıyla aynı zamanda yer aldırırdı. Sözlü olarak verilen bilgileri bir madde olarak keşif kolları raporuna mutlaka kaydettirirdi.[26]

Bütün bunlar arasında, bölgenin en önemli ihtiyaç maddesi olan su meselesi üzerinde titizlikle durmakta, piyade bölük komutanlarını bu vazife ile görevli kılmakta idi. O kadar ki erlerin su mataralarına kadar dikkat sarf etmekteydi. Su mataraları, daima su dolu ve ileri karakolların bulunduğu yerlerde durmaktaydı.[27]

Mustafa Kemal özellikle, ileri karakol posta nöbetçilerinin, geceleri, Batı Vadisi'ndeki mağaralara giderek yatmalarını önlemeye, kısacası, nöbet hizmetinde ihmallerin olmamasına özen gösteriyordu.[28]

---

[24] Cumhurbaşkanlığı Arşivinde Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1 (1-15), Arşiv Nu. 2-100, Dosya Nu. 1, Fihrist (Kutu) Nu. 9 numaraları ile kayıtlı bulunan günlük emir defteri.
[25] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1.
[26] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1.
[27] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1.
[28] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1.

Mustafa Kemal, topçu komutanlarına verdiği emirlerde topçunun ateş muharebesi hakkında, her sınıf subayın anlayabileceği tarzda notlar hazırlanmasını ve hatta komutanların, personelin yetiştirilmesine yönelik olarak bu konuda konferans vermelerini istemekteydi.[29]

Mustafa Kemal, emrindekilerin yemek yedikleri yerler dâhil olmak üzere her konu ile ayrıntılarına kadar ilgilenmekteydi. O kadar ki peçetelerin durumuna, kaşık ve çatalların temizliğine kadar verdiği emirleri kontrol etmekteydi.[30]

Günlük ve genel emirleri birlik komutanlarına ve birliklerin mensuplarına tebliğ etmek, ordugâh düzen ve disiplinini sağlamak ve bununla ilgili hususları düzenlemek üzere, Derne Ordugâh Komutanlığı kurulmuş ve bu konuda bir yönetmelik hazırlanmıştı.[31]

Bir taraftan da subayların okumaları ve dünyadan haberdar olmaları için, faydalı dergi ve gazetelere abone olmaları, [(Ordu ve Donanma Dergisi) ile (Askerî Gazete)] tavsiye ediliyordu.

Bu gazete ve dergilere abone olmakta iki maksat takip ediliyordu. Birincisi, bu gazete ve dergileri ayakta tutmak; ikincisi, bunları okuyup askerî gelişmelerden haberdar olmak, onları anlamak ve takip etmekti. Bu iki nedenin dışında bir başka önemli husus da bu dergi ve gazetelere abone olmakla, Derne Osmanlı Ordugâhında bulunan subay heyetinin, bazı kötü niyetlilerin söylemiş oldukları gibi, derme çatma kimselerden olmayıp, askerlik sanatı, bilgi ve beceri bakımından donanımlı, bu alanda meydana gelen gelişmeleri takdir eden, seven, alkışlayan aydın bir askerî heyetten oluştuğunu dünyaya ilan ve ispat etmektir.[32]

Kabilelerden toplanan mücahitlerden oluşan muhafız bölüklerinde görülen disiplinsizliklere de çare bulan Mustafa Kemal, bunlardan az veya çok faydalanmış, daha önemlisi bunların zararlı hâle gelmelerini engellemiştir.

Kabilelere görevlendirilen subayların, bir künye defteri tutarak yevmiyelerin bu deftere göre dağıtılmasını sağlayan Mustafa Kemal, kol komutanlarından da bütün kola ait bir esas künye defteri bulundurmalarını, meydana gelen değişikliklerin kaydının yapılarak, ana defter ile kollardaki künye defterlerinin daima birbiriyle tutarlı olmasını istemiştir.

Bütün Derne kuvvetlerinin Derne Kuvvetleri Kurmay Başkanlığında da bir esas künye defteri bulunmasıyla dairelerde yapılan kayıt, takip gibi işlemlerin sağlam bir şekilde yapılmasını sağlayacağını ifade eden Mustafa Kemal, bu alanda da önemli bir yeniliğe imza atmıştır.[33]

---

[29] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1.
[30] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1-1.
[31] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1-3, 1-4.
[32] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1-8, 1-9.
[33] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1-14.

Yalnız içinde bulunulan zamanı değil, geleceği de gözden uzak tutmayarak, bütün ömrü boyunca büyük önem verdiği tarihe hizmeti de o kadar yoğun çarpışmalar içinde bile düşünmektedir. Buna bir delil olmak üzere, bütün subaylara ve ordu mensuplarına verdiği bir emirde; "Osmanlı-İtalyan Savaşı'nın tarihine esas olmak üzere, bu savaşa katılanlardan, savaş sırasında gördüklerine ve duyduklarına ilişkin kısa ve belgeye dayanan birer adet not defteri hazırlamalarını ve bu defterlerde gerçeğe sadık kalarak, insanlık ve gerçekçilikten ayrılmamalarını" istiyordu.[34]

Mustafa Kemal'in tarih konusundaki bu düşünceleri, yıllar sonra söylediği "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır." vecizesiyle ifadesini bulmuştur.

[34] a. g. a.; Arşiv Nu. 1-b, Dosya Nu. 2, Fihrist (Kutu) Nu. 1-15.

İKİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI
(928-479-1, Günlük Emir Defteri)

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ GÜNLÜK EMİR DEFTERİNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI
(928-479-1, Günlük Emir Defteri)

A. Mustafa Kemal'in 5'inci Ordu Karargâhında Görevli İken Tuttuğu Notların Günümüz Türkçesine Aktarımı (928-479-1)

928-479-1-1

1

13 Temmuz 1905 Perşembe. [Şam'dan hareket saat 09.00]

14 Temmuz 1905 Cuma. [Handnun'a hareket saat 01.00]

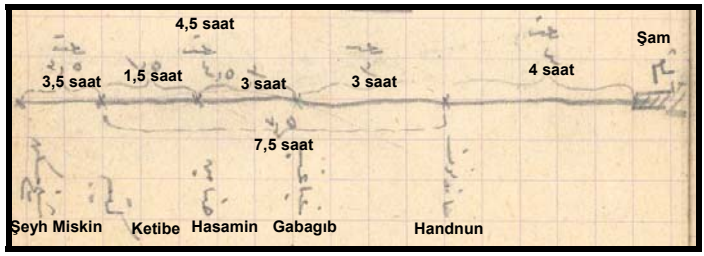
14 Temmuz 1905 Cuma. [Handnun'dan hareket saat 22.00]

Gabagıb

15 Temmuz 1905 Cumartesi. [Ketibe'ye varış saat 06.00]

15 Temmuz 1905 Cumartesi. [Ketibe'den hareket gece saat 22.00]

16 Temmuz 1905 Pazar. [Şeyh Miskin'e hareket saat 01.00]

[Mit (?)= 12 k. (Şeyh Miskin'de arpanın miti (?) = 6,5 kuruş)

kilosu 15 para

Hareket yönü

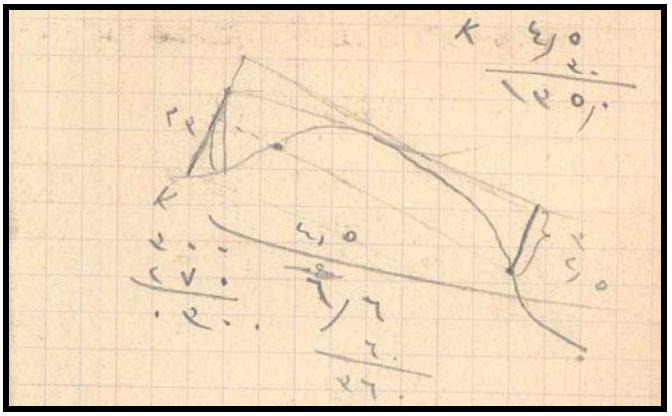
17 Temmuz Pazartesi {Şeyh Miskin'den saat 4'te (güneybatı)

Tafes saat 6.15 2.15 saat süvari

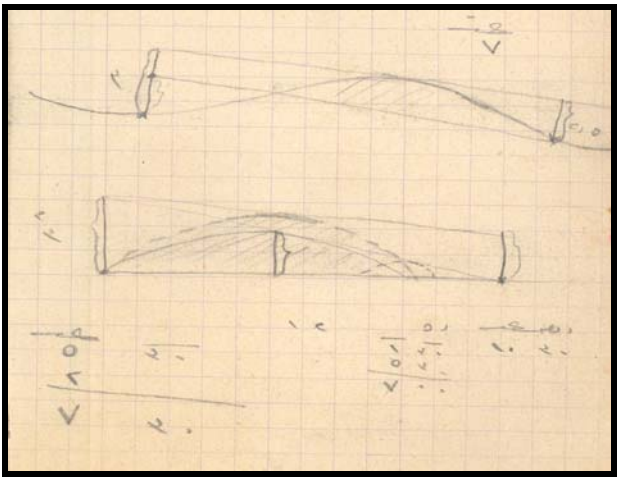
(demir yoluna güneybatı)

Müzribe'den 8.45

Şam-Hama

K 4,5	K	Saat
	300	6,6
30	270	60
135,0	030	360

Saat 7

Saat 10.30'da 12

5 30	1 30
2	5 30
7 30	7 00

928-479-1-2

2

Saat 11, Şelale'de sarımsakla ekmek

(Sale-Beşra)

Gece saat 1 Beşra'ya varış ve orada konaklama.

Beşra'dan hareket 18 Temmuz 1905 Salı saat 12.

18 Temmuz 1905 saat 1'de İrbid'e varış.

Berber dükkânında (Mehmet Ağa ile). Kaymakam Bey'i ziyaret. (Şevki Bey) nazik. 54 nefer jandarma bölük mevcudu, merkezde bir nefer bile kalmamış. Mevcudu yetersiz. Kaymakam Bey'in ifadesine göre, halk yönetime sadık; ancak, yapılan hareketler onları şımartıyor. Halk çete hâlinde eşkıyalığa çıkmıyor. Aralarında ufak tefek çarpışmalar oluyor. Bunun için halka yazılı bildiriler dağıtılarak, seyyar müfrezeler dolaştırılmalı.

Bilgi ve eğitimin gelişmesi için gereken ortam hazırlanmıyor. Burada ilk ve orta olmak üzere

3

iki okul açtım. Buralara öğretmen tayin edilmediği için, vekâletle bu iş idare ediliyor.

Un fabrikası, kahve, bakkallar, eczane var. Hayvanlar hükûmet ahırına bağlandı.

Kazanın doktoru Mihran Efendi, diğer bir sivil ve belde ileri gelenlerinden iki şeyh ziyaretimize geldiler.

Kaymakam Bey okulun dersliğini bize tahsis etti.

Doktorla yaptığımız görüşmenin konusu Uzak Doğu idi. Doktor beş günden beri yeni bir çarpışmanın başladığını haber almıştı. Belediye başkanı da kendisiydi. İrbid'i istediği gibi düzenleyebilmek için, belediye gelirlerinin yetersiz olduğunu söylüyordu.

Şeyhlerin durumlarına dikkat etmemiştik. Onlar diz çökmüşler, ellerini dizleri üzerine

928-479-1-3

4

koymuşlardı. Doktor, "İzin verin de rahat otursunlar." dedi. Verilen izinden sonra rahat oturdular.

19 Temmuz Çarşamba

Kaymakam Bey oğluyla beraber iade-i ziyaret etti. Saat 2.

Aclun kazası erkekleri çoğunlukla, birden fazla eşe ve çok çocuğa sahiptir. Ölüm oranı oldukça az. Normal ömür tamamlanılıyor. Ölüm olayları hemen daima yaşlılar arasında görülüyor. İrbid'de dört eşli birinin 16 erkek, 10 kız çocuğu var.

Aclun kazası halkı askerlikten olağanüstü derecede korkuyorlar. Doktor Mihran Efendi, koleranın yaygın olduğu bir zamanda, halka yapılan tedavi uygulaması sırasında, isimlerini sorduğu zaman; "Sen bizim isimlerimizi yazıp asker yaptıracaksın. Biz tedavi istemeyiz." demişler ve çekilmişler. Kaymakam Bey de isimleri sorulmadan, tedavi edilmelerini tavsiyeye mecbur olmuş.

Saat 6.30'da Mal Müdürü'nün yanına gittik. Yemen'den haber olup olmadığını sordu. Sonra orada, saltanat yönetiminin bulunduğundan bahisle buna açık bir delil olmak üzere, cebinden çıkardığı iki adet bakır

5

parayı gösterdi. 1874'te basılmış.

1906

1874

0032

Şekilleri defterin kabındadır.

Saat 10'da Hosn'a hareket.

Saat 11'de Hosn'a varış.

- Niçin Türkçe öğrenmiyorsunuz?

- Nasıl öğrenelim! Öğretmenler gelmiyor. Türkçe gazeteler gönderilmiyor. Bizden eğitim parası alıyorlar.

20 Temmuz Perşembe

Ortodoks kilisesi ziyaret olundu. Papaz odasında şerbet ikram etti.

Latin kilisesinde, Papaz genç(?) kendi salonuna kabul etti. Fransızca biliyordu. "Biz bulunduğumuz yerde bayındırlıkla ve medeniyet yaymakla uğraşıyoruz."

928-479-1-4

6

(İbrahim) bakkal tarafından rakı ikramı. Ortodoks Habip olağanüstü hafıza kuvvetine sahipmiş. Bir defa okunan şeyi ezberlermiş. 60 yaşında, beyaz sakallı, ince uzun boylu.

Hosn, nüfusu 2000, 1500'ü Katolik ve Ortodoks.

Saat 11'de Harim

Hz. Muhammed'in yakın çevresinden, yer altında mağarada gömülü olan Abdullah, Hz. Muhammed ile burada tanışmıştı.

21 Temmuz Cuma

Saat 5'te Çerş'e hareket.

Saat 11'de varış. Açık ordugâh.

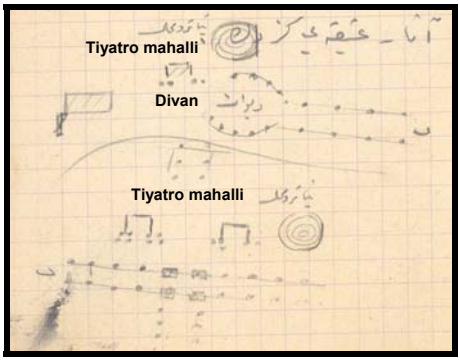
22 Temmuz Cumartesi

Saat 3: Şeddat'ın talihsiz sarayı karşısındaki bahçede müdürün oğluyla beraber çimen üzerinde

7

oturduk. Çerş'in gelişmesi hakkında birkaç söz geçti. Ziraat konusunda bilgi sahibi olunmasının önemi ortaya çıktı. Müdür Hamit Bey, oğlu Şevket Bey.

Öğle yemeğinden sonra değirmenin oluşturduğu çağlayan karşısındaki bahçede oturuldu. Üzüm, elma, karpuz, salatalık, incir getirdiler. Çerş Deresi'nin batı yakasındaki eski eserleri gezdik.

928-479-1-5

8

Gece Müdür Beylerde sohbet.

Cebelidürus Rus, Beyrut ve sahiller Fransız, Cebeliaclun ve civarı İngiliz yanlısı. Bunların hepsi aynı fikirde. Şam ileri gelenleri bunlara kılavuzluk ediyor. Yemen ve adı geçen yerler taraflarındaki meseleler bunların davranışlarını belirleyecek. Cebelidürus 10.000 silahlı çıkarabilir. Ancak üzerlerine asker gönderildiği zaman bu miktar daha da artar. Aşağı Cebeliaclun, Havran'ın diğer yerlerinden hatta Akka taraflarından ve belki Meydan'dan gelenler vardır. Bir meseleden dolayı başka yerlere sürüldükleri zaman nüfus kâğıtları bunu kanıtladı. Suriye bölgesinde hemen hiçbir Arap evi yoktur ki bir iki martin bulunmasın. Bu civardakilerde mavzer vardır. Bu silahlarla bir ordu donatılır.

9

Cebelidürus halkı çok az vergi verirler. İstedikleri kadar. Halk mülk ve mallarını pek az gösterir. 3 bölük jandarma vardır. Maaşları Cebeliaclun kazasından verilir. Kaymakamın bile maaşını burası verir. Cebelidürus halkı gayet zekidir. Mezhep ve dinleri Japonlarla hemen hemen aynıdır. Onlara göre öldükten sonra dirilme yoktur. Ruh birinden diğerine geçer. Güzel binici, iyi atıcı ve cesurdurlar. Çarşı'da 15-20 sene evvel cinnet hastalığı hüküm sürmüş. Hintli bir gezginin bazı tavsiyelerine uyarak bu hastalıktan kurtulmuşlar.

Burada, eski eserlerin ne zamandan kalma olduğu, hangi tarihe ait olduğu kesin olarak belli değildir. Herhâlde burası Yunanlara yadigâr kalmış, onlar tarafından bayındır hâle getirilmiş ve yerleşilmiş. Çerkez beylerinden

928-479-1-6

10

birisi tarafından ele geçirilmiş ve düşmanı olan bura halkının sığındığı kale yıkılmış.

Cebeliaclun-Busra eski Şam civarları bir hükümdarın yönetimi altında bulunuyormuş. Çerş'ten Busra eski Şam'a oldukça düzgün ve doğru bir yol olduğunu gösteren izler varmış.

Çerş'teki saray yıkıntısının penceresiz salon ve odaları yerleşik halkın, sağlıklı yaşam kuralları hakkında bilgilerinin olmadığını göstermektedir. Sarayın yönünün tamamıyla doğuya dönük olması da burada yaşayan insanların, güneşe taptıklarına dair bir fikir verebilir.

Kudüs Papazlar Cemiyeti misyonerleri bu yöre halkını kendilerine bağlamak için olağanüstü çalışıyorlar. Bu yörede seyahatler yaparak, bölgenin haritasını alıyorlar.

11

23 Temmuz Pazar

Saat 8'de Suf'a hareket.

Saat 9.30'da Suf'a varış.

Sorgu Hâkimi Abdülaziz Efendi'nin evine misafir olduk. Oldukça mükellef bir oda. Şimdiye kadar gördüğümüz Arap evlerine göre pek mükellef denebilir. Odada cibinlikli iki karyola, konsol, iki büyük lamba, yüzleri çeşitli ipekli kumaşlarla kaplı şilteler, yerde döşenmiş halılar, koltuklar gayet zarif ve kıymetli sandalyeler.

Abdülaziz Efendi İrbid'de ziyaretimize gelmişti. Bizi kabul edenler, akrabaları. Yedi sekiz kişi geldi. Köyün ilkokul öğretmeni de. Şükrü Efendi (Nablus). Hasan Efendi, Aziz Efendi'nin kardeşi, Türkçe bilir, zarif bir gençti. Ahmet Efendi de Hasan Efendi'nin

928-479-1-7

12

küçük kardeşi.

Halk fakir, zenginlerin sayısı pek sınırlı. Abdülaziz Efendi zenginliğiyle meşhur.

Bedevi saldırıları çok fazla, hayatta kalabilmek için silahlı bulunmak zorunlu. Asker vermeyişlerinin sebebi de budur. Barutu kendileri yapıyorlar.

24 Temmuz Pazartesi

Abdülaziz Efendi'nin küçük kardeşi Ahmet Efendi. 13-14 yaşında 2-3 defa okutturulduktan sonra a, b, c, d, e, f, g, i, j, k yazdı ve okudu.

(Suriye vilayetine ait 1896-1897 tarihli yıllık)

Şeyh Miskin (eski adı Şemskin) Gassanilerin hükûmet merkezi idi.

13

İrbid ⟨eski adı (İbila-İrbila)⟩ Mekis'te Romalılara ait, taşları çok süslü bir tiyatro.

Aclun kazası yıllık hasılatı yedi yüz bin ölçeği (İstanbul kilesini) geçiyor.

Cebelihavran kazası, Süveyde'nin merkezinde Gassanilerin (El-Münezzir oğlu Ömer oğlu Numan'ın) vaktiyle pek seçkin bir köşkü vardı.

Kuneytira kazası: Kuneytira merkezi, Banyas köyünde bir kale, Hicri 623 yılında İslam devletleri tarafından sağlamlaştırıldığı ve tamir edildiği bazı taşlarda yazılı olan ibareler ile tespit edilmiştir.

Banyas, İncil'de (Kısaryaklis) ismiyle anılmıştır.

928-479-1-8

14

Banyas'tan Hule'ye akan nehrin kaynağı olan mağara, Romalıların, Ban diye adlandırdıkları hanımın hamamı olduğu ve bu münasebetle oraya Banyas adı verildiği bazı eserlerde bildiriliyor.

Herodot'un, Sezar adına Banyas'ta yapmış olduğu heykelin kalıntılarından bir kısmı bugün mevcuttur.

Cebelileca civarında bugün Şaara ve Kerim isimleriyle bilinen harabeler vaktiyle pek bayındır ve meşhur kasabalardan idi.

24 Temmuz 8'de Kete'ye hareket.

15

25 Temmuz Salı

Gazel

Ateşlik görürüm güzellik dolu dünyayı sensiz.
Ey gonca! Cehennem sanırım cenneti ben.
İsa gibi kudsiyetler ile göğe çekilsem,
Bayağı görürüm yücelik âlemini sensiz.

Saat 9 Kete'den 10.45 Burme'ye varış. Çadırda. Yeri gayet güzel.

26 Çarşamba

Saat 6.35'te Burme'den hareket.

Saat 10'da Ancara'ya varış.

Çadırda. (Tambura, davul, iki sakallı, bir genç kadın, bir kız) Bir eğlence.

928-479-1-9

16

(Burme-Ancara) yolu yalnız piyadenin hareketine elverişli. Yolun iki tarafındaki arazi gayet sık ormanlıktır. Süvari, piyadeden mahrum olarak buradan geçemez; daha doğrusu piyade vazifesini yapamaz. Zorunlu olarak hareket etmesi gerekirse, her tarafta güvenliğin sağlanması için öncü kuvvetlerin attan indirilerek ve atları ağırlığı teşkil ederek hareket ettirilmesi uygun olur.

Üç sınıf subaylarının, özellikle kurmay subaylarının bu arazide seyahati (Makedonya'da) harekât yapma becerilerini kazanmaya vesile olabilir. Ancak bu seyahat sırasında, fikir üretmek ve kafa yormak şarttır.

Şimdiye kadar seyahat ettiğimiz arazi dâhilinde katiyen yol yoktur. Hareket patikalarından yapılıyor. Buralardan dağ topu hareket eder.

17

27 Perşembe

Saat 9, Ancara'dan Kefrence'ye hareket.

Saat 10'da Kefrence'ye varış.

Geçtiğimiz arazi üzerinde olabilecek saldırılara karşı nasıl karşılık verileceği hakkında konuşma. Ancara'dan Kefrence'ye gelirken Mustafa ve Müfit Beylerin araziye uygulayarak çözdükleri bir iki durum tekrar kritik edildi.

28 Cuma

Şeria Vadisi'ni görmek için Kefrence Vadisi'nin sonuna kadar yalnız olarak gittim.

29 Cumartesi

Şemskin'deki kuvvetin Basrelharir'e hareket ettiği haberi ve katılmamız için Lütfi Bey'in telgrafı alındı.

928-479-1-10

18

Saat 1.15 Şemskin'e hareket

Saat 2.30 Aclun

30 dakika dinlenme

Saat 3 hareket

Saat 8.30 İrbid'e varış.

Saat 00.30 İrbid'den hareket.

Merve'den Şelale'ye hareket.

Tekrar Merve'ye.

Tekrar Şelale'ye (4 kılavuzla)

Gece saat 8 Mugayyire'ye

Gece saat 10'da Mugayyire'den hareket

30 Pazar

Gece saat 1 Müziribe'ye

Saat 4'te Şeyh Miskin'e varış.

Saat 6.45 Basrelharir'e hareket.

19

Saat 10'da varış

31 Pazartesi

1 Ağustos Salı

Eğitimden sonra, Basrelharir'e getirilen suyun kaynağına gittik. Bir saat uzaklıkta.

Elyesa Peygamber'in türbesi civarında gömülü olan Binbaşı Hüsnü Bey'in mezar taşı yazısı.

Binbaşı Hüsnü Bey'i haksız yere mahvettiler.

Kahr ve mahvetsin hainleri yüce Allah

Ordumuzda akranlarından üstün idi her yönüyle

Bir üstünün hatasıyla zavallı oldu kayıp

Üç melek geldi dedi kaybediliş tarihini

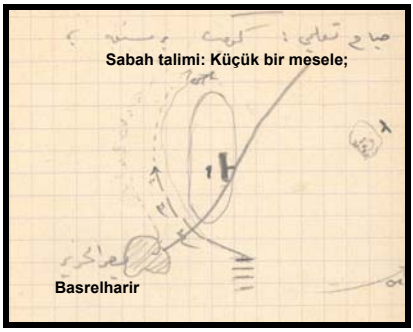
Hüsnü Bey Karrase'de kurban gibi oldu şehit.

1897 yılında balta ile kesmişler.

928-479-1-11

20

2 Çarşamba

Jandarma Komutanı Binbaşı Ahmet Efendi'yi ziyaret. Akşamüzeri Kaymakam Bey ve Ahmet Efendi iade-i ziyaret ettiler.

3 Perşembe

Müfit Bey'le birlikte dünkü tatbikatı arazide inceledik.

4 Cuma

21

5 Cumartesi

6 Pazar

Naci Bey ile bahçe ve akşam kışlada

7 Pazartesi (Bir maaş ve mart, nisan, mayıs maaşlarının kalanı)

8 Salı

Eğitim: Eğitimde arkadaşlardan bazılarına çeşitli vaziyetler verildi.

9 Çarşamba

Ezra istasyonuna gittim. Naci Bey'in emrettiği keşifleri yaptım.

10 Perşembe

11 Cuma

12 Cumartesi

Kuneytira'ya hareket emri tebliğ. Şemskin'de bulunan Osmanlı arazisine ait haritanın alınması

928-479-1-12

22

emriyle, bu konudaki evrak Havran Komutanlığından tarafıma havale edildi. Mareşallik makamına bir tasarı sunulması.

13 Ağustos Pazar

14 Ağustos

Kuneytira'ya hareket (saat 11)

Şeyh Miskin'e saat 2'de varış

14/15 Ağustos

Neva'da çadırlı ordugâhta

15 Ağustos

Kuneytira'ya varış

16 Ağustos Çarşamba

Neva'dan Kuneytira'ya hareket eden müfrezenin ağırlık komutanı, müfreze komutanının emriyle benden talimat alacaktı.

23

Deve ve katırlardan oluşan kafileyi toplanma yerinde buldum.

İki alaydan tayin edilen kafile komutanı ile subaylar, binbaşının yazılı emrini birkaç defa okudukları ve hatta birer kopyası ceplerinde bulunduğu hâlde, emrin amacını ve içeriğini anlamamışlardı.

Tam hız borusunda kendilerine, "Böyle mi toplanılacaktı?" diye sorduğum zaman, "Evet efendim, böyle!" "Binbaşı beyin emirleri böyle miydi?" "Evet!"

Üzüntümü dahi gizlemeye mecburiyet görerek, gerekli değişikliklerin yapılması ve hareket emri verildi.

Kafileye ne benim ve ne de o iki subayın katılmasından fayda sağlanmıştı.

928-479-1-13

24

İş yine sersem neferlerin, budala çavuşların fikriyle, onların istedikleri gibi oluyordu. Hareketten önce verdiğim emir ne subay ne çavuşlar ve ne de erler tarafından anlaşılmıştı. Tabiatıyla böyle olacaktı. Çünkü subaylar emir ne demektedir, anlamıyorlar ve anlamadıklarını da anlamıyorlardı.

Bizzat kolun sonunda ve ortalarında birer müddet yürüyerek doğrudan doğruya neferlere uyarılarda bulunmaya mecbur oldum.

İşin benim düşündüğüm gibi olması şöyle dursun, uyarılarım onları büsbütün şaşırttı. Çünkü herkes kendi düşündüğünü yapıyor, yapılan işte asla uyum, birlik bulunmuyordu.

25

Kuneytira'ya varışımızda ordugâh yeri tespiti için kola öncülük ettik.

Her alayın subayı, "Ben daha iyi yeri kapayım!" diye atını ileri sürüyordu. Kendilerine yetiştiğim zaman, "İşte efendim, biz her vakit buraya konarız, bizim yerimiz burasıdır!" sözleriyle daha iyi bir yer var mı, yok mu; bu yerin uzaklığı yeterli midir, değil midir diye asla düşünmedikleri, "Sen ne istersen düşün. Bize göre iş bitti." demek istedikleri anlaşılıyordu. Buna razı olduk. Kendileriyle beraber, ordugâh yeri ayrıntılarının düzenleniş şeklini, işaretler koyarak gösterdim.

928-479-1-14

26

Yazık ki maksadım anlaşılmamıştı. Ben "hayvan barınaklarının yönü kuzeye dönük olacak, alaylar arasında şu kadar mesafe bırakılacak, subay çadırları şu işaret ettiğim hizada kurulacak!" diyorum, onlar benim hiç önermediğim bir şekilde işe başlıyorlar. Yahu! Söylediğimi anlamadınız mı? "Anladık efendim, işte öyle yapıyoruz!" diyorlar.

Sonuç, Osmanlı ordusu dünyanın en talihsiz ordusudur.

...

27

17 Ağustos Perşembe

Hamama gittim. Bir Fransız papazıyla görüştüm. Müftü Efendi'nin davetine icabet ediliyor.

18 Ağustos Cuma

Arkadaşlara, Selânik'e mektup yazdım.

22 Salı

Kayda değer hiçbir şey yok. Kuneytira halkı tarafından, hemen her sabah çay, her akşam mükemmel ziyafet. Çerkezler birbirlerine karşı gösteriş yapmayı çok seviyorlar. Bu nedenle, yirmi subayın birden ziyafetlerine katılışı kendilerince, üstünlük olarak kabul ediliyor. İşte, günlerimiz ziyafetten ziyafete dolaşmak, bir ziyafetten sonra diğerine davet edilmeyi beklemekle geçiyor. Telgraf memurundan elime geçen "Cinayet Sırları"

928-479-1-15

28

yahut "Öreke Taşı" adındaki, Ahmet Mithat Efendi'nin romanını okuyorum.

İstanbul'dan oldukça uzak bir mesafede, Kuneytira kenarında çadırlı ordugâhta bulunulduğu hâlde, bu romanın bende düşündürdükleri kendimi İstanbul'da bulunuyormuş gibi hissetmeme neden oluyor.

Kolağası Mehmet Bey romanı dinlemek istediğinden, ben açıktan okuyorum, o da sandalyesine yaslanarak dinliyor. Onun ara sıra gözlerinin kapandığını görüyorum ki bu da dinlemenin verdiği rehavetle uyuklamakta olduğunu gösterir.

Görevimiz açıkça bildirilmiş olmadığından, daha doğrusu müfreze hiçbir askerî görevle yükümlü bulunmadığından hiç kimsede görev endişesi, görev yapma düşüncesi

29

yok. Müfreze komutanına Mareşallik makamından gelen telgraf emirleri, oradaki yerel yöneticiler ne derse onu yapın gibi anlamlar içeriyor. Kaymakamın vereceği emri dinlemek ya da dinlememekte belirli bir sorumluluk görülmediğinden ve zaten kaza kaymakamlarının, sözüne güvenilen, emri dinlenilen erdemli kişilerden olmayıp birtakım aklı başında olmayan kişilerden meydana gelmesi sebebiyle, keyfe keder hareket etmek, herkesin izlediği yol olmuştur.

Kuneytira'ya gelmek üzere Şeyh Miskin'e uğradığımız zaman, Dürzilerle Araplar arasında bir çarpışma meydana geldiğini, 15-20 Dürzi'nin Araplar tarafından kesildiğini haber almıştık.

Kuneytira'ya varışımızda bu konuda daha fazla

928-479-1-16

30

bilgiler aldık. Bahsi geçen çarpışma Sığın(?) civarlarında meydana gelmiş. Dürzilerin götürmek istedikleri develer geri alınmış ve kendileri geri çekilmek zorunda bırakılmış. Geri çekilmeleri, yok olma ve perişanlığa dönüşmüş. Bunların kayıplarının birçok kısrak ile 100 kişi olduğu, tesadüf eseri olay yerinde bulunan bir Çerkez jandarma çavuşunun ifadesinden anlaşılmıştır.

Bu Çerkez jandarma çavuşu diyordu ki yanımda 9 jandarma vardı, bunların beşi Dürzi olduğundan, derhâl Dürzi tarafına firar etti.

Dürziler, bu yenilginin intikamını almaktan vazgeçmeyeceklerini bildirdikleri gibi, Cebelidürus Dürzileriyle Kuneytira civarındaki dağlarda bulunan

31

Dürziler toplanarak Arapların üzerine yürümeye karar verdiler. Dürzilerin uzak noktalarda bulunanları, birbirileriyle yüksek tepelerde ateş yakarak haberleşiyorlardı. Ateş çeşitli yerlerde yakılıyor ve her yerin ayrı bir işareti vardı. İşte birkaç günden beri devam eden ateşle haberleşmeden sonra, 6000 Dürzi atlısının Arap aşiretleri üzerine hareket ettikleri söylentisi, Kuneytira halkı ağzında dolaşıyordu.

Aynı söylenti valilikten, kaymakamlıklara geldiği haber alınan "3000 atlı üzerlerine geliyor, Arap aşiretlerine haber veriniz!" telgrafıyla da doğrulanıyor.

928-479-1-17

32

Müfrezemizin mevcudu 200 atlıyı pek de geçmediğinden, böyle bir çarpışmanın sona erdirilmesine görevlendirilmememiz ya da evinde, çadırında oturmakta bulunan Arap aşiretlerini, Dürzilerin bu hücum ve girişimlerinden korumaya kalkmamamız gayet doğaldır.

Zaten Hükûmetin gücünün gösterilmesi, atı altında, mızrağı elinde, çekinmeden haydutluğa kalkışan bu halka, bu kadar kuvvetle mümkün olamaz.

Bizim müfrezeye kalan iş, para tahsili için tahsildarlara yamaklık etmek, nüfus sayımında zorluk çıkaran Araplara karşı jandarmanın işlerini kolaylaştırmak.

33

Müfreze için son düşünülen görev vergi toplama ve nüfus sayımı.

23 Çarşamba

Müfrezeden, 15 atlı başında Vefik Bey olmak üzere Şam'a çağırıldı. 50 atlı kadarı da Halil ve Zarif Efendilerle beraber Şemskin'de vergi toplamaya gitti.

20/21 Ağustos gecesi Hâkim Bey'in ziyafetinde idik.

Yemekten sonra, bütün arkadaşlar -ki on kişiden fazla idik- bir odada oturduk. Bu sırada, benim tam karşımda bulunan (G...) Efendi ordugâha gitmek istediğini anlatmak için, bir göz işareti yaptı. Biraz sonra kalktı. Daha müfreze komutanı ve diğer bir iki kişi kalmışlardı. Hâkim Bey'in

928-479-1-18

34

evinden çıktık. (G...) Efendi diğer arkadaşlardan biraz geri kalarak koluma girdi. “Kemal Bey! Doğruluk ve samimiyetinizden eminim. Söylemek istediğim bazı sözler hakkında da samimiyetinizden emin olabilir miyim?” diye heyecanlı bir şekilde anlatmaya başladı. “Fazladan güvence vermeye lüzum görmüyorum! Mademki şimdiye kadar emin bulunuyorsun. Bundan sonra da hiç zerre kadar tereddüt ve şüphe etmeksizin o güvenini devam ettirebilirsin. Merak etme, verdiğin sırlar, benim için de vicdani sırdır.”

Bunun üzerine, şöyle bir giriş yaptı: Bazı dostların şahsıma

35

olan sevgi ve muhabbetleri özellikle, eskiden Der’a’da bulunduğum sıradaki gayret ve çalışmamı görerek takdir eden Der’a Kaymakamı’nın beni önemsemesi ve Mareşal Paşa hazretlerine hizmetimin beğeni ile arz olunuşu ve yine bazıları tarafından, bizzat Vali Paşa hazretlerine takdim edilmek istenmesi, bizim Kolordu Komutanı’nın dikkatini çekmiş, daha doğrusu benden tiksinmesine sebep olmuştu.

Bundan dolayı, Kolordu Komutanı’nın hakkımda söylediği sözler, “(G...) Der’a’da bulunduğu sürede birtakım rüşvetler alıyor; ancak Der’a Kaymakamı kendisini sevdiği için, bu ve benzeri suçları gizlenmek isteniliyor.” şeklindeydi.

Lütfi Bey’in komutasında

928-479-1-19

36

göreve çıkılacağı belli olduğu zaman, Kolordu Komutanı’nın, Lütfi Bey’e; “(G...)yi müstakil bir göreve gönderme!” diye tembihte bulunduğunu, daha sonra yine Lütfi Bey’in ağzından işiten birinden haber aldım.

Hâlbuki Şemskin’e varışımızın dördüncü günü Der’a’ya vergi toplamaya gönderildim. 19 gün içinde 50.000 kuruş vergi topladım. Dönüşte, Der’a Kaymakamı’nı görüp veda etmeden, müfrezenin taşınmış olduğu Basrelharir’e gittim.

Hâlbuki bugün akrabam (N.)’den aldığım bir mektubun içeriği beni çıldırtacak bir tuhaflıktadır.

Bu sırada ordugâha gelmiş

37

olduğumuzdan onun çadırına girdik. Orada mektubu okudu. Mektupta, müfreze komutanınız Kolordu Komutanı'na özel olarak bir telgraf çekmiş; bu telgraf yanlışlıkla arkadaşlardan biri tarafından açılıp okunmuştur. Telgrafın özü şundan ibarettir:

"Atıf Efendi'nin Der'a'ya gönderilmemesi hakkındaki komutanlık emri aklımdadır. Ancak bilgim olmaksızın (C...) Bey tarafından gönderildi. Orada on beş gün hayvanları açıkta beslemekle vakit geçirdi. Burada, değil benim gibi bir binbaşı, sizin gibi bir komutan bile olsa emrini yerine getirmek mümkün olmadığından, kulunuzun bir çaresine bakılmasını dilerim."

Bu sırada (C...) Bey, (A...) Efendi

928-479-1-20

38

çadıra girdiler. Bir anlık sessizlikten sonra (G...) "Kemal Bey'e her şeyi anlattım. Rahat görüşebiliriz" dedi. (G...) yolda sözü bu mektuba getirmeden önce, "Bugünlerde Lütfi Bey'e Kolordu Komutanı'ndan bir yazı gelmiş. Bu yazıda Der'a halkının benim aleyhimde şikâyetleri olduğu anlatılıyormuş." demişti.

Ben, "Bu mektubun içeriğine dikkatinizi çekerim. Bu asılsızdır. Bu bir uydurmadır. Lütfi Bey böyle bir harekete tenezzül etmez! Böyle bir mecburiyeti de yoktur. Gerçekten sizi göndermemek isteseydi, göndermezdi. Bilgisi olmadan

39

gitmiş olsaydınız bile değiştirirdi. (C...) Bey ısrar etse, onu Şam'a iade etmek kendisince pek kolaydır.

- C... "Ben de böyle düşünüyorum. Ancak ihtimal..."

- A... "Bu olamaz."

- G... "Hayır, ben kalıbımı basarım ki bu telgraf verilmiştir."

- Ben "Canım, bunu anlamak pek kolaydır. Bu telgrafın kopyasını al, git kendisine sor. Eğer böyle bir telgraf çekmişse mutlaka itiraf eder." dedim.

- G... "En iyisi, resmî bir yazı ile sorayım. Eğer, benim Der'a'ya gittiğimden haberi yok idiyse o yazıya öyle

928-479-1-21

40

cevap versin."

Birçok düşünce ve tartışmadan sonra, Lütfi Bey'e telgraf örneğini gösterip durum hakkında açıklama istemeye karar verildi.

Ertesi günü (G...) Efendi'yi güleryüzlü gördüm. Gerçekten böyle bir telgrafın Lütfi Bey tarafından çekilmediğine kanaat getirmişti. Şimdi bu uydurmanın kimin tarafından çıkarıldığı düşünülmektedir.

41

24 Perşembe

25 Cuma

26 Cumartesi

27 Pazar

28 Pazartesi

29 Salı

Hace-i Cihan'ın Riyaz'ül-Cinan adlı eserinde:

Felevla zefiri iğraktenî edmuî

Velevla dumûî ihraktenî zefretî

Tercümesi: Eğer zefirim olmasaydı gözlerimin yaşı beni boğardı. Gözlerimin yaşı da olmasaydı zefretim beni ateşte yakardı.

30 Çarşamba, güneş tutulması oldu.

31 Perşembe

1 Eylül Cuma, donanma, hesap üzerine, bir maaş.

928-479-1-22

42

2 Cumartesi

3 Pazar

Alfabe harfleri kullanılmazdan önce, Mısır'da ortaya çıkarılan hiyeroglif denilen şekiller.

Peru halkı arasında kipu denilen şekiller.

Çinliler arasında teribonol denilen şekiller.

İtalya'da Alba Dağları'nın hükümdarı Numitor'un, Reya Silvia adında gayet güzel bir kızı vardı.

Amcası Omilius, Numitor üzerine hücum etti ve hükûmetini ele geçirdi. Kızı aldı. Doğacak çocuğun intikam almaya kalkışması ihtimalini düşünerek Vesta Tapınağı'na koydu.

Savaş tanrısı Mars, bir gün kızı yalnız bulup civardaki küçük ormanda kızla birlikte oldu.

43

Bundan Remus ve Remulus adındaki ikiz çocuklar dünyaya geldi. Omilius bunları bir sepete koyup Tiber Nehri'ne bıraktı.

Sepet, Roma şehrinin inşa edilmiş olduğu ova kenarında karaya vurmuş, çobanlardan Fostulus bunları büyütmüş.

Bu iki kardeş bir gün büyük babaları Numitor'un koyunlarını güden çobanlarla kavga ettiler. Çobanlar Remus'u yakaladılar. Remulus'un, Numitor'a müracaat etmesi üzerine, Remus ve Remulus'un kim oldukları anlaşıldı.

Omilius'u yenip, kendi adına Roma'yı inşa ettiren Remulus, 752-753'te Remus ile savaşmış ve onu idam etmiştir.

Remulus, ne kadar eşkıya, haydut, katil varsa hepsini koruyup kolladı.

928-479-1-23

44

Ancak bunlar kadınsızlığa dayanamıyorlardı. Çevreden de kız vermiyorlardı. Nihayet Konsualya denilen yortuda, bir ziyafette her biri bir kız, kadın kaptılar.

716'da kendi arkadaşları Remulus'u lokma lokma etmişlerdi.

4 Pazartesi

(9 Ağustos)

1. Japonya'nın Kore üzerinde söz söyleme hakkı ve etkisinin onaylanması.

2. Mançurya'nın düşmanlar tarafından boşaltılması ve Rusya'nın sahip olduğu bütün ayrıcalıkları terki.

3. Mançurya üzerinde Çin'in söz söyleme hakkı ve etkisinin kurulmasına Japonya'nın mecbur tutulması.

4. Çin'in toprak bütünlüğünün ve yönetiminin korunmasına iki tarafın mecbur olması.

45

5. Bu madde hakkında henüz bir karar alınmamıştır. (Sahalin Adası hakkında.) Belirli bir tutar karşılığında alınacak.

6. Rusya'nın Port-Arthur, Dalini, Blond ve Alyot adalarına ve Liao-Tung Yarımadası'na ait kira sözleşmesini Japonya'ya bırakması.

7. Doğu Çin demir yolunun Çin'e terki.

8. Mançurya'nın kuzeyinde bulunan demir yolunun, hattın korunması konusundaki madde hükmü baki kalmak üzere Çin'e terki.

9. Bu madde hakkında bir karar alınmamıştır. (Savaş malzemeleri meselesi.)

10. Rus deniz kuvvetlerinin Uzak Doğu'da, sınırlandırılması konusunda da bir karar alınmamıştır.

11. Sibirya sahilinde Japonlara balık avlama izni verilmesi.

12. Bu madde hakkında karar yok. (Tarafsız limanlara sığınan gemilerin Japonya'ya terki hakkında.)

928-479-1-24

46

5 Salı (Kolordu Komutanı'na bir mektup)

6 Çarşamba

7 Perşembe, Kuneytira civarındaki Çerkez köylerine

8 Cuma, Mansure'ye gittim.

9 Cumartesi

10 Pazar

Yüzbaşı vekili Vefik Bey gece Şam'dan geldi.

Salih ve Tahsin Efendiler'den birer mektup ve Asır Gazetesi'nin iki sayısını getirdi. Basrelharir'de rampa ve şose hakkında Havran Komutanı Naci Bey'in zorlamasıyla sunduğum projenin fen şubesinde saklandığını söyledi.

Ahmet Tevfik Bey Selânik'e hareket etmiş, Süleyman Bey Beyrut'a gitmiş.

11 Pazartesi

12 Salı

13 Çarşamba

47

14 Eylül* 1905 Perşembe

15 Cuma

Kuneytira civarında, göçebe Fazl Aşireti Şeyhi Mir Mehmet, Kaymakam Paşa ve beylerle bütün subayları ve belde ileri gelenlerini davet etti. Akşam yemeğini orada yiyecek şekilde hareket ve saat 10 civarında Mir Mehmet'in çadırına varıldı.

* Osmanlıca metinde ekim (teşrinievvel) olarak alınmış.

Mir Mehmet'in adamlarından 15-20 atlı hemen akşama kadar mızrak oynadılar. Mir Mehmet'in orada yaptırmakta olduğu evi gezdim. Bunun planını Mir kendisi çizmiş. Daha sonra, bu evin civarındaki bahçeye gittim. Arkadaşlar burada çalgı çaldırıp

928-479-1-25

48

eğleniyorlardı. Eğlenceye ben de katıldım.

Davetliler için üç sofra hazırlanmıştı. Yemekler pek nefis ve çok idi.

Bahçe eğlencesinde, Mourad Marjyoun Golmye adlı biriyle Fransızca konuşmak suretiyle dost olduk. Bizim Kemal Bey'in de buraları gezdiğini ve Mir Mehmet'in kendisine bir tay hediye ettiğini söyledi. Gece saat 2 sıralarında oradan döndük. Mehtap ortalığı aydınlatıyordu.

49

16 Cumartesi

Ünlü Alman şairlerinden Schiller Vürtemberg'e bağlı Marbah'ta, 1759'da dünyaya geldi. İlk önceleri papazlığa merak sardı. Kendi babası olan yüzbaşının açtığı askerî okula alındı. Sonra tıp fakültesine verildi. Oradan bir alayın cerrahı oldu.

Haydutlar adlı oyununda Salis adındaki ailenin, kendilerine sataşmada bulunduğunu söylemesi üzerine, Vürtemberg Dükası, Schiller'in kendi mesleğinden başka bir şeyle uğraşmasını yasakladı.

Bunun üzerine, oradan firar eden Schiller, senelerce dolaştıktan sonra memleketine geldi. İlk eseri Haydutlar, son eseri Vilhelm Tell idi.

928-479-1-26

50

Tiyatro, tarih, roman dallarında birçok eseri vardır. Fransızca ve İtalyancadan da kıymetli eserler tercüme etmiştir. İlk eseri, "İnsan: Maddi ve Manevi" başlıklı tezdir. Son sözü, rahat döşeğinde iken kendisine bakmakta olan kadının; "Nasılsınız bay Schiller?" şeklindeki sorusuna; "Rahatı şimdi bulmaktayım ve buldum." olmuştur. Aşk ve ilişkiye dair hiçbir davranışı görülmemiş ve yok idi.

Felsefeyle ilgili söz ve düşünceler:

1. Ömrünü ağlamakla geçiren bilginler,

2. Ömrünü kahkaka ile geçiren,

3. Ömrünü köpek gibi yaşayarak geçiren,

4. Ömrünü Karun gibi yaşayarak geçiren.

51

Paris'te dersaneler ve okullar:

(Kollej de Frans) - Öğrenciler en üst derecede eğitim alarak mezun edilirler. Hükûmet işlerinde görevlendirilmek üzere bunlar tercih edilir.

(Ekol Normal) - Öğretmen yetiştirir.

(Ekol Politeknik) - Askerî okul.

(Ekol de Pontreşose) - Şose ve köprüler.

Okul:

Maden okulu,

Kurmaylık uygulama okulu,

Normal alay subayları için (Sen sir),

Teknik İstihbarat okulu,

Doğu dilleri okulu,

Diller okulu,

Ekol de Şart (El yazması Fransa tarihi öğretiliyor.),

Buzar okulu,

Müzik okulu,

Konuşma sırasında gösterilecek tavır ve tarzı öğreten

928-479-1-27

52

Hitabet okulu.

Bu sayılan okulların üstünde ve hepsinin kaynağı Akademidir. Akademi gereği kadar dairelere bölünmüştür. En önemlileri: dinler bilgisi ve hukuk bilgisi, tıp ve edebiyat daireleridir.

Kim, hangi bilim dalında uzman ise, onu kendi kendine açtığı dersanede okutur.

53

17 Pazar

-Fransa tarihinin şehvet düşkünlüğü dönemi-

1643'te XIV. Lui, 5-6 yaşında iken kral oldu. Henüz medeniyet elbisesini giymemiş olan milleti yüceltti.

Aynı zamanda, birtakım beğendiği kadınları çevresinde toplayarak Versay Sarayları için, son derece gereksiz harcamalar yaparak zaten mevcut olan eğlence düşkünlüğünü genişletti.

XV. Lui, 5-6 yaşında; Kardinal Flori gibi bakanlar sayesinde iyi idare ediliyordu.

Kralın eğlenceye düşkünlüğünden yararlanmak isteyenler onu şevke getirmede kusur etmiyor. Nihayet, kendinden 6 yaş büyük, Polonya prenseslerinden birini aldı. Birkaç sene sonra bunu kart bulmaya başladı.

Dalkavuklar "Düşes Duşatora"yı beğendirdiler. Hatta 7 Yıl Savaşları bunun ela gözlerinin hatırı için açıldı.

928-479-1-28

54

Nihayet "Madam Yumpador" sunuldu. Buraya kadar verilen bilgiler şehvet düşkünlüğü döneminin başlangıcıdır.

-Madam Yumpador-

Emekliler kışlasında kasaplık yapan birinin kızıdır. Asıl ismi Jan'dır. Babası büyük bir borçtan dolayı kaçar. Zengin bir çiftçi, kızı besleme gibi büyütür. Kızın güzelliği, zekâsı olağanüstü olduğundan şiir, müzik, ve modada birinci gelir. Çiftçinin yeğeni buna aşık olur ve evlenir.

XV. Lui, Madam'ı saraya alır. Kocasını, önce sürgün eder daha sonra, karısını anmamak şartıyla, servete boğar. Kadını kocası Detyol'un isminden kurtarmak için Markiz de Yumpador unvanını verir.

55

Madam Yumpador Kral'ın sarayında son nefesini verirken, yanındaki papaza "Acele etme papaz efendi! Ben telkini almışımdır. Ölüm ise yakında senin de yakana yapışacaktır." dediği meşhurdur.

Bundan sonra Madam Dupari gelir. Bir uşak kızıdır. Modelist idi. Asıl ismi Gomart de Berniye'dir. Kont Dupari tarafından krala sunuldu. Ancak böyle bir ahlaksız kadının saraya kabul edilmesi uygun bulunmayarak Kont Dupari'nin kardeşine nikâh edildi. Kontun kardeşi birçok para alıp Paris'ten uzaklaştı. Sonu, Cumhuriyet tarafından idam edildi. Serveti, Yumpador dilencisi olurdu.

928-479-1-29

56

18 Eylül* Pazartesi

* Osmanlıca metinde yanlışlıkla ağustos olarak alınmış.

Üçüncü ordu asker ve subaylarına altın ve gümüş liyakat madalyaları verildiğini Asır Gazetesi'nde okudum.

19 Eylül Salı

20 Eylül Çarşamba

Sarman köyüne, Jandarma Binbaşısı Mustafa Ağa eşliğinde, 40 atlıyla birlikte Yüzbaşı Muhittin Efendi gönderilmişti. Halkın hücumu haberinin alınması üzerine, 20-25 atlı ile gidildi. İsyan tablosu ...

21 Eylül Perşembe

Şemskin'deki katırlı müfrezeden 80 kişi kadar geldi. (Binbaşı Mehmet Salim Bey komutasında)

22 Eylül Cuma

Binbaşı Lütfi ve Salim Beyler'le Jandarma Binbaşı Mustafa Ağa, Kolağası Mehmet Bey ve Müfit Beyler'le Kaymakam'ın

57

yanına gittik. Valiliğe çekilen ve oradan gelen telgrafların anlamı ve mevcut durum göz önüne alınarak bir karar verilmek isteniliyordu. Heyhat...!

Sigaralar, kahveler içildi. Valiliğe Kaymakam tarafından (bilgi vermek için) bir iki telgraf çekildi. İnşallah, maşallahlarla biraz daha vakit geçirildikten sonra, geri dönüldü.

23 Cumartesi

Saat 10.30'da Müfit Bey'le beraber atla gezmeye çıkmıştık. Bu sırada Kuneytiralılardan birçok yaya ve atlıların Sarman istikametinde koştuklarını gördük. Biz de aynı istikamette ilerleyerek olayın ne olduğunu anlamak istedik.

928-479-1-30

58

24 Pazar

25 Pazartesi

Çerkezlerin, Hamidiye köyünde Dürzilerle beraber toplanmış olduklarını duyduk. İleri karakol düzeni, ordugâha hâkim tepelere kadar ilerlemişti. Saat 11'de Müfit Bey'le beraber keşif maksadıyla, Hamidiye istikametine hareket ettik. Yaya ve atlı olarak birtakım nöbetçilere rastladık.

Bunlar bizi gördükten sonra, bizi gözden kaybetmeyecek şekilde geriye çekiliyorlardı. Daha gerilerinde, tepenin bölüm çizgisi arkasında 10 kişilik artçı kuvvetleri olduğunu yandaki yüksek bir tepeye çıkarak gördük. Bu tepede etrafı gözden geçirdiğimiz

59

zaman güneş batıyordu.

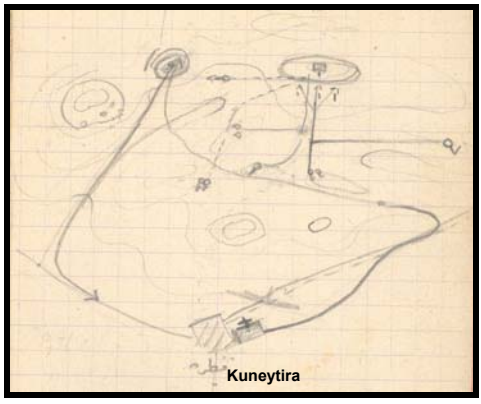
Bir yaya nöbetçi bizim gözetlediğimizin farkına vardı. Koşarak geriye gitti ve artçı kuvvete bizim bulunduğumuz istikameti eliyle iyice gösterdi. Başlangıçta önümüzden çekilen üç atlıdan birisi doğrudan doğruya bulunduğumuz tepeye, diğer ikisi o tepe ile Kuneytira arasına doğru bir istikamette hızla hareket ettiler.

Biz de vakit gecikmiş ve gece kalmayacağımızı bildiğimiz ve bundan başka bir şey görmenin bizim için mümkün olmayacağını anladığımızdan, tepenin batısına çekilerek kendimizi gözden kayıp ettirdik ve Mansure istikametinde ovaya çıktık. Ordugâha geldiğimiz zaman

928-479-1-31

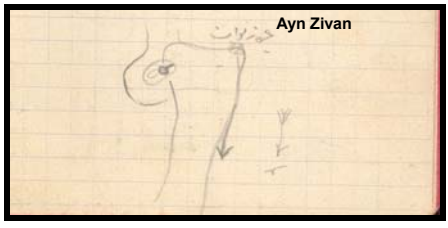
60

saat gece 00.30'ı geçmişti.

26 Salı

Sabahleyin yine Müfit Bey'le beraber Ayn Zivan'a karşı bir keşif yaptık.

61

27 Çarşamba

Sabahleyin bütün kuvvetimizle devriyeye çıktık. (Ayn Sarman, Sarman, Ayn Zivan) Hacı Yakup on beş adamıyla tepeye çekildi.

28 Perşembe

29 Cuma

1. Çerkezlerin, nüfus sayımını yaptırmak istemeyerek ayaklandıkları günden bugüne kadar, 10 günü geçti.

2. Sarman'da hepimiz hazır iken, isyancıların yaptıkları gösteriye karşılık vermekte serbest olmadığımız göz önüne alınarak, utanç içinde Kuneytira'ya geri dönülmüştü.

3. Valilik ve Mareşallik makamlarına durumun anlatılması ve nasıl hareket edileceğinin sorulması amacıyla gönderilen

928-479-1-32

62

telgrafların cevapları: "Bozgunculuk çıkaranların yakalanarak Şam'a gönderilmeleri ve nüfus sayımının mutlaka yapılması ve yardımcı kuvvetlerin gelmek üzere olduğu, gerektiğinde silah kullanılmasının lazım olduğu..." anlamında olmak üzere, alındığı.

4. Mesele hem diplomasiye ve hem de askerliğe ilişkindir.

5. Kuneytira'da diplomasi memuru tabiatıyla Kaymakam Bey ve askerî komutan da Binbaşı Bey'dir.

6. Kaymakam Mehmet Bey yaşlı bir adamdır. Kendisi Filibeli olup göçten önce, kendi ifadesine göre uğraşısı, zihinsel ve nazik uğraşılar olmayıp kaba saba birtakım işlerle yetişmiş olduğu anlaşılıyordu.

63

Göçten sonra Kırcaali Kaymakamı olmuş. Daha sonra Suriye vilayetinin çeşitli kazalarında kaymakamlık yapmış. Bu uzun süre içinde elbette birçok olaylarla karşılaşmış ve bundan dolayı kendisine tecrübeli bir yaşlı demek gerekiyorsa da yükseköğrenimi şöyle dursun, ilköğrenimi bile yetersiz, zekâ ve anlama yeteneği noksan olan bir adamın, yalnız görgü ile sağlam bir fikir sahibi olması pek güçtür.

Tecrübe, gerçek bilgilere dayanırsa faydalı olur. Bu nedenle, bu zavallı adamcağız; acizdir, cahildir, tedbirsiz ve anlayışsızdır. Hatta söz söyleme gücü bile kendisinde yoktur. Artık böyle bir adamın, nazik bir meseleyi ve politikayı akıl ve mantıka uygun

928-479-1-33

64

bir şekilde sonuçlandırması düşünülebilir mi? Doğrusu Kaymakam Bey meydana gelen bu meselenin çözümü hakkında fikir üretmişse de sonuçta tavrının, "İnşallah iyi olur. Durunuz bakalım!"dan ibaret olduğuna kanaat getirdim.

7. Gelelim, Müfreze Komutanı Binbaşı Bey'e: Lütfi Bey nazik, iyi kalpli, namuslu, hizmete hevesli bir binbaşıdır.

Ancak gerçek askerî bilgisi olmadığından, şimdiye kadar edindiği tecrübeler pek faydalı hisseler çıkarmasına yardım edememiştir.

30 Cumartesi

1 Ekim Pazar

65

2 Pazartesi

Binbaşı Şam'a gitti.

Müfit'le beraber Ayn Zivan-Cüveyze-Fik-Haniyye-Ayn Sarman üzerinden bir tur yaptık. Cüveyze'de Hacı Reşit adlı bir Çerkez tarafından misafir edildik. Ayn Sarman ile Cüveyze arasındaki sırtlardan Taberiye Gölü ve Cauna tamamıyla görünüyordu. Dolaştığımız mıntıka oldukça taşlık idi.

Akşam, Jandarma Teğmeni İshak Efendi'nin evine davet edildik, Jandarma Komutanı da oradaydı.

3 Salı

928-479-1-34

66

4 Çarşamba

1. Sabah eğitiminde bulundum.

2. Bugüne kadar gerek eğitim sırasında ve gerek karşılaştığım diğer işlerde şahit olduğum hallerden çıkan sonuç:

A- Subayların hepsi, askerî fikir ve bilgilerden tamamen yoksundur.

B- Askerî konuların en kolaylarının bile cahili olan bu subaylar heyeti içinde bazıları görülür ki kendilerini en iyi asker, en isabetli fikir sahibi komutan kabul ederek bilgiçlik iddiasında bulunurlar.

C- Doğruyu kabul etmemek, kendilerinin hiçbir hazırlık düşüncesine dayanmayan eğitimlerini doğru göstermek ve herhangi birinin bu konudaki bir iddiasında, diğerlerinin

67

anlamadıkları hâlde, mutlaka taraf tutarak söz söylemelerini işitmek insanı çıldırtır.

D- Bir hatalarını söylemek, kendilerine düşmanlık ilanı gibi algılanır.

E- Gözlerinde, kurmay subaylarının bilgileri, yapılması imkânsız, masal derecesindedir ve bu inançlarını açıkça söylemekten asla utanmazlar.

F- Kendileri tecrübe ile beslenmiş, önemli işleri hallederek yetişmiş olduklarını ileri sürerek, bir bilgi ve görüş sahibinin anlatacağı gerçekleri anladıkları hâlde, dinlemek istemezler. Kendilerinin her yaptıklarını durum, ortam ve zamana uygun göstermekle, cahilliklerini

928-479-1-35

68

ve bencilliklerini ilan etmeleri her zamanki alışkanlıklarındandır.

G- Örneğin, Ayn Zivan'a sığınmaları ihtimali olan Çerkezlere karşı hareket lüzumu duyulduğu zaman, bu iş için görevlendirilenlerin düşünce ve planları gerçekten işitilmeye ve işitildikçe şaşılmaya değerdir. Bir köyün, bir tepenin kuşatma altına alınmasını on, on beş adım aralıkla, askerleri dama taşı gibi, etrafı çeviren bir daire üstünde dizerek yapmaya kalkışmak ya da böyle bir planın en uygun yol olduğunu söylemek kimi ya da hangi askeri şaşırtmaz.

Bu maddelerden çıkan sonuç: Cahillerden oluşan bir heyetin içine girmek, onlarla yaşamak için, onların gözünde cahil olarak tanınmaya katlanmak zorunludur.

69

3- Bu cahil ve kötü niyetli adamlar aynı zamanda tamamen hırsızdırlar.

Süvari sınıfına yeni geldiğim zamanlar, ilk karşılaştığım ve arkadaş olduğum subaylar kendilerini o kadar güzel tanıtıyorlar, o derece doğru ve vicdanlı gösteriyorlardı ki insanlık maskesi altında aşağılık ve hainlik vasıflarının gizli bulunduğunu fark etmek oldukça zor, özellikle benim gibi, gerçek hayata yeni atılanlar için imkânsızdır.

4- Havran görevi çıktığı zaman, ben de yer görmek, görevsiz kalmamak için gitmeye çabalıyordum. O benim en ulu, en samimi, en vicdanlı olarak tanıdığım adamlar, benim kendileriyle birlikte bulunmamı istemediler.

928-479-1-36

70

Bin türlü engeller çıkarıldı, itirazlar edildi. En sonunda, yüzüme karşı bu göreve gitmemem bile tavsiye edildi.

5- Burada kalmam konusunda beni ikna edemeyeceklerini görünce, hiç olmazsa işlerine karışmamam ve yaptıklarından haberdar olmamam için, bölüklerle ilgilenmememi sağlamak amacıyla ne gerekiyorsa yaptılar.

6- Albay Bey'in ilk emri gereğince Hüseyin Bey'in bölüğüne komuta edecektim.

Güya, ben yokken aldığı ikinci bir emre göre bir seyirci, bir misafir sıfatıyla orada bulunacakmışım. Ben bu durum hakkında, müfrezenin Şam'dan hareketinden sonra bilgilendirildim.

7- Bu duruma itiraz etmeye gerek görmeksizin gerekçesini araştırmaya

71

başladım.

8- Bu yoldaki alışverişlerin, entrikaların neden ibaret olduğunu tamamıyla anlamak için, Şemskin'e varışımızın üçüncü günü vergi toplamak amacıyla Aclun'a giden Yüzbaşı Mustafa Efendi'ye arkadaşlık etmeyi uygun buldum. Bu yol arkadaşlığı sırasında, rüşvet alma ve rüşvet yemenin en güzel örneklerini, en gizli zannettikleri dolaplarını gördük, öğrendik.

9- Dönüşümüzde, Binbaşı Lütfi Bey'in verdiği bilgilerle, şahit olduklarımızı birbirine ekleyerek araştırmaya devam ettik.

10- Vergi toplamak amacıyla gönderilen müfrezelerin bir subayla, 2-3 atlı olması yeterliyken

928-479-1-37

72

20-25, 30-40 atlı gönderilmesindeki amacın, hayvanların arpa ve samanlarını bedava tedarik etmek ve buna karşı, harcanmış gibi gösterilen değerdeki parayı cebine koymak olduğu anlaşıldı.

11- Mevcut hayvanlar için, günlük satın alınan arpanın miti (?) 4 kuruş iken 5 kuruş göstermek, saman civar Arap köylerinden parasız tedarik edildiği hâlde 5-7 para göstermek ya da mecbur kalınıp 1-2 paraya alındığı hâlde dahi evvelki fiyatlarda göstermek;

Askerler için günlük verilecek

73

erzak ve eti fazla fiyatla göstermek, özellikle kasaptan et almaya karşılık, ucuza koyun alıp beylik arpa ile birkaç gün besledikten sonra, keserek yarı yarıya kazanmak suretiyle biriktirilen paraların, hep haklı kazanç olarak görülmesi bu vicdanlı subayların görülmekte olan iş ve davranışlarındandır.

12- Eğer bölüklerden biriyle bağlantım olsaydı tabiatıyla hesap işlerine müdahale edecek ve arz edilen, alçakça hareketlerini kabul etmeyecek ve belki resmî olarak ispat etmeye gayret edecektim. İşte onlar bunu iyi bildikleri için, daha Şam'dayken

928-479-1-38

74

benim kesinlikle kendileriyle beraber bulunmamam ve kötünün iyisi olmak üzere, işe karışmamamın çare ve sebeplerini hazırlamak için, acele etmişlerdi.

13 Ekim Cuma

16 Ekim Pazartesi

Hamza Omarovich

Şam Telgrafhanesinde memur

Vergis uzaklarda hizmetçi olan seninle yaşadığı mutluluğu asla unutmayacaktır. (orijinali Almanca)

75

Şam Otel Amerika

7/10-19/10

Fouvauer (?)

(imza)

928-479-1-39

76

11 Kasım 1905 Cumartesi

Fahri adındaki birinin, 1891'de yazmış olduğu; "Benjamin Franklin" adlı eserini okudum.

79 sayfadan meydana gelen bu eser, paratoneri bulan Franklin'in biyografisinden bahseder.

Sıradan bir aileye mensupken, çalışkanlığı ve azmi sayesinde dünyanın saygı duyduğu birisi olmuştur.

Franklin'e göre, uyulması zorunlu olan erdemler 13 tanedir:

"1- Perhiz (Rahatsız olacak kadar yememek, sersemleşecek kadar içmemek.),

2- Susma (Hâkim olduğun konular

77

hakkında konuş, tembelce sohbetlerden kaçın.),

3- Düzenlilik (Her işin zamanı, her şeyin yeri belirli olsun.),

4- Dayanıklılık (Başladığın işi, her türlü zorluklara karşı koyarak vazgeçmeden ve önsezi ile tamamla.),

5- Tasarruf (Parayı, kendine ve başkalarına yararlı olacak şekilde elinde tut, asla savurgan olma.),

6- Çalışma (Tembellikten kaçın, daima lüzumlu bir işle uğraş.),

7- Doğruluk (Ne hayallere dal ne yalancı ol. Gerçek ve ciddi düşün, düşündüğün gibi söyle.),

8- Hak ve adalete uygunluk (Kendine ve başkalarına zararlı olabilecek şeylerle uğraşma, gücün yettiği kadar insanlara yardımcı ol.),

928-479-1-40

78

9- Ölçülü olmak (Her konuda aşırılıktan kaçın.),

10- Temizlik (Vücudunda, elbisende, evinde temizliğe uymada kusur etme.),

11- Dinginlik (Dünyanın belalarından rahatsız olma. Her ne üzerine olursa olsun, gönül rahatlığıyla karar ver.),

12- Namus (Hiçbir konuda namusu unutma.),

13- Alçak gönüllülük."

Franklin, eserlerinde; "Tembel olan bir insan için, vatandaşlarına yararlık gösterebilmek mümkün olamaz." diyor.

Bu büyük zat, duvarcılık, tornacılık, matbaacılık, yazarlık, edebiyatçılık, diplomatlık kademelerinden sırayla geçmiştir. Vashington en sevdiği dostu idi.

79

Paratonerin keşfi denemelerini ilk önce uçurtmada yapmıştır. Şöyle ki çocuğunun uçurtmasını, başına bir demir parça ilave edip, ipini kendir ve bunun da ucunu ipekten yapıp fırtınalı havada şehrin dışına çıktı. Yıldırımın bu uçurtma üzerindeki etkileri, inceleme ve araştırma düşüncesinin isabetini ispat etti.

Mezar taşı yazısını kendisi yazıp bırakmıştır. "Şu ıssız yerde Matbaacı Benjamin Franklin'in cesedi, yaprakları koparılmış ve tezhipçisinin koyduğu başlık silinmiş, yıpranmış bir kitap gibi, kurtlara yaşama yeri olarak sessizlik toprağı üzerinde uyumuştur. Durum böyle ise de eser yok olmayacaktır. Çünkü burada gömülü olan kişinin inancına göre, yazarın -kâinat kitabının yazarının amacı- iyilik dolu eliyle sonsuzluk âlemine

928-479-1-41

80

layık bir eser olmak üzere yeni baştan, kitap hâline getirilecektir."

81

Hazreti Ebubekir'in halife olduğu, Hicri 11'inci yılda meydana gelen olaylar:

1. Yemame'de Müseylemetül Kezzap olayı

2. Civardaki bazı kabilelerin isyanı

İslam askerleri on kola ayrılarak dört bir yana görevlendirildi.

Yermük Savaşı: Asker sayısı (40.000 İslam, 240.000 Rum)

Kayıplar : 3000 İslam-120.000 Rum.

Kabilelerin isyanı ve Yermük Savaşı, Antakya İmparatoru Heraklı'ın kışkırtmaları sonucunda ortaya çıktı. Bunun üzerine Ebu Sufyan'ın oğlu Yezit komutasında asker sevkine karar verildi. Amir oğlu Useyka danışman (kurmay başkanı) tayin edildi.

Herakl, Şam Valisi'ne şiddetle karşı koyma emrini ve Betalik(?) ve Circis(?) adındaki komutanların emrine 8000 kişi vererek, İslam askeri

928-479-1-42

82

1 Aralık 1905

Kıyame (Kilise)

Kâbe ve civarı

Tur

Beytüllahim

30	60= 30x2
120	150= 30x5
~~15~~	60= 30x2
~~20~~	_____
4	270
10	40
2,5	y____
~~21~~	310
~~5~~	4
_____	c_____
326	314

60 _____ 266	Hamam 10 _____ 324 5 t_____ 329 40 k_____ 369 11 ğ_____ 380

83

266	21=7x3
90	28=7x4
3	3
270	31
	6
	25

928-479-1-43

84. sayfa (BOŞ)

85

istikametine gönderdi.

Yezit, Ecnadin bölgesinde, durmak veya ileri hareket için, görüşmelerde bulundu. Askerin yarısı daha geride idi. Betalik ve Circis ansızın yetişip hücum etti ve üstünlük sağlamak üzereyken, geride bulunan diğer İslam askerlerinin de gelmesi durumu tersine çevirdi.

{Keşif çalışması!}

II

Herakl, Herayis'i 20.000 askerle Mercülhafr'e gönderdi (Filistin'de). Buna karşı Amr bin el-As tayin edildi. İblit bölgesinde düşman birdenbire göründü. Asker Birriye(?) yönüne çekilmek istedi. Komutanın bir nutku bunları yatıştırdı.

928-479-1-44

86

Abdullah bin Ömer 1000 süvari ile keşif hücumuna görevlendirildi. Düşmanın 10.000 askeri bu süvari tarafından, pusuya düşürülerek yarısı yok edildi.

Esirlerden iki kişi Arapça biliyordu. Bunlar sorgulandı. Düşmanın kuvveti ve yeri hakkında bilgiler alan Abdullah bin Ömer ileri gitmeye karar verdi. İki saat yürüdükten sonra düşman göründü. Askeri sağ kanat, sol kanat ve merkez olmak üzere, süratle üçe böldü ve bir savunma mevzisi tuttu. Düşman taarruz etmedi. İslam askerleri hücuma kalktı. Askerin kayıpları fazla olduğundan bazıları kaçıyorlardı. Yine komutanın bir nutku askeri

87

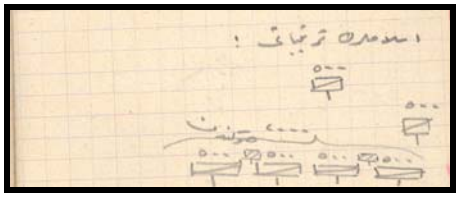
yerinde durdurdu. Yerinde duranların sayısı az olmakla beraber savaşı kazandırdı. Ebu Ubeyde ise ordu ağırlığı ile beraber Şam civarında durup hücum etmediği için görevden alınarak, yerine Halit bin Velit tayin edildi. Amr bin el-As da ona katıldı.

Herakl, Betal adındaki kumandanla birlikte asker gönderdi. İslam ordusu Tedmur'a vardı. Orada bulunan Rum komutanı kaçtı ve halk teslim olup haraca bağlandı.

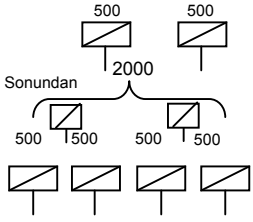
928-479-1-45

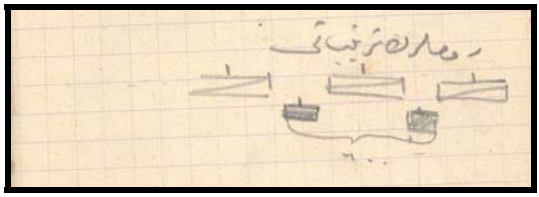
88

Hicret'in 12'nci yılında, Halit bin Velit Şam Vadisi'nde Aynelfer'de göründü. O arada Tedmur'u haraca bağladıktan sonra, Busra'ya gitti. Melik Romas 12.000 askerle karşı çıktı.

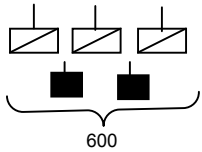

İslamların Tertibatı

Rumların Tertibatı

Müslümanlar ilk önce geri çekildi; ancak, Halit'in nutkuyla yerlerine döndüler. O gün, Rumların yenilgisiyle sonuçlandı.

89

Ertesi gün Herakl, Durihan komutasında 6000 asker gönderdi. Fakat, Durihan İslam askerlerini az gördüğü için, onlarla savaşmaya tenezzül etmedi. Romas ise Hazreti Halit'e yönelerek sahte yenilgi gösterdiği için, asıl savaş ertesi güne kaldı.

Üçüncü gün, önce Müslümanlar yenik durumdaydı; fakat, Müslümanların galibiyeti ile sonuçlandı. Vakit gecikti. Gece kalenin keşfini yaptırdı ve hapiste bulunan Romas'ın yardımını alarak, bir gece baskınıyla kaleyi kendi yönetimi altına aldı.

Kaleyi korumak üzere, 500 asker bırakıp geri kalan askerlerle Şam'a doğru hareket etti ve Ebu Ubeyde'yi bekleyerek Dire Kalesi'ni karargâh yaptı.

928-479-1-46

90

İmparator Herakl, Keluhi adlı genç bir generali komutan tayin etti.

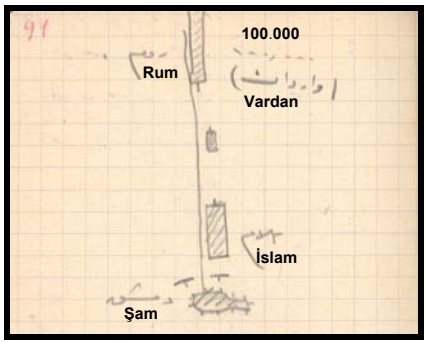
Hums üzerinden Hama'ya gidildi.

Halit bin Velit askeri 6 kısma ayırdı. Rumlar İslam askerini iki yandan kuşatmak istediler. İhtiyat tümenleri ile bu hareket engellendi.

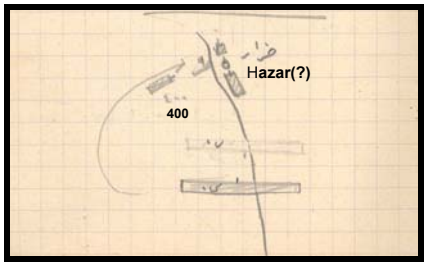
İki taraf birbirine hücum ettiği anda, İslamların geri çekilme hattını kesmek isteyen Rumların bu girişimine de gerideki yedeklerle karşı konuldu.

Rumlar Şam'a geri çekildi. Takibe devam eden Müslümanlar, papazların aman dilemeleri üzerine kuşatma ile yetindiler.

91

Halit, askerin tamamıyla, Ebu Ubeyde de iki tümen bıraktıktan sonra düşman üzerine gidilmesi fikrini savundular.

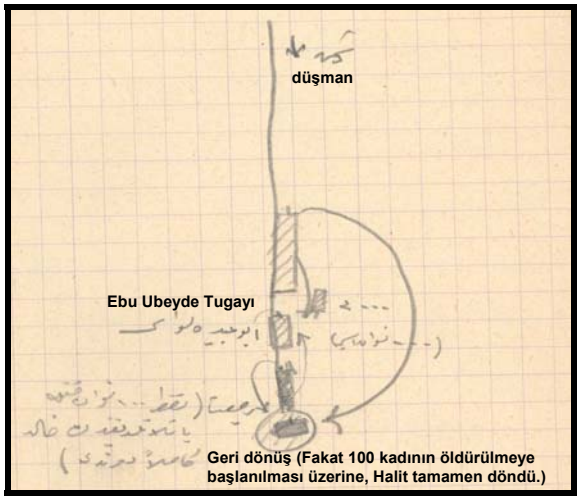

928-479-1-47

92

Düşman kuvveti 1000x70 saf.

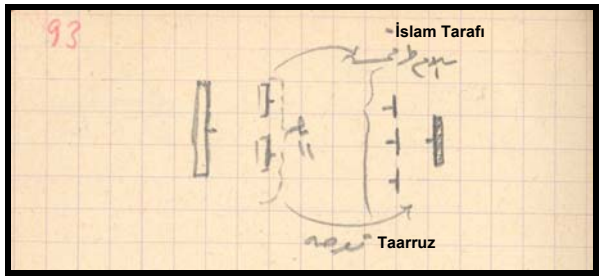
Halit kuşatmadan vazgeçerek bütün kuvvetini Vardan üzerine sevk etti.

Kaledeki düşman tamamıyla yenildikten sonra tekrar Vardan'a dönüldü.

Savaş:

93

İslam askeri geri çekilmeye başladı. Halit işi teke tek dövüşmeye çevirdi. Sonunda iki taraf birbirine karıştı. Akşama kadar şiddetli savaş.

928-479-1-48

94. sayfa (BOŞ)

95

29 Eylül 1906 Cumartesi, saat 11

11 Ramazan*

"Hayatım"

Elim kalem tutmaya, beynim fikir yürütmeye başladığı günden daha lise sıralarında bulunduğum zamandan beridir ki gönlümde hayatımın akışını kaydetmek için bir arzu duyarım.

Birçok defalar, cep defterlerimin boş yapraklarını hayatımın bölümlerinin bazılarıyla doldurdum. Asıl maksadım, ömrümün gerçek akışını yazmak iken, her nedense o yapraklarda, fazlaca duygusallık ve hayallere kapılmıştım. Bunun için o karışık yapraklara rağbet etmedim. Onları karışıklıktan kurtarıp saklamak istemedim. Çünkü çok abartılı idiler...

928-479-1-49

96

Bugün okulu bitireli, kurmay yüzbaşı olalı iki seneye yakın bir zaman geçmiştir.

Bu süre içerisinde çeşitli tabakalardan insanlar, çeşitli rütbelerde üstler, astlar ve askerler ile temasta, değişik birkaç görevde bulunmak yüzünden ufacık bir tecrübe edindim.

* Belgede, 16 Eylül 1322 Salı rumî tarihinin, miladî karşılığı 29 Eylül 1906 Cumartesidir. Ancak, burada geçen 11 Ramazan tarihini dikkate aldığımızda 11 Ramazan (1324)'ın, 29 Ekim 1906 Pazartesiye karşılık geldiği görülmektedir.

Bu tecrübemi sürekli araştırmalar ile takviye etmemekle beraber insanlar ve hayat hakkındaki fikirlerim, eski fikirlerimden az çok ayrıldı. Eski düşüncelerim ileride karşılaştıklarımla bağdaşmadı.

Bu yazılarımın benden başka hiç kimse tarafından okunmayacağına, bu defterin ben ölünceye kadar, benden başka hiç kimsenin eline geçmeyeceğine emin olamadığım için, duygularımı tam bir açıklık ile ortaya koymaktan korkarım.

97

Korkarım ki o hiç sevmediğim insanlar beni ayıplamak için, bu yazılarımı araç olarak kullanırlar.

Burada okulu, İstanbul'u terk ettiğim günden başlamayacağım. Çünkü o benim için aşılması zor bir buhran idi. Onun yazılmasını zamana bırakacağım.

Şam'a ilk geldiğim, süvaride geçirdiğim, Havran'da seyahat ettiğim anlardan da bahsetmeyeceğim. Çünkü bu defterin baş tarafında onlara ait bazı notlar vardır. Ondan başka o zaman, en tecrübesiz zamanım olduğu için, olaylarla ilgili düşüncelerime, çıkardığım sonuçların doğruluğuna emin değilim.

Burada ilk sözüm Havran seyahatinden dönüşümde, Şam'da yeni tanıdığım bazı kimselerle

928-479-1-50

98

beraber kurmaya karar verdiğim (...) olacaktır.

"1"

1905 yılı Ekiminde, yol arkadaşım Kurmay Yüzbaşı Müfit Efendi ile birlikte Şam'a döndük. Yine sınıf arkadaşlarımızdan Süleyman Efendi ile birleşerek Hamidiye Kışlasının topçu kısmında, alt katta kalmaya başladık. Süvarideki stajımız bitmişti. Piyade stajı için bir yere gönderilmeyi bekleyerek o sefil hayatı yaşıyorduk. Nihayet Süleyman Efendi Beyrut'a, Müfit Efendi Kudüs'e, ben de Yafa'ya tayin olunduk.

Yafa'ya gitmek üzere Şam'dan ayrıldığım zaman (...) münasebetiyle zihnim

99

çok meşgul, ruhum pek heyecanlı idi.

Aynı yıl Ramazanın 24-25'inci günü idi ki Müfit Efendi'yi Kudüs'e uğurladıktan sonra, Yafa'da yalnız kalmıştım.

“2”

Yafa’da sınıf arkadaşlarımızdan Mümtaz Yüzbaşı Hasan Zeki Efendi vardı. Başka kimseyi tanımıyordum. Zeki Efendi bizi karşılamaya gelmemişti. Rıhtıma çıktık. Gümrükten geçtik. Nereye gidileceğini bilmiyorduk. Bu sırada sivil bir şahıs yanımıza yaklaşarak, laubali bir tavırla, İstanbul’dan gelip gelmediğimizi sordu. Şam’dan geldiğimizi söyledim. Ziraat Müfettişi Melkon Efendi’den bahsetti. Ben de ismini sordum.

... olduğunu söyledi. -Melkon Efendi’den kendisine bir mektup vardı, onu verdim- Bu şahıs Yafa

928-479-1-51

100

Fener Memuru idi. O sırada Yafa Nizamiye Taburu Binbaşısı Ahmet Hamdi Bey gümrüğe geliyordu. ... Efendi beni kendisiyle tanıştırdı. Ondan sonra ... nın ofisine geldik. Aynı zamanda, eşyalarımın kendisinin bildiği güzelce bir otele gönderilmesini söylemiştim. Hâlbuki mevsim birçok yabancıların Kudüs’e gidip gelmekte olduğu bir zamana rastlaması nedeniyle, otellerde yer bulunamadı. O zamana kadar da Zeki Efendi görünmemişti.

Kendi kendime düşünmeye başlamıştım.

101. sayfa (BOŞ)

928-479-1-52

102. sayfa (BOŞ)

103

1815

Genel durum

Napolyon’un Elbe Adası’ndan dönüşünde (1815 Mart) yaptığı barışsever teklifler, Avrupa’nın birliğine güven sağlayamadı. İsviçre, Türkiye ve Portekiz’den başka bütün Avrupa hükûmetleri, Fransa’ya yeniden savaş ilan etti. Avrupa Müttefik devletlerinin 1814’te kurduğu ve teşkilatı henüz devam eden büyük ordularının Fransa sınırlarına varmaları için, yarım çark etmeleri yeterliydi. Belçika’da, 250.000 kişiyle Vellington ve Bluher, Mozel üzerinde 230.000 kişiyle Barkley Dö Tolli, Yukarı Ren’de 250.000 kişiyle Schvartzburg, Alp üzerinde 75.000 kişiyle Frimon, Prene silsilesinde bazı İspanyol çeteleri

28-479-1-53

104

bulunuyordu.

Diğer taraftan Napolyon, görüşmelere devam etmekle beraber kendisine teklif edilen savaşa karşılık vermeye hazırlanıyordu.

Esirlerle ablukada kalan muhafızların memleketlerine dönüşü münasebetiyle, ordu saflarında eziyet ve sıkıntılara tahammülü fazla askerlerin sayısı çoğaldı. Bu sebeple anılan ordu, 1814 istilasına inatla karşı koyan ordudan, daha fazla dayanıklı idi. Bundan başka imparator gönüllüleri de askere alarak, iki ay içinde gerçekten kuvvetli bir ordu kurmayı başardı. Napolyon, silah altında kendi şahsına son derecede sadık eski askerlerini bulduğu gibi, bir işaretiyle onları

105

-hükûmet değişikliği nedeniyle kırgın olan- deneyimli subaylarla kadro hâline getirdi.

Yazık ki kral taraftarlarının gözetlenmesi için, içeride bırakılan müfrezeler çok zayıftı.

Özellikle General Lamark'ın 30.000 kişilik bir kuvvetle Vondée'ye gönderilmesiyle oluşan eksiklik, Fransızlarca Belçika'da hissedildi.

İki Taraf Kuvvetleri

Müttefik Devletler: Müttefik Devletler Belçika'da iki büyük ordu topladı.

1- İngiliz, Belçika-Flemenkli(?), Hanoveriyen, Bronsvikova ve Nasoviyenlerden meydana gelmiş 105.000 kişi kuvvetindeydi.

928-479-1-54

106

Vellington'un komutasında bulunan bu ordu, üç kola ayrılıp Hil'den At'a kadar uzanıyordu.

Prens Doranej Nivel'de, ihtiyat Brüksel'de, bundan fazla 12.000 kişilik süvariden oluşan diğer bir ihtiyat da Lord Uxbridge komutasında bulunuyordu.

2- 12.000'i süvari olmak üzere 125.000 Prusyalı Bluher'in komutasında olup dört kol hâlinde toplanmış bulunuyordu.

Zitheş, Şarlerua ve Florus'ta; I. Pirih Namur'da; Tilman, Namur ile Liej arasında bulunuyordu.

107

Topçu, 312 ateşli silahtan meydana gelmişti.

Fransızlar. -Fransız ordusu bizzat Napolyon tarafından komuta ediliyordu. Bertiye'nin üstünlük gösterdiği yardım hizmetinde, bu hizmette çok az bulunmuş tümgeneral rütbesine yeni terfi etmiş olan Mareşal Solt bulunuyordu.

Bu ordunun kuvveti 22.000'i süvari olmak üzere 130.000 kişi olup Hassa* ile beraber Derue Derlon, Ray, Vandam, Jerar, Lubau komutasında olmak üzere beş piyade koluna ve süvari de Payol, Ekzelman, Kellerman (Fuh) ve Milod komutasında olmak üzere dört kola ayrılmış

928-479-1-55

108

ve topçu, 344 ateşli silahtan meydana gelmişti.

Bütün süvari birliklerinin başkomutanlığı Mareşal Guruşi'ye bırakılmış ve Mareşal Ney ancak 15 Haziranda, askerî harekâta tamamıyla girişildiği zaman orduya katılacaktı.

-İki Tarafın Planları-

Müttefik devletler: 1814 yenilgisinden gereği kadar ders alan Müttefik devletler toplu olarak, aynı zamanda hareket etmeye karar verdi. Vellington ve Bluher her ne kadar mart ayında harekete başlamaya hazır idilerse de Ruslarla Avusturyalıların Ren'e varmasını bekliyorlardı.

109

Düşmanca hareketlerin açılışı 1 Temmuz için kararlaştırıldı. Vellington, Bluher, Barkley ve Schvartzburg'un komutaları altında bulunan büyük ordular birlikte ve birbirlerine yaklaşarak Paris üzerine yürüyeceklerdi.

Ancak bulunulan mevkide, devam eden bu duruş sırasında ordular Belçika'ya varmış ve çarçabuk memleketin kaynaklarını kurutmuş idiler. Bundan başka, anılan ordular Napolyon'un planları hakkında, tam bir bilinmezlik içinde bulunuyorlardı. Bundan dolayı her tarafta kendilerini korumaya ve haddinden fazla

928-479-1-56

110

yayılmaya mecbur olup Vellington, Dil kaynaklarından istifade etmek üzere denize kadar Bluher, Zambr ve Möz boyunca Liej'e kadar yayıldılar. İki ordu Kuatre Bras vasıtasıyla bağlantıyı koruyacaklardı. Genel karargâhlar Brüksel ve Namur'da bulunuyordu.

Aşağıdaki açıklama Genelkurmay başkanı ve Bluher'in sırdaşı tarafından sunulan projeden alınmıştır:

"İlk üç ordu (Vellington, Bluher, Schvartzburg) Fransa'ya girdiler. Hareket yönlerini Paris'e çevirdiler. Komşu ordulardan biri neye uğrarsa uğrasın,

* Hassa, padişahlık veya kraliyet ordusunun birliklerine verilen isimdir. Teknik bir terim olduğu için metin içinde aynen kullanılmıştır.

111

yenilsin yenilmesin, generallerden her biri kendi yürüyüşlerine devam edecek idi. İhtiyat ordusu (Barkley), birinci hatta bulunan ordulardan herhangi birisinin uğrayacağı yenilgide ona yardım etmekle görevli ve ola ki Napolyon birinci hat ordularından birini yener ve takibe koyulursa, ihtiyat ordusu mağlup ordunun yardımına koşacağı sırada diğer iki ordu daima ileri yürüyüşlerine devam ederek arazi kazanacak ve başkente yaklaşacaktı.

Fransızlar: Kuvvetinin sayıca oldukça az olduğuna inanmaya başlaması nedeniyle, İmparator da savaşa başlama zamanını erteledi. Çünkü kazanılan

928-479-1-57

112

her bir gün, birliklerin kuvvet arttırmasına yarayacaktı. Bu nedenle geçici olarak savunmada kalmaya karar verdi.

Napolyon, Müttefik devletlerden önce davranarak ve ansızın baskın yaparak vuracağı darbenin, onları uzlaşmaya zorlayacağını düşünüyordu ki bunun için, önce Belçika'ya en yakın düşman üzerine yürümek, Şarlerua yoluyla, dağınık bulunan Prusyalılarla İngilizler arasına şiddetle düşüp onları ayrı ayrı bozguna uğratmak isterdi.

Ondan sonra, gerekirse Barkley ve Schvartzburg önünde, geri çekilecekti.

113

-İlk Harekât-

İmparator haziran başlarından itibaren Dunkerk'ten Meç'e kadar olan bütün kuzeydoğu sınırları üzerinde gösteriler yaptırdı. Vellington İngilizlerin, hareket üssü olan denizle bağlantısının kesileceğinden, Bluher de Ren ile bağlantısının kesileceğinden korkuyor ve ikincisi Lüksemburg mıntıkasının yakından izlettirilmesini kendisi için, zorunlu görüyordu. Müttefik devletler ordusunun iki generalinin işgal ettikleri hatlar oldukça uzamış ve Kuatres Bras genel merkeziyle olan bağları kesilme aşamasına gelmişti. Bu nedenle düşman generalleri

928-479-1-58

114

bir tehlikenin ortaya çıkmasından şüphe etmiyorlardı.

Bu sırada, Napolyon (1'inci) Lil, (2'nci) Valansiyen, (3'üncü) Meziyer, (4'üncü) Meç, (6'ncı ve Hassa) Paris'te olmak üzere kuvvetlerini Tiyeraş ormanları gerisinde ve Sambr ile Möz arasında toplu bir konuma getirdi. 5'inci Kolordu (Rappe) Alsas'ta kaldı. Şöyle ki 14 Haziranda Fransız ordusu

düşmanın bilgisi olmaksızın aşağıda belirtilen şekilde toplandı: 1'inci ve 2'nci Kolordular

115

sol kanadı oluşturmak üzere, Solrey ile Ler arasında, 4'üncü Kolordu sağ kanadı oluşturmak üzere, Filipevil'de, 3'üncü ve 6'ncı Kolordular ile Hassa merkezi oluşturmak üzere Bomon'da bulunuyorlardı.

Sol kanat Marşiyen, merkez Şarlerua, sağ kanat Şatelö'ye gelmek üzere 14/15 Haziran gecesi Sambr'a yanaştı. Zitheş Kolordusundan II. Pirih komutasındaki Prusya Tümeni baskına uğramıştır. İleri karakollar Tuin, Marşiyen ve Ham'da çok kısa bir direnişten başka bir şey yapamadılar.

928-479-1-59

116

Ancak Vandam'a yanlışlıkla getirilen bir emirden dolayı, Payol Süvarisi yalnız olarak Şarlerua önlerine varmış ve buradan geri püskürtüldüğü için, piyadenin yardımını beklemeye mecbur kalmıştır. Payol, Jilli'ye doğru Şarlerua'dan geçtiği zaman öğle vakti olmuştur. Jilli noktasında, Guruşi sürekli bir savaşa tutuştu ki bu savaş Vandam Kolordusunun harp sahasına girmesine neden oldu. Savaş akşamın saat beşine kadar Lambusar ormanlarında da devam etti.

117

Müthiş bir olay sağ kanadın da aynı şekilde hareketini geciktirdi.

Sabahleyin, Öncü Tümeni Komutanı General Dö Burmon bütün kurmay heyetiyle beraber düşman tarafına geçer. Askerler bu ihanete karşı nefretle seslerini yükseltmeye başlarlar. Jerar yetişip onları sakinleştirir ve yürüyüşe devam ettirirse de ancak saat beşte Şatelö'ye varırlar ki o anda orasının boşaltılmış olduğunu görürler.

General Zitheş, Florus daha sonra Zombref üzerine geri çekilir. Orada bulunup bundan henüz sabahleyin bilgi alan Bluher bütün birliklerini çağırır.

I. Pirih oraya akşamleyin, Tilman

928-479-1-60

118

16 Haziran sabahı varırlar. Daha uzak olan Bulov, Gemblö yoluyla oraya doğru yönelir. Marşiyen'in ilerisine geçen Fransız sol kanadı önünde bulunan Prusyalıların Şitaynmeç Tümenini geri püskürtür. Şitaynmeç, Guseli'de ciddi bir direnişten sonra, yine Florus üzerine çekilirken Jerar Tümeni de bunu takip eder.

Derlon, Marşiyen'e varışta geciktiği sırada Ray, Frazn üzerine yürüdü. Bu anda gecenin saat beşi idi ki General Ney gidip

119

bizzat orduya katılarak, doğrudan doğruya sol kanadın komutasını üzerine aldı.

Ney, Vellington'un sol kanat ucunda bulunan ve Naso birlikleri tarafından savunulan Frazn'ı zapt etti. Anılan birlikler ağır şekilde Kuatres Bras üzerine geri çekildi.

Fransız birlikleri yorgunluktan kuvvetsiz kalmış, gece yaklaşmış, Mareşal Ney gelişen olaylar hakkında çok az bilgi sahibi olmuş, önünde bulunan Kuatres B.de meydana gelebilecek durumlar ve top sesleri işitilen Florus üzerindeki sol kanadı

928-479-1-61

120

hakkında eksik bilgi almış olduğu için, Ray Kolordusunu Frazn'da alıkoydu ve ona, orada ordugâh kurdurdu.

15 Haziran gece saat 11'de, daima Brüksel'de bulunan Vellington Fransızların şiddetli taarruzundan haberdar oldu. İngiliz ordusunun kendi sağ kanadı olan Nivel'de kesin olarak toplanmasını yazılı olarak emretti. Ancak General Perponşer kendi komutasından alınan Nasoviyen birliklerini Kuatres B.de terk etmek emrini almıştı. Anılan birlikleri, kendi ikinci tugayı ile

121

birleştirerek iki müttefik ordusu arasındaki genişliği ve öldürücü gediği kapattı.

-16 Haziran-

Kuatres B. -16 Haziranda Fransız ordusunun bütün harekâtında, öncekinden daha fazla hissedilen bazı yavaşlıklar ortaya çıktı. Hâlbuki İngiliz ve Prusyalılarda tam tersi son derece bir hareketlilik görüldü. Bu şekilde, Fransızlar harbe birdenbire girmenin kazanımlarını kaybetmiş oldular.

İngiliz ordusunda, Vellington kısmen hatasını anladığından, Nivel üzerine değil tersine, Kuatres B. üzerine

928-479-1-62

122

önce Oranj Kolordusunu ondan sonra, ardı sıra At'tan gelen Hil, Hal ve Brüksel'den gelen İhtiyat kolordularıyla Dander'den gelen süvariyi yaklaştırdı. O ara Vellington oldukça hızlı bir şekilde Biri'ye gidip Bluher'le görüştü ve ona İngiliz ordusunun gece saat dörtte Vanyele istikametinde, Fransızların sol yanına hareket ettirileceği sözünü verdi.

Diğer tarafta Ney Napolyon'un önünde bulunan düşmanı Kuatres B.ye sürmek ve ondan sonra, Marbe-Biri yoluyla Prusyalıların peşine

123

düşmek emrini aldı. Fakat Mareşal Ney, bir gün önce savaşmış birliklerle sabahleyin taarruz etmekte tereddüt ederek Ray Kolordusunun tamamlanmasını beklediğinden Vellington'a Kuatres B. mevzisini ciddi bir şekilde hazırlaması için, zaman bıraktı.

Mareşal, ancak saat ikide işe başladı. Hareket Kellerman süvarisi tarafından pek geç dayanak kabul edilen Ray Kolordusu ile takviye edildi. Ney, Guseli'de bulunan Derlon Kolordusunun yardımına

928-479-1-63

124

güveniyordu. Fakat Erlon doğrudan doğruya Napolyon tarafından Frazn'den Vanyele üzerine çağırıldıktan sonra, tekrar Ney tarafından zorbalıkla Viller-Peruin'den Frazn'e çağırıldı ki yeniden buraya gecenin başında vardı. Erlon bu şekilde hiçbirine katılmaksızın iki çarpışma arasında dolaştı.

Gündüzün sonunda Ney üstün kuvvetler tarafından ezildi. Bununla beraber Vellington'un Biri üzerine gitmesine engel oldu. Kendisi de ne oraya gidebildi ve ne de

125

Napolyon'un dayanağı olmak üzere oraya bir kuvvet ayırabildi.

İngilizlerin Kuatres B.deki mevzisi sağlam kaldı. Akşam saat 9'da Fransızlar Frazn'in kuzeyinde ordugâh kurdular.

Linyi. -Fransız ordusunun sağ kanadında, 16 Haziran sabahı da hareketsiz geçirilerek harcanmış oldu. Böylece Bluher, ordusunun dörtte üçünü oluşturan 90.000 kişilik bir kuvveti, Linyi suyu gerisindeki Biri güvenli bölgesinde toplamak fırsatını yakaladı.

Bu şekilde, Vellington'a elini uzatarak Fransızları Florus istikametine çevirmek üzere, hareket etmeyi teklif etti.

928-479-1-64

126

Napolyon da tersine, Vandam ve Ney'den istenilen birliklerle, düşman sağ kanadı karşısına yürümek istiyordu.

Ancak akşamın saat 2'sinde Fransız ordusu harekete başladı. Kuvveti, 65.000 asker idi.

Fransız sağ kanadında, Guruşi gösterişten başka bir şey yapmadı. Sol kanatta Vandam, oldukça kanlı sonuçlardan sonra, uç Sen Aman köyünde

yerleşmiş ve kendisini savunmuşsa da Jirar Tümeninin (Ray'dan ayrılmış) şiddetli desteğine rağmen, daha ileri gitmeyi başaramıyordu. Erlon'un kendisiyle birlikte hareket etmesi

127

onu hataya zorlamıştı.

Jirar akşam saat 7'de merkeze bir dereceye kadar, kesin bir darbe vurup Linyi'yi ele geçirdi ve Hassa ile Milod zırhlı süvarisinin yardımıyla Prusyalıların merkezini deldi. Düşmanın iki kanadı da iyi direndiler.

Ancak, gecenin girmesiyle kanatlardan biri Tilli diğeri Jamblö üzerine, gerektiğinde tehdit edebilecek birer durumda geri çekildiler.

Fransız ordusu bunları takip etmediği gibi teması bile kaybetti.

"Napolyon alışıldığı gibi, bu başarıdan faydalanamadı. Prusya

928-479-1-65

128

ordusu fena hâlde sarsılmış idi. Zorunlu yürüyüşlerden yorgun düşen galipler savaş meydanı üzerinde ordugâh kurmaya ve muhtaç oldukları gıdayı alıp istirahata koyulmaya başladılar.

Bir saat daha yerlerinden ayrılmadan savaşa devam etmeleri, Linyi galibiyetini bu savaşın en parlak bir başarısı yapacaktı [Talihsizler]."

-17 Haziran-

Fransız sağ kanadı: -Fransız ordusu 17 Haziran sabahını Linyi'de ordugâhlarında, hareket etmeden geçirdi. Yalnız Payol süvarisi Bluher'in çekildiği istikamet olduğu kabul edilen Namur yolu üzerinde ileri atıldı.

129

Kuatres B.deki durumdan geç haber alan Napolyon, Hassa, Lubau Kolordusu ve Milod Süvarisiyle Mareşal Ney'in yardımına gitmeye karar verdi.

Vandam, Jerar, Egzelman Kolordularıyla Payol Süvarisinden meydana gelen ve 35.000 askerden oluşan sol kanadın genel komutanlığı kesin bir şekilde Guruşi'ye verildi. Bunun görevi Prusyalıları takip, bozguna uğratmak ve onları asla gözden kaybetmemek idi.

Öyle iken yazık ki Bluher'in seçtiği ve dünden beri takip ettiği istikamet bilinmiyordu ve bu anda ise vakit öğle idi.

928-479-1-66

130

Namur ile Vavr arasında yani güneydoğu ve kuzey istikametlerinde bulunmasından şüphe edilmesi sebebiyle, Mareşal Guruşi yavaş bir şekilde, ikisinin ortasındaki bir istikametten Jamblö üzerine yürüyordu. Birliklerin

büyük çoğunluğu anılan yerde konakladı. Aynı gün, yaşlı Bluher Vavr'e vararak Dil Nehri'nin iki sahilinde yerleşip Bulov'un savaşa girmemiş birlikleriyle ordusunu takviye etti.

Fransız sol kanadı:

Kuatres B.de direnen sol kanatta, Ney ile Vellington bütün sabah boyunca birbirini gözetlediler.

131

Bluher'in yenilgisini ve Napolyon'un yaklaştığını haber alan İngiliz Generali Mon-Sen-Jan'a çekilmeye karar verdi. Orada Süanyi Ormanları'na dayanan sağlam bir savunma mevzisinin bulunduğunu biliyordu. Bunun maksadı, Brüksel yolunu kapatmak ve özellikle kendisine yardım sözü verip Vavr'e gelmiş bulunan Bluher'in, kendi sol kanadına katılmasına yol açmak ve bu sayede harekât kabiliyeti zayıflamış olan Napolyon'u yenmekti.

Fransızlara Jenap Geçidi'ni barikat yapan Uksbiriç Süvarisinin oluşturduğu perde sayesinde, Vellington'un geri çekilme hareketi düzenli ve rahat bir şekilde yapıldı.

928-479-1-67

132

Fransız ordusunda ise Frazn ile Marbe'den hareket eden kollar Kuatres B.de birbirine karıştılar. Bu hâlde oluşan izdiham büyük bir düzensizlikle yeni gecikmelerin yaşanmasına sebep oldu. Piyade harekete uygun olan yolu boşaltıp sürekli fırtınalı, şiddetli bir yağmurla ıslanmış olan arazi üzerinde, zorluklar içerisinde yol almaya mecbur oldu.

Ancak saat 07.00'de, Fransız kollarının başı Bel-Alyans Tepeleri'ne, yoğun bir sis arasında varabildi. Karşı sırtlarda (Mon-Sen-Jan Sırtları) piyade birlikleri görüldü.

133

Süvari, Napolyon'un kontrolü altında olarak anılan düşmanı yoklayacaktı. İmparator anladı ki bütün Vellington ordusu orada mevzide bulunuyor ve savaşa hazırlanmış ve ona karar vermiştir.

Napolyon hücumu, ertesi güne ertelemeye mecbur idi. Bu nedenle kol başlarını durdurdu. Askerî birlikler dermansız kaldıkları gibi, kötü bir şekilde de toplanmışlardı.

Derlon, Lubau ve Hassa, Planşenuva'ya saat sekizde vardılarsa da ordunun gerisinde kalan Ray konaklamakta olduğu Jenab'ı geçemedi. Bütün gün kesilmeksizin devam eden yağmurdan dolayı piyade silahları, ateş edemeyecek derecede kötü bir hâlde bulunuyordu.

928-479-1-68

134

"Vaterlo"

75.000 kişi kuvvetinde bulunan İngiliz ordusu Bren-Lalöd'dan Papelot'a kadar uzadı. Nivel'den daima gelmesi mümkün olan bir tehlike ile fazla meşgul Vellington, sol kanadını zayıflatıp sağ kanadını güçlendirdi. Bununla beraber sol kanat için Prusyalılar dayanakları olacaktı. Prusyalılar Dil Nehri'nin sol sahilinde 75.000 kişilik 3 kol bulunduruyorlardı ki bu kollar daha sonra Fransızların sağ kanadına yükleneceklerdi.

Napolyon'un da amacı İngiliz sağ kanadını durdurup sol kanat ile merkezlerini ortadan kaldırıp onları Brüksel

135

yolu üzerine atmak ve mümkün olduğu kadar Vellington'u Prusyalılardan uzaklaştırmak idi. Napolyon, Bluher savaş meydanına yetiştiği takdirde, Guruşi arkasında kalacağı için, iki ateş arasına alınacağını düşünüyordu.

Yazık ki emirler kötü verildi. Ya da Tümgeneral Solt tarafından kötü anlaşıldı ve kötü bir şekilde ulaştırıldı. Guruşi bu şekilde ortaya çıkan kusuru telafi edebilecek yeteneğe sahip olmadığı için, Bluher'in en çok ilerlemiş olan üç kolunun önlerini kesmeksizin onların ilerlemelerine engel olamadığı gibi takip de etmedi.

928-479-1-69

136

Her saat buna benzer bir durumun ortaya çıkışı Fransızların talihsizliğini ve düşmanın şansını arttırdı. Ancak arazinin kötü bir hâlde bulunması ve çamurlu bir araziden topçunun hareket ettirilmesindeki zorluklar yüzünden hücum edenler beklemeye mecbur oldu. Bunun üzerine Napolyon, toprağın biraz kurumasını bekleyerek taarruzunu erteledi.

Haziranın 18'inci günü hiçbir şey yapılmaksızın geçti.

Nihayet saat 11.30'da savaş önce Fransız sol kanadında başladı. Ray, Jerom Bonapart Tümenini Gomon üzerine geri püskürttü.

137

Bu tümen kendisine emredilen, yalnız gösteri harekâtını yapacağı yerde ya da düşman mevzisini sarsmak için topçuyu kullanması gerekirken, şiddetli bir şekilde savunulmakta olan güçlü siperler üzerine hücum etti. Ray Piyadesi de gözleri kızmış bir şekilde savaşa tutuşup tamamen Fransız tümeni üzerine yüklendiklerinden, İmparatorun isteğine aykırı olarak ciddi bir savaşa girişti.

Sağ kanatta da Ney aynı şekilde, yalnız piyade ile Hay Sent güçlü siperleri üzerine inatla

928-479-1-70

138

hücum etti. Sonuçta, 80 topla genel hücumu hazırlamaya karar verdi. Saat 1'de topçu savaşı her tarafta şiddetlendi ve ateş üstünlüğü hissedildi. Saat 1.30'da Mareşal, düşmanın sol kanadı ile merkezine karşı kesin hücuma geçti. Ancak Erlon Kolordusunun dört tümeni, -her birini meydana getiren sekiz, dokuz tabur birbirinin arkasında beşer adım ara ile yayılmış olduğu hâlde- sık kollar hâlinde bulunuyordu. 24 ya da 27 sıradan oluşan ağır ve fayda getirmeleri

139

mümkün olmayan bu sık düzene karşı, düşman ateşlerinin tesirinden dolayı Fransızların kayıpları oldukça fazla idi. Piyadeye biraz nefes aldırmak için Mareşal, Milod ve Lefebr Süvarisini devreye soktu ki bu süvari tamamen yok olmak fedakârlığını gösterdi.

Fransız süvarileri bazı küçük çaplı başarılar elde ettiler ise de mecburen gönderilen acemi piyade askerinin hatası yüzünden, zapt edilen sırt üzerinde bir an bile duramadılar. Ney'in yardım istemesine rağmen, Napolyon henüz Hassa Kolordusunu savaşa

928-479-1-71

140

sokmak istemiyordu. Lubau Kolordusu öncüsü saat bire doğru, Sen Lambert ufuklarında görünen Bulov'u durdurmak için, olanca hızıyla Planşenuva'nın şarkına harekete mecbur oldu.

Prusyalılar pek az güçlüklerle durdurulduldular. Onlar önce kol başları üzerine sıkışmaya, ondan sonra Fransızlar tarafından korunmak ve savunulmak ihtimali olan mükemmel boğazlardan zorluklar içinde geçmek mecburiyetindeydiler.

141

Napolyon, Vellington ile hesaplaşmak için henüz zamanın uygun olmadığına hükmederek hedefini değiştirdi ve bütün kuvvetlerini İngiliz merkezine sevk etti. Ney de 1'inci Kolordu ile Mon-Sen-Jan Sırtı'na tekrar hücum etti.

Başarılı olunacak gibi görünüyordu. Süvari, Hassa Kolordusu ve Kellerman Süvarileri de dâhil olduğu hâlde bir defa iki yol arasına girdi ve bazı İngiliz kale yollarına hücum etti ise de buğdaylar ve yüksek ekinler arasına gizlenmiş piyadelerin ateşine

928-479-1-72

142

karşı sonunda, yenilip bozguna uğradılar. İki saat karışıklıktan ve arkasından 12 kez hücum ettikten sonra Ney, süvarisiyle beraber platonun yamacına inip orada yardım gelmesini bekleyerek kaldı. Nihayet İmparator Hassa Kolordusu ile takviye etmeye hazırlandı.

Ancak bu sırada -ki saat yedi olmuştu- sol kanatta durum son derece tehlikeli bir hâle gelmişti.

143

Bulov bütün kolordusuyla saat 4.30'da harekâta katılmışsa da Lubau tarafından epeyce bir zaman direniş görmüştür. Fakat daha sonra takviye edildi ve arazi kazandı. Saat 7'de, iki kanadına Pirih'in yetişmesi, cephesini uzatmasına ve geniş bir cephe ile hücum etmesine yardım etti. Şiddetli bir gayretle Planşenuva'yı zapt ettiği gibi büyük yol ve Fransızların gerilerine kadar geçti.

Yalnız Ney'e tahsis edilen Hassa Kolordusunun bir kısmı o zaman

928-479-1-73

144

Lubau'nun sağ kanadına gönderildi. Bu kuvvet Planşenuva'yı geri aldı. Hassa Kolordusunun diğer kısmı, Vellington tarafından sağ kanadı gereksiz yere birliklerle takviye edilen İngilizlerin merkezini yenecek güçte değildi.

Saat 8'de Zithen'in Ohayn'dan Papelot üzerine varması Fransızları düşündürmeye başladı.

Fransızların harp düzenini oluşturan köşe kuvvetleri düşman süvarisi tarafından mağlup edildi.

145

Fransız ordusunun iki büyük kısmını oluşturan Lubau ve Ney yenildiler ve saat 8.30'da perişan bir şekilde Bel-Alyans Platosu üzerine geri çekildiler.

Müttefik devletler kesin bir şekilde hücuma geçti. Fransızların artık hiçbir yedeği kalmamış ve Prusyalılar tekrar Planşenuva ve Fransızların gerilerine varmışlar ve diğer taraftan İngilizler kesin olarak Gomon ve Hay Sent'i geri almış bulunuyorlardı.

Genel geri çekilme hareketi emir verilmeden kendi kendine yapıldı.

928-479-1-74

146

Bu hareket bir aralık sola kademe oluşturan Ray Kolordusu tarafından himaye edildi.

Ancak 150.000 kişilik düşmanın yaklaşan dehşetli baskıları altında, Kambron'un ortaya koyduğu, kale düzeninde gösterdiği kararlılığa rağmen, ordunun yenilgiye uğramasını geciktirmek mümkün olmadı.

Yorgun düşen İngilizler Bel-Alyans'ta durdular. Vellington genel karargâhını Vaterlo'ya naklederek orada, savaşa son verdi.

147

Bluher, tam tersi son asker ve son hayvanına kadar takibe devam edilmesi emrini verdi. Prusya'nın hırslı süvarisi, takip eden birliklerin başında yer alıyordu. Güzel bir mehtaptan faydalanarak bütün gece kaçanları çekinmeden kılıçtan geçiren Bluher, bozulup dağılmış olan askerin bir araya gelmesini engelledi. Jenab'ı geçti; ancak ertesi gün Frazn ilerisinde hayvanlarının ayakları tutulduğu zaman durdu. Fransız ordusunun felaketi tamam olmuştu.

928-479-1-75

148

Bozgun ordunun enkazı, oldukça kötü bir şekilde Laon ve Suason üzerine sevk edilerek orada Tümgeneral Solt tarafından tertip ve düzene sokulmaya çalışıldı.

Malzemeye gelince o tamamen yok olmuştu. "Puvatya ve Ajinkor'dan beri Fransızlar asla böyle bir bozguna uğramamışlardı." [Talihsizler.]

İmparator son derece hızlı bir şekilde hareket etti ve ayın 21'inci günü saat 4'te Paris'e vardı. Ayın 12'sinde hareket etmişti.

149

Kabineler, İmparator'u ikinci bir defa daha görevden el çekmeye mecbur bıraktılar (22 Haziran) ve II. Napolyon'u tanımaktan kaçınarak geçici bir hükûmet kurdular ki bu hükûmetin gölge başbakanı Fuşe, Harbiye nazırı da Davut idi.

"Vavr ve Limal"

Guruşi 18 Haziran sabahı Vavr üzerine yürümek üzere, oldukça tereddütlü ve şüpheli bir şekilde Jemblö'den hareket etti ve en kısa yol olup kendisini Napolyon'a yaklaştıracak Mon-Sen-Jiber üzerinden hareket edecek yerde Sar yolunu takip etti ve biraz sonra Prusya hafif süvarisine

928-479-1-76

150

rastlayarak yürüyüş hâlindeyken, çarpışmaya mecbur oldu. Saat 2'de Vandam Kolordusuyla beraber La Barak'ta bulundu. Bu noktadan, Mon-Sen-Jan'da olduğu fark edilen top sesleri işitiliyordu. Guruşi, Dil Nehri'nin karşı sahilinde, Bluher'in Şapel-Sen-Lamber ve Ohayn üzerine yürüyen uzun

kollarını görebiliyordu. Bu sırada Guruşi tereddüt içinde kaldı. Beraberindekiler Mosti ve Limelet üzerinden Bulov'un takibine başlamak için kendisini şiddetle sıkıştırıyorlardı.

151

Ancak Tümgeneral Solt tarafından gönderilen bilgiler çelişkili ve belirsizdi. Guruşi bu talimattan, Vavr üzerine yürümek anlamını çıkarmakta inat etti. Önce Mon-Sen-Jan'a yetişmek maddî olarak imkânsız görülüyordu. Çünkü oraya, kendince zaten başlamış olan savaşa katılmaya karar vermek lazımdı. Bir de düşmanın Vavr'de kendi sağ yanına karşı terk ettiği kuvvetin miktarını bilmiyordu. Napolyon savaş meydanından Guruşi'ye gönderdiği emirde, sağ kanadına inmesini bildirdi. Ancak saat 1'de

928-479-1-77

152

yalnız bir subay aracılığıyla gönderilen bu emir, Mareşal'e ancak gecenin saat 6'sında ulaştı. Kısacası Guruşi, Vavr istikametinde yürüyüşüne devam etti. Biraz sonra Dil Nehri gerisinde, Limelet'den Bas-Vavr'a kadar uzanan bölgeyi işgal etmiş olan Tilman tarafından karşılandı. Kanlı bir savaş akşam saat 10'a kadar devam etti.

Tilman yenildi. Guruşi, Dil Nehri köprülerine hâkim kaldı ve ertesi gün (19 Haziran) Napolyon'a katılmaya karar verdi.

153

Ertesi gün ise Vaterlo felaketi haberlerini ve aynı zamanda, Mareşal Solt tarafından, derhâl sınıra çekilme emrini aldı.

Geri çekilme: Askerî harekâtın sonu.

Çeşitli kereler parlak artçı savaşlar yapan Guruşi; Namur, Dinan, Jive, Rokruay ve Raym üzerinden gayet zor olan geri çekilişini başarıyla gerçekleştirebildi.

Raym'da Harbiye Nazırı Davut'tan, Laon ve Suason birlikleriyle birleşmek ve ordunun başkomutanlığını üstlenip onu mümkün olduğunca hızlı bir şekilde Paris civarına getirmek emrini aldı.

Her ne kadar Bluher tarafından yakından

928-479-1-78

154

sıkıştırılmakta idiyse de Guruşi emredilen manevrayı hızlı bir şekilde ve ustalıkla yaptı. 29 Haziranda 60.000 civarında, iyi durumda, kararlı ve fakat teçhizatı kötü askerle Paris'e vardı. Aynı gün Davut, Paris'te bulunan ve Millî Hassa Ordusu hariç, yaklaşık 100.000 kişi kuvvetinde bulunan bütün ordunun başkomutanlığını üstlendi.

Ancak, geçici hükûmet savunma yapmaya karar vermediğinden, doğrudan doğruya barış teklifinde bulunmak üzere, Müttefik devletler generallerini karşılamaya gitti.

155

Vellington ve Bluher, Levaz Vadisi'yle Paris'e inmeye artık devam etmediler.

Bluher, Sen-Döniz üzerinden birinci olarak ulaştı ve hemen başkente girmeyi düşünüyordu.

Bu taraftaki istihkâmlara hücum etti; ancak onlar çok iyi şekilde işgal edilmişlerdi.

Tedbirli Vellington da gelince Prusya generali yerini ona terk edip fazla cesurca davranarak batıya doğru hareket etti. Bu kendisine çok pahalıya mal olabilirdi.

Arjantoy ve Pek Köprüsü üzerinden geçip Versay ve Mödon Tepeleri ile Şatyon'a hücum ederek Paris'in

928-479-1-79

156

güneyine geldi.

1 Temmuzda, Ekzelman, Prusya öncü süvarisini Velizi'den Rokenkor'a kadar süren parlak bir savaşta yendi. 1815 Paris Savunması'nda da tek savaş budur.

Hükûmet ve başkomutan da savaşmayı yasaklıyorlardı.

Birkaç gün sonra, Auereştet galipleri, Hamburg savunmacıları askerlik mesleklerine üzüntülü bir şekilde son veriyorlardı. 3 Temmuzda, General Vellington ve Bluher ile beraber Paris'i yabancılara bırakan Sen-Klod Antlaşması'nı

157

imzalıyorlardı.

Luar'da bulunan ve ölünceye kadar savaşmaktan başka bir şey istemeyen 100.000 kişi, -Müttefiklerin tam bir üstünlükle Fransız ordusunun dağıtılmasını istemeleri gerekçesiyle- hemen orada terhis edilmeleri şartıyla sayıca kendilerine eşit olan düşman birlikleri önünde savaşmadan geri çekildiler.

Davut kendisi, orduyu Orlean ilerisine sevk etti. Orada hükûmetin diğer bir mareşali olan Mak Donal, bu "Luar Haydutları"nın terhis edilmesi için görevlendirildi.

Böylece, Fransa önce

928-479-1-80

158

Burbonların ve daha sonra, kendisine 1815 talihsiz antlaşmasını teklif eden Avrupalıların emrine boyun eğdi.

Vaterlo her şeyi bitirdiği sırada, ikinci derecedeki meydan savaşları üzerinde harekât henüz başlayabilmişti. Aynı zamanda unutulmaması gereken savaş olayları aşağıda olduğu gibi anlatılır: Muhteşem Huning savunması ki orada yaşlı General Barbanfer 135 muhafız ile Arşidük Şarl kumandasındaki 20.000 Avusturyalıya karşı, 12 gün devam eden düzenli bir kuşatmada, yerinden ayrılmamıştır. Barbanfer ve bir dereceye kadar sağ ve sağlam kalan 50 kişi savaşın

159

şerefini koruyarak bulundukları yerden çıktılar.

Lökorb'un (Jura) dâhilinde ve Belfor civarında, yine kendisinin 16 sene önce İsviçre'deki harekâtını hatırlatan önemli harekâtı;

Özet: (28 Haziran)

Konflan-Lupital parlak savaşı ki orada, Zuşe Ordusu, Alp Ordusuna yani bir müfrezesi kendisinin 15 katı olan kuvvete tam bir üstünlükle karşı koydu ve Avusturyalılardan, kendi askerlerinin sayısından fazla esir aldı.

928-479-1-81

160

Düşünülmesi ve eleştirilmesi gereken maddeler:

Fransızlar:

Prusyalıların sağ kanadını, İngilizlerin sol kanadını arka arkaya vurmaktan ibaret olan sefer planını mantıklı ve basit olarak kabul etmek.

Hareketlerinin başlangıcında yavaş davranma, tamamlanmayan hücumlar, emirleri ulaştırmakta kurmayların ihmali gibi noksan işler.

Linyi ve Kuatre B. harekâtına katılımda yersiz gecikmeler.

Fazla kuvvetin kullanılamaması.

Takibin gecikmesi, az takip yapılması ve takibin kötü yapılması yüzünden, Bluher'in bozguna uğratılmasının başarılamaması.

Güç toplanacak şekilde, Fransız ordusunun konuşunun kötü rast gelmesi.

İmparator'un, Prusyalıların hâli hakkındaki düşünceleri.

18 Haziranda savaşa girmekteki uğursuz gecikme.

161

Piyadenin tamam olmayan teşkilatı, süvarinin kötüye kullanılması, topçunun gerektiği kadar savaşa yardımcı olmaması gibi, Vaterlo'daki sevk ve idare hataları.

Davut'un, Auereştet'teki durumuna kıyasla Guruşi'nin bilgi ve anlayış eksikliği.

Ansızın yapılacak bir geri çekilmeye karşı hazırlanmamak.

1814 ile karşılaştırarak istilaya karşı korkaklık göstermek.

Müttefik devletler:

Tedbirsiz bir şekilde konaklamak, acele ve hızlı bir şekilde toplanmaya dikkat etmemek.

Prusya ileri karakollarının ustaca geri çekilmesi.

Sambr Nehri köprülerinin tahrip edilmemesi.

Bluher'in gayret ve kararından vazgeçmemesi.

Vellington'un çabuk anlama yoksunluğu ve ilk andaki ağır kalışları. Kararlılığı ve savunmadaki

928-479-1-82

162

becerisi.

Linyi'de bozulduktan sonra, Bluher'in manevradaki sürati, kendini kurtarmaktaki becerisi, geri çekilme yönünün seçimindeki şans getiren tesadüf.

18 Haziranda şiddet ve süratle hareket etmesi, takipte ısrarcı davranması.

Sonuç alıcı takipteki etkisi: Linyi ile Vaterlo arasında bu açıdan yapılan karşılaştırma.

Paris üzerine ve başkent etrafındaki yürüyüşte akıl almaz atılganlık.

15 Ağustos 1907

Mustafa Kemal

928-479-1-83

Pazartesi

	48	Mart	mecidiye 20'den
10	25	Nisan	
	50	Mayıs	
10	123		
	380		mecidiye 19'dan 1905 yılı için hesap edilmiş bir maaş
10	503		

380	1905 yılı için hesap edilen bir maaş (19 mecidiyeden) 22/23 Ağustos 1905
380	1/2 Eylül 1905 Donanma Gecesi. 1905 yılı için hesap edilen bir maaş
380	19/20 Eylül 1905. 1905 yılı için hesap edilen bir maaş.
440	4 aylık yiyecek bedeli. 22 mecidiyeden.

Aldığım maaşlar

Harcandı	380	Mart	Herkesle birlikte Şam'da
	380	Nisan	Şam'dan hareketimizde
	380	Mayıs	Basrelharir'de
	380	Haziran	Kuneytira'da
	380	Temmuz	Kuneytira'da
	380	Ağustos	Kuneytira'da
	380	Eylül	Kuneytira'da

928-479-1-84

103		Temmuz yemek masrafı	380
156	10	Ağustos yemek masrafı	-259

259 10

85 20

344 30

12,3 | 24

00

3 6

1 9

121 | 19

-114 6

007

108 | 24

- 96 4

12

380

x 5

1900

418

76

9 20

85 20

Makbuzlar 2318

Şam'dan harekette 103

2421

Erzak 114

2535

19

22

38

38

418

130 30

25 00

105 30

10

24 10

4

97

18

24 4

115 6

113

12

226

113

1356

103

380

1839

10 | 4

2

Gelir gider dengesi

2535 Makbuzlar

1839 Mevcut nakit

796 (696 olacak) Harcanan miktar

796 | 3 (696/3 = 232 olacak)

344 265 Aylık

452 | 3

150

928-479-1-85

15 Temmuz 1934

7 = kama

12 = kılıç

2 = revolver

5 = saat

23 = 19 çıktı tabaka

4 = 3 çıktı kalem

1 = uçak nişanı

1 = gözlük kabı

1 = sedef kutu

928-479-1-85a

12 = ağızlık

2 = altın anahtar

2 = tespih

25 = madalya

1 = filean (?)

24 = eski para

13 = altın para **Afet**

928-479-1-86

Rişvan usulü. Akçadağ Göçer Aşiretinde yemek zamanında misafire verilir.

1290 tarihinde imal edilmiştir.

928-479-1-87

Le des Cours 294

" 304

" 308

" 911

" M. P. 914

" B. M. 324

" 161 - 162

928-479-1-88[35]

Millî Hükûmetimiz kahraman ordularımızın yiğitlik meydanlarında ... kazandığı üstünlüğün meyvesini Lozan Konferansı'nda aldı.

Yeni Türkiye Devleti'nin başarılı hükûmeti önce yaptıklarıyla kendisini tanıttı, sonra bütün dünyada bağımsız ve bilinen adıyla varlığını ilan etti.

Türk tarihinde Türk Cumhuriyeti devrini açtı.

928-479-1-89

Maurek de Lara

928-479-1-90

Zorluklar vardır. Millî işlerde çeşitli görev sahiplerinin birbirlerine yardım etmesi ve çalışmayı ortak bir hedefe yönelterek uzlaştırması sayesinde bütün güçlükler hâlledilecektir.

Birer birer çözülmesi ve sonuçlandırılması gerekli birçok sorunlar karşısında bulunduğumuzun farkındayız. Bunların tamamını inceleyerek kararlılıkla, millet ve memleket aşkının sarsılmaz kuvveti ile çözüp sonuçlandıracağız. O millet aşkı ki her şeye rağmen sinemizde bizim için iman ve kuvvet kaynağıdır.

928-479-1-91

1713 İspanya'da

1724 Rusya'da Büyük Petro (?) esasını kurdu.

1580 Amerika'da Boston

785-1924 = 1139 Şarlman

1582-1924 = 342 İtalya'da

1655-1924 = 259 Fransa'da

1795-1924 = 129 " Réor

1645-1924 = 279 İngiltere Ox.

1660-1924 = 264 " Lon.

1652-1924 = 272 Almanya'da

1710- " = 214 İsveç-Norveç

1713- " = 211 İspanya'da

1724- " = 200 Rusya

1580- " = 344 Amerika

[35] Atatürk, Şam'daki kurmay stajı esnasında tuttuğu not derfterini yıllar sonra tekrar kullanmış ve 928-479-1-88'den 92'ye kadar olan sayfalara Kurtuluş Savaşı ve Lozan Konferansı ile ilgili bazı notları ilave etmiştir. (Y. N.)

928-479-1-92

Şarlman	1139	yıl önce	11	asır
Amerika	344	“	3	“
İtalya	342	“	3	“
İngiltere	279	“	2,5	“
Almanya	272	“	2,5	“
Fransa	259	“	2,5	“
İsveç	214	“	2	“
İspanya	211	“	2	“
Rusya	200	“	2	“

B. Mustafa Kemal'in Trablusgarp Cephesi'ndeki Günlük Emir Defterinin Günümüz Türkçesine Aktarımı

Derne Komutanlığı

Ayn Mansur Karargâhı

22/23 Mayıs 1912 gece

Günlük Emir Numara (11)

1) 20 Mayıs 1912 günü ileri karakola görevlendirilen Teğmen Arif Efendi'nin görevlerin akışını incelediğini gösteren ve deneyimlerine dayanan bazı uygulamaya değer noktalara işaret edilen raporu için, kendisine teşekkür ederim.

2) Adı geçen raporda, ileri karakol mıntıkasının belirli bir şekilde ve düzenli olarak çıkartılmakta olan 1, 2, 3 numaralı keşif kollarının mıntıka gözetlemeleri ve keşif kollarıyla ileri karakol müfrezesinin her günkü göreve çıkarılma ve konuş biçimleri konularının anlaşılmamış veya unutulmuş olduğu görülmektedir.

3) İleri karakol mıntıkası ve alınacak tertibat bir defa daha arazi üzerinde bizzat belirlenecektir. Bunun için ayrıca, hareket şekli hakkında haber verilecektir.

4) 1 numaralı keşif kolunun gözetleme mıntıkası yalnız Doğu Vadisi, 3 numaralı keşif kolunun yalnız Batı Vadisi, 2 numaralı keşif kolunun doğu sınırı Doğu Vadisi (hariç), batı sınırı Batı Vadisi (hariç) olan merkez mıntıkası olduğu ve keşif kollarının adı geçen mıntıkalarda gece ve gündüz gezerek görevlerini yapmaları ve yeni keşif kollarının ileri karakol müfrezesiyle beraber her gün saat on bir buçukta gözetleme mıntıkası ve gerekli mevkilerde bulunarak eskilerini gündüz gözüyle değiştirmeleri gereği önceden bildirilmişti. Nöbetçi subayı keşif kollarıyla ileri karakol müfrezesinin zamanında (en geç saat 10'da) göreve çıkarılmasına önemle dikkat edecek ve kol komutanları adı geçen hususu sağlamış bulunacaktır.

5) İleri karakola görevlendirilen subay, ileri karakol ve keşif kolları kuvvetleriyle beraber hareket edecek ve her defasında keşif kollarına gerekli talimatı vererek ileri gönderecek ve ileri karakol tertibatını bizzat aldıracaktır. Seyyit Abdullah civarında sürekli bulundurulan on kişilik sabit postayı, keşif kollarıyla aynı zamanda gönderecektir.

6) Keşif kollarının sözlü olarak verdikleri bilgileri ayrıca bir madde olarak ileri karakol raporuna dâhil etme hususu unutulmamalıdır.

2

7) İleri karakolda yeterli miktarda su bulundurmak piyade bölük komutanlığına aittir. Keşif kollarının beraberlerine matara ile su verilecektir. Bunun için lazım olan mataranın bölüğe teslimi idareye emredilmiştir. Bu mataralar daima ileri karakol mevkisinde duracaktır.

8) İleri karakol posta ve nöbetçilerinin geceleri Batı Vadisi'ndeki mağaralara giderek yattıkları anlaşıldığından bu hususta ileri karakola görevlendirilen subaylar tarafından etkili tembihlerde bulunulacak ve postalara nizamiyedeki askerleri katmak ve postalar arasında devriye kolları gezdirmek gibi tedbirlere başvurulacaktır.

Derne Komutanı

M. Kemal

Derne Komutanlığı

Ayn Mansur Karargâhı

22/23 Mayıs 1912

Günlük Emir (12)

1) Topçu komutanı, topçunun ateş muharebesi hakkında her sınıf subayının anlayabileceği tarzda bir not hazırlayacaktır. Bu nota, bir topun tahrip etme biçimi hakkındaki pratik bilgileri de ekleyecektir. Bu hususta topçu komutanının, tüm arkadaşlara uygun bir zamanda bir konferans vermesi de istenecektir.

2) Mitralyöz bölüğü komutanı mitralyözün savaşta yeri ve kullanılma zamanı ile atışlarının cinsi ve etkisi hakkında gayet kısa bir not hazırlayacak ve bunun izahını da yapacaktır. Bir mitralyöz tüfeğini kolaylıkla ve esaslı şekilde tahrip için ne yapılması gerektiğini notuna ilave edecektir.

3) Topçu ve mitralyöz komutanları kendilerinden istenilen bu notları en geç beş gün içinde tamamlamış olacaklardır.

Derne Komutanı

M. Kemal

3

Derne Komutanlığı

Ayn Mansur Karargâhı

22/23 Mayıs 1912 Saat:5

Günlük Emir (12)

1) Karargâh komutanı, subay lokantasındaki peçetelerin, çatal, kaşık ve diğer eşyanın daima temiz olmasını,

Yemeklerin çeşitliliğiyle beraber mevcudun da dikkate alınarak yeterli miktarda olmasını,

Elde bulunan unun elenerek kepeği çıkarıldıktan sonra ekmek pişirilmesini,

Yemek sırasında garsonların kimseyi ayırt etmeden herkese aynı şekilde güzelce hizmet etmelerini ilgililere emredecektir. Bu hizmete yetecek kadar adam bulundurulması gereklidir.

2) Ordugâhta bulunan bütün subay ve memurların su ihtiyaçlarını (Nizamiye bölüğü, topçu, mitralyöz, süvari, kol komutanı ve subayları) kendilerine ait araçlardan kullanmaları sağlanacaktır. Ordugâh Komutanlığınca temin edilecektir.

3) Piyade bölüğü, lokantada hizmet etmek üzere tercihen gönüllülerden dört açıkgöz asker verecektir. Bu askerlere er maaşından başka, aylık uygun bir ikramiye verilecektir. (Bir er maaşı zam)

Tüm subaylar tarafından okunduktan sonra imzalanacaktır.

Derne Komutanı

M. Kemal

Defter olmadığından kaydedilmemiştir.

Yalnız okunmuştur. 23 Mayıs 1912

Süvari Yüzbaşı	Yüzbaşı	Berasa Komutanı	Bölük Komutanı
Mahmut	Mehmet (...)	Mehmet Ziya	Üsteğmen
			M. Vasfi
Topçu Komutanı	Ailet Mansur Komutanı		Yüzbaşı
Üsteğmen	Ahmet Mustafa		Mehmet (...)
İsmail Hakkı	Ailet Mansur'a Memur		
	Üsteğmen		
Mümtaz	(imza)		

Berasa Koluna Memur	Yüzbaşı	Muhafız Bölüğü	Nizamiyeden
(imza)	Ali	Komutanı	Teğmen
		(imza)	Rıza
	Görülmüştür.	Görülmüştür.	

Berasa Kabilesine Memur Üsteğmen	Hase Kabilesine Memur Teğmen	Berasa Kabilesine Memur
(imza)	Arif	(imza)

Hase Kabilesine Memur

Görülmüştür 23 Mayıs 1912	Teğmen	Mitralyöz Bölüğü
Piyade Bölük Komutanı	Veysi	Komutanı
(İmza)		Faik

Bilgi edinilmiştir.

23 Mayıs 1912

Avakile Kabilesine Memur

Ahmet Nuri

Beşare Kabilesine Memur

(imza)

4

Ayn Mansur

26 Mayıs 1912

1) 22/23 Mayıs 1912 tarihli günlük emrin beşinci maddesinde adı geçen "Seyyit Abdullah civarında sürekli olarak bulundurulan on kişilik postayı keşif kollarıyla aynı zamanda gönderecektir." cümlesiyle, görevlendirilen kuvvetin nereden ayrılacağı ve sevk edileceği açıkça bildirilmediği için Derne Komutanlığından bu konunun açıklanması istenmiştir ve adı geçen kuvvetin aşağıda belirtilen yeni muhafızlardan çıkarılması kararlaştırılmıştır.

2) On iki kişi olarak çıkarılacak olan keşif kuvvetinin üzerine muhafızdan sekiz kişi daha ilave edilmesiyle oluşan yirmi kişi, dört muhafız bölüğünden nöbetleşe çıkacak ve on iki kişilik keşif müfrezelerine verilecek olan sekiz muhafız askerinin bir kısmı nöbet hizmetini aralıksız devam ettirecek, nöbet hizmetini devam ettirecek askerlerin yerine alınacak mavzerli nizamiye kuvveti ile tamamlanarak sabit posta kuvveti oluşturulacaktır.

3) Bundan amaç, yani nizamiye kuvvetinin birleştirilmesi ve yalnız muhafız kuvvetinin sabit postaya görevlendirilmemesi, muhafız birliklerinin elindeki silahların gücünün yetersiz olmasına karşı bir tedbirdir.

4) Bu emrin nöbetçi subayları tarafından yerine getirilmesi ve kol komutanlarına bildirilmesi için buraya kaydı, Komutanın emri gereğidir.

Hase Kolu Komutanı	Nöbetçi Yüzbaşısı	Berasa Komutanı
Mümtaz	Ali	Mehmet Ziya

Abidat Kolu Komutanı

Yüzbaşı Ali

Topçu Komutanı

Üsteğmen
İsmail Hakkı

Nizamiye kuvvetinin ileri karakolda ancak on iki silahı bulunacağına göre nizamiyenin bu kuvvetinden bir kısmı keşif kollarına bir kısmı da pusuya sürekli seçildiğinden muhafız kuvvetinin orada alıkonulup ileri karakolu büsbütün nizamiye kuvvetinden ayrı tutmak yüzünden doğacak sorunları Komutanlık önüne arz etmeyi görev bilerek bu kısma not düşüyorum.

Nizamiye Bölük Komutanı

Üsteğmen

M. Vasfi

Anlaşılmış olduğu arz olunur. 26 Mayıs 1912

Avakile Kabilesine Memur

Teğmen

Ahmet Nuri

Yüz doksan iki mevcuttan yalnız on iki kişinin bulunması ve bunun da bu şekilde Komutanlığın dikkatine sunulması.

5

Derne Komutanlığı

Ayn Mansur Karargâhından

28 Mayıs 1912

Kayıt Numarası

230

(Günlük Emir: 13)

Kol Komutanlarıyla Topçu Komutanlığına

1) Her zaviyeden iki mücahit topçu sınıfına seçilip kayıt edilecektir.

2) Seçilen bu askerler, muhafız askerleri gibi maaş alacaklardır.

3) Topçu milis askerleri, nizamiye askerleri gibi tamamen topçu komutanının emrine bağlı olacak ve özellikle talim ve terbiye ile mesleki açıdan yetiştirilmeleri temin edilecektir.

4) Bu askerler diğer muhafız askerlerden farklı olarak kendi ailelerinin çadırlarında yatacaklardır.

5) Bu askerlerin kaydında aşağıdaki şartlar dikkate alınacaktır:

A) Genç ve sağlıklı olmak.

B) Silahsız askerlerden olmak.

C) Zaviyelerde kayıtlı bulunanlardan olmak ve aldıkları yevmiyeden düşürülmek.

D) Kayıt edildikten sonra, yerine bir başkasının vekil bırakılmasına müsade verilmemek.

6) Kol komutanları zaviye şeyhlerine, durumu anlatarak gereken askerleri isteyecek ve bu askerler Topçu Komutanlığınca görülüp, topçu sınıfına uygun olduğu anlaşıldıktan sonra topçuya kayıtları yapılacaktır.

7) Muhafız bölükleri beş vakit namaz kılacaklardır. Özellikle akşam namazlarını, muhafız bölüğüyle inşa edilecek eski camide toplu olarak kılacaklardır.

Karargâh Komutanlığına

1) Süvari müfrezesinde bulunan süvari askerlerine ait hayvanların dışındaki kadroda yer alan hayvanlar için iki adet bilgi formu hazırlanıp gönderilmesi.

Derne Komutanı

M. Kemal

Görülmüştür. 28 Mayıs 1912

Mehmet Ziya

Nizamiyeden	Yüzbaşı	Süvari Yüzbaşı	Topçu Komutanı
Ahmet Mustafa	Ali	Mahmut	Üsteğmen
			İsmail Hakkı
Mümtaz		M. Vasfi	

Tamim edilmelidir.

6

Ayn Mansur Karargâhı

8 Haziran 1912

1) Aşağıdaki emirler sözlü olarak dün Genel Komutanlıktan alınmış ve buraya kaydı usul gereği olduğundan tamim edilmek üzere kayıt edilmiştir.

2) Her gece çeşitli saatlerde ribata* giden Araplardan on beş kişilik ufak müfrezelerle düşman istihkâmlarında uygun şekilde taciz edilecektir.

3) Bu on beş kişi ribata görevlendirilen subay tarafından seçilecek ve sevk olunacaktır. Ribat subayının daima bu müfreze ile ileri gitmesi şart değildir. Arzu ederse bu müfrezeyle birlikte gidecek ve taciz vazifesini bizzat yaptıracaktır.

* Konak, han.

4) Ribat subayı ileri sevk edilecek bu müfrezeyle beraber gitmesi durumunda, ileri karakolda kendisine vekil olarak özellikle telefonu idare etmek üzere akıllı bir çavuş, onbaşı veya er bırakacaktır.

5) Alınan bu sözlü emir buradaki görevliler tarafından okunup imzalanacaktır.

Ordugâh Nöbetçi Subayı — Abidat Kolu Komutanı

Mümtaz — Yüzbaşı Ali

Yüzbaşı — (?) Memur — Piyade Bölük Komutanı

Mehmet (...) — Ahmet Mustafa — Üsteğmen

M. Vasfi

1'inci Muhafız Bölüğü

Komutanı Teğmen

(imza)

Ayn Mansur Karargâhı

8 Haziran 1912

1) Genel Komutanlıktan aşağıdaki sözlü emir alınmış ve günlük emirler defterine kayıt edilerek tamim edilmek üzere kol komutanlıklarına gönderilmiştir. Bunlar da kendi emirleri altında bulunan subaylara tebliğ edeceklerdir.

2) Muhafız ve Arapların taşımakta oldukları tüfeklerin tamir edilmesi gerektiğinde muhafız ve Araplar kendi subaylarına müracaat edecekler ve subaylar bu müracaatı kol komutanlarına arz ile adı geçenlerin emir tezkeresiyle gereken tamirat tüfekçi ustası

7

tarafından derhâl yapılacaktır.

3) Genel Komutanlıktan alınan bu sözlü emir derhâl Tüfekçi Ustalığına tebliğ edilmiştir.

4) Genel Komutanlıktan alınan bu sözlü emir kol komutanları tarafından okunduktan sonra imzalanacaktır.

Ordugâh Nöbetçi Subayı — Görülmüştür.

Arif — Mümtaz

Yüzbaşı — Yüzbaşı — Görülmüştür.

Mehmet (...) — Ali — Kolağası

Ahmet Mustafa

GENEL KOMUTANLIKTAN ALINAN EMİR

1) Bundan böyle kol komutanlarıyla beraberlerinde bulunan subayların bir yere gideceklerinde, Ordugâh Nöbetçi Subayına bilgi vermeye mecbur olduklarının, alınan emir gereği olduğu beyan olunur.

12 Haziran 1912

Ordugâh Nöbetçi Subayı

Üsteğmen

Kasım (...)

Görülmüştür.	Görülmüştür.	Bölükçe görülmüştür.
Yüzbaşı Ali	Teğmen	Üsteğmen
	(İmza)	M. Vasfi

Nizamiyeden

Ahmet Mustafa

8

1) İleri karakol ve ordugâh nöbetçi subaylığı sırası yeniden aşağıda olduğu gibi düzenlendiğinden, subayların ona göre belirtilen sırayı takip etmeleri Komutanlık emri gereğidir.

Ordugâh Nöbetçi Subaylığı Sırası		İleri Karakol Subaylığı Sırası	
1- Yüzbaşı Hacı Emin Efendi	Berasa	1- Yüzbaşı Hasan Sabri Efendi	Berasa
2- Teğmen Fazıl Efendi	Berasa	2- Teğmen Hayrullah Efendi	Berasa
3- Teğmen Hasan Sabri Efendi	Berasa	3- Teğmen Salih Zeki Efendi	Berasa
4- Teğmen Zeki Efendi	Berasa	4- Teğmen Ümran Efendi (İstanbul'a gitmiştir.)	Hase
5- Teğmen Salim Efendi	Berasa	5- Teğmen Arif Efendi	Hase
6- Teğmen Arif Efendi	Hase	6- Teğmen Nuri Efendi (Abidat)	Avakile
7- Yüzbaşı Ali Efendi	Abidat	7- Teğmen Ali Remzi Efendi (Abidat)	Terid
8- Teğmen Ali Remzi Efendi	Abidat	8- Teğmen Remzi Efendi (Abidat)	Beşare

9- Kolağası Ahmet Efendi	Ailet Mansur	9- Teğmen Kasım Efendi	Ailet Mansur
10-Yusuf Efendi	----------	10- Mehmet Sait Efendi (Manastırlı)	Ailet Mansur
11- Teğmen Kasım Efendi	Ailet Mansur		
12- Teğmen Hayrullah Efendi	Ailet Mansur		
13- Teğmen Sait Efendi (Manastırlı)			
14- Teğmen Vasfi Efendi	Nizamiye		
15- Teğmen İbrahim Efendi	Nizamiye		
16- Teğmen Tahsin Efendi	Nizamiye		
17- Teğmen Nuri Efendi	Nizamiye		
18- Topçu Teğmeni İsmail Hakkı Efendi			
19- Topçu Teğmeni Sait Efendi			
20- Topçu Teğmeni Ziya Efendi			
21-Yüzbaşı Mahmut Efendi	Süvari		

2) Hase Kolu Komutanı Mümtaz Bey'in, Ordugâh Komutanlığına ve yardımcılığına da Topçu Teğmen Ziyaettin Efendi'nin Genel Komutanlık emriyle tayin edildikleri tebliğ olunur.

15 Haziran 1912

Ordugâh Nöbetçi Subayı

Üsteğmen

M. Vasfi

Görülmüştür. 15 Haziran 1912

Yüzbaşı Ali

Bölükçe görülmüştür. 15 Haziran 1912

M. Vasfi

Görülmüştür.	Görülmüştür.	Nizamiyeden
16 Haziran 1912	Mümtaz	Ahmet Mustafa
Yüzbaşı		
Mehmet (...)		

9

Ayn Mansur Karargâhı
16 Haziran 1912

ORDUGÂH KOMUTANLIĞI HAKKINDA KALEME ALINMIŞ TALİMATTIR.

1) Ordugâhta, işlerin ve genel görevlerin sağlıklı bir şekilde akışını temin ile emir ve idareyi kolaylaştırmak için "Derne Ordugâh Komutanlığı" kurulmuş, Komutanlığına Hase Kol Komutanı Mümtaz Bey tayin olunmuş, yardımcılığına da Topçu Üsteğmen Ziyaettin Efendi getirilmiştir.

2) Ordugâh Komutanlığı, günlük ve genel emirleri birliklere ve askerî personele tebliğ etmek ve yerine getirmek, görevlerin işleyişini Ordugâh düzen ve disiplinini sağlamak ve düzeltmekle görevli olup Derne Komutanlığından emir alır.

3) Derne Komutanlığı tarafından tertip olunmuş ve onaylanmış olan cetvele göre nöbetleşe tutulacak olan Ordugâh Nöbetçi Subaylığı hakkında yetkili olan Ordugâh Komutanlığıdır.

4) Birlikler ve kol subaylarının iç ve dış hizmet ile görev sırasının düzenli olarak uygulanmasından Ordugâh Komutanlığı sorumludur.

5) Yoklama yapılması, duruma göre gece ve gündüz devriye, ribatçı ve hazır kıta tertip edilmesi ve hazırlanması, memur ve mücahid olarak gelip geçenlerin veya kalanların iaşe ve barınmaları, sevk edilmeleri ve ordugâhın düzen ve disiplininin temini konusunda milis veya nizamiye birliklerinden inzibat için gereken şeylerin tertibinin sağlanması, kısacası askerî meselelerle ilgili lüzum görülen hâle göre tedbir alınması ve komutanlığa arz edilmesi Ordugâh Komutanlığının genel görevleri arasındadır.

6) Bu talimatın maddeleri çerçevesinde, ilgililerin görevlerini iyi niyet çerçevesinde yapmaları istenilir ve gerekli görülür.

Mutasarrıf ve Genel Komutan
Enver

1) Geceleyin ordugâhın düzen ve disiplini, çıkarılacak devriyeler vasıtasıyla sağlanacaktır.

2) Devriye süresi, beş muhafız bölüğü arasında nöbetleşe ve aşağıdaki sıra ile olmak üzere ikişer saatten ibarettir.

3) Nizamiye bölüğünden bir er devriyeye eşlik edecektir.

4) Her bölükten ikişer erle bir onbaşı devriye vazifesini görecektir.

Devriye sırası aşağıdadır:

Saat	1-2	1'inci Muhafız Bölüğünden
	3-4	Berasa'dan
	5-6	Hase'den
	7-8	Abidat'tan
	9-10	Ailet Mansur'dan

5) Yukarıdaki maddeler Ordugâh Komutanlığı sözlü emirlerindendir.

Ordugâh Nöbetçi Subayı
Üsteğmen
İsmail Hakkı

Görülmüştür.	Görülmüştür. 15 Haziran 1912
Mümtaz	Bölük Komutanı
Yüzbaşı	Üsteğmen
Ali	M. Vasfi

Görülmüştür.	Nizamiyeden
Mitralyöz Komutanı	Ahmet Mustafa
adına Astsubay	
Mehmet (...)	Görülmüştür. 16 Haziran 1912
	Yüzbaşı
	Mehmet (...)

10

Ayn Mansur Karargâhı

16 Haziran 1912

1) Yarından itibaren ordugâhta bir hazır kıta oluşturulacaktır.

2) Hazır kıta şimdilik aşağıda işaret edilen birliklerden oluşturulacak ve küçük çaplı mavzerle silahlandırılmış bulunacaktır.

5 er	1'inci Muhafız Bölüğünden
5 er	Hase Muhafız Bölüğünden
5 er	Abidat Muhafız Bölüğünden

3) Nizamiye bölüğünden bir onbaşı veya çavuş hazır kıtaya komuta edecektir.

4) Hazır kıta gündüzleri görev yapacak ve askerler Derne Komutanı Kemal Bey'in çadırı yanında kurulan Arap çadırında bulunacaklardır.

5) Hazır kıta Ordugâh nöbetçi subayının komutasında ve emrinde olacaktır.

6) Devriye ve nöbetlere son derece dikkat edilecek ve özen gösterilecektir.

7) Arz olunan maddeler Ordugâh Komutanlığının sözlü emirlerindendir.

Ordugâh Nöbetçi Subayı
Üsteğmen
İsmail Hakkı

Nizamiyeden
Ahmet Mustafa
Görülmüştür.
Teğmen
Remzi
17 Haziran 1912

Görülmüştür. 16 Haziran 1912
Piyade Bölük Komutanı
Üsteğmen
M. Vasfi
Görülmüştür.
Teğmen
(imza)

Yüzbaşı
Mehmet (...)

Beşare Kabilesine Memur
(imza)

Görülmüştür
Yüzbaşı
Mehmet (...)

11

1) Genel Komutanlıktan alınan sözlü emirler

2) Bundan böyle ileri karakolda bulunacak olan subaylar karşılaştıkları düşman pusu veya devriyesi üzerine şiddetli ateş açıp ilerideki kuvvetin açılan ateşe karşılık veremeyecek derecede az olduğu durumda yanında bulunan ihtiyatla yani karakolda bulunan askerlerle birlikte kendisi ilerleyip ateş etmekte olan düşmanı kovmakla görevlidir.

Telefon başında işinin ehli bir er bırakacaktır.

25 Haziran 1912

Görülmüştür. Ordugâh Nöbetçi Subayı

Mümtaz Üsteğmen

Görülmüştür. Kasım (...)

Ali

Görülmüştür. 25 Haziran 1912 Emirlerin harfi harfine uygulanmasının ileri

Avakile Kabilesine Memur karakol kuvvetinin yirmiye çıkarılmasıyla

Ahmet Nuri mümkün olabileceğini kişisel deneyim ve

düşüncelerime dayanarak arz ederim.

Hase Kabilesine Memur

Görülmüştür. Görülmüştür. Teğmen

Yüzbaşı Ali İbrahim Avni Arif

Görülmüştür. Görülmüştür.

Ahmet Mustafa Ali Remzi

Subayların günlük sivil elbise giydikleri görülüyor, bu uygun değildir. İsteyenler setre ceket ile takım elbise alabilirler. Parasını sonradan ödeyebilecekleri Komutanlık emri gereğidir.

9 Temmuz 1912

Ordugâh Nöbetçi Subayı

Topçu Teğmeni Üsteğmen

(imza) (imza)

1'inci Muhafız Bölüğü Komutanı

(imza)

(imza) Yüzbaşı

Mehmet (...)

12

DERNE KOMUTANLIĞINDAN SÖZLÜ OLARAK ALINAN GÜNLÜK EMİRDEN

Ayn Mansur

27 Haziran 1912

1) Seyyit Abdullah'ta kalmakta olan on kişilik postalar, mutlaka muhafız onbaşılarından birisinin emri altında olarak ribat subayı tarafından, muhafız bölüklerinden yirmi dörder saat nöbetleşe olarak tertip ve sevk edilecektir.

2) Postaların düşmana karşı silah kullanması her şartta düşmanın, etkili ateş menziline girdiği anda olacaktır.

3) Düşmana karşı silah kullanılması sırasında sarf edilecek fişeklere ait kovanların mümkün olduğu kadar toplanarak muhafız subayına getirilmesi ve buna göre fişek sarfiyat miktarının tespiti şarttır.

4) Bu emrin ilgililere ulaştırılması ve uygulanması talep edilir.

Ordugâh Komutanı

Mümtaz

Görülmüştür.	Görülmüştür.	
Yüzbaşı Ali	(imza)	

Görülmüştür.		
Teğmen	Hase Kabilesine Memur	Görülmüştür.
Ali Remzi	Arif	(imza)
Beşare Kabilesine Memur	Görülmüştür.	Görülmüştür.
Mehmet (...)	Hayrullah	Mehmet (...)
(imza)		
Görülmüştür.	Görülmüştür.	9 Temmuz 1912
(imza)	M. Vasfi	

13

Derne Komutanlığının 9/10 Temmuz 1912 tarihinde alınan sözlü emirleridir.

1) Yarın geceden itibaren ordugâh nöbetçi subayları geceleri de nöbetçi subayı çadırında yatacak ve gündüzleri ancak görev gereği nöbet çadırından ayrılabilecektir. Her arandığında yerinde bulunacaktır.

2) Ordugâh nöbetçi postaları geceleri hazır kıta çadırında yatabilecektir.

3) İki erden ibaret olan postalardan biri Derne Komutanlığının emir erliğinde bulunacaktır.

4) Derne Komutanlık makamında dört muhafız bölüğü tarafından nöbetleşe gece ve gündüz bir nöbetçi bulundurulacaktır.

5- Şehat'ta bulunan Doktor Yüzbaşı Hüsnü Efendi'nin istirahat süresi bittiğinden, tayin edildiği Doğu Kolu Tabipliğine bir an evvel ulaşmasının sağlanması [Tümen Baştabibi Hakkı Bey'e] (Sözlü olarak tebliğ edildi.)

6) Sabahları ve yemek arasında içilen çay ve kahve gibi içeceklerin fiyatlarının belirlenerek lokanta hesaplarının bir an evvel tamamlanması [Derne İdaresine] (Sözlü olarak tebliğ edildi.)

7) Dört sargı mahallinde kaç yardımcı ere ihtiyaç olduğu ve buralarda kullanılacak su kırbalarının hastane ve diğer sağlık birimlerinde bulunup bulunmadığı hakkındaki incelemelerin tamamlanması [Tümen Baştabibi Hakkı Bey'e] (Sözlü olarak tebliğ edildi.)

8) Berasa ile ordugâh arasında, toplar için yapılmakta olan yolun tamamlanıp tamamlanmadığının bildirilmesi ve tamamlanmamış ise bir an evvel tamamlanmasının sağlanması [inşaata memur subaya]

9) Ordugâh Komutanlığından alınan emirde de harp emrinin verildiği (...) subaylar ellerinde bulunan su kırbalarını Mürettep Piyade Bölüğüne ulaştıracaklardır.

Ordugâh Nöbetçi Subayı Görülmüştür. Yüzbaşı (imza)

Üsteğmen Mümtaz Ali

M. Vasfi

Görülmüştür. Görülmüştür. Görülmüştür.

İbrahim Avni 9 Temmuz Ahmet Mustafa

(imza)

Görülmüştür.

Topçu Nöbetçi Subayı Kasım (...) (imza)

(imza)

14

DERNE KOMUTANLIĞINDAN SÖZLÜ OLARAK ALINAN GÜNLÜK EMİRLER

Ayn Mansur Karargâhı

12 Temmuz 1912

1) Süvari Yüzbaşısı Mahmut Efendi İdare Heyetine tayin edildiğinden ordugâh nöbetçi subaylığından muaf tutulmuştur.

2) Bu gece Ailet Mansur Kabilesi, Komutanı Ahmet Bey ve İstihkâm Yüzbaşısı Refik Efendi ile birlikte, Mümtaz Bey'in çabalarıyla Dernelilerden 20 er katılacaktır.

3) Her koldan kaç süvari çıkabileceğinin araştırılarak pusulasının hemen Derne Komutanlığına bildirilmesi (Ordugâh Komutanlığına)

Ordugâh Nöbetçi Subayı

Hasan Tahsin

Görülmüştür.	Yüzbaşı	Görülmüştür.
Mümtaz	Ali	Ahmet Mustafa

1) Topçu komutanı hazırlanan sahra batarya mevzisinin 200 (?) metre kadar doğusunda İleri Karakol Seyit Abdullah yolu yakınında (?) büyük Arap istihkâmı civarında, örtülü atışlara uygun iki dağ topu platformu yapacaktır. Adı geçen yeri Kolordu Kurmay Başkanlığına memur Topçu Teğmeni İsmail Efendi gösterecektir. Platformların yapımına bugün gündüz saat sekizde başlanılacaktır. Topçu komutanı gerekli görürse inşaat memuru aracılığıyla bir miktar ameleyi de tedarik ettirebilir. Bu emirler Ordugâh Komutanı vasıtasıyla gerekli yerlere tebliğ edilecekdir.

15

2) Kol komutanları nöbet hizmetlerinden muaftır.

3) Bu maddeler Komutanlık emri gereğidir.

Ordugâh Komutanı

Mümtaz

Görülmüştür.

Mümtaz

Görülmüştür.	Görülmüştür.	Görülmüştür.
Yüzbaşı Ali	Ali Remzi	Ahmet Mustafa

Hase Kabilesine Memur — Avakile Kabilesine Memur

Teğmen Arif — M. Ahmet Nuri

DERNE KOMUTANLIĞININ ŞİFAHÎ OLARAK ALINAN GÜNLÜK EMRİ

Derne

13/14 Temmuz 1912

1) Derne Baştabipliğine teslim edilmesi evvelce söylenilen dört lambanın teslim edilip edilmediği araştırılacaktır.

2) Berasa'ya Memur Fazıl Efendi Timiskit Müfrezesi Komutanlığına tayin edilmiştir. Kendisine bildirilmesi ve orada bulunan subayın bugün çağrılması. Fazıl değiştireceği subaydan memur olduğu mıntıkanın sınırlarını ve müfrezenin görev ve aldığı düzeni yazılı olarak alacak ve bir örneğini bana gönderecektir.

3) Yarın, zaviye şeyhleri ve diğer ileri gelen şeyhler saat dokuzda okunacak olan, Seyyit Ahmet Şerif'in mektubunu dinlemek için lokanta çadırında toplanacaklardır.

4) Nöbetçi subayların nöbet yerlerinden ancak iş gereği ayrılmaları uygun olup gece ve gündüz resmî makamlarında bulunmaları evvelce emredildiği hâlde yine kendilerini bulmakta zorluklarla karşılaşılıyor. Bu husus gerekenlere tekrar hatırlatılacaktır.

5) Yarın on deve yükü çakıl taşı idare develeriyle ve bölükten gerektiği kadar askerle Derne komutanlık makamına vadiden getirilecektir.

16

6) Ayda bir çıkan ve fiyatı, altı aylığı 20; seneliği 36 kuruş olan Ordu ve Donanma Dergisi tavsiye edilmeye değerdir. Ayrıca satın alma şartları aşağıdaki gibi olan ve haftada bir çıkan Askerî Gazete de tavsiye edilir. Satın alma şartları:

Parlak kâğıt üzerine basılmış nüshaların

Seneliği 1 Osmanlı lirası

Altı aylığı 60 kuruş

Üç aylığı 35 kuruş

En kaliteli kâğıt üzerine basılmış nüshaların seneliği seksen kuruş, altı aylığı kırk beş, üç aylığı yirmi beş kuruştur.

Bu gazeteler askerî personel arasında aktif bir düşünce ortamı meydana getirmek, Osmanlı ordusunun çalışmalarını, kahramanlığını dünyaya tanıtmak maksadıyla genç ve aydın Osmanlı subayları tarafından pek büyük gayret ve hevesle çıkarılmakta ve devamlılığına gayret edilmektedir. Adı geçen gazetelere abone olmak iki açıdan önemlidir. Birincisi bu gazeteleri yaşatmak, ikincisi bu gazeteleri okuyup askerî gelişmeleri anlamak ve takip etmektir. Bu iki sebepten başka diğer bir sebep de şudur ki bu gazetelere abone olmakla, Derne Osmanlı Ordugâhındaki

subay heyetinin, bazı kötü niyetlilerin söylemiş oldukları gibi, derme çatma kimselerden ibaret olmayıp askerlik sanatı, bilgi ve beceri bakımından donanımlı, bu alanda meydana gelen gelişmeleri takdir eden, seven, alkışlayan aydın bir askerî heyetten oluştuğunu dünyaya ilan ve ispat etmektir. Bu açıdan, zaten abone fiyatları çok düşük olan bu iki gazeteye, bütün arkadaşların abone olmasını tavsiye ederim. Abone olacaklar bu defterde açılan sayfaya abone olacağı süreyi işaret ederek isimlerini yazmalıdırlar.

Kolağası Görülmüştür. Görülmüştür.
Ahmet Mustafa Mümtaz 14 Temmuz 1912
Yüzbaşı Ali

Görülmüştür.
17 Temmuz 1912 Üsteğmen
Teğmen M. Vasfi
Ali Remzi

17

18 Temmuz 1912

1) Bütün subaylar ve diğer askerî personel izin almadan hiçbir zaman ordugâhı terk etmeyeceklerdir. Terk edenlerin cezalandırılacakları Derne Komutanlığının emri gereği olup herkese tebliğ olunur.

Ordugâh Komutanı
Mümtaz

Görülmüştür. Mürettep Bölük Komutanı
18 Temmuz 1912 M. Vasfi
1'inci Muhafız Komutanı
(imza)

Ahmet Nuri Süleyman Sami (imza)
Görülmüştür. Görülmüştür.
Teğmen Teğmen
Ali Remzi Arif

19

“ORDU VE DONANMA” VE “ZAFER” DERGİLERİNE ABONE OLANLARIN İSİMLERİ

	Ordu ve Donanma	**Zafer**
Derne Komutanı Mustafa Kemal Bey	Bir senelik	Bir senelik
Derne Komutanlık Yaveri Teğmen Fehmi Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Derne Ordugâhında Üsteğmen Fazıl	Bir senelik	Bir senelik
Doğu Kolu Komutanı Fuat Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Doğu Koluna Memur Teğmen İbrahim Ethem Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Doğu Koluna Memur Teğmen Hüseyin Hüsnü Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Doğu Koluna Memur Teğmen Abdülvahit Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Bingazi Kuvvetleri Kurmay Başkanı Fevzi Bey	Bir senelik	Bir senelik
Derne Piyade Nizamiye Komutanı Üsteğmen Vasfi Bey	----------	Bir senelik
Derne 1’inci Muhafız Bölüğü Komutanı İbrahim Rüsuhi Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Derne Piyade Nizamiye Bölüğünde Teğmen İbrahim Avni Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Teret ve Merazik Komutanı Teğmen Ali Remzi Efendi	Altı aylık	Altı aylık
Mitralyöz Bölüğü Yüzbaşısı Mehmet Şevket Efendi	Altı aylık	Altı aylık

20

23 Temmuz 1912

Tamim

1) Ordugâh Komutanı Mümtaz Bey’in, mecburi olarak dönmesi nedeniyle, yerine Mitralyöz Bölüğü Komutanı Yüzbaşı Şevket Bey tayin edilmiştir. Süvari Teğmeni Yusuf Efendi, Yüzbaşı Şevket Bey’in yardımcılığına görevlendirilmiştir.

2) Ordugâh Komutanlığına ait talimat hükümleri gereğince, Ordugâh Komutanlığının görevlerinin kolaylaştırılmasına bütün üst rütbelilerin ve subayların dikkat etmeleri beklenilir.

Derne Komutanı

M. Kemal

Görülmüştür.
Mitralyöz Astsubayı
M. (...)
2'nci Tb. 2'nci Bl.
Bölük Komutanı Teğmen
Hasan Tahsin

Görülmüştür.
Topçu Binbaşı
İsmail
Abidat Muhafız Bölüğü Komutanı
Görülmüştür.
Teğmen
Ali Remzi

Tamim

1) Ordugâhın, muhtelif birlikleri tarafından kırba istenilmiştir. Genel İdare tarafından satın alınması için, kaç kırbaya ihtiyaç olduğunun birlikler tarafından bildirilmesi.

Ordugâh Komutanı
Yüzbaşı
Şevket

	kırba	imza
Lokanta İdaresi	10 adet kırbaya ihtiyaç vardır.	(imza)
Topçu Taburu	8 adet kırbaya ihtiyaç vardır.	Topçu Binbaşı İsmail
2'nci Tabur	11 adet kırbaya ihtiyaç vardır.	
Berasa Muhafız Birliğine	3	
Abidat Muhafız Birliğine	4	
1'inci Muhafıza	4	
1'inci Mitralyöz	Kırbaya ihtiyaç yoktur.	Yüzbaşı Şevket
2'nci Mitralyöz	4 kırbaya ihtiyaç vardır.	Komutan adına Astsubay M.(...)

Toplam 33 kırbanın tedarik edilip gönderilmesi için İdare Başkanlığına. 24 Temmuz 1912

21

		Ordugâh Nöbetçi Subayları	
2'nci Tb. 1'inci Bl. Komutanı	Teğmen	İbrahim Rüsuhi Efendi	görevde
2'nci Tb. 2'nci Bl. Komutanı	Teğmen	Tahsin Efendi	
2'nci Tb. 3'üncü Bl. Komutanı	Teğmen	Ali Remzi Efendi	
Mitralyöz 1'inci Bölükten	Teğmen	Nurettin Efendi	
Sahra Topçu Bataryasından	Teğmen	Ziya Efendi	lokanta memuru
Sahra Topçu Bataryasından	Teğmen	Asaf Efendi	
Sahra Topçu Bataryasından	Teğmen	Yaşar Efendi	
Dağ Topçu Bataryasından	Teğmen	Abdülkerim Efendi	
Dağ Topçu Bataryasından	Teğmen	Sait Efendi	hastanede
Dağ Topçu Bataryasından	Teğmen	İsmail Sabri Efendi	

Ordugâh nöbetçi subaylığı, 24 saatte bir değişmek üzere 23 Temmuzdan itibaren yürürlüğe girecektir. 23 Temmuz 1912

Ordugâh Komutanı

Yüzbaşı Şevket

2'nci Tb. 3'üncü Bl. Komutanı
Teğmen
Ali Remzi
Görülmüştür.
Topçu Teğmeni
İsmail Sabri

2'nci Tb. 2'nci Bl. Komutanı
Teğmen
Hasan Tahsin
Mitralyöz 1'inci Bölük
Teğmeni
İsmail Nurettin

22

İLMUHABER SURETİ

7'nci Alay 2'nci Tb. 6'ncı Bl.	Onbaşı	Hayrullah Abdi	Yozgat	(Genelkurmay)
7'nci Alay 2'nci Tb. 6'ncı Bl.	Onbaşı	Yusuf Mustafa	Kırşehir	
8'inci Alay 1'inci Tb. 2'nci Bl.	Onbaşı	Halil Kadir	Bolu	(Karargâh Komutanlığına)
8'inci Alay 1'inci Tb. 1'inci Bl.	Onbaşı	Ali Bayram	Kayseri	
7'nci Alay 2'nci Tb. 7'nci Bl.	Onbaşı	Arif Recep	İzmit	(2'nci Tabur Komutanlığına)
7'nci Alay 2'nci Tb. 5'inci Bl.	Onbaşı	Nuri Mehmet	Kayseri	
7'nci Alay 2'nci Tb. 6'ncı Bl.	Onbaşı	Osman Ahmet	Ankara	
7'nci Alay 2'nci Tb. 7'nci Bl.	Onbaşı	Hasan Mehmet	Ankara	

Kolordu 1	Kuleli Hastanesi hastabakıcısı	Nuri Ömer	Sinop	(Askerî Hastanesine)
Kolordu 1	Kuleli Hastanesi hastabakıcısı	Necmettin Raşit	Ankara	
Kolordu 1	Kuleli Hastanesi hastabakıcısı	İsmail Hafız Mehmet	Kayseri	

Yukarıda isimleri yazılı onbaşı ve erler temmuzun birinci günü savaş alanına dâhil olarak dün Derne Ordugâhına katılmışlardır. İlmuhaberlerinin gelişine kadar idarece maaşlarının hesaplanarak verilmesi için Derne İdaresine bu geçici ilmuhaber verildi.

24 Temmuz 1912

Görülmüştür (...) Ordugâh Komutanı

Ahmet Yüzbaşı Şevket

23

DERNE KOMUTANLIĞININ SÖZLÜ EMRİ

25 Temmuz 1912

1) Her kol mıntıkasına iki jandarma görevlidir. Bunlarla birlikte mücahitlerden beşer kişi geceleri devriye gezeceklerdir.

2) Yemekten 15 dakika önce, topçu sınıfından bir borazan, subaylara yemek işareti verecektir.

3) Lokantada yemek yemeyi arzu eden subayların isimleri bildirilecektir.

4) 2'nci Tabur Komutanlığına, Timiskit'e gidecek olan 1'inci Muhafız Bölüğüne verilen erzak bir defaya mahsustur. Timiskit'e yerleştikten sonra eskisi gibi, kendi yiyeceklerini kendileri sağlayacaklardır. Böyle bir uygulamaya razı olmayanların tüfek ve elbiseleri alınarak kendilerine izin verilecektir.

Topçu Binbaşı

İsmail

Berasa Kol Komutanı	Abidat Kol Komutanı
Mehmet (...)	Ali
Ailet Mansur Kol Komutanı	Hase Kol Komutanı
Ahmet Mustafa	Eşref (?)
Jandarma Komutanı	Abidat Muhafız Bölüğü Komutanı
	Teğmen
2'nci Tb. Komutanı	Ali Remzi
2'nci Mitralyöz Komutanı	
Faik	

DERNE KOMUTANLIĞININ SÖZLÜ EMRİ

25 Temmuz 1912

1) Jandarma mevcudunun yetersizliği sebebiyle adı geçen devriyelerin, kol komutanlarının uygun görecekleri mücahitlerden beşer kişilik postalar tertip etmek suretiyle düzenli olarak her kolun, kendi mıntıkasında bütün gece devriye gezdirmeleri Komutanlık emri gereğidir.

Ordugâh Komutanı

Berasa Kol Komutanı	Abidat Kol Komutanı	Yüzbaşı
Mehmet (...)	Ali	Mehmet Şevket
Ailet Mansur Kol Komutanı	Hase Kol Komutanı	
Ahmet Mustafa	Eşref (?)	

24

DERNE KOMUTANLIĞININ ALINAN SÖZLÜ EMRİ

25 Temmuz 1912

1) Bugün, Kızılay Hastanesi gösterilen yere nakledilecektir.

2) Topçu Taburu nakliyata yardım için arabalarını gönderecektir.

3) Bingazi'den gelen Yüzbaşı Hasan Efendi Derne İdare Komisyonuna, Komutanlık emriyle üye tayin edilmiştir. Bugünden itibaren göreve başlayacaktır.

4) 2'nci Mitralyöz Bölüğü askerlerine yemek pişirmek için, Genel İdare ambarındaki İtalyan yemek kazanlarından lazım olanları senet karşılığında almaları Tabur Komutanlığına bildirilecektir.

	Görülmüştür.
Kızılay Başkanı	Topçu Binbaşı
(imza)	İsmail

	Görülmüştür.	Görülmüştür.
Yüzbaşı	Yüzbaşı	Kolağası
(İmza)	(imza)	Ahmet Mustafa

ASKERÎ BİRLİKLER VE KOL KOMUTANLIKLARINA TEBLİĞ EDİLMEK ÜZERE ORDUGÂH KOMUTANLIĞINA

24 Temmuz 1912

Şimdi Bingazi Mutasarrıfı ve Genel Komutanı Enver Bey'den aldığım resmî bir yazıda Bakanlar Kurulunun aşağıdaki gibi oluşturulduğu bildiriliyor:

Başbakanlığa Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Şeyhülislamlık makamına eski Şeyhülislam Cemalettin Efendi, Danıştay Başkanlığına eski Sadrazam Kâmil Paşa, Adalet Bakanlığına eski Sadrazam senato üyesi Hüseyin Hilmi Paşa, İçişleri Bakanlığına eski Sadrazam senato üyesi Ferit Paşa, Harbiye Nezaretine Danıştay üyelerinden Nazım Paşa, Maliye Bakanlığına eski Bakan Ziya Paşa, Denizcilik Bakanlığına eski Bakan Mahmut Muhtar Paşa, Dışişleri Bakanlığına Gabriyel Noradonikyan Efendi, Bayındırlık Bakanlığına Danıştay Mülkiye Dairesi Başkanı Mehmet Şerif Paşa, Ticaret ve Ziraat Bakanlığına Viyana eski Büyükelçisi Mustafa Reşit Paşa, Eğitim Bakanlığına Bakanlık Müsteşarı Sait Bey, Vakıflar Bakanlığına Millet Meclisi İkinci Başkanı Mehmet Fevzi Paşa tayin edilmişlerdir. Ulaştırma Bakanlığına da tayin yapılacaktır. Ferit Paşa'nın

25

İstanbul'a gelişine kadar İçişleri Bakanlığına Başbakan tarafından vekâlet edilecektir.

Derne Komutanı adına

Tümen Emir Subayı Yardımcısı

Teğmen

Mustafa Safvet

26

KOL KOMUTANLARINA

Ordugâh Komutanı aracılığıyla
26 Temmuz 1912

1. Birinci ve ikinci taburları oluşturan muhafız bölüklerinden 1'inci Tabura mensup Ailet Mansur ve Hase Bölüklerinin, 1'inci Tabur Ordugâhında durmayıp kabilelerinin yanına firar ettikleri ve orada kalan birkaç kişinin verilen görevlere ilgisiz kaldıkları, 1'inci Tabur Komutanlığından ve 2'nci Tabura mensup 1'inci Muhafız Bölüğünün, memur olduğu Timiskit'e gitmekten çekindiği ve ancak on beş günlük erzak aldıktan sonra hareket ettirilebildiği, 2'nci Tabur Komutanlığından verilen rapor ve bilgilerden anlaşılmıştır. Fazla maaş, ödül ve eşya verilerek kurulan muhafız bölüklerinin kuruluş amacı, kabile bireyleriyle sağlanamayacak hususları temin etmektir. Bu bölüklere mensup askerlerin, kendilerinden beklenilen maksadın temininde fayda sağlamadıktan sonra, varlıklarına gerek kalmayacağından, ileri karakola görevli taburda durup verilen vazifeleri yapmayanların ve Timiskit'e gitmek istemeyenlerin silah ve devlete ait eşyası alınarak kayıtlarının silinmesi ve durumun bildirilmesi gereği beyan edilir. Bu hususta tabur komutanlarına da gerekli duyurular yapılmıştır.

Bu tabur komutanlarına yol gösterilmesi ve yardımcı olunması gereklidir.

Derne Komutanı
M. Kemal

Görülmüştür.
Kolağası
Ahmet Mustafa

Ailet Mansur Muhafız Bölüğünün devir teslim işlemleri henüz düzenli bir şekilde yapılamamıştı. Bundan dolayı, bu bölükte meydana gelen hareketi esasından incelemek lazımdır. Timiskit'e giden bölüğün erzak talebi meselesi de düşünmeye değerdir. Kendilerinden askerî bir görev istenmektedir ve bunların orada ne şekilde iaşe ve gıda temin edecekleri bilinebilecek bir şeydir. Bununla beraber, birçok olumlu ve olumsuz tavırlarından bir dereceye kadar anlamış olduğumuz ruhsal durumları dikkate alınmayarak ve velvelelerine bakılmayarak uygulamalar sırasında özel bir

şekil ve düzen vermek fikriyle göreve sevk etmek esasen bir hata olması sebebiyle yapılan bu girişimin sonuçsuz kalması doğaldır. Bundan dolayı şimdiye kadar bin türlü zorluklarla kayıtlarının yapılması için -ancak faydalı bir eser meydana getirebilmiş olmak ümidiyle- kurulmuş olan her bölüğün kayıtlarının silinmesi için, ne şekilde davranacağımı ve yardım edebileceğimi anlayamıyorum.

26/27 Temmuz 1912

Yüzbaşı

Ali

27

Görülmüştür. 26/27 Temmuz 1912
Eşref (?)

Komutanlık emrine bağlı kalarak işlem yapılması doğal ise de gerek muhafız bölükleri ile olsun ve gerek kabilelerden ayrılacak özel kuvvetlerle olsun Ordugâhtan uzak ayrı ayrı hizmetlerde bulundurulacak müfrezelerin idareleri Hükûmet tarafından temin edilmezse zorluklarla karşılaşılır. Edinilen tecrübeler bunu göstermektedir. Muhafızların varlığından kabileler memnun olduğu için her ne suretle olursa olsun görevini terk edenlerin kabile arasına dahi kabul olunmamaları için şeyhlere gerekli uyarılarda bulunulursa, sürekli bir bahane ile bu gibi durumların ortaya çıkmasına da meydan kalmamış olacağı arz olunur.

27 Temmuz 1912
Berasa Kolu Komutanı
Yüzbaşı
Mehmet (...)

Derne Komutanlığının 26 Temmuz tarihli günlük emrinin altına kendi düşüncesini yazan, Yüzbaşı Ali Efendi bu hareketinden dolayı komutanlıktan çıkarılmıştır.

Tamim

27 Temmuz 1912

1) İleri karakola görevli olarak her gün çıkarılan müfrezeler eski emre göre yirmi dört saatte bir değiştirilecektir. Bu müfrezelerin yalnız geceleri ileri karakolda yatıp ertesi gün erkenden dönmeleri uygun değildir. Mutlaka öğlen zamanları mevkilerinde bulunacaklardır. Buna uymayanlar olursa, ileri karakol hangi kabileden çıkmış ise onun yevmiyesi kesilecektir.

2) Muhafız bölükleri hakkında 26 Temmuz tarihli emre göre Ailet Mansur ve Hase Kol Komutanlarınca ne yapıldı?

Muhafızlardan gösterilen yerde oturmayan ve verilen görevi yerine getirmeyenler hakkında 26 Temmuz tarihli emrim uygulanmakla beraber adı geçen kişiler hangi kabilelere mensup ise o kabileler, bu şekilde kaydı silinen kişilerin yerine, kendisine verilen görevi yerine getirecek bireyler vermeye

mecbur tutulacaklardır. Aksi takdirde, bu kişilerin mensup olduğu kabilelere para verilmeyecektir.

28

3) Muhafızlardan kayıtları silinenler kabilelere de kabul edilmeyecektir.

4) İleri Karakol Taburu muhafız erlerinin toplanıp görev yerlerine gitmesi için lazım gelen şeyhlerle görüşmek ve verilen emri yerine getirmekle elde edilecek neticenin mümkün olan en kısa sürede bildirilmesi gereklidir**.**

Derne Komutanı

M. Kemal

Yüzbaşı	Yüzbaşı	Kolağası
Mehmet (...)	Ali	Ahmet Mustafa

Hase Kol Komutanı

Eşref (?)

DERNE KOMUTANLIĞININ SÖZLÜ EMRİ

27 Temmuz 1912

Topçu Taburunun er noksanını tamamlamak için, kollarda gönüllü olarak topçu sınıfında hizmet etmeye istekli Araplar varsa, Topçu Taburuna gönderilecektir.

Ordugâh Komutanı
Yüzbaşı
Şevket

Kolağası	Yüzbaşı	Yüzbaşı
Ahmet Mustafa	(imza)	Mehmet (...)

29

Ordugâhta Nöbetçi Subayların İsim ve Nöbet Sırasıdır:

2'nci Tb. 1'inci Bl.	Teğmen	İbrahim Efendi
2'nci Tb. 2'nci Bl.	Teğmen	Tahsin Efendi
2'nci Tb. 3'üncü Bl.	Teğmen	Ali Remzi Efendi
Mitralyöz 1'inci Bl.	Teğmen	Nurettin Efendi
Mitralyöz 1'inci Bl.	Teğmen	İsmail Sabri Efendi
Abidat Kolu	Teğmen	Remzi Efendi
Abidat Kolu	Teğmen	Cavit Efendi
Berasa Kolu (Merkube güneyinde?)	Üsteğmen	Hasan Sabri Efendi

Berasa Kolu	Teğmen	Salih Efendi
Bu dahi	Teğmen	Ali Efendi
Berasa Kolu	Görevinde	Zeki Efendi
Berasa Kolu	Görevinde	İslam Efendi
Ailet Mansur Kolu	Üsteğmen	Kasım Efendi
Ailet Mansur Kolu	Üsteğmen (Timiskit'te)	Sait Efendi
Ailet Mansur Kolu	Üsteğmen	Hayrullah Efendi
Ailet Mansur Kolu	Görevinde	Abdülhamit Efendi
Hase Kolu	Görevinde	Arif Efendi
Bu dahi	Görevinde	Abdullah Efendi

Bu cetvele göre, Ordugâh nöbetçi subaylarının görevlerini yerine getirmeleri ve bu sırayı takip etmeleri bildirilmek üzere tamim edildi.

Ordugâh Komutanı

Görülmüştür.
(...)
(imza)

Yüzbaşı Şevket

30

GÜNLÜK EMİR

Ayn Mansur Karargâhı
4 Ağustos 1912

Numara

1) Kol komutanları, kollarının her türlü iş ve uygulamalarına, emir ve komutasına hâkim ve etkili olmaları doğal olduğundan, bu konuda gereken tedbirleri alacaklar ve denetlemeleri yapacaklardır.

2) Kol komutanları, emirlerinde bulunan subayları mümkün olduğu kadar sürekli olmak üzere kabilelere görevlendirecek ve bu subaylar görevlendirildikleri kabilelerin, mevcut durumumuzu ve özel konumumuzu göz önüne alarak iyi yönetilmelerinden, komutanlarına karşı sorumlu olacaklardır.

3) Her subay görevli olduğu kabile veya kabilelerin bir künye defterini tutacak ve yevmiyeleri bu deftere göre dağıtacağı gibi, kol komutanlarında da bütün kolun bir esas künye defteri bulunacaktır. Kabilelere görevlendirilen subaylar her türlü değişikliği kol komutanlarına bildirerek ana defterle kendilerindeki künye defterlerinin daima birbiriyle tutarlı olmalarını sağlayacaklardır.

4) Tabur komutanları da taburlarını oluşturan bölüklerin komutanlarından başka, birer esas künye defteri tutacaklardır.

5) Bütün Derne kuvvetlerinin, Derne Kuvvetleri Kurmay Başkanlığında da bir esas künye defterinin bulunması, dairelerde yapılan kayıt, takip gibi işlerin sağlam bir şekilde yapılmasını sağlayacağından bugüne kadar başarılamayan bu hizmet de gerçekleştirilecektir.

Bundan dolayı kol ve taburların komutanları, birer künye defterini Derne Kuvvetleri Kurmay Başkanlığına verecek, meydana gelecek değişiklikleri her on beş günde bir Ordugâh Komutanlığı vasıtasıyla bildireceklerdir.

6) Kol ve tabur komutanları yevmiye ve maaşların, yerli yerince harcanması ve dağıtımından da sorumlu olduklarından bu husus için, Derne İdaresinden para alınması ancak kol komutanlarının senetleriyle olacaktır. İdare ile hesapların görülmesi kol komutanlarıyla yapılacaktır.

31

7) Derne Kuvvetleri İdare Başkanlığı, idarede ve ambarlarda görevli ve hizmetli olanların ve baştabiplik, karargâh ve hastanede olan doktorlarla diğer sağlık çalışanlarının künyelerini Derne Kurmay Başkanlığına verecektir.

Derne Komutanı
M. Kemal

Kol ve tabur komutanlarına tebliğ ve Doğu ve Timiskit Kolları Komutanlarına birer sureti gönderilecektir.

M. Kemal

BÜTÜN SUBAYLARA VE ASKERÎ PERSONELE

4 Ağustos 1912

Numara

1) Osmanlı-İtalya Seferi'nin tarihine esas olacak bilgiler, bu sefere katılanların bilgi ve düşünceleri olacaktır. Bu sebeple:

a) Tarih, gün,

b) İçinde bulunulan şartlar,

c) Gerçek kuvvet,

d) Üst komutanların tertibat ve emirleri (aynen mevcut değilse, sözlü olarak),

e) Gerçekten yapılan işler,

f) Sonuçlar,

g) Her zaman görülen gerçek ruh hâli (ikiyüzlülük değil)

göz önüne alınarak bütün subaylar ve askerî personel, savaşa dâhil oldukları günden bugüne kadar gördüklerine ve bildiklerine dair, kısa ve somut esaslara dayanan birer not defteri hazırlayacaklardır.

2) Bu not defterlerinde, gerçeğe sadık kalınarak insanlık ve gerçekçilikten uzaklaşılmayacağı doğaldır.

3) Bu not defterleri bir aya kadar tamamlanmalıdır.

M. Kemal

Uzak olan komutanlıklara birer suret.

32

Topçu Binbaşı	Berasa Komutanı adına	Abidat Kolu Komutanı
İsmail	(imza)	Yüzbaşı
		(imza)

Görülmüştür. 4 Ağustos 1912
Hase Kolu Komutanı
Eşref (?)

Harbin başlamasından, Genel Kuvvetler Komutanı Enver Bey'in buraya ulaşmasına kadar geçen sürede gelişen olaylarla ilgili bir raporun sunulmuş olduğu.

5 Ağustos 1912

124'üncü Alay 3'üncü Tabur 1'inci Bölük

Yüzbaşısı Mehmet (...)

33

DERNE İDARE BAŞKANI ZİYA BEY'E

Ordugâh Komutanlığı nöbetçi subayının bilgisi olmaksızın üç deve yükü erzakın, teslim edileceği yer bildirilmeden, ileri karakola doğru sevk edildiğinin anlaşılması üzerine, zorluk ve tehlikeleri beraberinde getiren bu gibi sevk işlemlerinin nereye yapıldığının bildirilmesi rica edilmiştir.

18 Temmuz 1912
Ordugâh Komutanı
Mümtaz

İleri karakol için sevk olunacak erzak hakkında bilgim yoktur. Yalnız bugün Timiskit'e gerekli olan erzakı sevk etmek üzere, Sevk Memuru Mısırlı Hafız Efendi'ye Yüzbaşı Mahmut Bey aracılığıyla emir verdim ve gündüz beş deveyle birlikte yola çıktıkları haber verildi. Bu konuda mürettep bölük komutanının da bilgisi olduğu cevap olarak arz edilmiştir.

Ambar Memuru Nuri Efendi'den de sorulması.

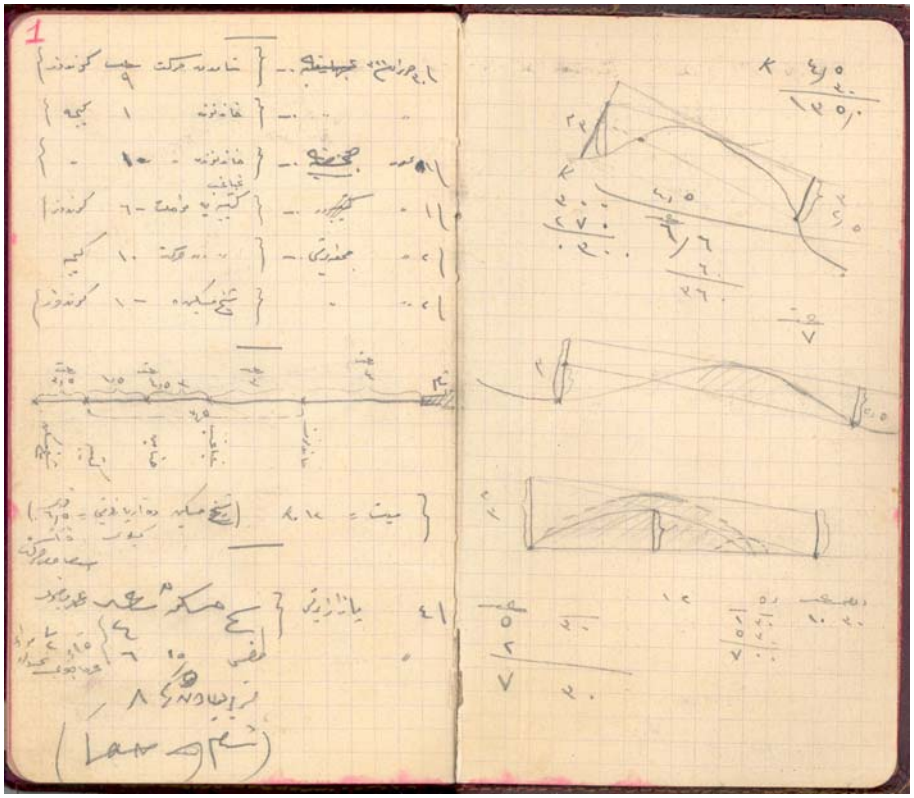
İdare Başkanı
Mehmet Ziya

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLAR İLE TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ EMR-İ YEVMÎ DEFTERİNİN ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI

(928-479-1, Emr-i Yevmî Defteri)

A. MUSTAFA KEMAL'İN 5'İNCİ ORDU KARARGÂHINDA GÖREVLİ İKEN TUTTUĞU NOTLARIN ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI (928-479-1)

928-479-1-1

928-479-1-1

1

fî 30 Haziran sene 321 Perşembe. - [Şam'dan hareket saat 9 gündüz]

" " . – [Handnun'a " saat 1 gece]

1 Temmuz Cuma . – [Handnun'dan " saat 10 "]

Gabâgıb

1 " " - [Ketibe'ye muvâsalat saat 6 gündüz]

2 " Cumartesi . - [Ketibe'den hareket saat 10 gece]

2 " " - [Şeyh Miskin'e hareket saat 1 gündüz]

[Mit(?)= 12 k. (Şeyh Miskin'de arpanın miti (?) = 6,5 kuruş)

kilosu 15 para

İstikamet-i hareket

4 Temmuz Pazartesi {Şeyh Miskin'den saat 4 (garb-ı cenûbî)

Tafes 6:15 2:15 süvari

(garb-ı cenûbî şimendifere)

Müzribe'den 8:45

Şam - Hama

K 4,5

30

135,0

K Saat

300 6,6

270 6

030 360

Saat

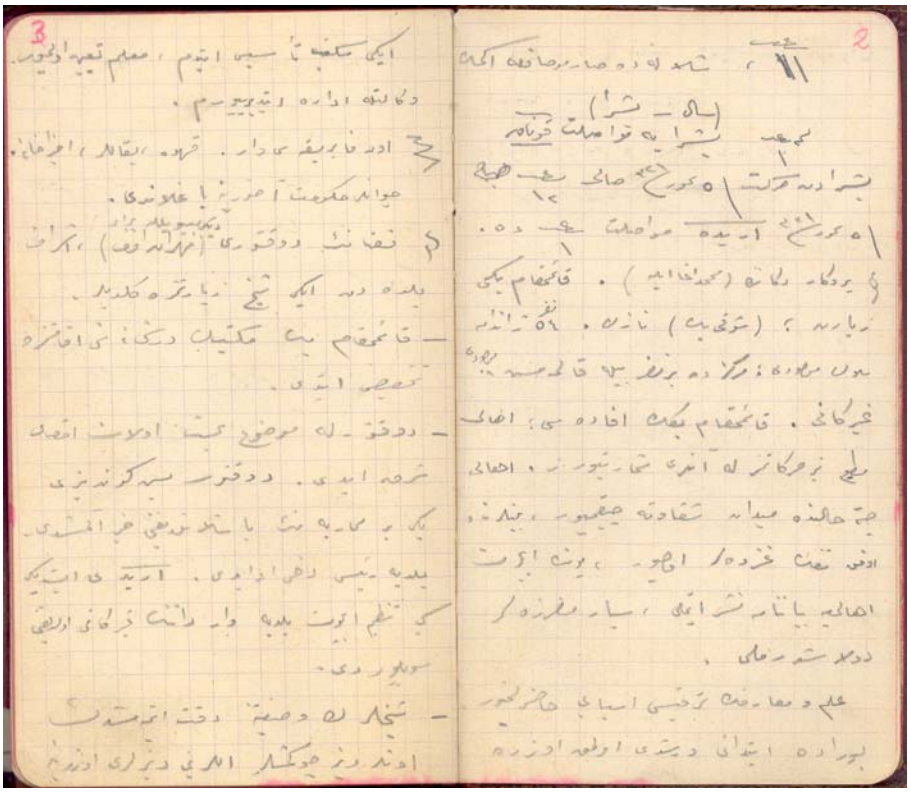
7

Saat 10 30 12

5 30 1 30

2 5 30

7 30 7 00

928-479-1-2

928-479-1-2

2

Saat 11, Şelale'de sarmusakla ekmek

(Sale - Beşra)

Gece saat 1 Beşra'ya muvâsalat konak. Beşra'dan hareket / 5 Temmuz 321 Salı saat 12 sabah / 5 Temmuz 321 İrbid'e muvâsalat saat 1 de. Perukâr dükkânında (Mehmed Ağa ile). Kaim-makam beyi ziyâret; (Şevki Bey) nazik. 54 nefer jandarma bölük mevcûdu; merkezde bir nefer bile kalmamış mevcûdu gayr-i kâfî. Kaim-makam Bey'in ifâdesi; ahâlî muti' biz harekâtımızla onları şımartıyoruz. Ahâlî çete hâlinde meydân-ı şekavete çıkmıyor. Beynlerinde ufak tefek gazveler oluyor, bunun için ahâlîye beyân-nâme neşr etmeli, seyyâr müfrezeler dolaşdırmalı.

İlim ve maârifin terakkisi esbâbı hazırlanmıyor. Burada ibtidâî ve rüşdî olmak üzre

3

iki mekteb te'sîs etdim, muallim ta'yîn olunmuyor. Vekâletle idâre etdiriyorum.

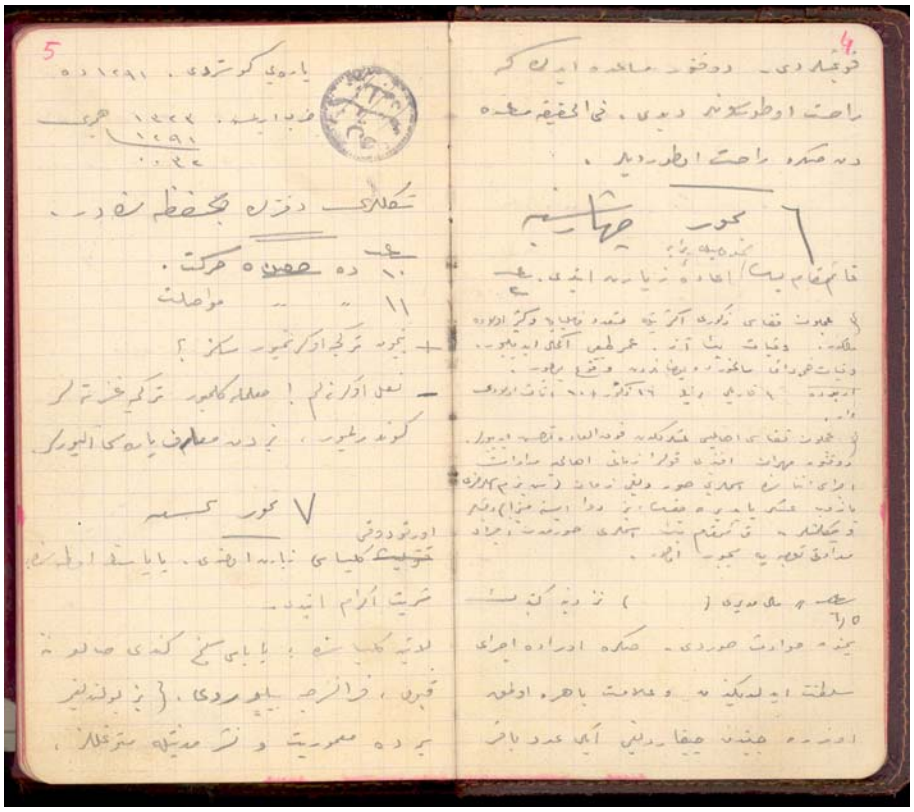
Un fabrikası var. Kahve, bakkallar, eczâ-hâne. Hayvanlar Hükûmet ahırına bağlandı.

Kazânın doktoru dîger bir siville berâber (Mihran Efendi), eşrâf-ı beldeden iki şeyh ziyâretimize geldiler.

- Kaim-makam Bey mektebin ders-hânesini ikametimize tahsis etdi.

- Doktorla mevzû-i bahs olan Aksâ-yı Şark idi. Doktor beş günden beri yeni bir muhârebenin başlatıldığını haber almışdı. Belediyye reîsi dahi o idi. İrbid'i istediği gibi tanzîm için belediyye vâridâtının gayr-i kâfî olduğunu söylüyordu.

- Şeyhlerin vaz'iyyetine dikkat etmemişdik. Onlar diz çökmüşler, ellerini dizleri üzerine

928-479-1-3

928-479-1-3

4

koymuşlardı. Doktor müsâade edin ki râhat otursunlar dedi. Fi-l-hakika müsâadeden sonra râhat oturdular.

6 Temmuz Çarşamba

Kaim-makam Bey mahdûmuyla berâber iâde-i ziyâret etdi. Saat 2.

Aclun kazâsı zükûru ekseriyyetle müteaddid familyaya ve kesîr evlâda mâlikdir. Vefeyât pek az. Ömr-i tabîî ikmâl ediliyor. Vefeyât hemen dâimâ sâl-hûrde bulunanlardan vuku' buluyor. İrbid'de dört karılı birinin 16 zükûr, 10 inâs evlâdı var.

Aclun kazâsı ahâlîsi askerlikden fevk-al-âde tevahhuş ediyorlar. Doktor Mihran Efendi kolera zamânı ahâlîye müdâvât icrâsı esnâsında isimlerini sorduğu zamân (sen bizim isimlerimizi yazıb asker yapdıracaksın, biz devâ istemeyiz!) demişler ve çekilmişler. Kaim-makam Bey isimleri sormadan icrâ-yı müdâvâtı tavsiyeye mecbûr olur.

Saat 6,5 , Mal Müdürü ( ) nezdine gitdik Yemen'den havâdis sordu. Sonra orada icrâ-yı saltanat edildiğinden ve alâmet-i bâhire olmak üzre cebinden çıkardığı iki adet bakır

5

parayı gösterdi. 1291'de darb edilmiş.

1323 (Hicrî)
1291
0032
Şekilleri defterin mahfazasındadır.

Saat 10'da Hosn'a hareket.

Saat 11'de Hosn'a muvâsalat.

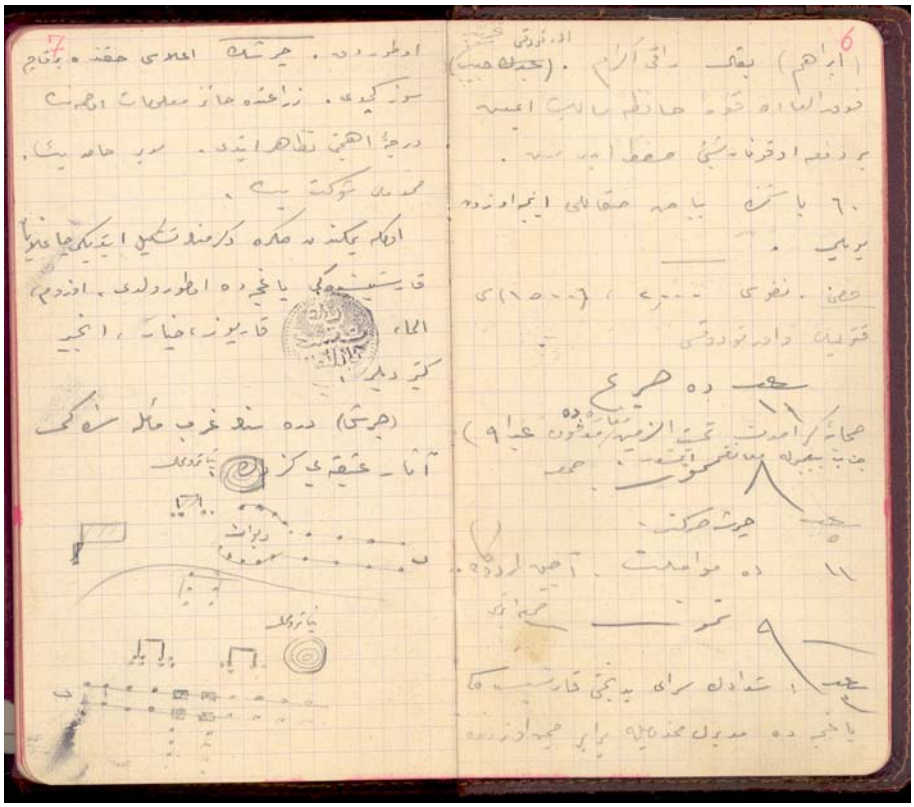
Niçin Türkçe öğrenmiyorsunuz?

Nasıl öğrenelim! Muallimler gelmiyor. Türkçe gazeteler gönderilmiyor, bizden maârif parası alıyorlar.

7 Temmuz Perşembe

Ortodoks Kilîsası ziyâret olundu. Papasının odasında şerbet ikrâm etdi.

Latin Kilîsasında; Papas genc(?) kendi salonuna kabûl, Fransızca biliyordu. Biz bulunduğumuz yerde ma'mûriyyet ve neşr-i medeniyyetle mütevaggılız.

928-479-1-4

928-479-1-4

6

(İbrahim) bakkal rakı ikrâm. (Ortodoks Habib garib [?]) fevk-al-âde kuvve-i hâfıza mâlik imiş. Bir def'a okunan şeyi hıfz edermiş. 60 yaşında beyaz sakallı ince uzun boylu.

Hosn nüfûsu 2000, (1500) ü Katolik ve Ortodoks

Saat 11'de Harim

Sahâbe-i kirâmdan taht-ez-zemîn mağarada medfûn Abdullah Cenâb-ı Peygamber'le muânaka etmişdir.

8 Temmuz Cuma

Saat 5 Çerş'a hareket

Saat 11'de muvâsalat. Açık ordugâh.

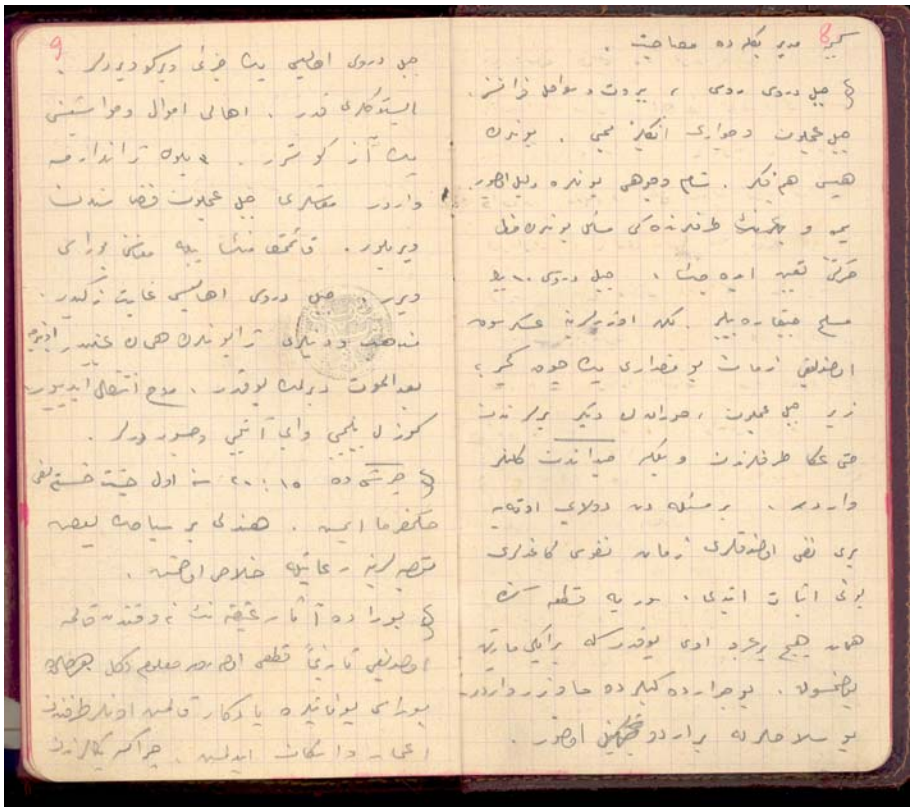
9 Temmuz Cumartesi

Saat 3: Şeddâd'ın saray-ı bed-bahtı karşısındaki bahçede Müdîrin mahdûmiyle berâber çimen üzerinde

7

oturduk. Çerş'in i'lâsı hakkında birkaç söz geçti. Zirâatde hâiz-i ma'lûmât olmanın derece-i ehemmiyyeti tezâhür etdi. Müdîr Hâmid Bey. Mahdûmu Şevket Bey.

Öğle yemeğinden sonra değirmenin teşkîl etdiği çağlayan karşısındaki bahçede oturuldu. Üzüm, elma, karpuz, hıyar, incir getirdiler. (Çerş) Deresi'nin garb mâilesindeki âsâr-ı atîkayı gezdik.

928-479-1-5

928-479-1-5

8

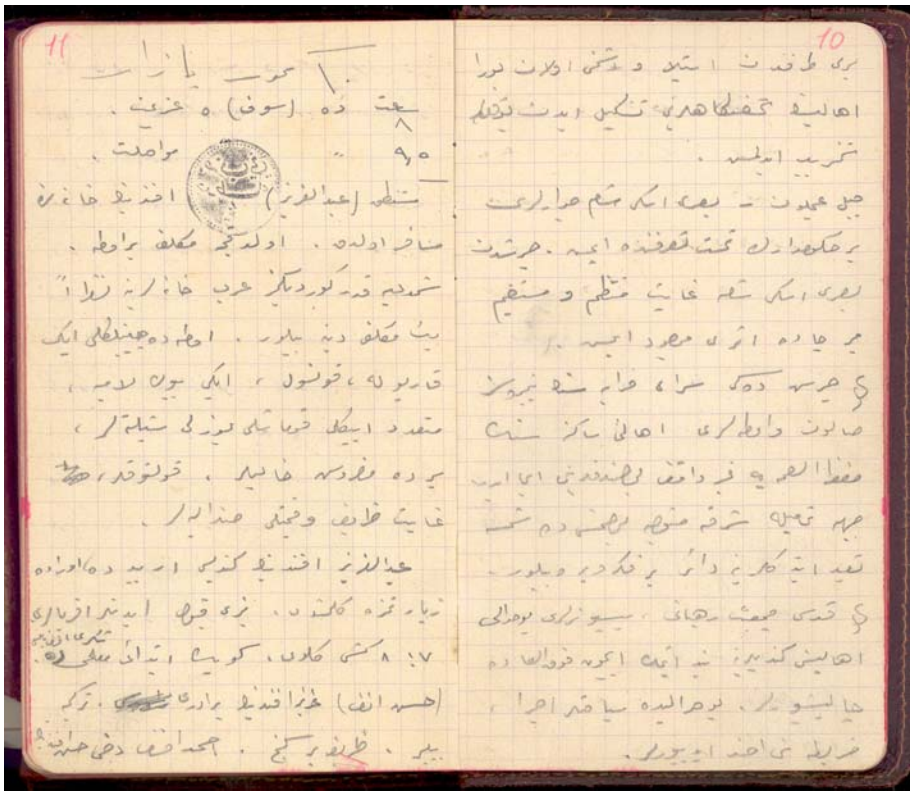
Gece Müdîr Beylerde musâhabet

Cebel-i Dürus Rus, Beyrut ve sevâhil Fransız, Cebel-i Aclun ve civârı İngiliz muhibbi. Bunların hepsi hem-fikr. Şam vücûhu bunlara delîl oluyor. Yemen ve beherinin taraflarındaki mesâil bunların hatt-ı hareketini ta'yîn edecek. Cebel-i Dürus 10 bin müsellâh çıkarabilir. Lâkin üzerlerine asker sevk olunduğu zamân bu mikdârı pek çok geçer; Zîr Cebel-i Aclun, Havran'ın dîger yerlerinden hattâ Akkâ taraflarından ve belki Meydan'dan(?) gelenler vardır. Bir mes'eleden dolayı öteye beri nefy olundukları zamân nüfûs kâğıtları bunu isbât etdi. Suriye kıt'asında hemen hiçbir Arab evi yoktur ki bir iki martin bulunmasın. Bu civârdakilerde mavzer vardır. Bu silâhlarla bir ordu techîz olunur.

9

Cebel-i Dürus ahâlîsi pek cüz'î vergi verirler. İstedikleri kadar. Ahâlî emvâl ve mevâşîsini pek az gösterir. 3 bölük jandarma vardır maâşları Cebel-i Aclun kazâsından verilir. Kaim-makam'ın bile maâşını burası verir. Cebel-i Dürus ahâlîsi gayet zekîdir. Mezheb ve dinleri Japonların hemen aynıdır. Onlarca ba'de-l-mevt dirilmek yokdur. Rûh intikal ediyor. Güzel binici ve iyi atıcı ve cesurdurlar. Çarşı'da 15-20 sene evvel cinnet hastalığı hüküm-fermâ imiş. Hindli bir seyyâhın ba'zı tavsiyelerine riâyetle halâs olunmuş.

Burada âsâr-ı atîkanın ne vakitden kalma olduğu târihen kat'î olarak ma'lûm değil. Herhâlde burası Yunanîlere yâd-gâr kalmış onlar tarafından i'mâr ve iskân edilmiş. Çerâkese beylerinden

928-479-1-6

928-479-1-6

10

biri tarafından istîlâ ve düşmanı olan bura ahâlîsinin tahassun-gâhlarını teşkîl eden bu kal'a tahrîb edilmiş.

Cebel-i Aclun - Busra-i eski Şam civârları bir hüküm-dârın taht-ı tasarrufunda imiş. Çerş'den Busra-i eski Şam'a gayet muntazam ve müstakim bir cadde eseri mevcûd imiş.

Çerş'deki saray harâbesinin penceresiz salon ve odaları ahâlî-i sâkinesinin hıfz-üs-sıhhaya gayr-i vâkıf bulunduklarını îmâ eder cebhe tamâmıyla şarka müteveccih bulunması da şemse taabbüd etdiklerine dâir bir fikir verebilir.

Kudüs Cem'iyyet-i Ruhbânî misyonerleri bu havâlî ahâlîsini kendilerine bend etmek için fevk-al-âde çalışıyorlar. Bu havâlîde seyâhatler icrâ, harîtasını ahz ediyorlar.

11

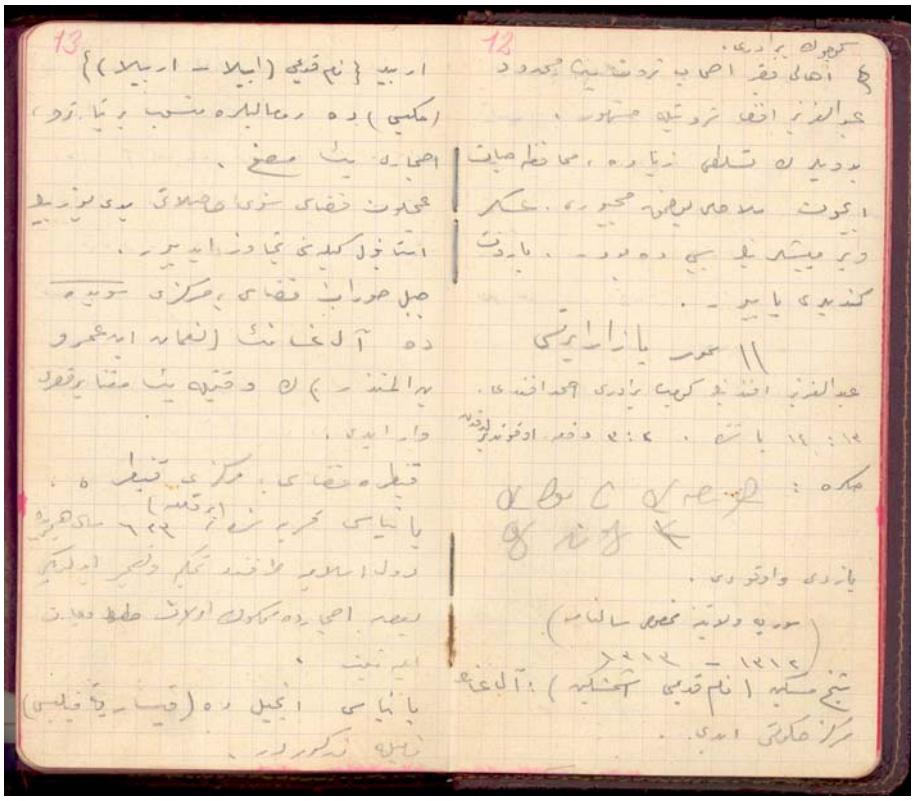
10 Temmuz Pazar

Saat 8 de (Suf)'a azîmet.

Saat 9,5 " " muvâsalat

Müstantik Abdülaziz Efendi'nin hânesinde müsâfir olduk. Oldukça mükellef bir oda. Şimdiye kadar gördüğümüz Arab hânelerine nazaran pek mükellef denebilir. Odada cibinlikli iki karyola, konsol, iki büyük lamba, müteaddid ipekli kumaşlı yüzlü şilteler, yerde mefrûş halılar, koltuklar gayet zarîf ve kıymetli sandalyeler.

Abdülaziz Efendi'nin kendisi İrbid'de orada ziyâretimize gelmişdi. Bizi kabûl edenler akrabâları. Yedi sekiz kişi geldi. Köyün ibtidâî muallimi de. Şükrü Efendi Nablus. (Hasan Efendi) Aziz Efendi'nin birâderi. Türkçe bilir. Zarîf bir genç. Ahmed Efendi dahi Hasan Efendi'nin

928-479-1-7

928-479-1-7

12

küçük birâderi.

Ahâlî fakir ashâb-ı servet pek mahdûd. Abdülaziz Efendi servetiyle meşhûr.

Bedevîlerin tasallutu ziyâde, muhâfaza-yı hayât için silâhlı bulunmak mecbûrî. Asker vermeyişlerinin sebebi de budur. Barut kendileri yapıyor.

11 Temmuz Pazartesi

Abdülaziz Efendi'nin küçük birâderi Ahmed Efendi. 13-14 yaşında 2-3 def'a okutduruldukdan sonra: a b c d e f g i j k yazdı ve okudu.

(Suriye vilâyetine mahsûs sâl-nâme 1312-1313)

Şeyh Miskin (nâm-ı kadîmi Şemskin) Âl-i Gassan'ın merkez-i hükûmeti idi.

13

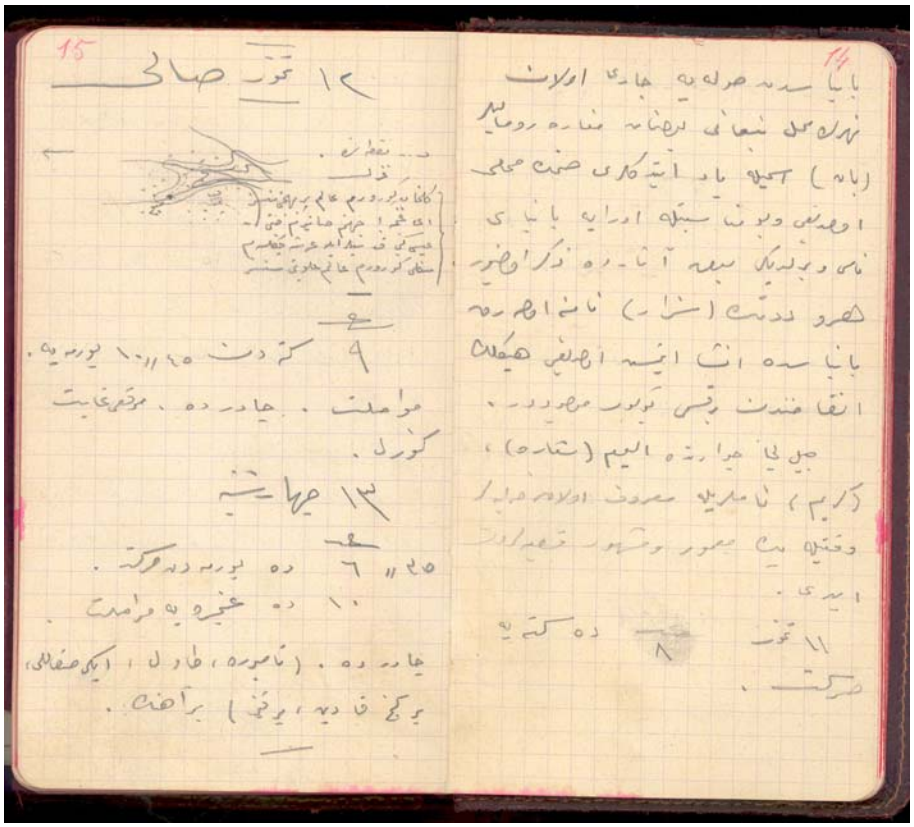
İrbid ﴿nâm-ı kadîmi (İbila-İrbila)﴾ Mekis'de Romalılara mensûb bir tiyatro ahcârı pek musanna'.

Aclun kazâsı senevî hâsılâtı yedi yüz bin İstanbul kilesini tecâvüz ediyor.

Cebel-i Havran kazâsı; merkezî Süveyde'de Âl-i Gassan'ın (Numan ibni Ömer ve bin el-Münezzir)in vaktiyle pek mu'tenâ bir kasrı vardı.

Kuneytira kazâsı: Merkezî Kuneytira Banyas karyesinde (bir kal'a) 623 sâl-i hicrîde düvel-i İslâmiyye tarafından tahkîm ve ta'mîr edildiği ba'zı ahcârda mahkûk olan hutût ve ibâret ile müsbit.

Banyas İncil'de (Kısaryaklis) nâmıyla mezkûrdur.

928-479-1-8

928-479-1-8

14

Banyas'dan Hule'ye câriî olan nehrin mahall-i nebeânı bulunan mağara Romalılar (Ban) ismiyle yâd etdikleri hanımın hamamı olduğu ve bu münâsebetle oraya Banyas nâmı verildiği ba'zı âsârda zikr olunuyor.

Herodot'un (Sezar) nâmına olarak Banyas'da inşâ etmiş olduğu heykelin enkazından bir kısmı bugün mevcûddur. Cebel-i Leca civârında el-yevm (Şaara), (Kerim) nâmlarıyla ma'rûf olan harâbeler vaktiyle pek ma'mûr ve meşhûr kasabalardan idi.

11 Temmuz saat 8'de Kete'ye hareket.

15

12 Temmuz Salı

Gazel

Külhân görürüm âlem-i pür-behçeti sensiz

Ey gonca! Cehennem sanırım cenneti

Îsâ gibi kudsiyyetler ile arşa çekilsem

Süflî görürüm âlem-i ulviyyeti sensiz

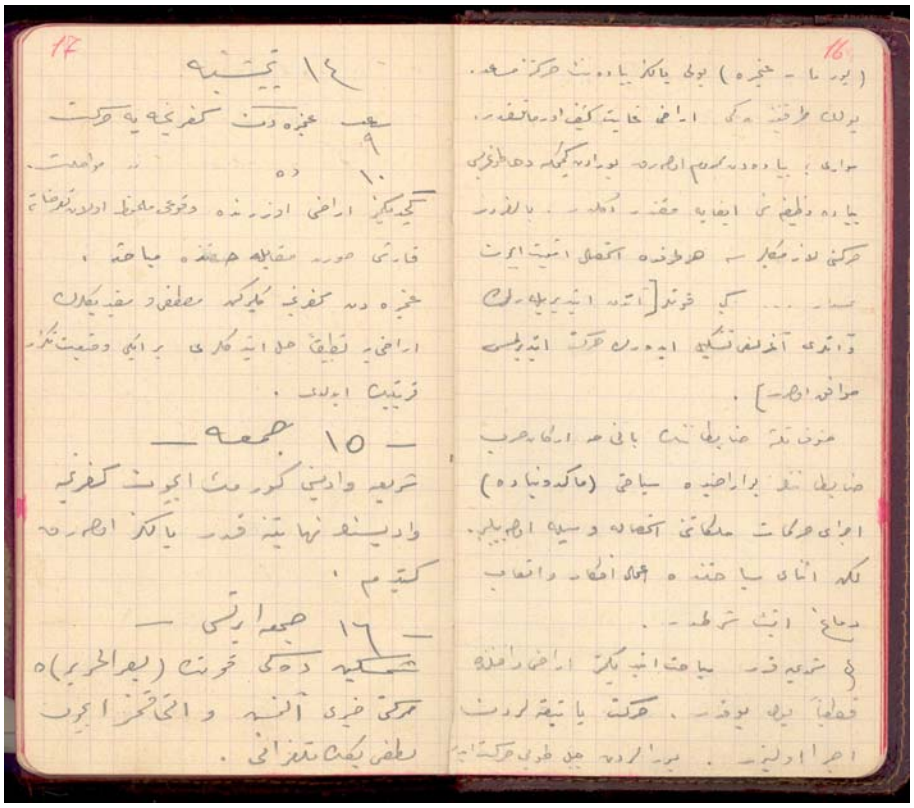
Saat 9 Kete'den 10.45 Burme'ye. Muvâsalat. Çadırda. Mevkii gayet güzel.

13 Çarşamba

Saat 6.35'de Burme'den hareket.

Saat 10.00'da Ancara'ya muvâsalat.

Çadırda. (Tambura, davul, iki sakallı, bir genç kadın, bir kız) bir âhenk.

928-479-1-9

928-479-1-9

16

(Burme - Ancara) yolu yalnız piyâdenin hareketine müsâid. Yolun tarafeynindeki arâzî gayet kesîf ormanlıkdır. Süvâri; piyâdeden mahrûm olarak buradan geçmeye daha doğrusu piyâde vazîfesini îfâya muktedir değildir. Bi-z-zarûr hareketi lâzım gelirse her tarafda istihsâl-i emniyyet için pîş-dâr ... gibi kuvvetler (atdan indirilerek ve atları ağırlığı teşkîl ederek hareket etdirilmesi muvâfık olur.)

Sunûf-ı selâse zâbitânının bi-l-hâssa erkân-ı harb zâbitânının bu arâzîde seyâhati (Makedonya'da) icrâ-yı harekât melekâtını istihsâle vesîle olabilir. Lâkin esnâ-yı seyâhatinde i'mâl-i efkâr ve it'âb-ı dimâğ etmek şartdır.

Şimdiye kadar seyâhat etdiğimiz arâzî dâhilinde kat'iyyen yol yokdur. Hareket patikalardan icrâ olunuyor. Buralardan cebel topu hareket eder.

17

14 Perşembe

Saat 9 Ancara'dan Kefrence'ye hareket.

Saat 10'da " muvâsalat.

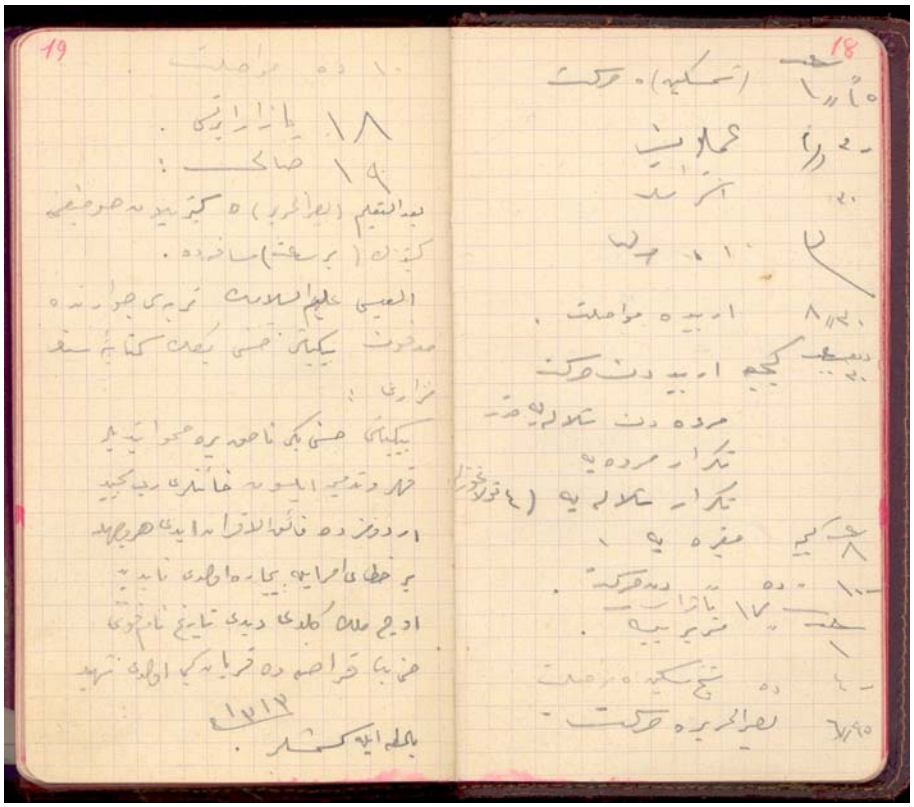
Geçdiğimiz arâzî üzerinde vuku'u melhûz olan taarruzâta karşı sûret-i mukabele hakkında mübâhase. Ancara'dan Kefrence'ye gelirken Mustafa ve Müfid Beylerin arâzîye tatbîkan hall etdikleri bir iki vaz'iyyet tekrar kritik edildi.

15 Cuma

Şeria Vâdîsi'ni görmek için Kefrence Vâdîsi'nin nihâyetine kadar yalnız olarak gittim.

16 Cumaertesi

Şemskin'deki kuvvetin (Basre'l-harîr)'e hareketi haberi alınmış ve iltihâkımız için Lütfi Bey'in telgrafı.

928-479-1-10

928-479-1-10

18

Saat 1.15 (Şemskin)'e hareket.

Saat 2.30 Aclun.

30 istirâhat.

Saat 3 hareket.

Saat 8.30 İrbid'e muvâsalat.

Saat 00.30 Gece İrbid'den hareket.

Merve'den Şelale'ye hareket.

Tekrar Merve'ye.

Tekrar Şelale'ye (4 kılavuzla).

Saat 8 gece Mugayyire'ye.

Saat 10 gecede Mugayyire'den hareket.

17 Pazar

Saat 1 gece Müziribe'ye.

Saat 4'de Şeyh Miskin'e muvâsalat.

Saat 6.45 Basre'l-harîre hareket.

19

Saat 10'da muvâsalat

18 Pazartesi

19 Salı

Ba'de-t-ta'lîm (Basre'l-harîr)'e getirilen su menbaına gitdik. (Bir saat) mesâfede.

Elyesâ Aleyh-is-selâmın Türbesi civârında medfûn Binbaşı Hüsnü Bey'in kitâbe-i seng-i mezârı.

Binbaşı Hüsnü Bey'i nâ-hakk yere mahvetdiler.

Kahr u tedmîr eylesin hâinleri Rabb-ı mecîd.

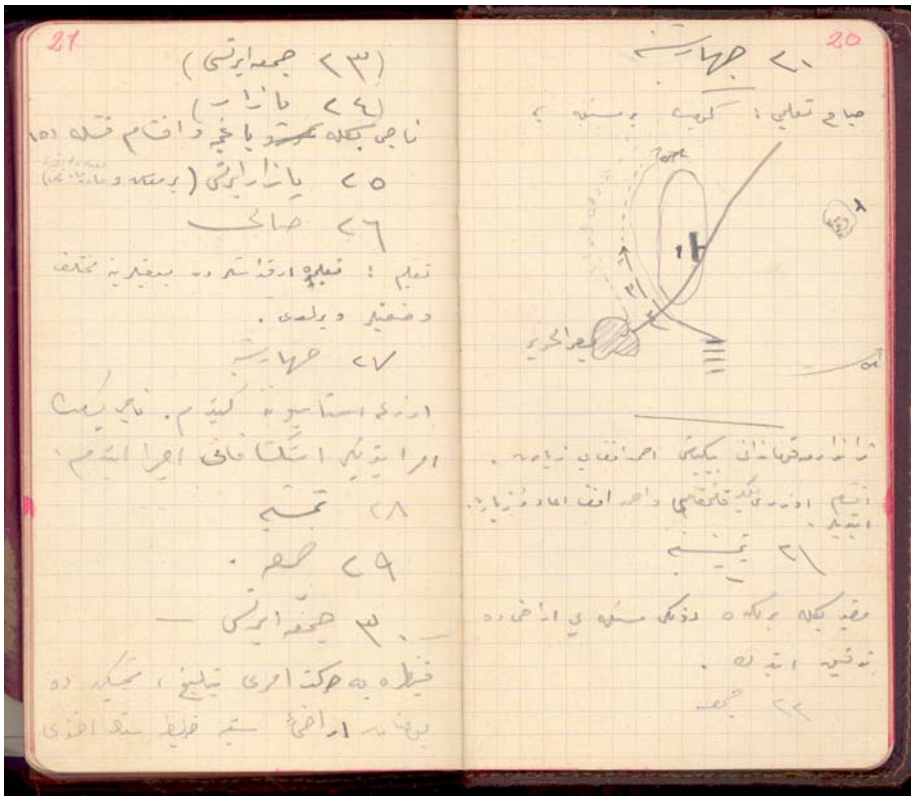
Ordumuzda fâik-ül-akrân idi her vechile.

Bir hatâ-yı ümerâyla bî-çâre oldu nâ-bedîd.

Üç melek geldi dedi târih-i nâm-ı fevtini.

Hüsnü Bey Karrase'de kurbân gibi oldu şehîd.

Sene 1313 balta ile kesmişler.

928-479-1-11

928-479-1-11

20

20 Çarşamba

Sabah ta'lîmi: Küçük bir mes'ele;

Jandarma Kumandanı Binbaşı Ahmed Efendi'yi ziyâret. Akşam üzeri Mülkiyye Kaim-makamı ve Ahmed Efendi iâde-i ziyâret etdiler.

21 Perşembe

Müfid Bey'le birlikde dünkü mes'eleyi arâzîde tetkik etdik.

22 Cuma

21

(23 Cumartesi)

(24 Pazar)

Naci Bey'le bahçe ve akşam kışlada.

25 Pazartesi (Bir maâş ve mart, nisan, mayıs maâşlarının bakıyyesi).

26 Salı

Ta'lîm: Ta'lîmde arkadaşlardan ba'zılarına muhtelif vaz'iyyetler verildi.

27 Çarşamba

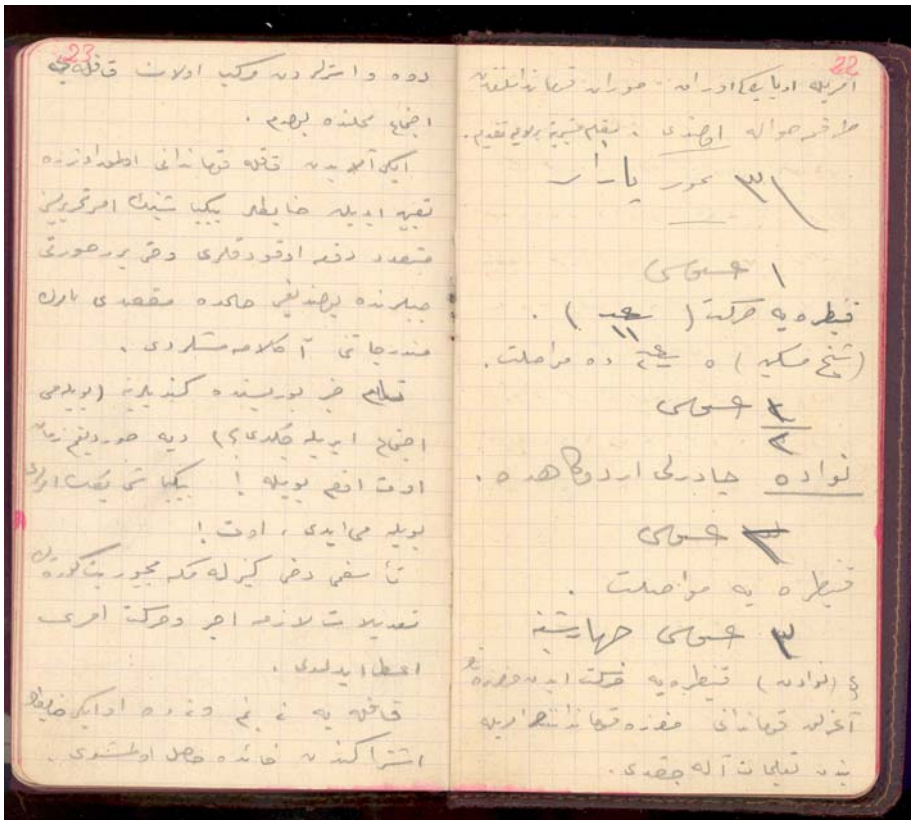
Ezra' istasyonuna gitdim. Naci Bey'in emr etdiği istikşâfâtı icrâ etdim.

28 Perşembe

29 Cuma

30 Cumartesi

Kuneytira'ya hareket emri teblîğ, Şemskin'de bulunan arâzî-i seniyye harîtasının ahzı

928-479-1-12

928-479-1-12

22

emriyle o bâbdaki evrâk Havran Kumandanlığından tarafıma havâle olundu. Makam-ı Müşîriyyete bir lâyıha takdîm.

31 Temmuz Pazar

1 Ağustos

Kuneytira'ya hareket (saat 11)

(Şeyh Miskin)'e saat 2'de muvâsalat.

1/2 Ağustos

Neva'da çadırlı ordugâhda.

2 Ağustos

Kuneytira'ya muvâsalat

3 Ağustos Çarşamba

(Neva'dan) Kuneytira'ya hareket eden müfrezenin ağırlık kumandanı müfreze kumandanının emriyle benden ta'lîmât alacakdı.

23

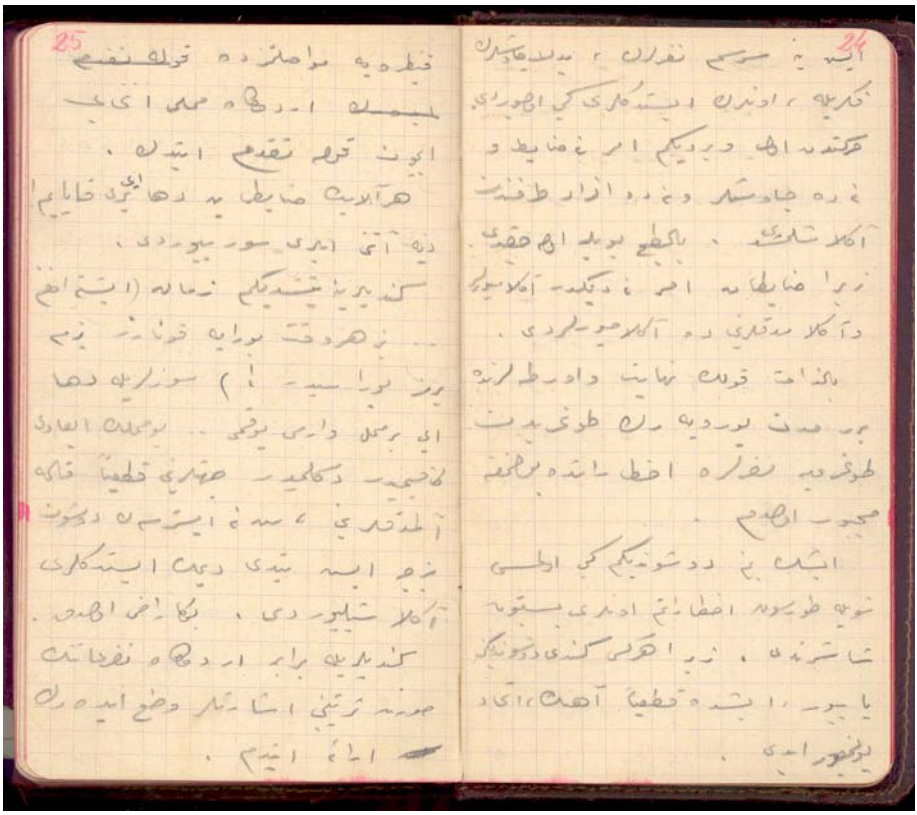
Deve ve esterlerden mürekkeb olan kafileyi ictimâ' mahallinde buldum.

İki alaydan kafile kumandanı olmak üzre ta'yîn edilen zâbitler binbaşının emr-i tahrîrîsini müteaddid def'a okudukları ve hattâ birer sûreti ceblerinde bulunduğu hâlde maksadı emrin mündericâtını anlamamışlardı.

Tam hız borusunda kendilerine, "Böyle mi ictimâ' edilecekdi?" diye sorduğum zaman, "Evet efem, böyle!" "Binbaşı Bey'in emirleri böyle mi idi?" "Evet!"

Teessüfümü dahi gizlemeye mecbûriyyet görerek ta'dîlât-ı lâzıme icrâ(?) ve hareket emri i'tâ edildi.

Kafileye ne benim ve ne de o iki zâbitin iştirâkinden fâide hâsıl olmuşdu.

928-479-1-13

928-479-1-13

24

İş yine sersem neferlerin budala çavuşların fikriyle, onların istedikleri gibi oluyordu. Hareketden evvel verdiğim emir ne zâbit ve ne de çavuşlar ve ne de efrâd tarafından anlaşılmışdı. Bi-t-tab' böyle olacakdı. Zîrâ zâbitân emir ne demekdir anlamıyorlar ve anlamadıklarını da anlamıyorlardı.

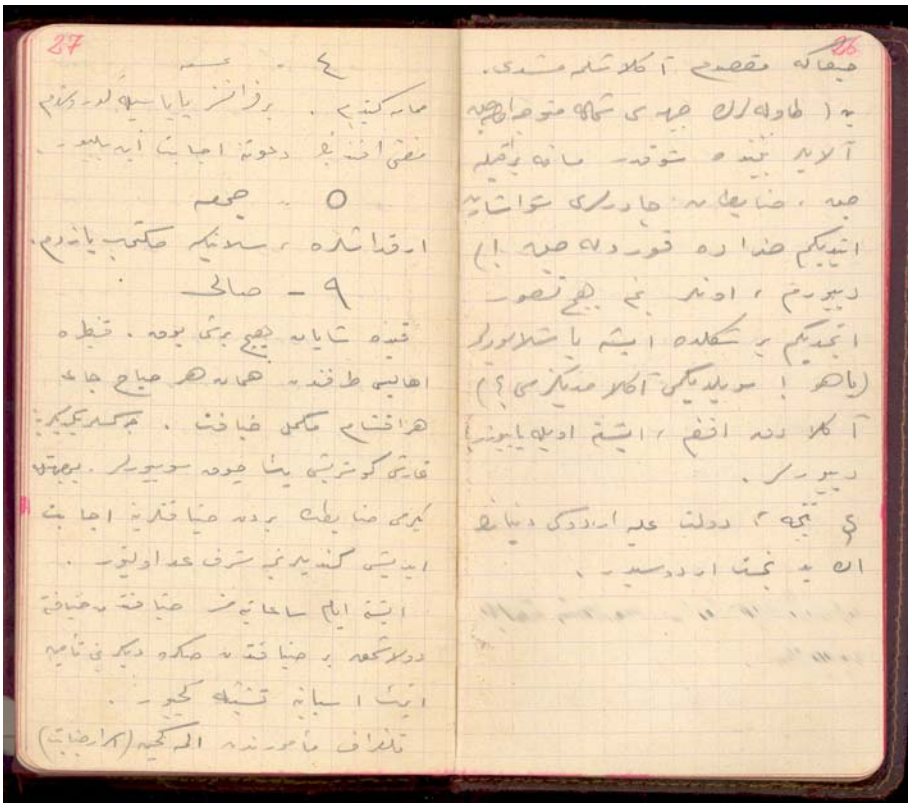
Bi-z-zât kolun nihâyet ve ortalarında birer müddet yürüyerek doğrudan doğruya neferlere ihtârâtda bulunmaya mecbûr oldum.

İşin benim düşündüğüm gibi olması şöyle dursun ihtârâtım onları büsbütün şaşırttı. Zîrâ herkes kendi düşündüğünü yapıyor, işde kat'iyyen âhenk, ittihâd bulunmuyor idi.

25

Kuneytira'ya muvâsalatımızda Ordugâh mahalli intihâbı için kola takaddüm etdik.

Her alayın zâbiti "Ben daha iyi yeri kapayım!" diye atını ileri sürüyordu. Kendilerine yetişdiğim zamân (İşte efendim .. biz her vakit buraya konarız bizim yerimiz burasıdır!) sözleriyle daha iyi bir mahal var mı yok mu .. bu mahallin eb'âdı kâfî midir değil midir cihetlerini kat'iyyen kale almadıklarını, sen ne istersen düşün bizce iş bitdi demek istedikleri anlaşılıyordu. Buna râzî olduk. Kendileriyle berâber ordugâh teferruâtının sûret-i tertîbini işâretler vaz' ederek irâe etdim.

928-479-1-14

928-479-1-14

26

Hayfâ ki maksadım anlaşılmamışdı. Ben (tavlaların cebhesi şimâle müteveccih olacak alaylar beyninde şu kadar mesâfe bırakılacak, zâbitân çadırları şu işâret etdiğim hizâda kurulacak!) diyorum, onlar benim hiç tasavvur etmediğim bir şekilde işe başlıyorlar. (Yahu! Söylediğimi anlamadınız mı?) “Anladık efendim, işte öyle yapıyoruz!” diyorlar.

Netice, Devlet-i Âliyye ordusu dünyanın en bed-baht ordusudur.

.....

27

4 Ağustos Perşembe

Hamama gitdim. Bir Fransız papazıyla görüşdüm. Müfti Efendi’nin da’vetine icâbet ediliyor.

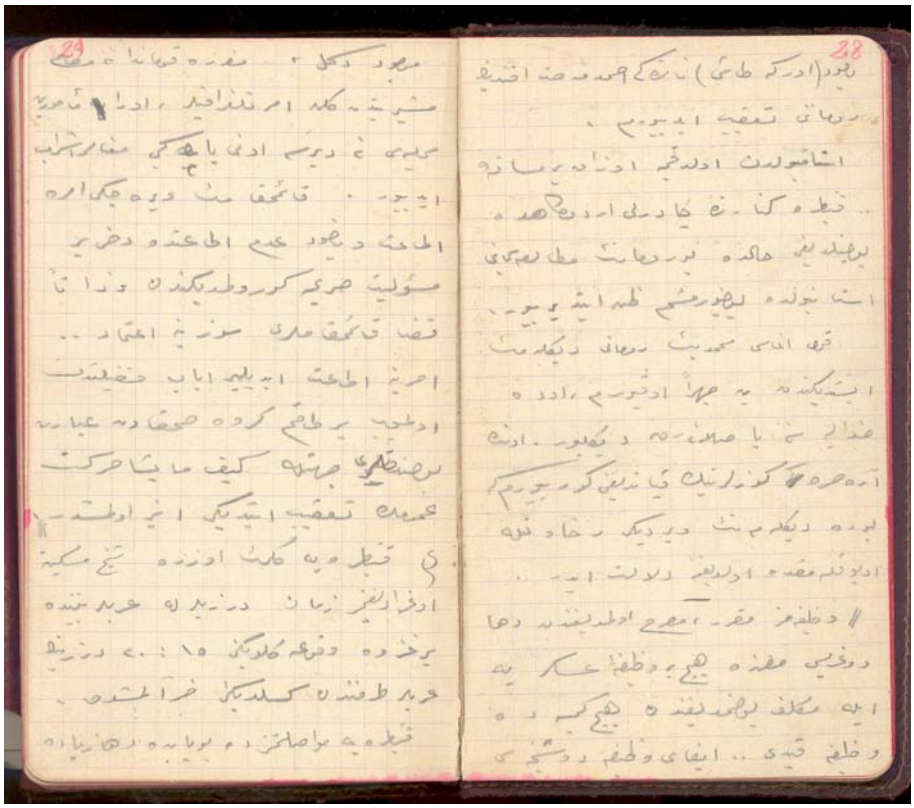
5 Ağustos Cuma

Arkadaşlara, Selânik’e mektûb yazdım.

9 - Salı

Kayda şâyân hiçbir şey yok. Kuneytira ahâlîsi tarafından hemen her sabah çay her akşam mükemmel ziyâfet. Çerkesler yek-dîgerine karşı gösterişi pek çok seviyorlar. Bu cihetle yirmi zâbitin birden ziyâfetlerine icâbet edişi kendilerince şeref add olunuyor.

İşte eyyâm-ı sââtiyyemiz ziyâfetden ziyâfete dolaşmak bir ziyâfetden sonra dîgerini te’mîn etmek esbâbına teşebbüsle geçiyor. Telgraf me’mûrundan elime geçen (Esrâr-ı Cinâyet)

928-479-1-15

928-479-1-15

28

yâhûd (Öreke Taşı) nâmındaki Ahmed Mithat Efendi'nin romanını ta'kib ediyorum.

İstanbul'dan oldukça uzak bir mesâfede.. Kuneytira kenârında çadırlı ordugâhda bulunulduğu hâlde bu romanın mütâlaası beni İstanbul'da bulunuyormuşum zannetdiriyor.

Kolağası Mehmed Bey romanı dinlemek istediğinden ben cehren okuyorum, o da sandalyesine yaslanarak dinliyor. Onun ara sıra gözlerinin kapandığını görüyorum ki bu da dinlemenin verdiği rehâvetle uyuklamakda olduğuna delâlet eder.

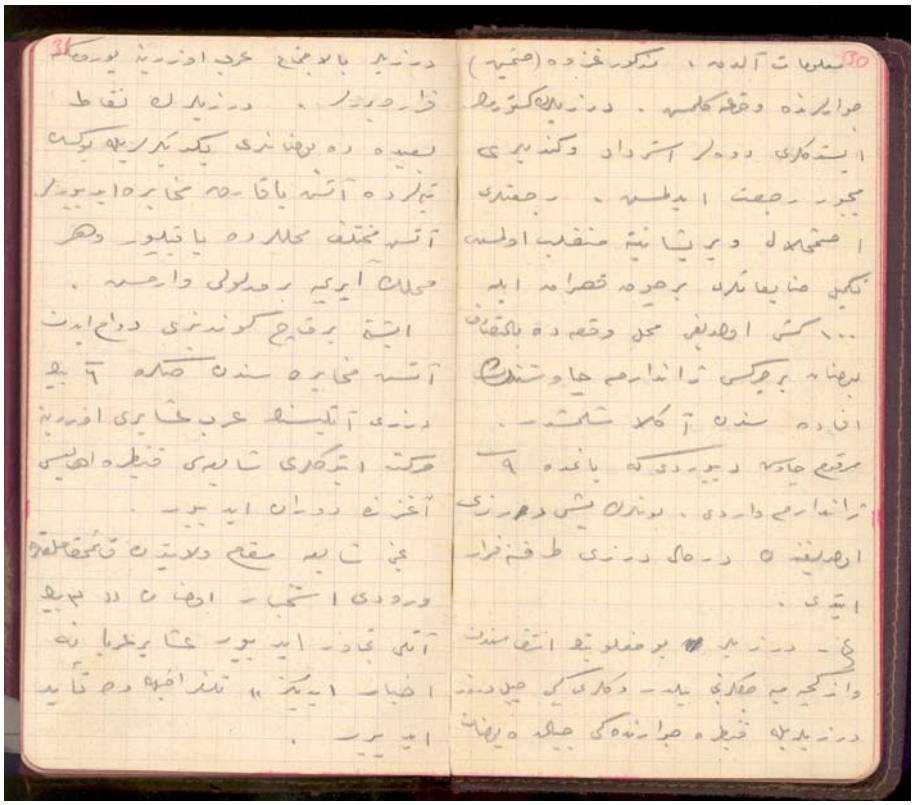
Vazîfemiz mukarrer, musarrah olmadığından daha doğrusu müfreze hiçbir vazîfe-i askeriyye ile mükellef bulunmadığından hiç kimsede vazîfe kaydı .. îfâ-yı vazîfe düşüncesi

29

mevcûd değil. Müfreze kumandanına Makam-ı Müşîriyyetden gelen emr-i telgrafîler, ora me'mûrîn-i mahalliyyesi ne derse onu yapın gibi ma'nâlar işrâb ediyor. Kaim-makam'ın vereceği emre itâat ve-yâhûd adem-i itâatda dahi bir mes'ûliyyet-i sarîha görülmediğinden ve zâten kazâ kaim-makamları sözüne i'timâd .. emrine itâat edilir erbâb-ı(?) fazîletden olmayub bir takım gürûh-ı humekadan ibâret bulundukları cihetle keyfe mâ yeşâ hareket umûmun ta'kib etdiği iz olmuşdur.

Kuneytira'ya gelmek üzre Şeyh Miskin'e uğradığımız zamân Dürzîlerle Arablar beyninde bir gazve vukua geldiğini 15-20 Dürzî'nin Arablar tarafından kesildiğini haber almışdık.

Kuneytira'ya muvâsalatımızda bu bâbda daha ziyâde

928-479-1-16

928-479-1-16

30

ma'lûmât aldık. Mezkûr gazve Sığın(?) civârlarında vukua gelmiş. Dürzîlerin götürmek istedikleri develer istirdâd ve kendileri mecbûr-ı ric'at edilmiş. Ric'atları izmihlâl ve perîşâniyyete munkalib olmuş, tekmîl zâyiâtları birçok kısrak ile 100 kişi olduğu mahall-i vak'ada bi-t-tesâdüf bulunan bir Çerkes jandarma çavuşunun ifâdesinden anlaşılmışdır.

Merkum çavuş diyordu ki yanımda 9 jandarma vardı. Bunların beşi Dürzî olduğundan derhâl Dürzî tarafına firâr etdi.

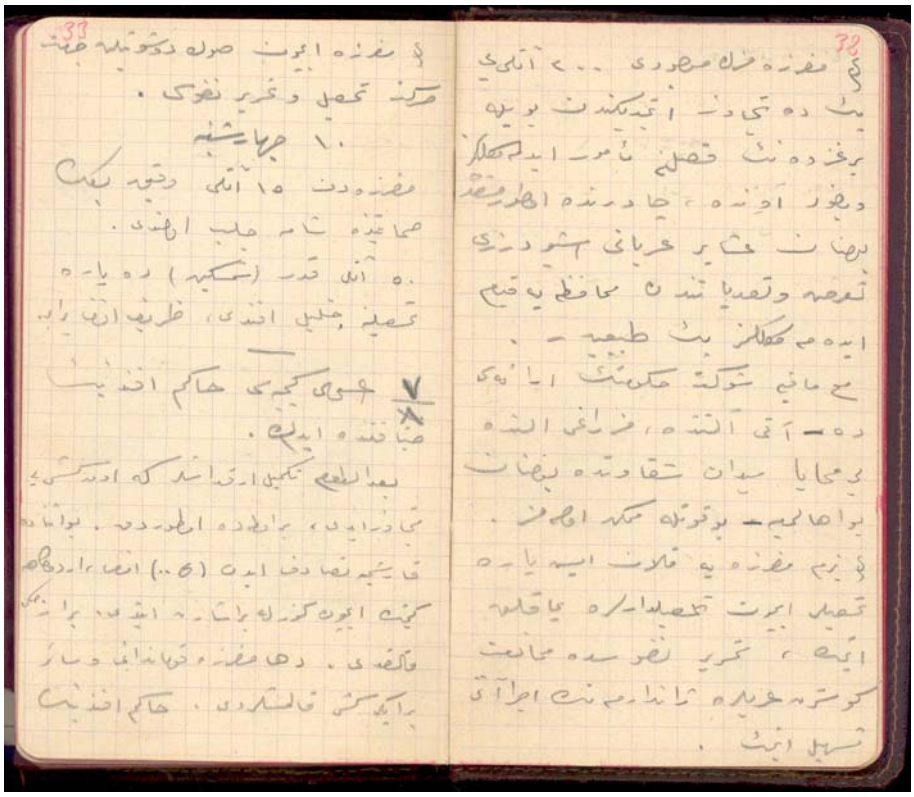
Dürzîler bu mağlûbiyyetin intikamından vaz geçemeyeceklerini bildirdikleri gibi Cebel-i Düruz Dürzîleriyle Kuneytira civârındaki cibâlde bulunan

31

Dürzîler bi-l-ictimâ' Arab üzerine yürümeğe karâr verirler. Dürzîlerin nikat-ı baîdede bulunanları yek-dîgerleriyle yüksek tepelerde ateş yakarak muhâbere ediyorlar. Ateş muhtelif mahallerde yakılıyor ve her mahallin ayrıca bir medlûlü varmış.

İşte birkaç günden beri devâm eden ateş muhâberesinden sonra 6 bin Dürzî atlısının Arab aşâiri üzerine hareket etdikleri şâyiası Kuneytira ahâlîsi ağzında deverân ediyor.

Aynı şâyia makam-ı vilâyetden kaim-makamlıklara vürûdu istihbâr olunan "3 bin atlı tecâvüz ediyor aşâir-i Urbâna ihbâr ediniz." telgrafıyla da teeyyüd ediyor.

928-479-1-17

928-479-1-17

32

Müfrezemizin mevcûdu 200 atlıyı pek de tecâvüz etmediğinden böyle bir gazvenin faslına me'mûr edilmemekliğimiz ve-yâhûd evinde, çadırında oturmakda bulunan aşâir-i Urbânı işbu Dürzî taarruz ve taaddiyâtından muhâfazaya kıyâm edememekliğimiz pek tabîîdir.

Maa-mâ-fîh şevket-i hükûmetin irâesi de - atı altında, mızrağı elinde bî-muhâbâ meydân-ı şekavetde bulunan bu ahâlîye - bu kuvvetle mümkün olamaz.

Bizim müfrezeye kalan iş para tahsîli için tahsîl-dârlara yamaklık etmek, tahrîr-i nüfûsda mümânaat gösteren Arablara jandarmanın icrââtını teshîl etmek.

33

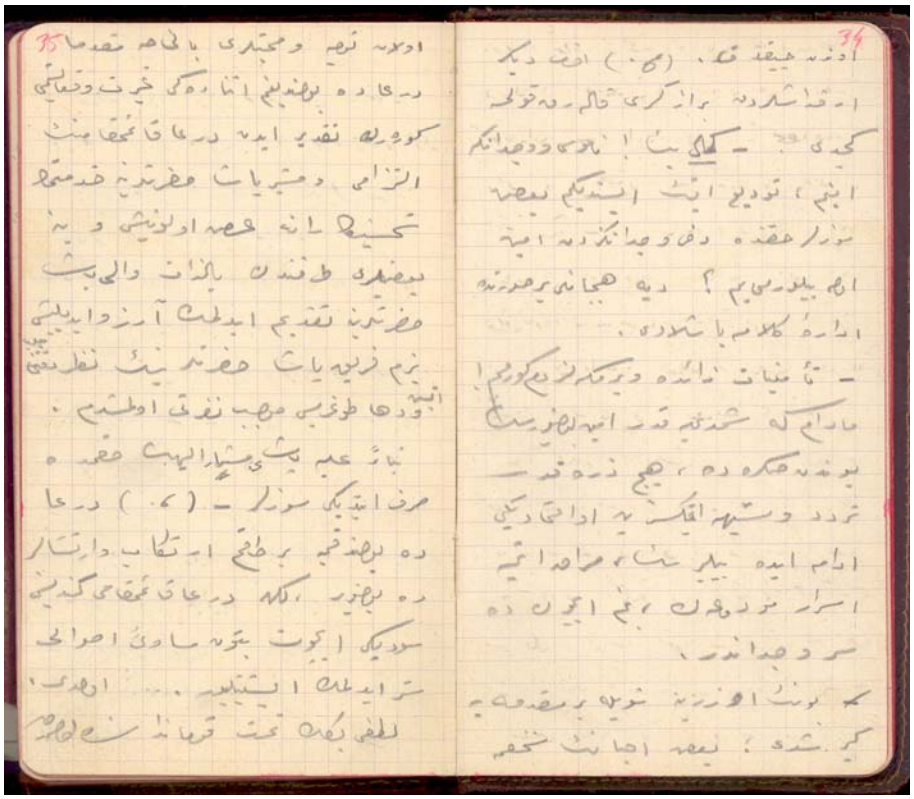
Müfreze için son düşünülen cihet-i hareket tahsîl ve tahrîr-i nüfûs

10 Çarşamba

Müfrezeden 15 atlı Vefik Bey'in himâyetinde Şam'a celb olundu. 50 atlı kadar (Şemskin)de para tahsîline Halil Efendi, Zarif Efendi berâber.

7/8 Ağustos gecesi Hâkim Efendi'nin ziyâfetinde idik.

Ba'de-t-taam tekmîl arkadaşlar ki on kişiyi mütecâviz idi, bir odada oturduk. Bu esnâda karşıma tesâdüf eden (G...) Efendi, ordugâha gitmek için gözle bir işâret etdi. Biraz sonra kalkdı. Daha müfreze kumandanı ve sâir bir iki kişi kalmışlardı. Hâkim Efendi'nin

928-479-1-18

928-479-1-18

34

evinden çıkdık. (G...) Efendi dîger arkadaşlardan biraz geri kalarak koluma geçti. - Kemâl Bey! Nâmûs ve vicdânına emînim, tevdî' etmek istediğim ba'zı sözler hakkında dahi vicdânınızdan emîn olabilir miyim? diye heyecanlı bir sûretde idâre-i kelâma başladı.

Te'mînât-ı zâide vermeğe lüzûm görmem! Mâ dâm ki şimdiye kadar emîn bulunuyorsun bundan sonra da, hiç zerre kadar tereddüd ve şübhe etmeksizin o i'timâdını idâme edebilirsin, merâk etme. Esrâr-ı mevdûan, benim için de sırr-ı vicdândır.

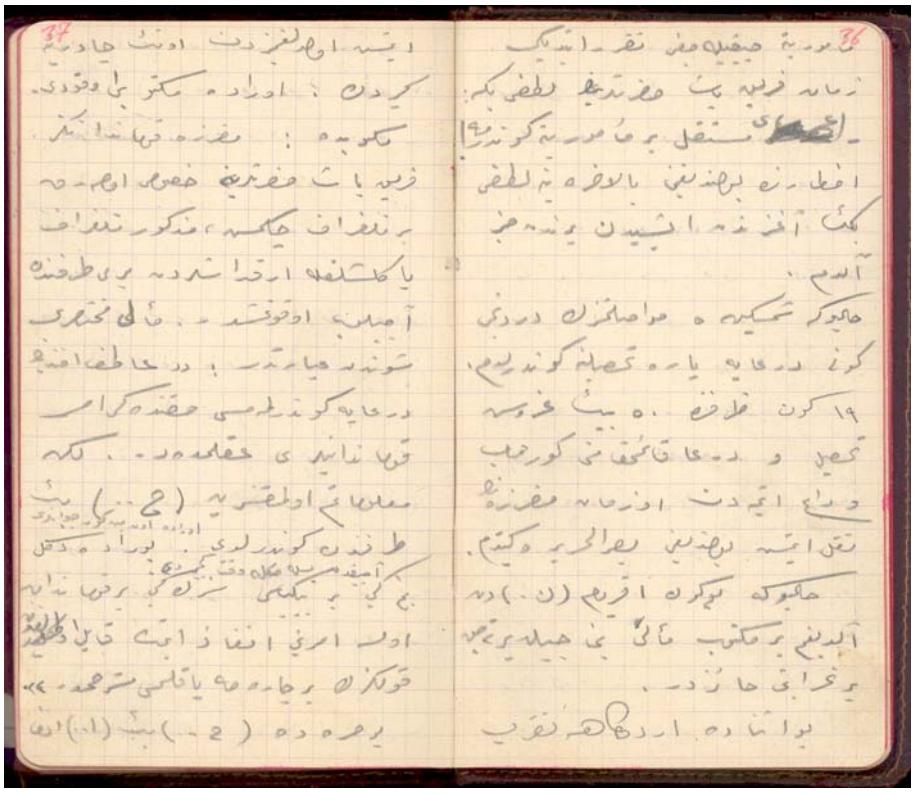
Bunun üzerine şöyle bir mukaddimeye girişdi; ba'zı ehibbânın şahsıma

35

olan teveccüh ve mahabbetleri bi-l-hâssa mukaddemâ Der'a'da bulunduğum esnâdaki gayret ve fa'âliyyetimi görerek takdîr eden Der'a Kaim-makamı'nın iltizâmı ve Müşîr Paşa hazretlerine hidmetimin tahsîn-kârâne arz olunuşu ve yine ba'zıları tarafından bi-z-zât Vâli Paşa hazretlerine takdîm edilmek ârzû edilişi bizim Ferîk Paşa hazretlerinin nazar-ı dikkatini celb etmiş ve daha doğrusu mûcib-i nefreti olmuşdum.

Binâen aleyh pâşâ-yı müşârün-ileyhin hakkımda sarf etdiği sözler - (G...) Der'a da bulundukça birtakım irtikâb ve irtişâlarda bulunuyor, lâkin Der'a Kaim-makamı kendisini sevdiği için bütün müsâvî-i ahvâli setr edilmek isteniliyor ... oldu.

Lütfi Bey'in taht-ı kumandasında olarak.

928-479-1-19

928-479-1-19

36

me'mûriyyete çıkılacağı takarrür etdiği zamân Ferîk Paşa hazretlerinin Lütfi Bey'e: -(G...) yi müstakil bir me'mûriyyete gönderme! İhtârında bulunduğunu bil'âhire yine Lütfi Bey'in ağzından işiden birinden haber aldım.

Hâl-bu-ki Şemskin'e muvâsalatımızın dördüncü günü Der'a'ya para tahsîline gönderildim. 19 gün zarfında 50 bin guruş tahsîl ve Der'a Kaim-makamını görüb vedâ' etmeden o zamân müfrezenin nakl etmiş bulunduğu Basre'l-harîr'e gitdim.

Hâl-bu-ki bugün akrabam (N.)'den aldığım bir mektûb meâli beni çıldırtacak bir garâibi hâizdir.

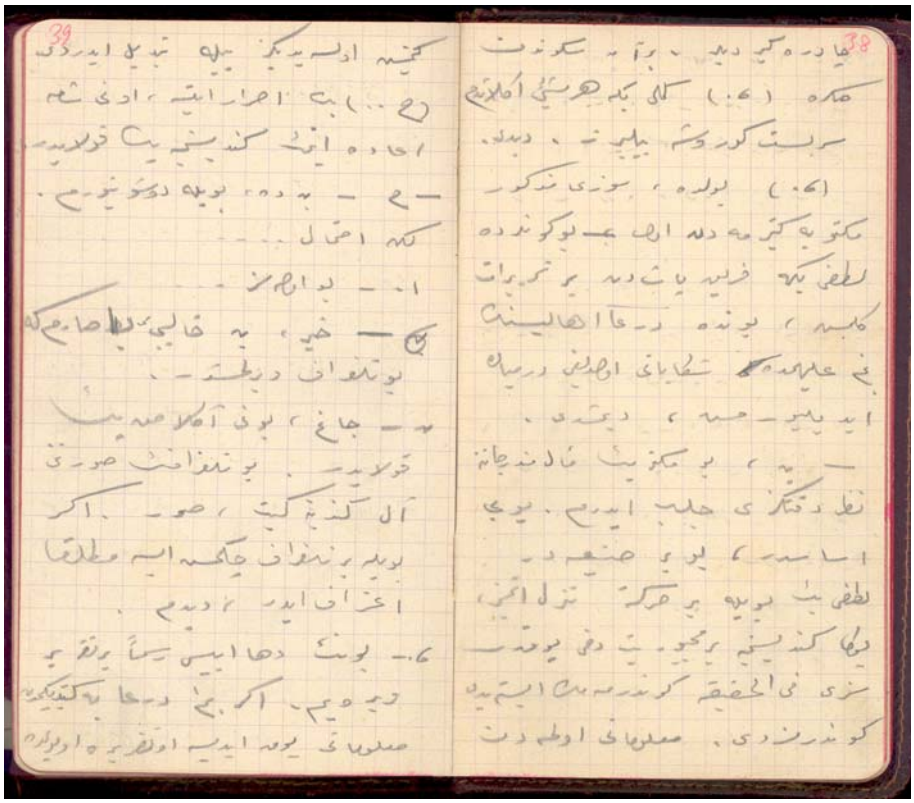
Bu esnâda ordugâha takarrüb

37

etmiş olduğumuzdan onun çadırına girdik. Orada mektûbu okudu. Mektûbda: Müfreze Kumandanınız Ferîk Paşa hazretlerine husûsî olarak bir telgraf çekmiş, mezkûr telgraf yanlışlıkla arkadaşlardan biri tarafından açılıb okunmuşdur. Meâl-i muhtasarı şundan ibâretdir:

"Atıf Efendi'nin Der'a'ya gönderilmemesi hakkındaki emr-i kumandânîleri aklımdadır. Lâkin ma'lûmâtım olmaksızın (C...) Bey tarafından gönderildi. Orada on beş gün hayvanları açıkda beslemekle vakit geçirdi. Burada değil benim gibi bir binbaşı sizin gibi bir kumandan olsa emrini infâz etmek kabil olmadığından kulunuzun bir çâreme bakılması müsterhamdır."

Bu sırada (C...) Bey (A...) Efendi

928-479-1-20

928-479-1-20

38

çadıra girdiler. Bir an sükûtdan sonra (G...) Kemâl Bey'e her şeyi anlatdım serbest görüşebiliriz. Dedi. (G...) yolda, sözü mezkûr mektûba getirmeden evvel - Bugünlerde Lütfi Bey'e Ferîk Paşa'dan bir tahrîrât gelmiş, bunda Der'a ahâlîsinin benim aleyhimde şikâyâtı olduğu der-miyân ediliyormuş, demişdi.

-Ben, bu mektûbun meâl-i mündericâtına nazar-ı dikkatinizi celb ederim. Bu bî-esâsdır, bu bir sanîadır. Lütfi Bey böyle bir harekete tenezzül etmez, buna kendisince bir mecbûriyyet dahi yokdur. Sizi fi-l-hakika göndermemek isteseydi göndermezdi. Ma'lûmâtı olmadan

39

gitmiş olsaydınız bile tebdîl ederdi. (C...) Bey ısrâr etse, onu Şam'a iâde etmek kendisince pek kolaydır.-

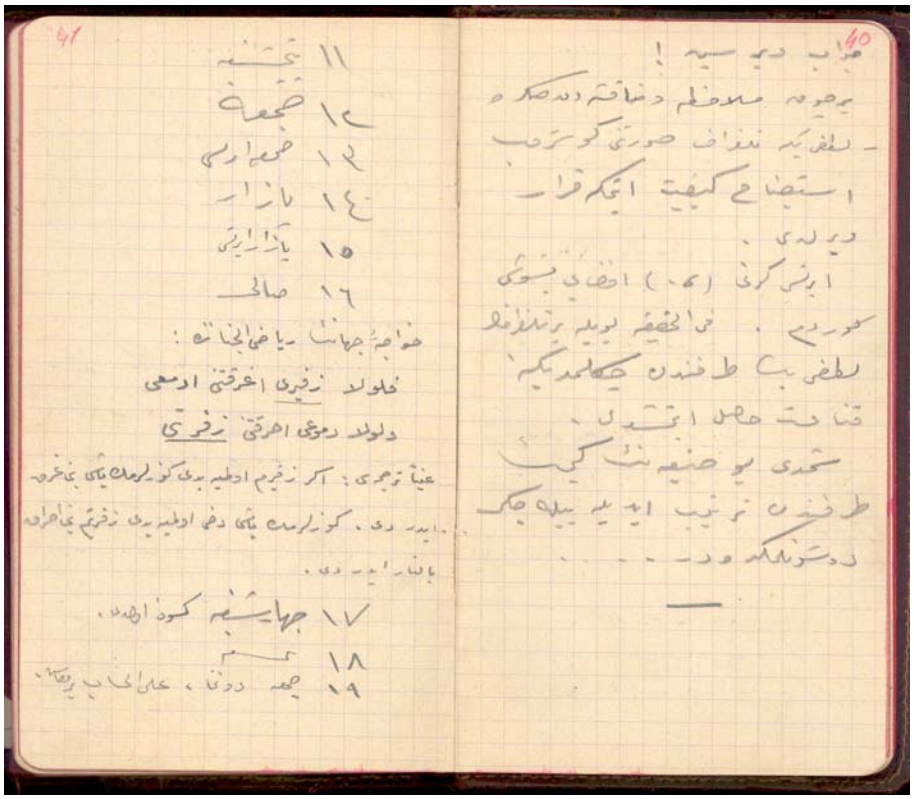
C- Ben de böyle düşünüyorum. Lâkin ihtimâl ...

A- Bu olamaz.

G- Hayır, ben kalıbımı basarım ki bu telgraf verilmişdir.

Ben- Canım, bunu anlamak pek kolaydır. Bu telgrafın sûretini al kendine git, sor. Eğer böyle bir telgraf çekmiş ise mutlaka i'tirâf eder dedim.

G- Bunun daha iyisi resmen bir takrîr vereyim. Eğer benim Der'a'ya gitdiğimden ma'lûmâtı yok idiyse o takrîre o yolda

928-479-1-21

928-479-1-21

40

cevâb versin!

Birçok mülâhaza ve münâkaşadan sonra

-Lüfti Bey'e telgraf sûretini gösterib istîzâh-ı keyfiyyet etmeye karâr verildi.

Ertesi günü (G...) Efendi'yi beşûş gördüm. Fi-l-hakika böyle bir telgrafın Lütfi Bey tarafından çekilmediğine kanâat hâsıl etmişdi. Şimdi bu sanîanın kimin tarafından tertîb edilebileceği düşünülmekdedir.

41

11 Perşembe

12 Cuma

13 Cumartesi

14 Pazar

15 Pazartesi

16 Salı

Hâce-i Cihânın Riyâzi-ül-Cinânında:

Felevlâ zefîrî iğrâktenî edmuî

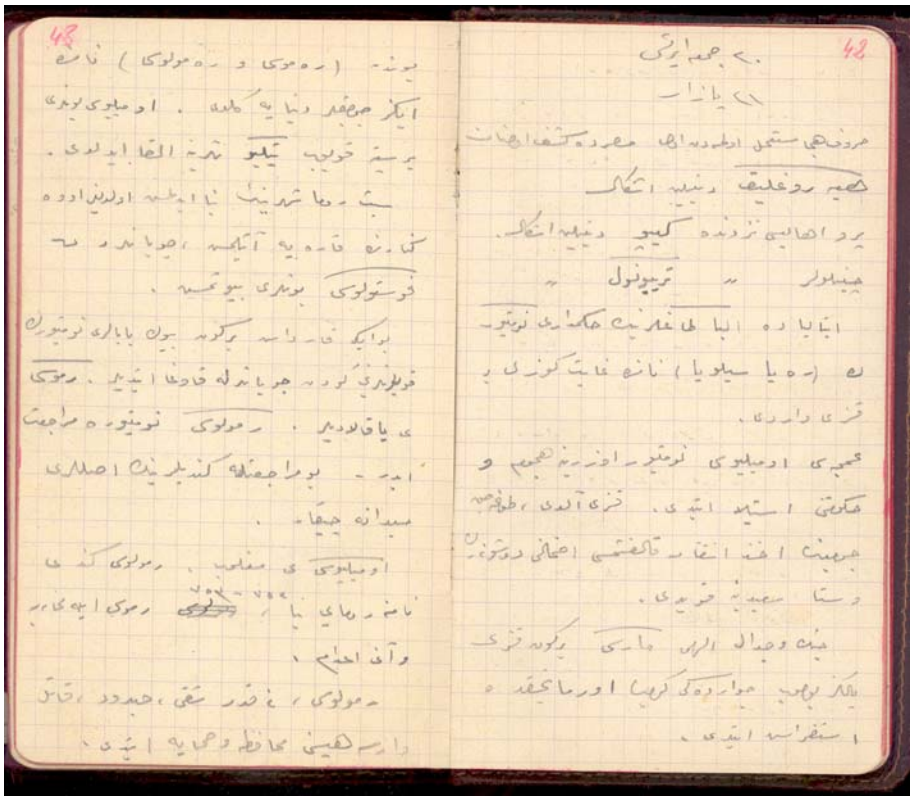
Velevlâ dumûî ihraktenî zefretî

Aynen tercümesi : Eğer zefîrim olmayaydı gözlerimin yaşı beni gark ederdi. Gözlerimin yaşı dahi olmayaydı zefretim beni ihrâk-ı bi-n-nâr ederdi.

17 Çarşamba küsûf oldu.

18 Perşembe

19 Cuma donanma, ale-l-hesâb bir maâş

928-479-1-22

928-479-1-22

42

20 Cumartesi

21 Pazar

Hurûf-ı hecâ müsta'mel olmadan evvel Mısır'da keşf olunan hiyeroglif denilen eşkâl.

Peru ahâlîsi nezdinde kipu denilen eşkâl.

Çinliler nezdinde teribonol denilen eşkâl.

İtalya'da Alba Dağları'nın hüküm-dârı Numitor'un (Reya Silviya) nâmında gayet güzel bir kızı vardı.

Amcası Omilyus Numitor üzerine hücûm ve hükûmetini istîlâ etdi. Kızı aldı, doğacak çocuğun ahz-ı intikama kalkışması ihtimâlini düşünerek Vesta Ma'bedine koydu.

Cenk ü cidâl ilâhı Mars bir gün kızı yalnız bulub civârdaki küçük ormancıkda istifrâş etdi.

43

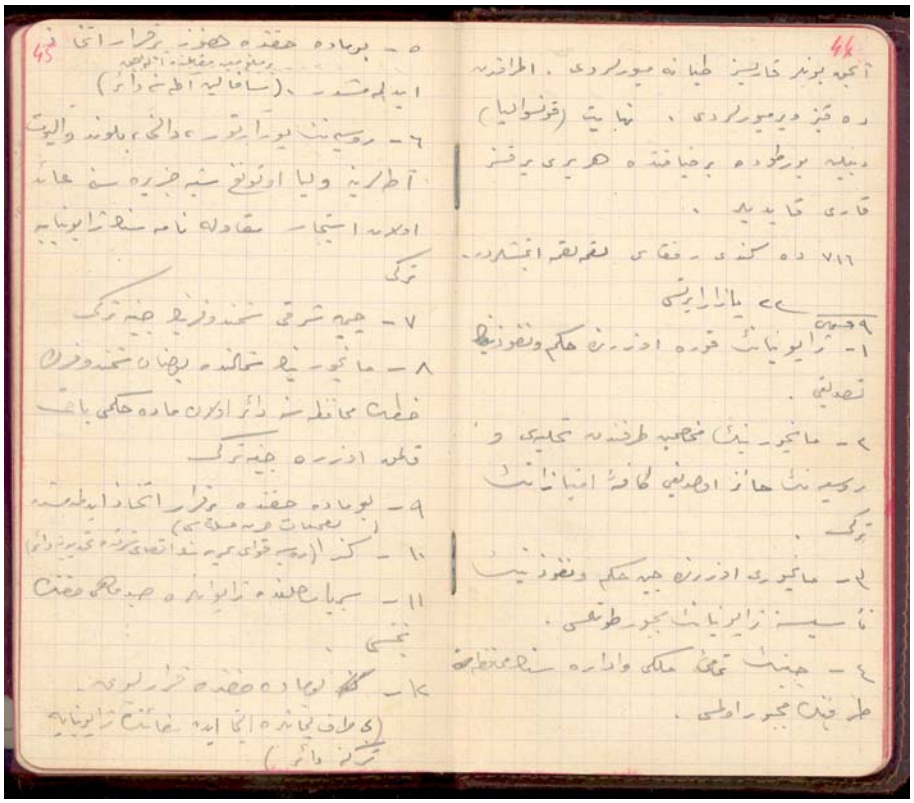
Bundan (Remus ve Remulus) nâmında ikiz çocuklar dünyâya geldi. Omilyus bunları bir sepete koyub Tiber Nehri'ne ilka' edildi.

Sepet Roma şehrinin binâ edilmiş olduğu ova kenârında karaya atılmış, çobanlardan Fostulus bunları büyütmüş.

Bu iki kardeş bir gün büyük babaları Numitor'un koyunlarını güden çobanlarla kavga etdiler. Remus'u yakaladılar. Remulus Numitor'a mürâcaat eder. Bu mürâcaatla kendilerinin asılları meydâna çıkar.

Omilyus'u mağlûb Remulus kendi nâmına Roma'yı binâ, 752-753 Remus ile muhârebe ve onu i'dâm.

Remulus, ne kadar şakî, haydûd, katil varsa hepsini muhâfaza ve himâye etdi.

928-479-1-23

928-479-1-23

44

Ancak bunlar karısız dayanamıyorlardı. Etrâfdan da kız vermiyorlardı. Nihayet Konsualya denilen yortuda bir ziyâfetde her biri bir kız, karı kapdılar.

716 da kendi rüfekası lokma lokma etmişlerdir.

22 Pazartesi

9 Ağustos

1. Japonya'nın Kore üzerinde hükm ve nüfûzunun tasdîki.

2. Mançurî'nin muhâsımîn tarafından tahliyesi ve Rusya'nın hâiz olduğu kâffe-i imtiyâzâtın terki.

3. Mançurî üzerinde Çin hüküm ve nüfûzunun te'sîsine Japonya'nın mecbûr tutulması.

4. Çin'in tamâmî-i mülkü ve idâresinin muhâfazasına tarafeynin mecbûr olması.

45

5. Bu madde hakkında henüz bir karâr ittihâz edilmemişdir. (Sahalin Adası'na dâir) Bir meblağ-ı muayyen mukabilinde alınacak

6. Rusya'nın Porartur, Dalini, Blond ve Alyot adalarına ve Liao-tung şibh-i cezîresine âid olan istîcâr mukavele-nâmesinin Japonya'ya terki.

7. Çin-i Şarkî şimendiferinin Çin'e terki

8. Mançurî'nin şimâlinde bulunan şimendiferin hattın muhâfazasına dâir olan madde hükmü bâkî kalmak üzre Çin'e terki

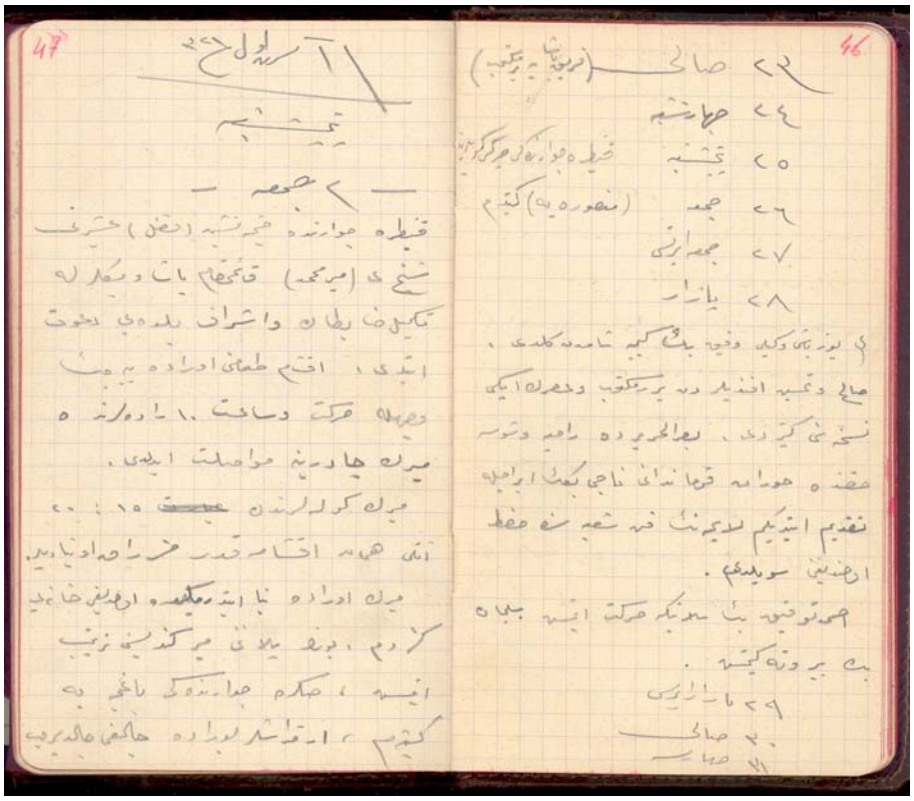
9. Bu madde hakkında bir karâr ittihâz edilmemişdir. (mühimmât-ı harbiyye meselesi)

10. Kezâ (Rusya kuvâ-yi bahriyyesinin Aksâ-yı Şark'da tahdîdine dâir)

11. Sibirya sâhilinde Japonlara sayd-ı mâhî hakkının bahşı

12. Bu madde hakkında karâr yok

(Bî-taraf limanlara ilticâ eden sefâinin Japonya'ya terkine dâir)

928-479-1-24

928-479-1-24

46

23 Salı (Ferîk Paşa'ya bir mektûb)

24 Çarşamba

25 Perşembe Kuneytira civârındaki Çerkes köylerine

26 Cuma (Mansure'ye) gitdim.

27 Cumartesi

28 Pazar

Yüzbaşı vekîli Vefîk Bey gece Şam'dan geldi.

Salih ve Tahsin Efendiler'den birer mektûb ve Asr'ın iki nüshasını getirdi. Basre'l-harîr'de rampa ve şose hakkında Havran Kumandanı Naci Bey'in ibrâmıyla takdîm etdiğim lâyıhanın fenn şu'besinde hıfz olunduğunu söyledi.

Ahmed Tevfîk Bey Selânik'e hareket etmiş Süleyman Bey Beyrut'a gitmiş.

29 Pazartesi

30 Salı

31 Çarşamba

47

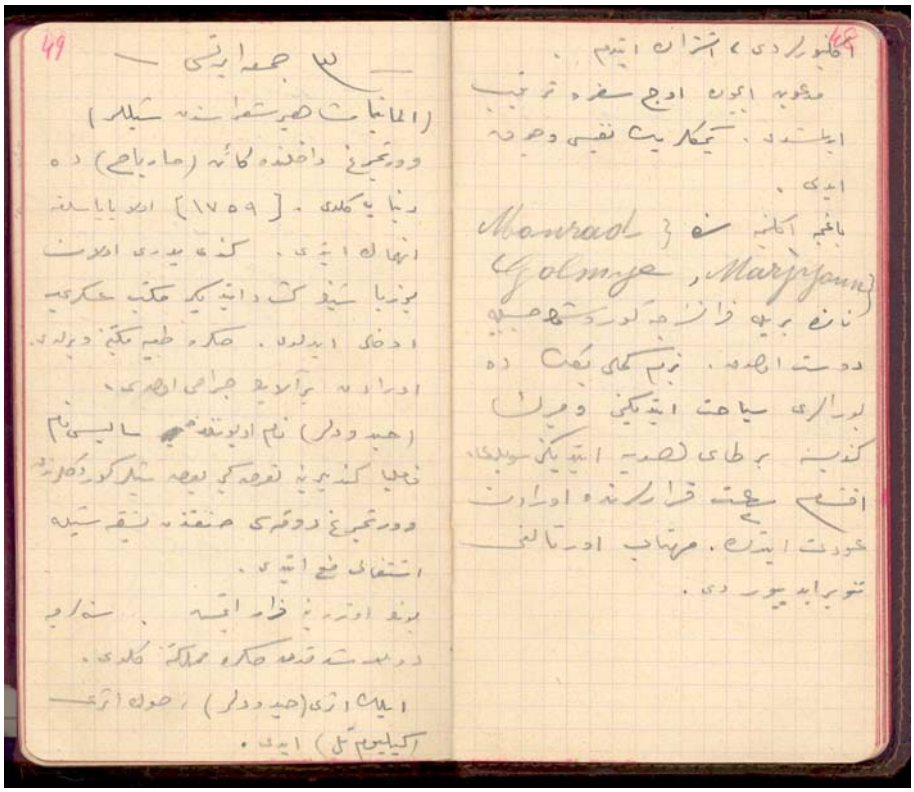
fî 1 Teşrîn-i evvel (Eylül olmalı) sene 321

Perşembe

2 Cuma

Kuneytira civârında hayme-nişîn (Fazl) Aşîreti Şeyhi (Mîr Mehmed) Kaim-makam Paşa ve beylerle tekmîl zâbitân ve eşrâf-ı beldeyi da'vet etdi. Akşam taamını orada yiyecek vechle hareket ve saat 10 râddelerinde Mîr'in çadırına muvâsalat edildi.

Mîr'in kölelerinden 15:20 atlı hemen akşama kadar mızrak oynadılar. Mîr'in orada binâ etdirmekde olduğu hâneyi gezdim. Bunun plânını Mîr kendisi tertîb etmiş. Sonra civârındaki bahçeye gitdim, arkadaşlar burada çalgı çaldırıb

928-479-1-25

928-479-1-25

48

eğleniyorlardı. İştirâk etdim.

Med'uvvîn için üç sofra tertîb edilmişdi. Yemekler pek nefîs ve çok idi.

Bahçe eğlencesinde (Mourad Marjyoun Golmye) nâmında biriyle Fransızca görüşmek hasebiyle dost olduk. Bizim Kemâl Bey'in de buraları seyâhat etdiğini ve Mîr'in kendisine bir tay hediyye etdiğini söyledi. Akşam saat 2 karârlarında oradan avdet etdik. Mehtâb ortalığı tenvîr ediyordu.

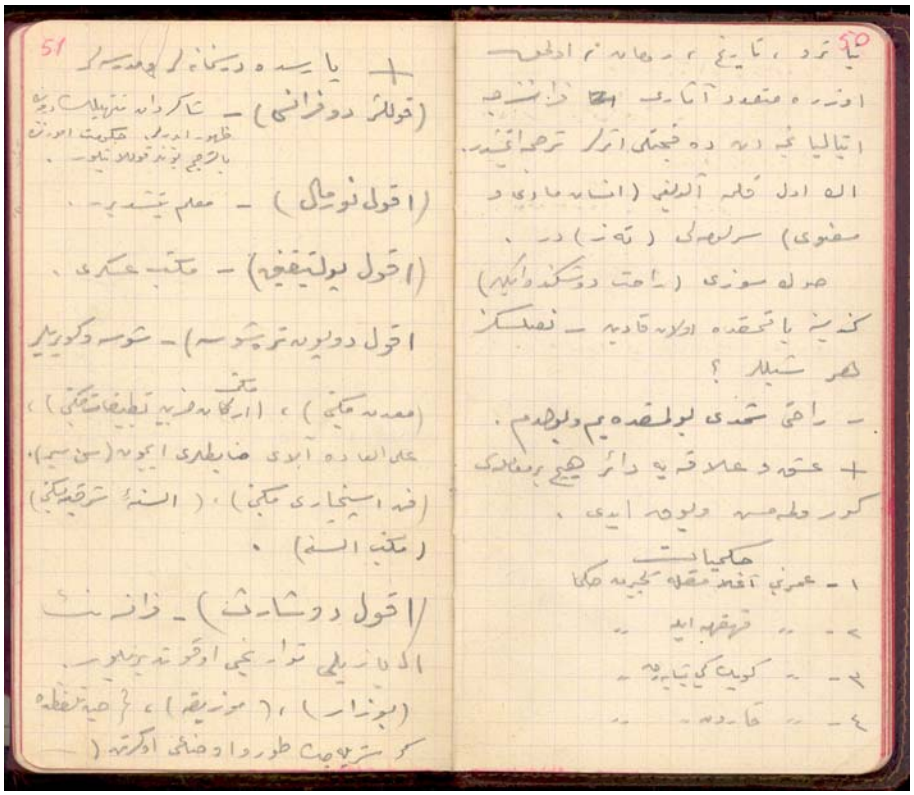
49

3 Cumartesi

(Almanya meşâhîr-i şuarâsından Şiller) Vürtemberg dâhilinde kâin (Marbah) da dünyâya geldi. (1759) Evvelâ papaslığa inhimâk etdi. Kendi pederi olan yüzbaşının güşâd etdiği Mekteb-i Askerîye idhâl edildi. Sonra Tıbbiyye Mektebine verildi. Oradan bir alayın cerrâhı oldu.

(Haydûdlar) nâm oyununda Salis nâm familya kendilerine taarruz gibi ba'zı şeyler gördüklerinden Vürtemberg Dükası san'atından başka şeyle iştigali men' etdi.

Bunun üzerine firâr etmiş. Senelerce dolaşdıkdan sonra memleketine geldi. İlk eseri (Haydûdlar) son eseri (Gilyom Tel) idi.

928-479-1-26

928-479-1-26

50

tiyatro, târih, roman olmak üzre müteaddid âsârı Fransızca İtalyancadan da kıymetli eserler tercüme etmiştir. En evvel kaleme aldığı (İnsan-ı Maddî ve Ma'nevî) ser-levhalı (tez)dir. Son sözü (râhat döşeğinde iken) kendisine bakmakda olan kadın

- Nasılsınız herr Şiller?

- Râhatı şimdi bulmakdayım ve buldum.

- Aşk ve alâkaya dâir hiçbir muâmelesi görülmemiş ve yok idi.

Hikemiyyât

1. Ömrünü ağlamakla geçiren hükemâ

2. Ömrünü kahkaka ile geçiren

3. Ömrünü köpek gibi yaşayarak geçiren

4. Ömrünü Karun gibi yaşayarak geçiren

51

Paris'de ders-hâneler ve medreseler (Kollej de Frans)- Şâkirdân müntehîlik derecesinde zuhûr ederler. Hükûmet umûrunda bi-t-tercîh bunlar kullanılıyor.

(Ekol Normal) - Muallim yetişdirir.

(Ekol Politeknik) - Mekteb-i askerî.

(Ekol de Pontreşose) - Şose ve köprüler.

Mekteb

(Ma'den mektebi) (Erkân-ı Harbiyye Tatbîkat mektebi),

Ale-l-âde alay zâbitleri için (Sen Sir),

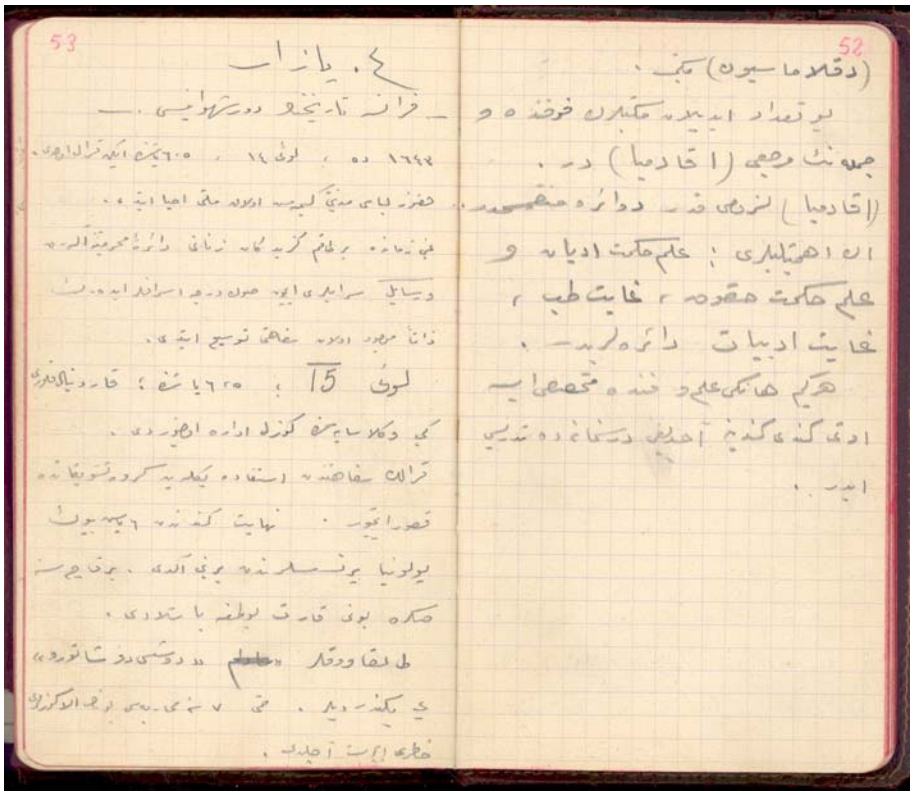
(Fen İstihbârî mektebi),

(Elsine-i Şarkıyye mektebi),

(Mekteb-i Elsine).

(Ekol de Şart) - Fransa'nın el yazılı tevârîhi okutdurulur.

(Buzar), (Mûzika), {hîn-i telaffuzda gösterilecek tavır ve evzâı öğreten}

928-479-1-27

928-479-1-27

52

(Diklamasyon) Mekteb.

Bu ta'dâd edilen mekteblerin fevkinde ve cümlenin mercii (Akademia)dır.

(Akademia) lüzûmu kadar devâire münkasımdır. En ehemmiyyetlileri: İlm-i Hikmet-i Edyân ve İlm-i Hikmet-i Hukuk, gayet tıbb, gayet edebiyyât dâireleridir.

Her kim hangi ilm ü fennde mütehassıs ise onu kendi kendine açdığı ders-hânede tedrîs eder.

53

4 Pazar

-Fransa târihinin devr-i şehvânîsi-

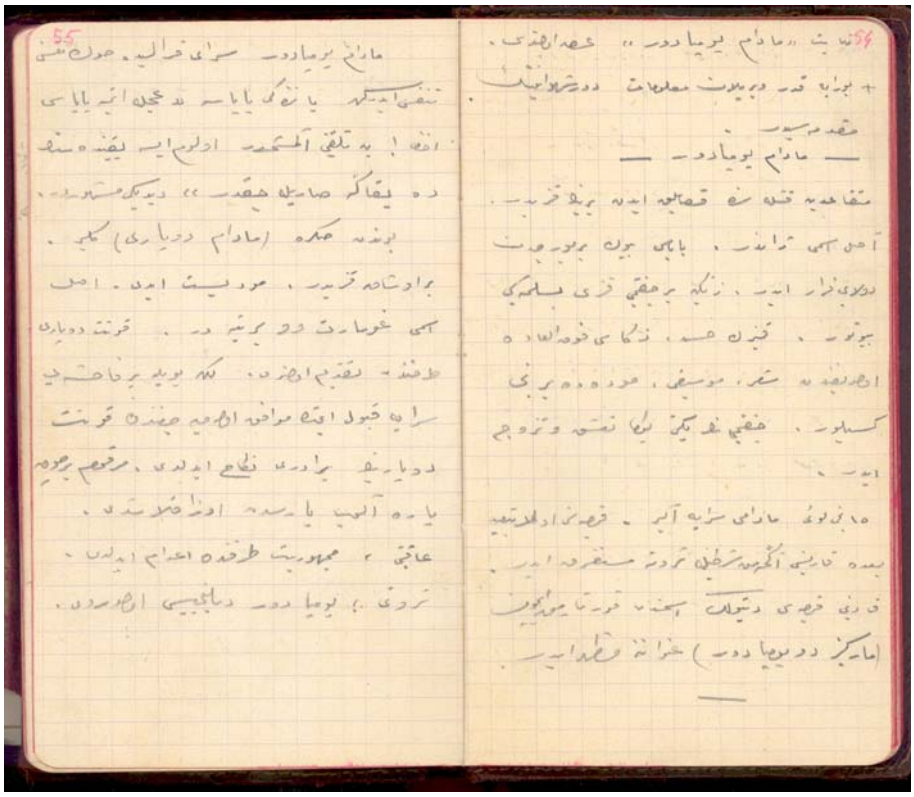
1643'de Lui 14, 5, 6 yaşında iken kral oldu. Henüz libâs-ı medeniyyeti giymemiş olan milleti ihyâ etdi.

Aynı zamânda birtakım güzîde-gân zenânı dâire-i mahremiyyetine alarak Versail Sarayları için son derece israflar ederek zâten mevcûd olan sefâhatı tevsî' etdi.

Lui 15; 5, 6 yaşında; Kardinal Flori gibi vükelâ sâyesinde güzel idâre olunuyordu.

Kralın sefâhatinden istifâde bekleyen gürûh teşvîkatda kusûr etmiyor. Nihâyet kendinden 6 yaş büyük Polonya prenseslerinden birini aldı. Birkaç sene sonra bunu kart bulmağa başladı.

Dalkavuklar "Düşes Duşatoro"yu beğendirdiler. Hattâ 7 sene Muhârebesi bunun elâ gözleri hâtırı için açıldı.

928-479-1-28

928-479-1-28

54

Nihâyet “Madam Yumpador” arz olundu. Buraya kadar verilen ma’lûmât devr-i şehvânînin mukaddimesidir.

-Madam Yumpador-

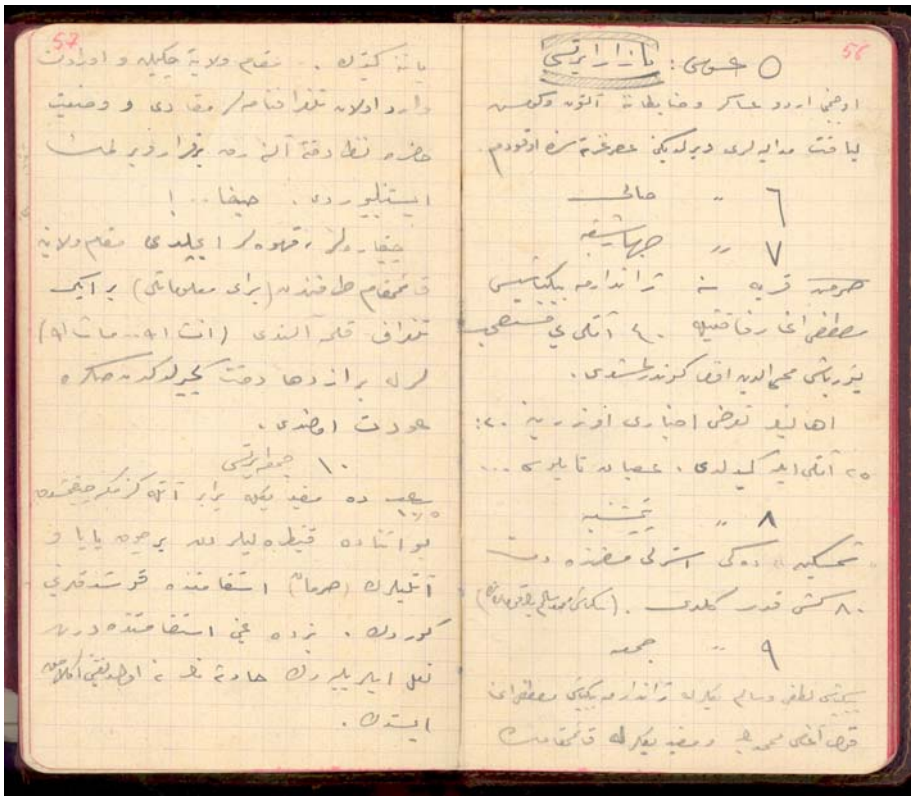
Mütekaidîn kışlasında kasablık eden birinin kızıdır. Asıl ismi Jan’dır. Babası büyük bir borçdan dolayı firâr eder. Zengin bir çiftçi kızı besleme gibi büyütür. Kızın hüsn, zekâsı fevk-al-âde olduğundan şiir, mûsikî, modada birinci kesilir. Çiftçinin yeğeni buna taaşşuk ve tezevvüc eder.

15’inci Lui Madam’ı saraya alır. Kocasını evvelâ teb’îd ba’dehû karısını anmamak şartıyla servete müstağrak eder. Kadını kocası Detyol’un isminden kurtarmak için (Markiz de Yumpador) ünvânına mazhar eder.

55

Madam Yumpador saray-ı kralîde son nefesini teneffüs ederken yanındaki papasa “Acele etme papaz efendi! Ben telkîni almışımdır ölüm ise yakında senin de yakana sarılacakdır.” dediği meşhûrdur.

Bundan sonra (Madam Dupari) gelir. Bir uşak kızıdır. Modelist idi. Asıl ismi Gomart de Berniye’dir. Kont Dupari tarafından takdîm olundu. Lâkin böyle bir fâhişeyi saraya kabûl etmek muvâfık olamayacağından Kont Dupari’nin birâderi nikâh edildi. Merkum birçok para alıp Paris’den uzaklaştı. Âkıbeti, Cumhûriyyet tarafından i’dâm edildi. Serveti; Yumpador dilencisi olurdu.

928-479-1-29

928-479-1-29

56

5 Ağustos (Eylül olmalı) Pazartesi

Üçüncü Ordu asâkir ve zâbitânına altın ve gümüş liyâkat madalyaları verildiğini Asr Gazetesi'nde okudum.

6 Ağustos Salı

7 Ağustos Çarşamba

Sarman karyesine Jandarma Binbaşısı Mustafa Ağa refâkatiyle 40 atlıyı müstashib Yüzbaşı Muhyiddin Efendi gönderilmişdi.

Ahâlînin taarruzu ihbârı üzerine 20:25 atlı ile gidildi. İsyân tablosu ...

8 Ağustos Perşembe

"Şemskin"deki esterli müfrezeden 80 kişi kadar geldi. (Binbaşı Mehmed Sâlim Bey kumandasında)

9 Ağustos Cuma

Binbaşı Lütfi ve Sâlim Beyler'le Jandarma Binbaşı Mustafa Ağa Kolağası Mehmed Bey ve Müfîd Beyler'le Kaim-makam'ın

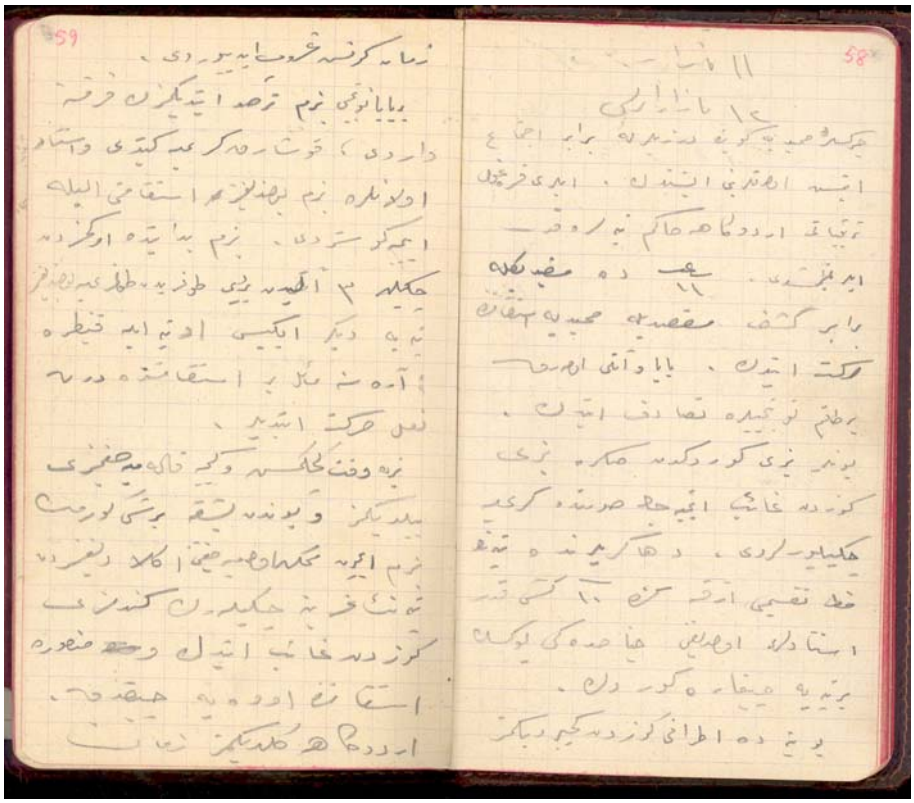
57

yanına gitdik. Makam-ı vilâyete çekilen ve oradan vârid olan telgraf-nâmeler müfâdı ve vaz'iyyet-i hâzıra nazar-ı dikkate alınarak bir karâr verilmek isteniliyordu. Hayfâ..!

Cigaralar, kahveler içildi. Makam-ı vilâyete Kaim-makam tarafından (berây-i ma'lûmâtlı) bir iki telgraf kaleme alındı. (İnşallah-maşallah)larla biraz daha vakit geçirildikden sonra avdet olundu.

10 Cumartesi

Saat 10,5'de Müfîd Bey'le berâber atla gezmeğe çıkmışdık. Bu esnâda Kuneytiralılardan birçok yaya ve atlıların (Sarman) istikametinde koşduklarını gördük. Biz de aynı istikametde dört na'l ilerleyerek hâdisenin ne olduğunu anlamak istedik.

928-479-1-30

928-479-1-30

58

11 Pazar

12 Pazartesi

Çerkeslerin Hamidiye köyünde Dürzîlerle berâber ictimâ' etmiş olduklarını işitdik. İleri karagol tertîbâtı ordugâha hâkim tepelere kadar ilerlemişdi. Saat 11 de Müfîd Bey'le berâber keşf maksadıyla Hamidiye istikametine hareket etdik. Yaya ve atlı olarak birtakım nöbetçilere tesâdüf etdik.

Bunlar bizi gördükden sonra bizi gözden gaib etmeyecek sûretde geriye çekiliyorlardı. Daha gerilerinde tepenin hatt-ı taksîmi arkasında 10 kişi kadar istinâdları olduğunu cenâhdaki yüksek bir tepeye çıkarak gördük.

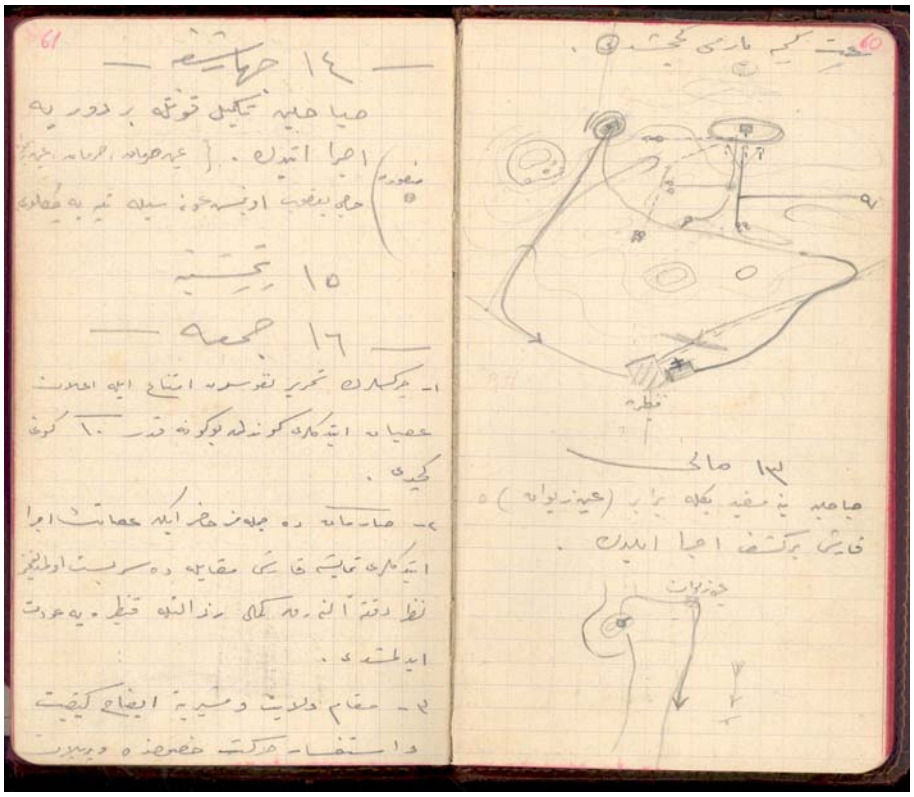
Bu tepede etrâfı gözden geçirdiğimiz

59

zamân güneş gurûb ediyordu.

Bir yaya nöbetçi bizim tarassud etdiğimizin farkına vardı, koşarak geriye gitdi ve istinâd olanlara bizim bulunduğumuz istikameti eliyle iyice gösterdi. Bizim bidâyetde önümüzden çekilen 3 atlıdan birisi doğrudan doğruya bulunduğumuz tepeye diğer ikisi o tepe ile Kuneytira arasına mâil bir istikametde dört na'l hareket etdiler.

Biz de vakit gecikmiş ve gece kalamayacağımızı bildiğimiz ve bundan başka bir şey görmek bizim için mümkün olamayacağını anladığımızdan tepenin garbına çekilerek kendimizi gözden gaib etdik ve Mansûre istikametinde ovaya çıkdık. Ordugâha geldiğimiz zamân

928-479-1-31

928-479-1-31

60

saat gece yarımı geçmişdi.

13 Salı

Sabahleyin yine Müfîd Bey'le berâber (Ayn Zivan)'a karşı bir keşf icrâ eyledik.

61

14 Çarşamba

Sabahleyin tekmîl kuvvetle bir devriye icrâ etdik. (Ayn Sarman, Sarman, Ayn Zivan) Hacı Yakub on beş avenesiyle tepeye çekildi.

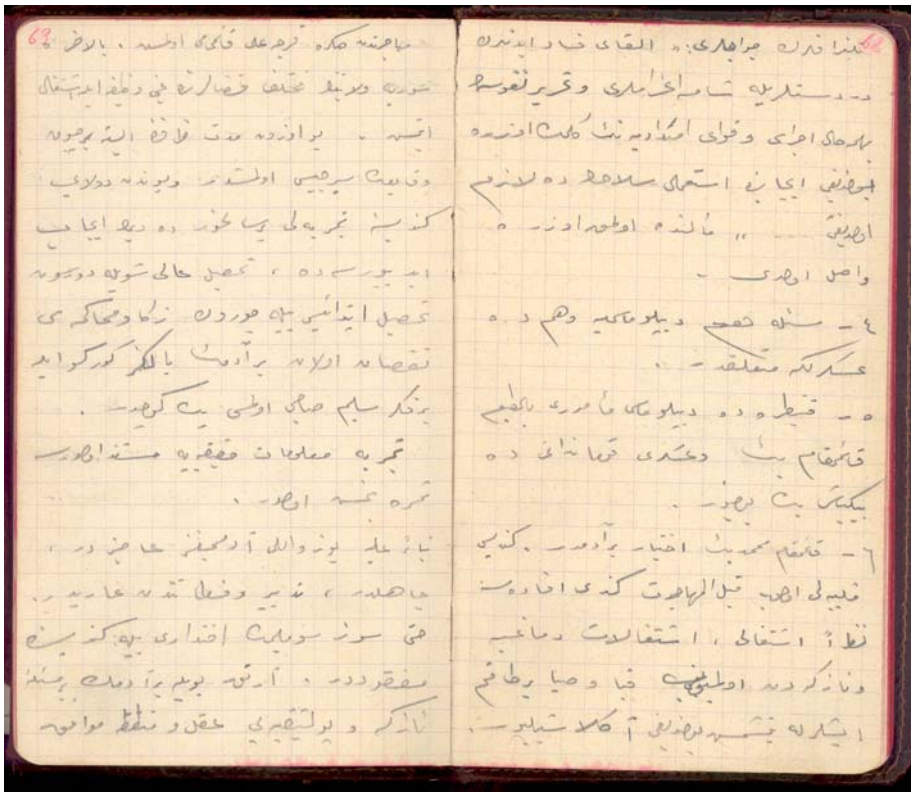
15 Perşembe

16 Cuma

1. Çerkeslerin tahrîr-i nüfûsdan imtinâ' ile i'lân-ı isyân etdikleri günden bugüne kadar 10 günü geçdi.

2. Sarman'da cümlemiz hâzır iken usâtın icrâ etdikleri nümâyişe karşı mukabelede serbest olmadığımız nazar-ı dikkate alınarak kemâl-i rezâletle Kuneytira'ya avdet edilmişdi.

3. Makam-ı Vilâyet ve Müşîriyyete îzâh-ı keyfiyyet ve istifsâr-ı hareket husûsunda verilen

928-479-1-32

928-479-1-32

62

telgrafların cevâbları: “İlka-yı fesâd edenlerin der-destleriyle Şam’a i’zâmları ve tahrîr-i nüfûsun be-heme-hâl icrâsı ve kuvâ-yı imdâdiyyenin gelmek üzre bulunduğu îcâbında isti’mâl-i silâhın da lâzım olduğu ...” meâlinde olmak üzre vâsıl oldu.

4. Mes’ele hem diplomasiye ve hem de askerliğe müteallikdir.

5. Kuneytira’da diplomasi me’mûru bi-t-tab’ Kaim-makam Bey ve askerî kumandanı da Binbaşı Bey bulunuyor.

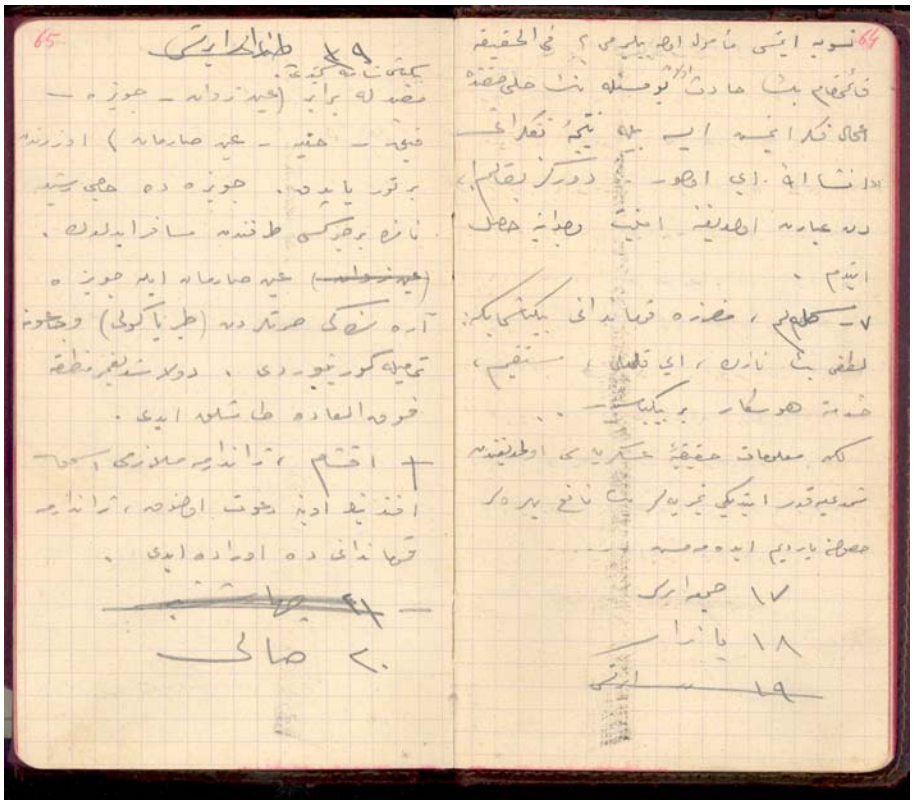
6. Kaim-makam Mehmed Bey ihtiyâr bir adamdır. Kendisi Filibeli olub kabl-el-muhâceret kendi ifâdesine nazaran iştigalî iştigalât-ı dimâgiyye ve nâzikeden olmayub kaba ve saba birtakım işlerle yetişmiş bulunduğu anlaşılıyor.

63

Muhâceretden sonra Kırcaali Kaim-makamı olmuş. Bil’âhire Suriye vilâyetinin muhtelif kazâlarında aynı vazîfe ile iştigal etmiş. Bu uzun müddet zarfında elbette birçok vakayiin seyircisi olmuşdur ve bundan dolayı kendisine tecrübeli bir sâl-hûrde demek îcâb ediyorsa da, tahsîl-i âlî şöyle dursun tahsîl-i ibtidâîsi bile çürük zekâ ve muhâkemesi noksân olan bir adamın yalnız görgü ile bir fikr-i selîm sâhibi olması pek güçdür.

Tecrübe ma’lûmât-ı hakikiyyeye müstenid olursa semere-bahş olur.

Binâen aleyh bu zavallı adamcağız âcizdir, câhildir, tedbîr ve fetânetden ârîdir. Hattâ söz söylemek iktidârı bile kendisinde mefkuddur. Artık böyle bir adamın bir mes’ele-i nâzike ve politikayı akıl ve mantıka muvâfık

928-479-1-33

928-479-1-33

64

tesviye etmesi me'mûl olabilir mi? Fi-l-hakika Kaim-makam Bey hâdis olan bu mes'elenin halli hakkında i'mâl-i fikir etmiş ise bile netîce-i tefekkürâtı "İnşallah iyi olur. Durunuz bakalım!"dan ibâret olduğuna emniyyet-i vicdâniyye hâsıl etdim.

7. Gelelim, Müfreze Kumandanı Binbaşı Bey'e : Lütfi Bey nâzik, iyi kalpli, müstakîm, hidmete heves-kâr bir binbaşıdır.

Lâkin ma'lûmât-ı hakikiyye-i askeriyyesi olmadığından şimdiye kadar etdiği tecrübeler pek nâfi' behreler husûlüne yardım edememişdir.

17 Cumartesi

18 Pazar

65

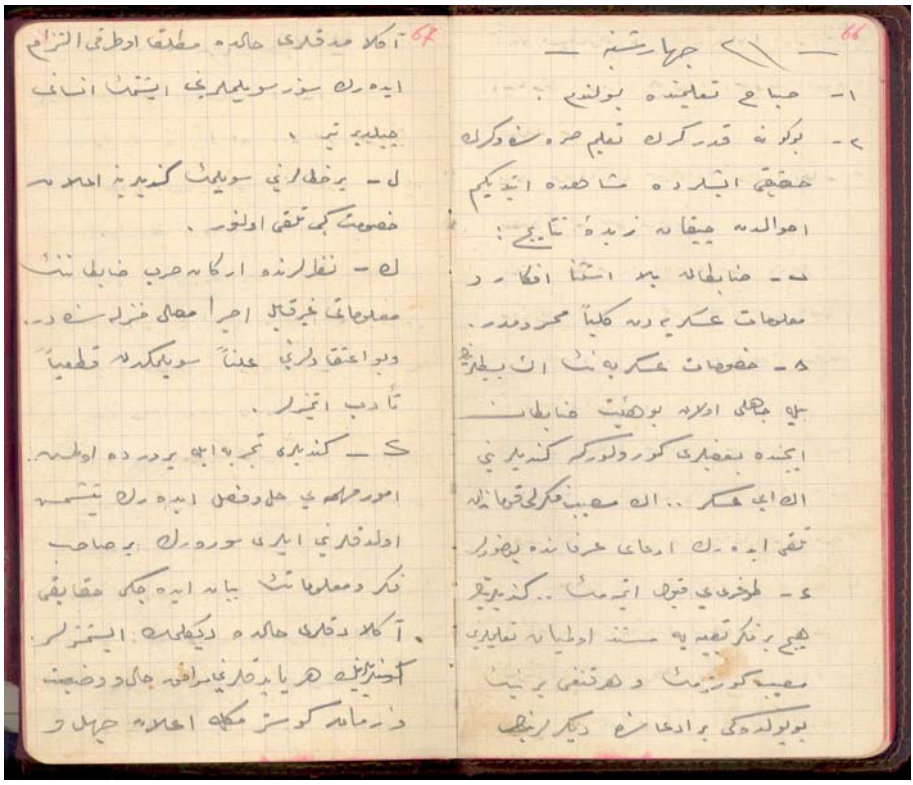
19 Pazartesi

Binbaşı Şam'a gitdi.

Müfid'le berâber (Ayn Zivan - Cüveyze - Fik - Haniye - Ayn Sarman) üzerinden bir tur yapdık. Cüveyze'de Hacı Reşid nâmında bir Çerkes tarafından müsâfir edildik. Ayn Sarman ile Cüveyze arasındaki sırtlardan (Taberiya Gölü) ve Cauna tamâmıyla görünüyordu. Dolaşdığımız mıntaka fevk-al-âde taşlık idi.

Akşam, Jandarma Mülâzımı İshak Efendi'nin evine da'vet olunduk, Jandarma Kumandanı da orada idi.

20 Salı

928-479-1-34

928-479-1-34

66

21 Çarşamba

1. Sabah ta'lîminde bulundum.

2. Bugüne kadar gerek ta'lîm sırasında ve gerek hakikî işlerde müşâhede etdiğim ahvâlden çıkan zübde-i netâyic:

B- Zâbitân bilâ-istisnâ efkâr ve ma'lûmât-ı askeriyyeden külliyyen mahrûmdur.

C- Husûsât-ı askeriyyenin en basîtlerinin bile câhili olan bu hey'et-i zâbitân içinde ba'zıları görülür ki kendilerini en iyi asker.. en musîb fikirli kumandan telâkki ederek iddiâ-yı irfânda bulunurlar.

D- Doğruyu kabûl etmemek.. kendilerinin hiçbir fikr-i ta'biyeye müstenid olmayan ta'lîmlerini musîb göstermek ve herhangi birinin bu yoldaki bir iddiâsında dîgerlerinin

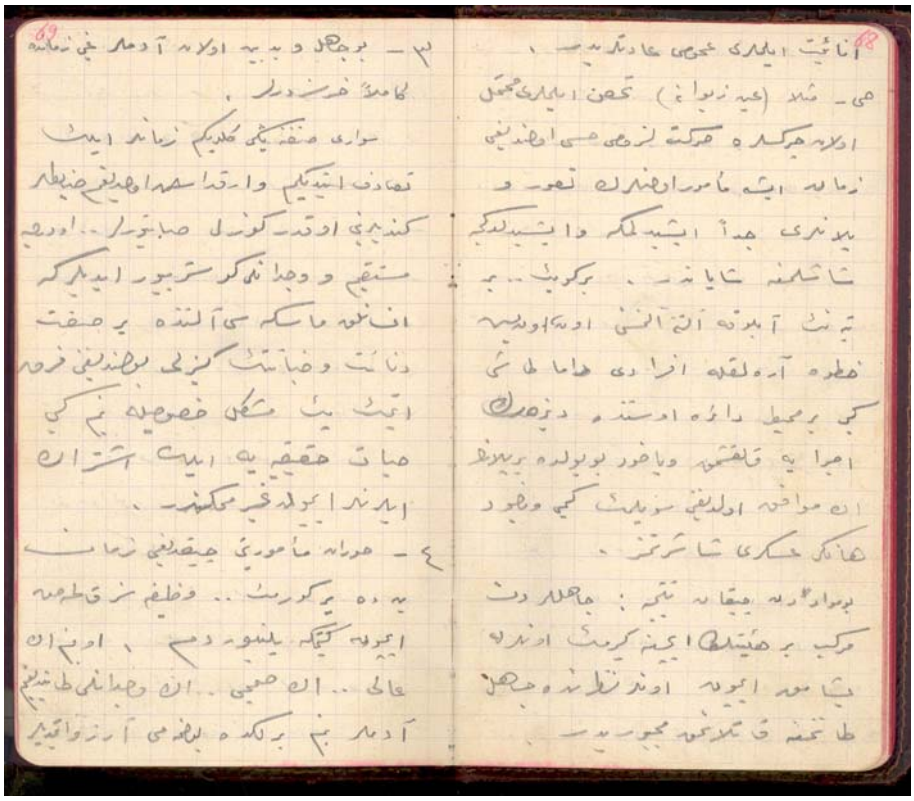
67

anlamadıkları hâlde mutlaka etrâfı iltizâm ederek söz söylemelerini işitmek insanı çıldırtır.

L- Bir hatâlarını söylemek kendilerine i'lân-ı husûmet gibi telâkki olunur.

K- Nazarlarında erkân-ı harb zâbitânının ma'lûmâtı gayr-i kabil-i icrâ masâl münzelesindedir. Ve bu i'tikadlarını alenen söylemekden kat'iyyen teeddüb etmezler.

Y- Kendileri tecrübe ile perverde olmuş. Umûr-ı mühimmeyi hall ü fasl ederek yetişmiş olduklarını ileri sürerek bir sâhib-i fikr ve ma'lûmâtın beyân edeceği hakayıkı anladıkları hâlde dinlemek istemezler. Kendilerinin her yapdıklarını muvâfık-ı hâl ve vaz'iyyet ve zamân göstermekle i'lân-ı cehl ü

928-479-1-35

928-479-1-35

68

enâiyyet eylemeleri umûmî âdetleridir.

S- Meselâ (Ayn Zivan'a) tahassun eylemeleri muhtemel olan Çerkeslere hareket lüzûmu hissolunduğu zamân işe me'mûr olanların tasavvur ve plânları cidden işidilmeye ve işidildikce şaşılmağa şâyândır. Bir köyün.. bir tepenin abluka altına alınmasını on, on beş hatve aralıkla efrâdı dama taşı gibi bir muhît-i dâire üstünde dizerek icrâya kalkışmak ve-yâhûd bu yolda bir plânın en muvâfık olduğunu söylemek kimi ve-yâhûd hangi askeri şaşırtmaz.

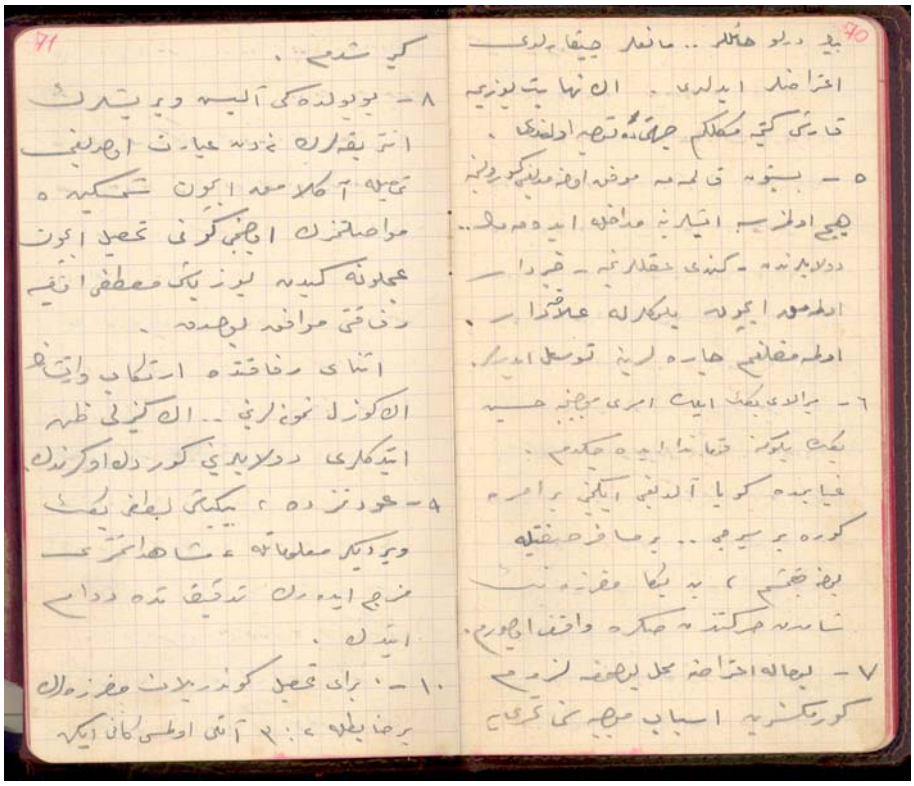
Bu mevâddan çıkan netîce: Câhillerden mürekkeb bir hey'etin içine girmek onlarla yaşamak için onlar nazarında câhil tanınmağa katlanmak mecbûrîdir.

69

3- Bu câhil ve bed-bîn olan adamlar aynı zamânda kâmilen hırsızdırlar.

Süvâri sınıfına yeni geldiğim zamânlar ilk tesâdüf etdiğim ve arkadaş olduğum zâbitler kendilerini o kadar güzel satıyorlar.. o derece müstakîm ve vicdânlı gösteriyor idiler ki insanlık maskesi altında bir sıfat-ı denâet ve hıyânetin gizli bulunduğunu fark etmek pek müşkil husûsiyle benim gibi hayât-ı hakikiyyeye ilk iştirâk edenler için gayr-i mümkündür.

4- Havran me'mûriyyeti çıkdığı zamân ben de yer görmek.. vazîfesiz kalmamak için gitmeğe yelteniyordum. O benim en âlî.. en samîmî.. en vicdânlı tanıdığım adamlar benim birlikde bulunmamı ârzû etmediler.

928-479-1-36

928-479-1-36

70

bin türlü hâiller.. mâni'ler çıkarıldı, i'tirâzlar edildi. En nihâyet yüzüme karşı gitmemekliğim ciheti de tavsiye olundu.

5- Büsbütün kalmama muvaffak olunamadığı görülünce hiç olmazsa işlerine müdâhale edememek.. dolâblarından -kendi akıllarınca- haber-dâr olmamak için bölüklerle alâka-dâr olmamaklığım çârelerine tevessül ederler.

6- Mîr-alay Bey'in ilk emri mûcibince Hüseyin Bey'in bölüğüne kumanda edecekdim.

Gıyâbımda gûyâ aldığı ikinci bir emre göre bir seyirci.. bir müsâfir sıfatıyla bulunacakmışım, ben buna müfrezenin Şam'dan hareketinden sonra vâkıf oluyorum.

7- Bu hâle i'tirâza mahall bulmağa lüzûm görmeksizin esbâb-ı mûcibesini taharrîye

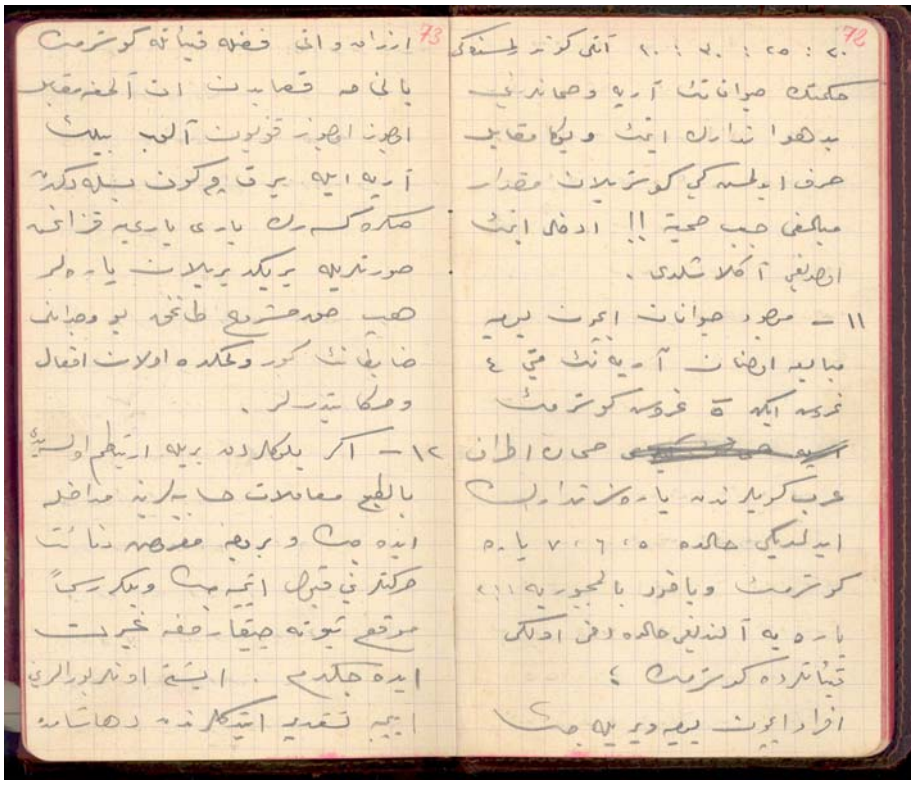
71

girişdim.

8- Bu yoldaki alışverişlerin entrikaların neden ibâret olduğunu tamâmıyla anlamak için Şemskin'e muvâsalatımızın üçüncü günü tahsîl için Aclun'a giden Yüzbaşı Mustafa Efendi'ye refâkati muvâfık bulduk. Esnâ-yı refâkatda irtikâb ve irtişânın en güzel nümûnelerini.. en gizli zannetdikleri dolâblarını gördük öğrendik.

9- Avdetimizde, Binbaşı Lütfi Bey'in verdiği ma'lûmâtla müşâhedâtımızı mezc ederek tedkikatda devâm etdik.

10- Berây-ı tahsîl gönderilen müfrezelerin bir zâbitle 2-3 atlı olması kâfî iken

928-479-1-37

928-479-1-37

72

20-25, 30-40 atlı gönderilmesindeki hikmetin hayvânâtın arpa ve samanlarını bed-hevâ tedârik etmek ve buna mukabil sarf edilmiş gibi gösterilen mikdâr-ı mebâliği ceb-i hamiyyete!! idhâl etmek olduğu anlaşıldı.

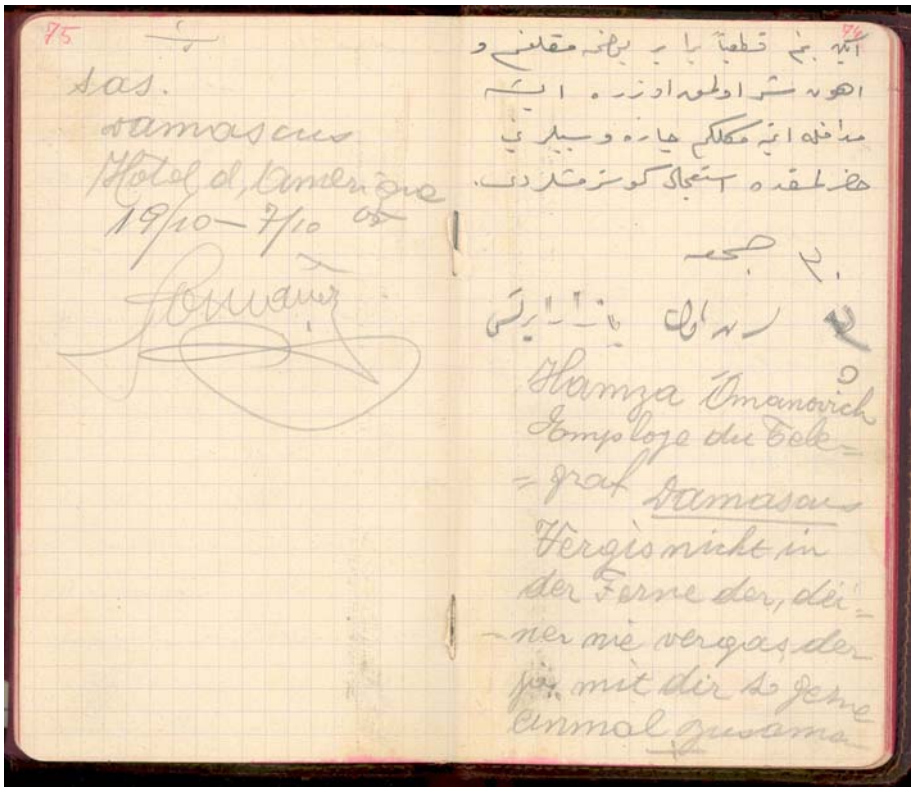
11- Mevcûd hayvânât için yevmiyye mübâyaa olunan arpanın miti (?) 4 guruş iken 5 guruş göstermek, saman etrâf Arab köylerinden parasız tedârik edildiği hâlde 5, 6, 7 para göstermek ve-yâhûd bi-l-mecbûriyye 1-2 paraya alındığı hâlde dahi evvelki fîâtlarda göstermek;

Efrâd için yevmiyye verilecek

73

erzâk ve eti fazla fîâtla göstermek bi-l-hâssa kasabdan et almaya mukabil ucuz ucuz koyun alıb beylik arpa ile birkaç gün besledikden sonra keserek yarı yarıya kazanmak sûretiyle birikdirilen paralar hep hakk-ı meşrû' tanınmak bu vicdânlı zâbitânın görülmekde olan ef'âl ve harekâtıdırlar.

12- Eğer bölüklerden biriyle irtibâtım olsaydı bi-t-tab' muâmelât-ı hesâbiyyelerine müdâhale edecek ve ber-vech-i ma'rûz denâet-i hareketlerini kabûl etmeyecek ve belki resmen mevki-i sübûta çıkarmaya gayret edecekdim. İşte onlar buralarını iyice takdîr etdiklerinden daha Şam'da

928-479-1-38

928-479-1-38

74

iken benim kat'iyyen berâber bulunmamaklığım ve ehven-i şerr olmak üzre işe müdâhale etmemekliğim çâre ve sebeblerini hazırlamakda isti'câl göstermişlerdi.

30 Cuma

3 Teşrîn-i evvel Pazartesi

Hamza Omarovich

Employe du Telegraf Damascus Vergis Nicht in der Ferne der, deiner nie vergas der joi mit dir la gerne einmal gusama

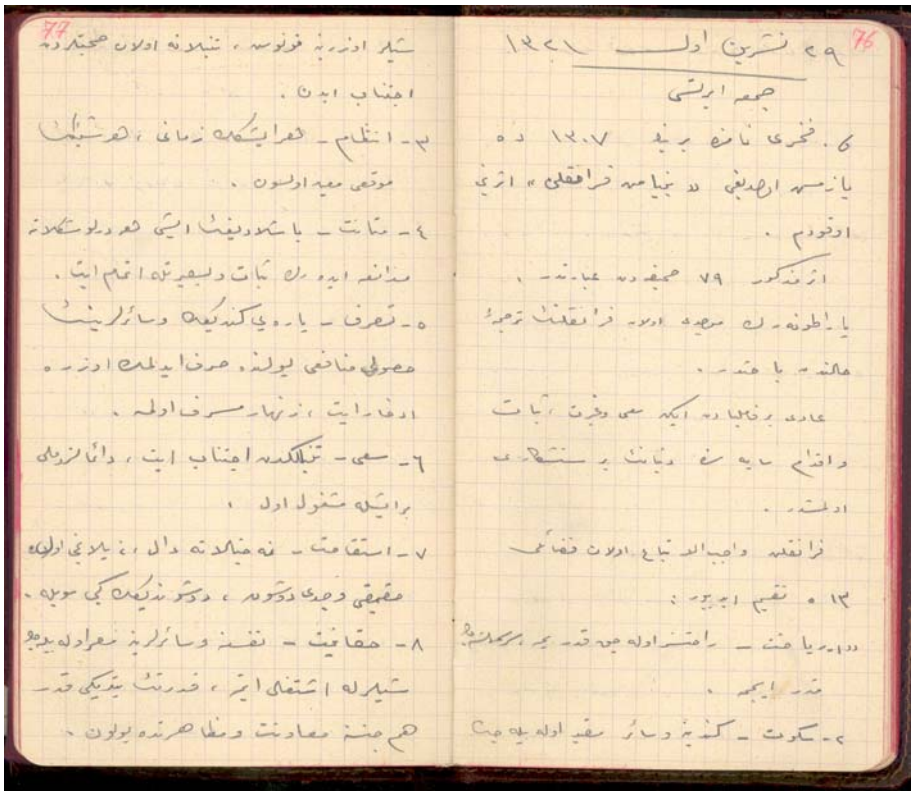
75

Das Damascus Hotel d'Amerique

19/10 – 7/10

Fouwauer(?)

(imza)

928-479-1-39

928-479-1-39

76

29 Teşrîn-i evvel 1321

Cumartesi

Fahri nâmında birinin 1307'de yazmış olduğu "Benyamin Franklin" eserini okudum.

Eser-i mezkûr 79 sahîfeden ibâretdir. Paratonerin mûcidi olan Franklin'in tercüme-i hâlinden bâhisdir.

Âdî bir familyadan iken sa'y u gayret, sebât u ikdâm sâyesinde dünyânın perestiş-kârı olmuşdur.

Franklin vâcib-ül-ittibâ' olan fazâili 13'e taksîm ediyor:

"1- Riyâzet - rahatsız olacak kadar yeme, sersemleşecek kadar içme.

2- Sükût - Kendine ve sâir mukayyed olabilecek

77

şeyler üzerine konuş, tenbel-âne olan sohbetlerden ictinâb edin.

3- İntizâm - Her işin zamânı, her şeyin mevkii muayyen olsun.

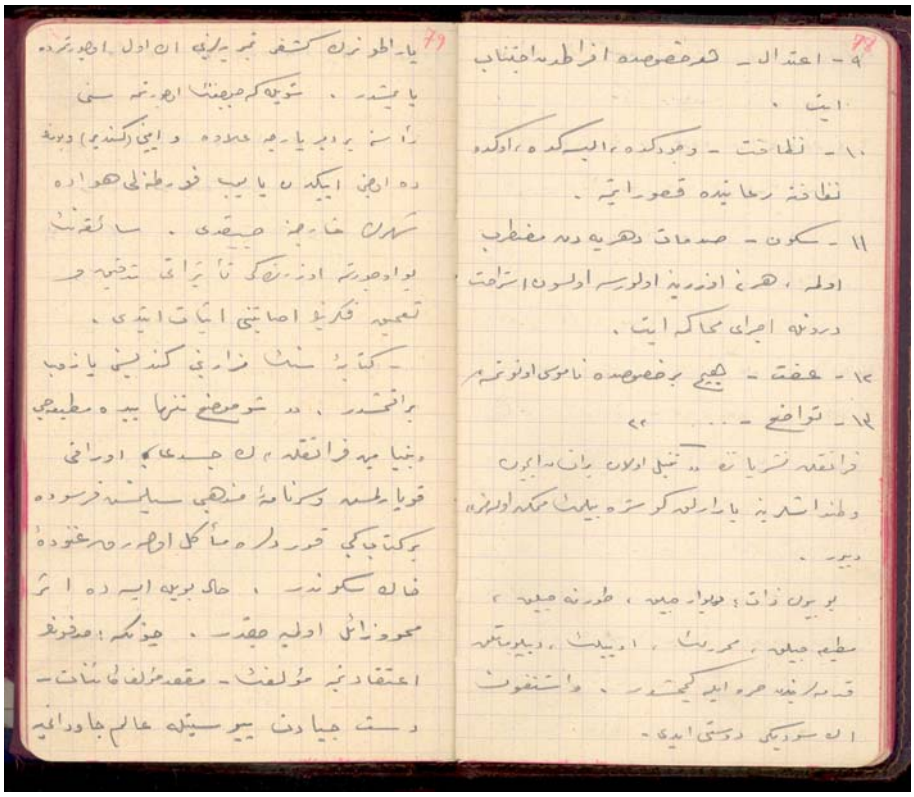
4- Metânet - Başladığın işi her türlü müşkilâta müdâfaa ederek sebât ve basîretle itmâm et.

5- Tasarruf - Parayı kendinin ve sâirlerinin husûl-i menâfii yolunda sarf edilmek üzre iddihâr et, zinhâr müsrif olma.

6- Sa'y - Tenbellikden ictinâb et, dâimâ lüzûmlu bir işle meşgul ol.

7- İstikamet - Ne hayâlâta dal, ne yalancı ol. Hakikî ve ciddî düşün, düşündüğün gibi söyle.

8- Hakkaniyyet - Nefsine ve sâirlerine musirr olabilecek şeylerle iştigal etme, kudretin yetdiği kadar hem-cinsine muâvenet ve müzâheretde bulun.

928-479-1-40

928-479-1-40

78

9- İ'tidâl - Her husûsda ifrâtdan ictinâb et.

10- Nezâfet - Vücûdunda, elbisende, evinde nezâfete riâyetde kusûr etme.

11- Sükûn - Sademât-ı dehriyyeden muztarib olma. Her ne üzerine olursa olsun istirâhat-ı derûnla icrâ-yı muhâkeme et.

12- İffet - Hiçbir husûsda nâmûsu unutma.

13- Tevâzu' - ..."

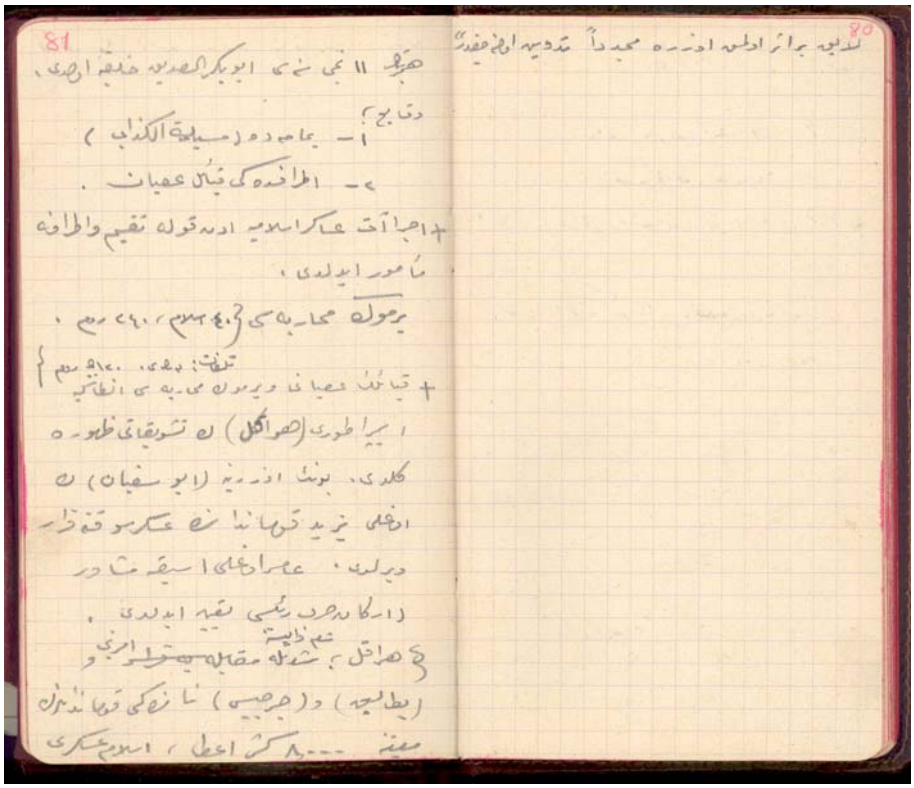
Franklin neşriyyâtında "Tenbel olan bir insan için vatan-dâşlarına yararlık gösterebilmek mümkün olamaz." diyor.

Bu büyük zât; duvarcılık, tornacılık, matbaacılık, muharrirlik, edîblik, diplomatlık kademelerinden sıra ile geçmişdir. Vashington en sevdiği dostu idi.

79

Paratonerin keşfi tecrübelerini en evvel uçurtmada yapmıştır. Şöyle ki çocuğunun uçurtmasını re'sine bir demir parça ilâve ve ipini (kendir) ve bunun da ucunu ipekden yapıb fırtınalı havada şehrin hâricine çıktı. Sâikanın bu uçurtma üzerindeki te'sîrâtı tedkik ve ta'mîk fikrinin isâbetini isbât etdi.

Kitâbe-i seng-i mezârını kendisi yazıb bırakmışdır. "Şu mevzi-i tenhâyîde matbaacı 'Benyamin Franklin'in cesedi, evrâkı koparılmış ve ser-nâme-i müzehhibi silinmiş fersûde bir kitâb gibi kurtlara me'kel olarak gunûde-i hâk-i sükûndur. Hâl böyle ise de eser mahv u zâil olmayacakdır. Çünkü: Medfûnun i'tikadınca müellifin -maksad-ı müellif-i kâinât- dest-i ciyâdet-peyvestiyle âlem-i câvidânîye

928-479-1-41

928-479-1-41

80

lâyık bir eser olmak üzre müceddeden tedvîn olunacakdır."

81

Hicretin 11'inci senesi Ebûbekir-es-Sıddîk halîfe oldu. Vakayi';

1. Yemame'de (Müseylemetü'l- Kezzâb)
2. Etrâfdaki kabâil isyân

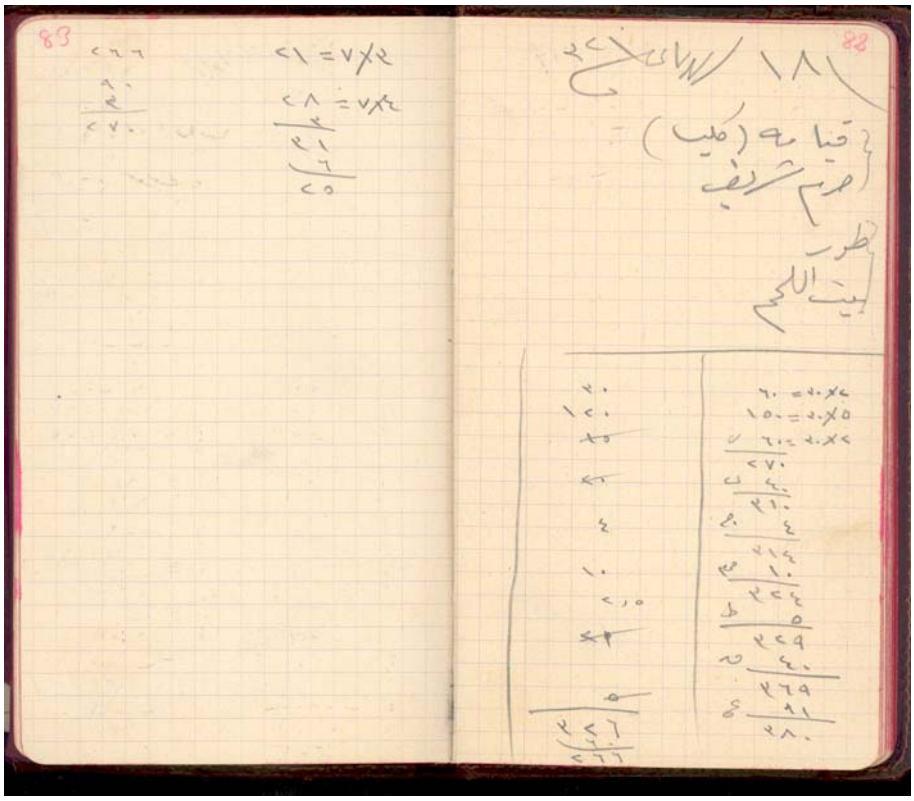
İcrâât-ı Asâkir-i İslâmiyye on kola taksîm ve etrâfa me'mûr edildi.

Yermuk Muhârebesi {40 İslâm, 240 Rûm

Telefât : 3 bin S - 120 bin Rûm.}

Kabâilin isyânı ve Yermuk Muhârebesi Antakya İmparatoru (Herakl)'in teşvîkatı zuhûra geldi. Bunun üzerine Ebû Sufyan'ın oğlu Yezîd kumandasında asker sevkine karâr verildi. Âmir oğlu Useyka müşâvir (Erkân-ı Harb reîsi ta'yîn edildi.)

Herakl Şam Vâlisi'ne şiddetle mukabele emrini (Betalik?) ve (Circis) nâmındaki kumandanların maiyyetine 8000 kişi i'tâ, İslâm askeri

928-479-1-42

928-479-1-42

82

fî 18 Teşrîn-i sânî sene 321

Kıyame (Kilîsa)

Haremü'ş-Şerîf

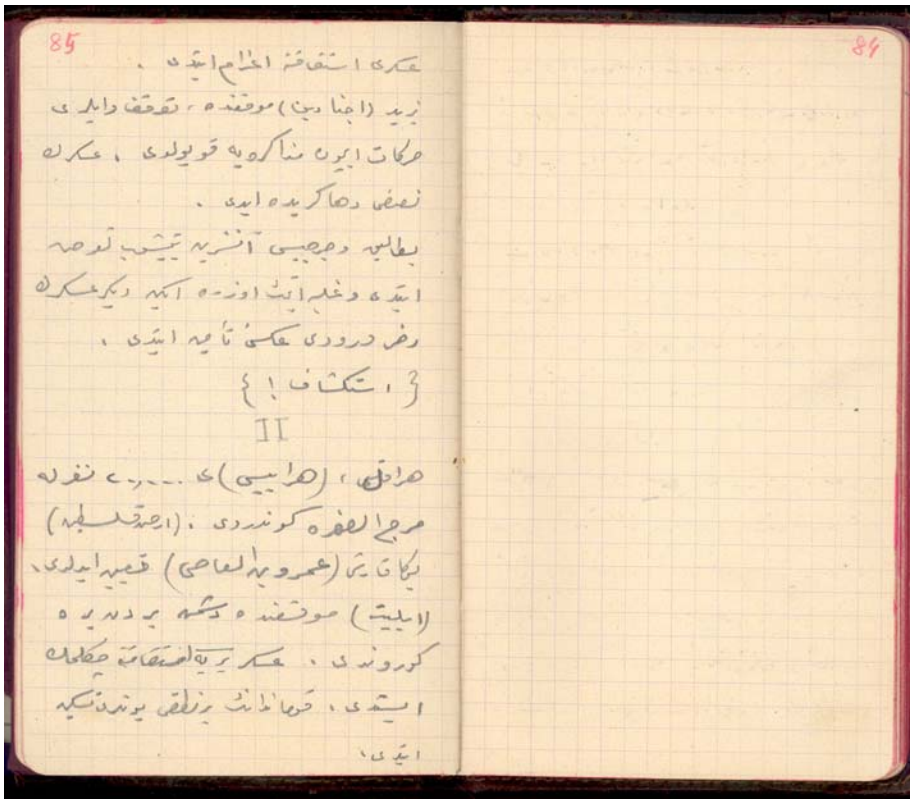
Tûr

Beytü'l-Lahim

30	60= 30x2
120	150= 30x5
15	60= 30x2
20	270
4	40
10	y____
2,5	310
21	4
5	c_____
326	314
60	Hamam 10
266	_____
	324
	5
	t_____
	329
	40
	k_____
	369
	11
	ğ_____
	380

83

21=7x3	266
28=7x4	90
3	3
___	___
31	270
6	
__	
25	

928-479-1-43

928-479-1-43

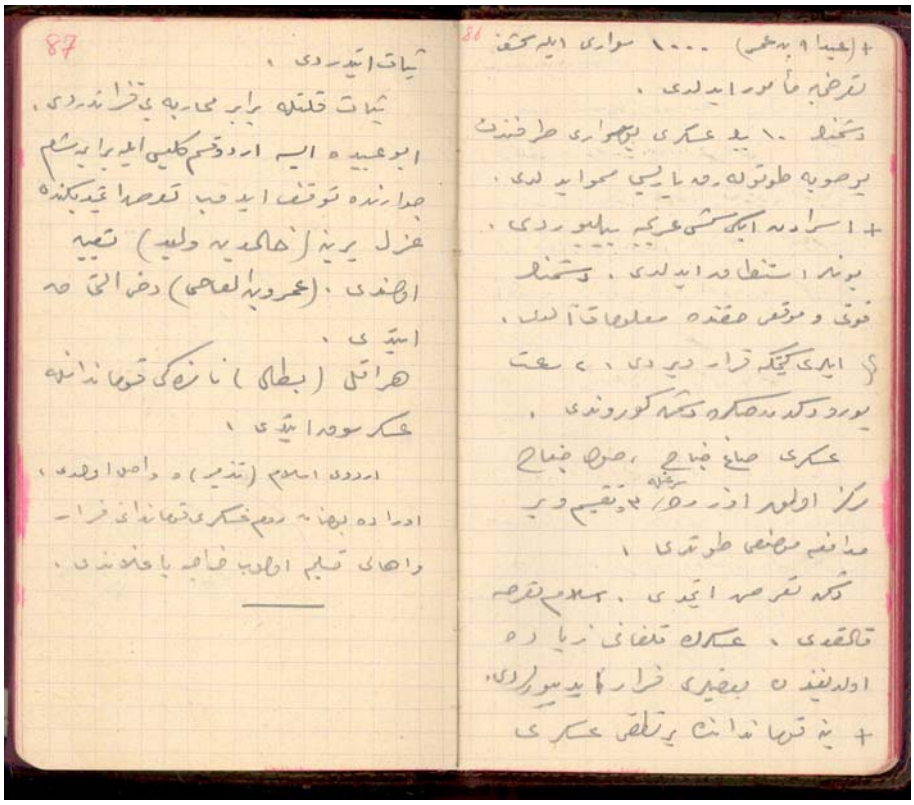
85

askeri istikametine i'zâm etdi. Yezîd (Ecnadin) mevkiinde tevakkuf ve ileri harekât için müzâkereye koyuldu. Askerin nısfı daha geride idi. Betalik ve Circis ansızın yetişip taarruz etdi ve galebe etmek üzre iken dîger askerin dahi vürûdu aksini te'mîn etdi.

{İstikşâf!}

II

Herakl, (Herayis)'i 20.000 neferle Mercü'l-Hafr'a(?) gönderdi. (Arz-ı Filistin) buna karşı (Amr bin el-As) ta'yîn edildi. (İblit) mevkiinde düşman birdenbire göründü. Asker Birriye istikametine çekilmek istedi. Kumandanın bir nutku bunları teskîn etdi.

928-479-1-44

928-479-1-44

86

(Abdullah bin Ömer) 1000 süvâri ile keşf-i taarruzîye me'mûr edildi. Düşmanın 10 bin askeri bu süvâri tarafından pusuya tutularak yarısı mahvedildi.

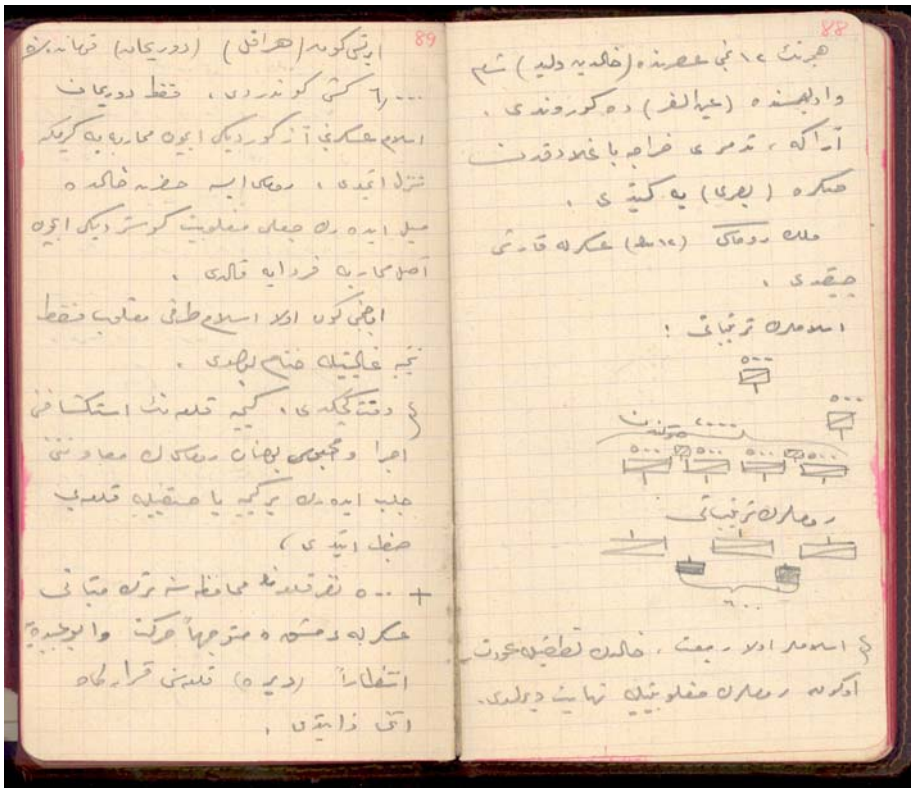
Üserâdan iki kişi Arabca biliyordu. Bunlar istintâk edildi. Düşmanın kuvveti ve mevkii hakkında ma'lûmât aldı. İleri gitmeğe karâr verdi. 2 saat yürüdükden sonra düşman göründü. Askerî sağ cenâh, sol cenâh, merkez olmak üzre sür'atle 3'e taksîm ve bir müdâfaa mevzii tutdu.

Düşman taarruz etmedi. İslâm taarruza kalkdı. Askerin telefâtı ziyâde olduğundan ba'zıları firâr ediyorlardı. Yine kumandanın bir nutku askeri

87

sebât etdirdi. Sebât kılletle berâber muhârebeyi kazandırdı. Ebû Ubeyde ise ordu kısm-ı küllîsi ile berâber Şam civârında tevakkuf edib taarruz etmediğinden azl, yerine (Hâlid bin Velîd) ta'yîn olundu. (Amr bin el-As) dahi iltihâk etdi.

Herakl (Betal) nâmındaki kumandanla asker sevk etdi. Ordû-yı İslâm (Tedmur)'a vâsıl oldu. Orada bulunan Rûm askerî kumandanı firâr ve ahâlî teslîm olub haraca bağlandı.

928-479-1-45

928-479-1-45

88

Hicretin 12'nci asrında (Hâlid bin Velîd) Şam Vâdîsi'nde (Aynü'l - Fer)'de göründü. Ârâ ki, Tedmur'u haraca bağladıkdan sonra (Busra)'ya gitdi. Melik Romas (12 bin) askerle karşı çıkdı.

İslâmların tertîbâtı:

Rûmların tertîbâtı:

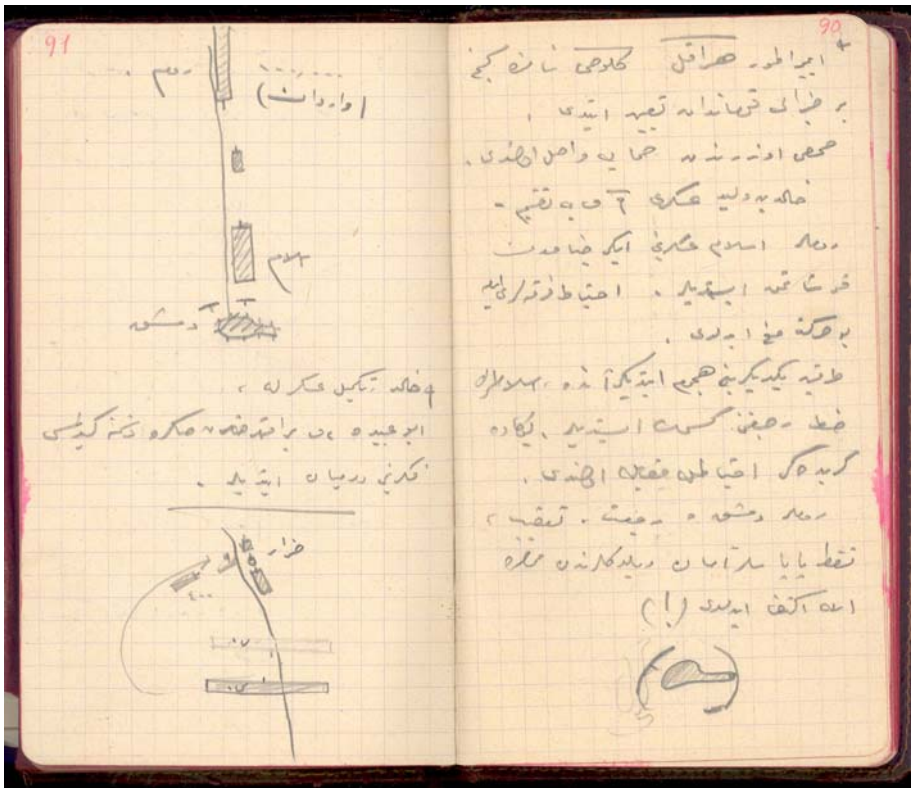
İslâmlar evvelâ ric'at, Hâlid'in nutkuyla avdet. O gün Rûmların mağlûbiyyetiyle nihâyet verildi.

89

Ertesi gün (Herakl) (Durihan) kumandasında 6000 kişi gönderdi. Fakat Durihan İslâm askerini az gördüğü için muhârebeye girmeye tenezzül etmedi. Romas ise Hazret-i Hâlid'e meyl ederek ca'lî mağlûbiyyet gösterdiği için asıl muhârebe ferdâya kaldı.

Üçüncü gün evvelâ İslâm tarafı mağlûb fakat netîce galibiyyet ile hitâm buldu. Vakit gecikdi. Gece kal'anın istikşâfını icrâ ve mahbûs bulunan Romas'ın muâvenetini celb ederek bir gece baskınıyla kal'ayı zabt etdi.

500 nefer kal'anın muhâfazasına terk mütebâki askerle Dimeşk'e müteveccihen hareket ve Ebu Ubeyde'ye intizâren (Dire) Kal'asını karârgâh ittihâz etdi.

928-479-1-46

928-479-1-46

90

İmparator Herakl Keluhi nâmında genç bir generali kumandan ta'yîn etdi.

Hums üzerinden Hama'ya vâsıl olundu.

Hâlid bin Velîd askeri 6 fırkaya taksîm - Rûmlar İslâm askerini iki cenâhdan kuşatmak istediler. İhtiyât fırkaları ile bu hareket men' edildi.

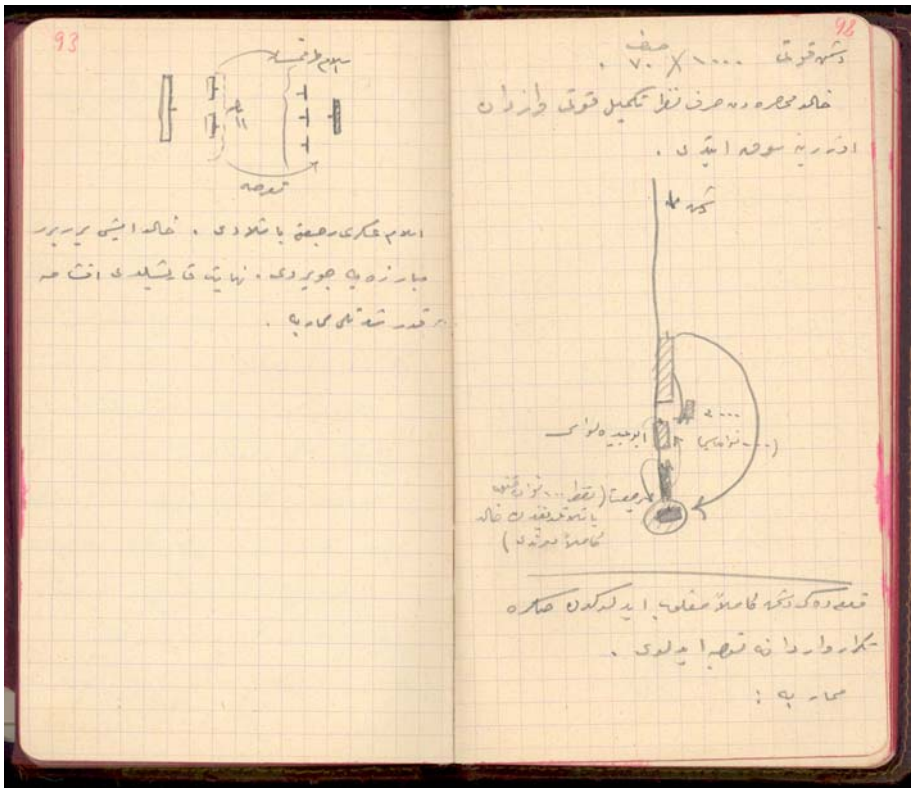
Tarafeyn yek-dîgerine hücûm etdiği anda İslâmların hatt-ı ric'atını kesmek istediler. Buna da gerideki ihtiyâtla mukabele olundu.

Rûmlar Dimeşk'e ric'at, ta'kib, fakat papaslar aman dilediklerinden muhâsara ile iktifâ' edildi (!)

91

Hâlid, tekmîl askerle,

Ebû Ubeyde iki fırka bırakdıkdan sonra düşmana gidilmesi fikrini dermiyân etdiler.

928-479-1-47

928-479-1-47

92

Düşman kuvveti 1000x70 saf.

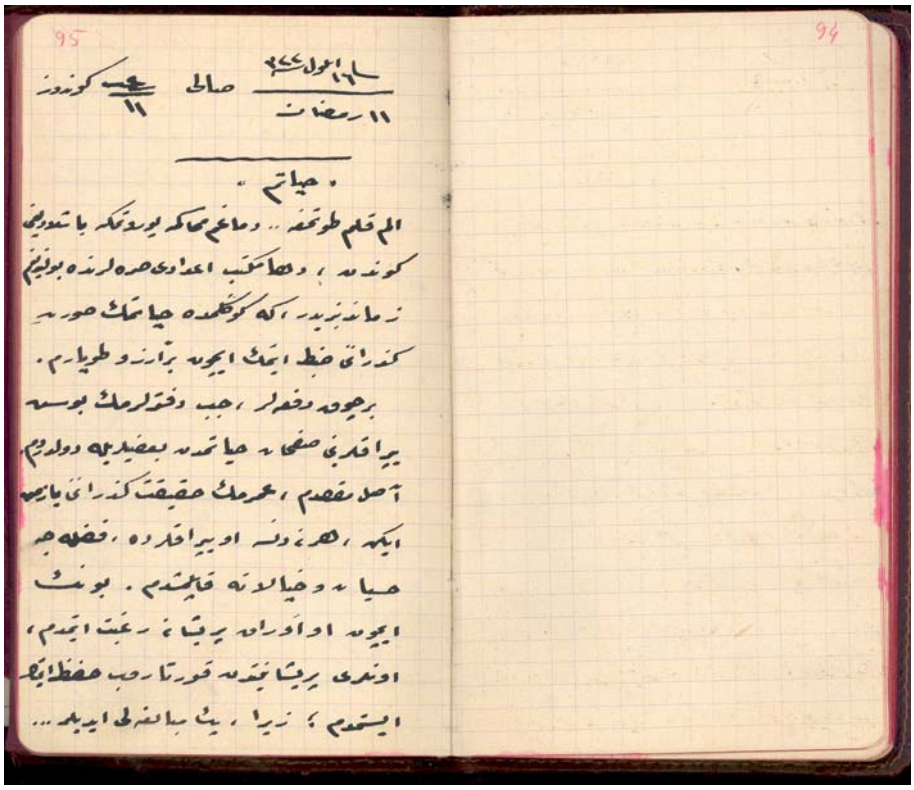
Hâlid muhâsaradan sarf-ı nazar tekmîl kuvveti Vardan üzerine sevk etdi.

Kal'adaki düşman kâmilen mağlûb edildikden sonra tekrâr Vardan'a teveccüh edildi.

Muhârebe:

93

İslâm askeri ric'ata başladı. Hâlid işi birer birer mübârezeye çevirdi. Nihâyet karışıldı akşama kadar şiddetli muhârebe.

928-479-1-48

928-479-1-48

95

fî 16 Eylül* sene 322 Salı Saat 11 Gündüz

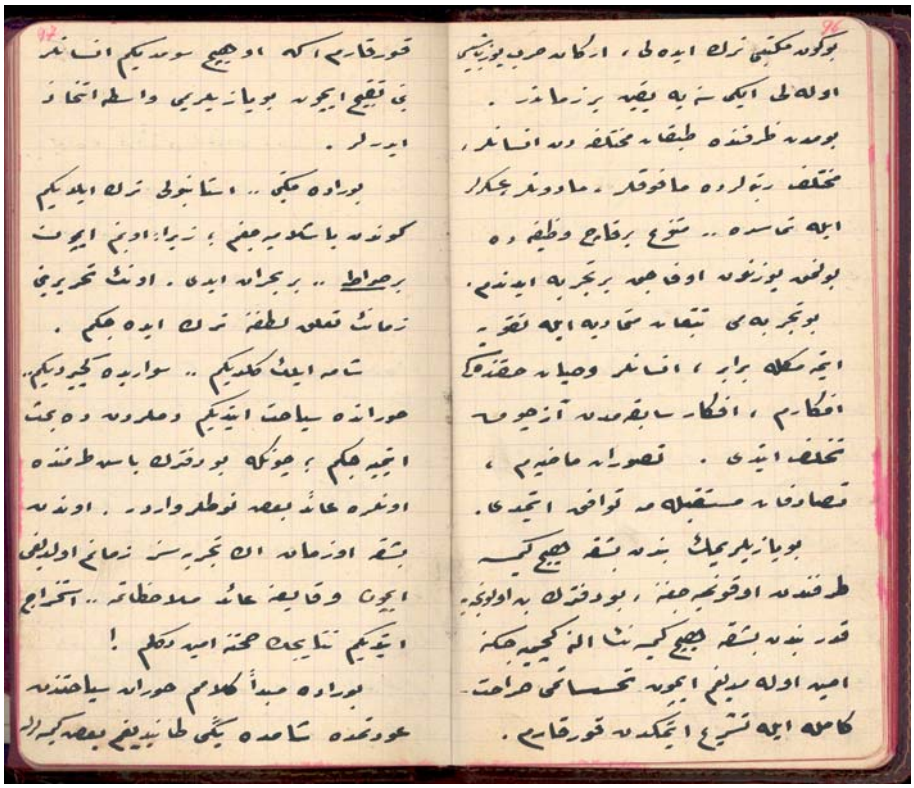
11 Ramazan

"Hayâtım"

Elim kalem tutmağa.. dimâğım muhâkeme yürütmeğe başladığı günden; daha mekteb-i i'dâdî sıralarında bulunduğum zamândan beridir ki, gönlümde hayâtımın sûret-i güzerânını zabt etmek için bir ârzû duyarım.

Birçok def'alar, ceb defterlerimin boş yapraklarını safahât-ı hayâtımdan ba'zılarıyla doldurdum. Asıl maksadım, ömrümün hakikat-ı güzerânını yazmak iken, her nedense o yapraklarda, fazlaca hissiyyât ve hayâlâta kapılmışdım. Bunun için o evrâk-ı perîşâna rağbet etmedim, onları perîşâniyyetden kurtarıb hıfz etmek istemedim; zîrâ, pek mübâlağalı idiler ...

* Teşrin-i evvel (Ekim) olabilir. 11 Ramazan (1324) 16 Teşrin-i evvel 1322'ye tekabül etmektedir.

928-479-1-49

928-479-1-49

96

Bugün mektebi terk edeli, erkân-ı harb yüzbaşısı olalı iki seneye yakın bir zamandır.

Bu müddet zarfında tabakat-ı muhtelifeden insanlar, muhtelif rütbelerde mâ-fevkler, mâ-dûnlar, askerler ile temâsda.. Mütenevvi' birkaç vazîfede bulunmak yüzünden ufacık bir tecrübe edindim.

Bu tecrübemi tetebbuât-ı mütemâdiyye ile takviye etmemekle berâber, insanlar ve hayât hakkındaki efkârım, efkâr-ı sâbıkamdan az çok tahallüf etdi. Tasavvurât-ı mâziyyem, tesâdüfât-ı müstakbeleme tevâfuk etmedi.

Bu yazılarımın benden başka hiç kimse tarafından okunmayacağına, bu defterin ben ölünceye kadar benden başka hiç kimsenin eline geçmeyeceğine emîn olamadığım için tahassüsâtımı sarâhat-ı kâmile ile teşrîh etmekden korkarım.

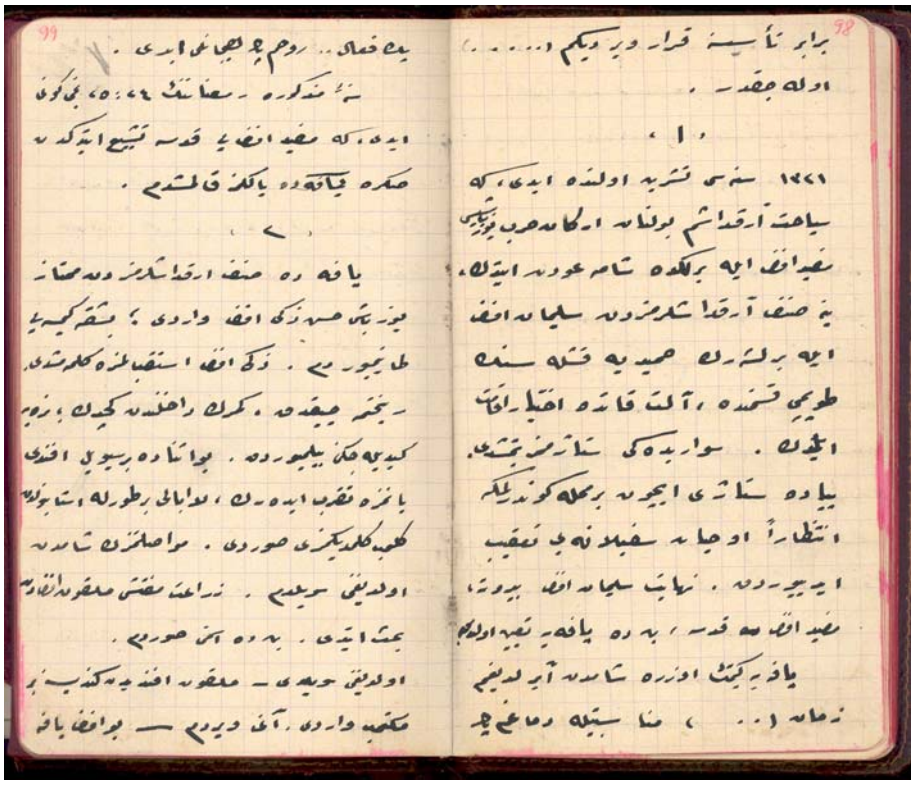
97

Korkarım, ki o hiç sevmediğim insanlar beni takbîh için bu yazılarımı vâsıta ittihâz ederler.

Burada mektebi.. İstanbul'u terk eylediğim günden başlamayacağım; zîrâ: o benim için bir sırât.. bir buhrân idi. Onun tahrîrini zamânın taalluk-ı lütfuna terk edeceğim.

Şam'a ilk geldiğim.. süvâride geçirdiğim.. Havran'da seyâhat etdiğim demlerden de bahs etmeyeceğim; çünkü bu defterin baş tarafında onlara âid ba'zı notlar vardır. Ondan başka o zamân en tecrübesiz zamânım olduğu için vakayiine âid mülâhazâtıma.. istihrâc etdiğim netâyicin sıhhatine emîn değilim!

Burada mebde-i kelâmım Havran seyâhatinden avdetimde Şam'da yeni tanıdığım ba'zı kimselerle

928-479-1-50

928-479-1-50

98

berâber te'sîsine karâr verdiğim (.....) olacakdır.

"1"

1321 senesi Teşrîn-i evvelinde idi, ki seyâhat arkadaşım bulunan Erkân-ı Harb Yüzbaşısı Müfid Efendi ile birlikte Şam'a avdet etdik. Yine sınıf arkadaşlarımızdan Süleyman Efendi ile birleşerek Hamîdiyye Kışlasının topçu kısmında, alt katda ihtiyâr-ı ikamet eyledik. Süvârideki stajımız bitmişti. Piyâde stajı için bir mahalle gönderilmeğe intizâren o hayât-ı sefîlâneyi ta'kib ediyorduk. Nihâyet Süleyman Efendi Beyrut'a, Müfid Efendi Kudüs'e, ben de Yafa'ya ta'yîn olunduk.

Yafa'ya gitmek üzre Şam'dan ayrıldığım zaman (..) münâsebetiyle dimağım pek

99

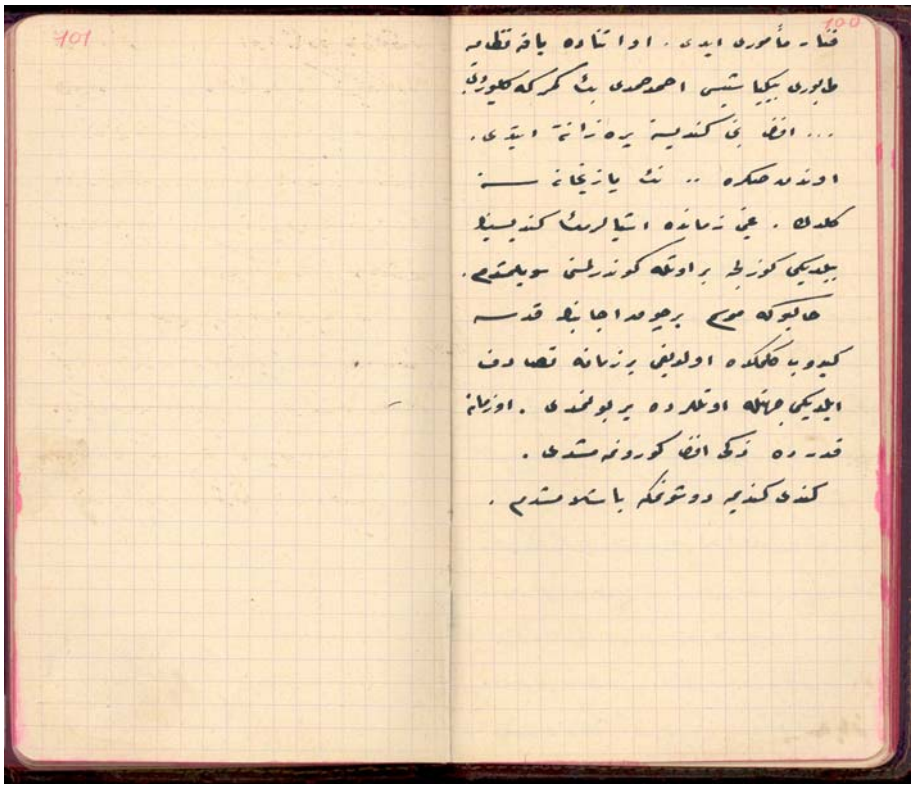
pek fa'âl.. rûhum pek heyecânlı idi.

Sene-i mezkûre Ramazanının 24: 25'inci günü idi ki, Müfid Efendi'yi Kudüs'e teşyî etdikden sonra Yafa'da yalnız kalmışdım.

"2"

Yafa'da sınıf arkadaşlarımızdan Mümtâz Yüzbaşı Hasan Zeki Efendi vardı; başka kimseyi tanımıyordum. Zeki Efendi istikbâlimize gelmemişdi. Rıhtıma çıkdık. Gümrük dâhilinden geçdik; nereye gidileceğini bilmiyorduk. Bu esnâda bir sivil efendi yanımıza takarrüb ederek, lâübâlî bir tavırla İstanbul'dan gelib gelmediğimizi sordu. Muvâsalatımızın Şam'dan olduğunu söyledim. Zirâat Müfettişi Melkon Efendi'den bahs etdi. Ben de ismini sordum.

Olduğunu söyledi. -Melkon Efendi'den kendisine bir mektûb vardı. Onu verdim- Bu efendi Yafa

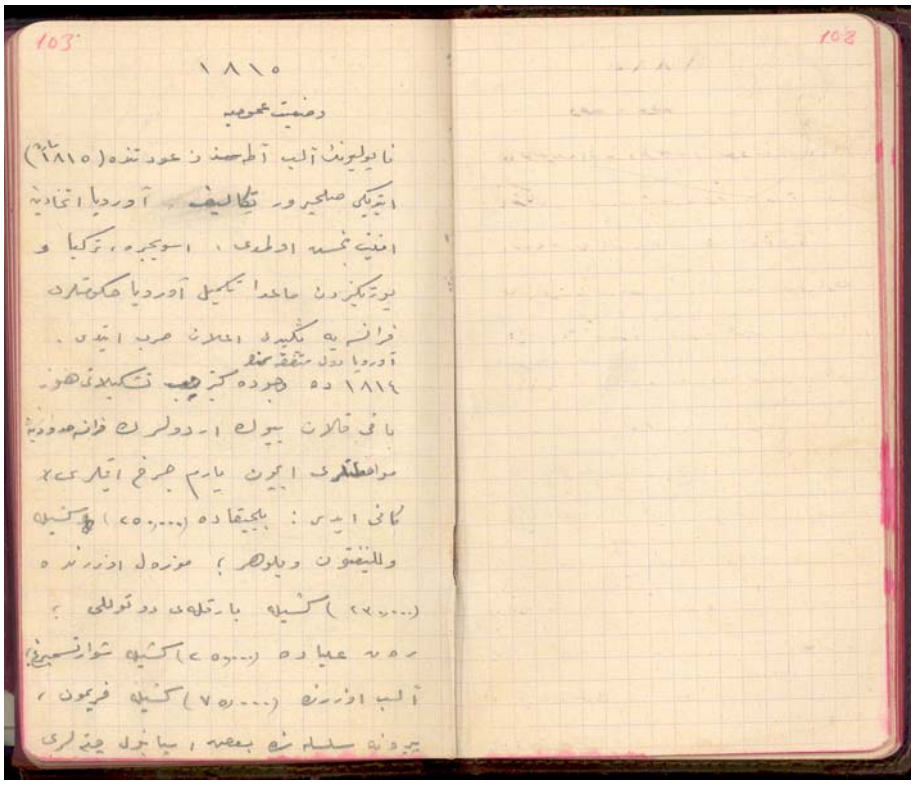
928-479-1-51

928-479-1-51

100

Fener Me'mûru idi. O esnâda Yafa Nizâmiye Taburu Binbaşısı Ahmed Hamdi Bey gümrüğe geliyordu. .... Efendi beni kendisine prezante etdi. Ondan sonra .. nın yazı-hânesine geldik. Aynı zamânda eşyâlarımın kendisinin bildiği güzelce bir otele gönderilmesini söylemişdim. Hâl-bu-ki mevsim birçok ecânibin Kudüs'e gidib gelmekde olduğu bir zamâna tesâdüf eylediği cihetle otellerde yer bulunmadı. O zamâna kadar da Zeki Efendi görünmemişdi.

Kendi kendime düşünmeğe başlamışdım.

928-479-1-52

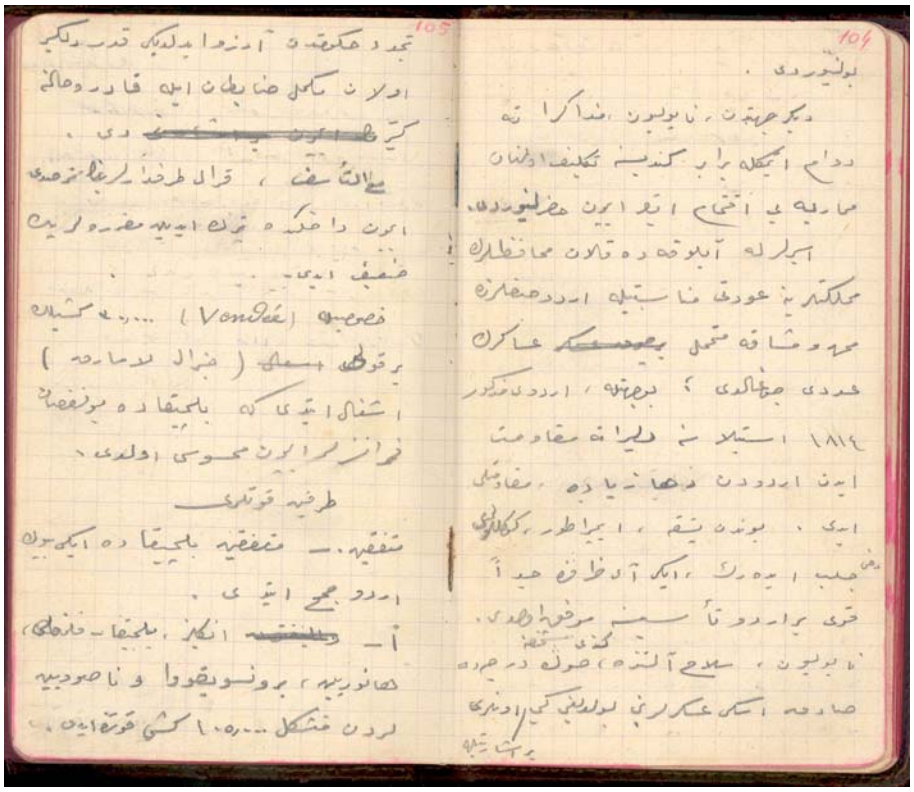
928-479-1-52

103

1815

Vaz'iyyet-i Umûmiyye

Napolyon'un Elbe Adası'ndan avdetinde (1815 Mart) etdiği sulh-perver tekâlîf Avrupa ittihâdına emniyyet-bahş olmadı. İsviçre, Türkiye ve Portekiz'den mâ-adâ tekmîl Avrupa hükûmetleri Fransa'ya yeniden i'lân-ı harb etdi. Avrupa Düvel-i Müttefikasının 1814 de vücûda getirib teşkîlâtı henüz bâki kalan büyük orduların Fransa hudûduna muvâsalatları için yarım çark etmeleri kâfî idi: Belçika'da (250.000) kişiyle Vellington ve Bluher; Mozel üzerinde (230.000) kişiyle Barkley Dö Tolli, Ren-i Ülyâ'da (250.000) kişiyle Şvartzburg, Alp üzerinde (75.000) kişiyle Frimon, Prene silsilesinde ba'zı İspanyol çeteleri

928-479-1-53

928-479-1-53

104

bulunuyordu.

Dîger cihetden, Napolyon müzâkerâta devâm etmekle berâber kendisine teklîf olunan muhârebeyi iktihâm etmek için hazırlanıyordu.

Esirlerle ablukada kalan muhâfızların memleketlerine avdeti münâsebetiyle ordu saflarında mihen ü meşâkka mütehammil asâkirin adedi çoğaldı; bu cihetle, ordu-yı mezkûr 1814 istîlâsına musirr-âne mukavemet eden ordudan daha ziyâde mukavemetli idi. Bundan başka, imparator, gönüllüleri dahi celb ederek, iki ay zarfında cidden kavî bir ordu te'sîsine muvaffak oldu. Napolyon, silâh altında kendi şahsına son derecede sâdık eski askerlerini bulduğu gibi bir işâretiyle onları

105

teceddüd-i hükûmetden ârzû edildiği kadar dil-gîr olan mükemmel zâbitân ile kadro hâline getirdi.

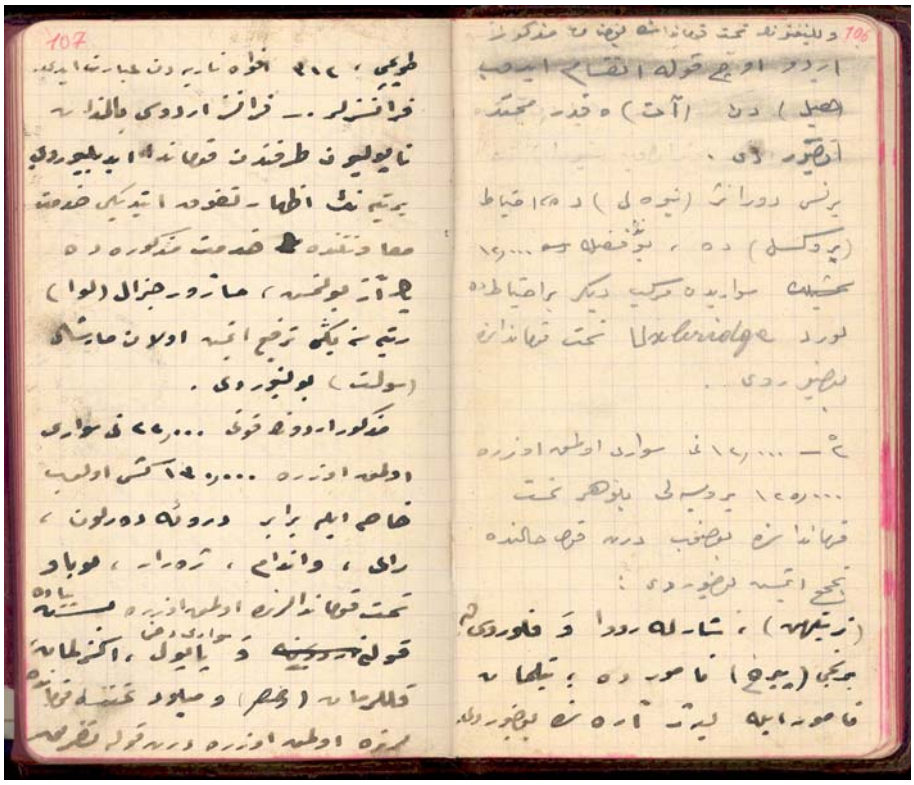
Maa-t-teessüf kral taraf-dârlarının tarassudu için dâhilde terk edilen müfrezeler pek zaîf idi.

Husûsuyla (Vondée) 30.000 kişilik bir kolu (General Lamark) işgal etdi ki Belçika'da bu noksan Fransızlar için mahsûs oldu.

Tarafeyn Kuvvetleri

Müttefikîn. - Müttefikîn Belçika'da iki büyük ordu cem' etdi.

1- İngiliz, Belçika - Flemenkli(?), Hanoveriyen, Bronsvikova ve Nasoviyenlerden müteşekkil 105.000 kişi kuvvetinde idi.

928-479-1-54

928-479-1-54

106

Vellington'un taht-ı kumandasında bulunan mezkûr ordu üç kola inkısâm edib (Hil)'den (At)'a kadar mümtedd oluyordu.

Prens Doranej (Nivel)'de, ihtiyât (Brüksel)'de, bundan fazla 12.000 süvâriden mürekkeb dîger bir ihtiyât da Lord Uxbridge taht-ı kumandasında bulunuyordu.

2- 12.000'i süvâri olmak üzre 125.000 Prusyalı Bluher taht-ı kumandasında bulunub dört kol hâlinde tecemmu' etmiş bulunuyordu:

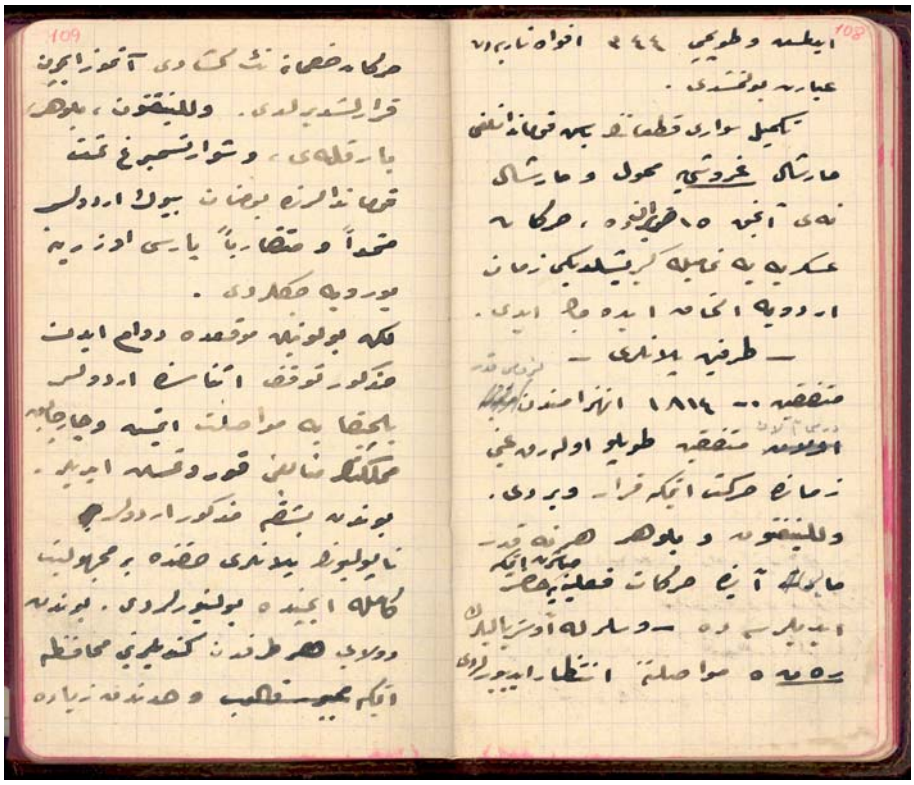
(Zitheş), Şarleruva ve Florus'da; Birinci (Pirih) Namur'da; Tilman Namur ile Liej arasında bulunuyordu.

107

Topçu, 312 efvâh-ı nâriyyeden ibâret idi.

Fransızlar. - Fransız ordusu bi-z-zât Napolyon tarafından kumanda ediliyordu. Bertiye'nin izhâr-ı tefevvuk etdiği hidmet-i muâvenetinde hidmet-i mezkûrede pek az bulunmuş major general (livâ) rütbesine yeni terfî' etmiş olan Mareşal (Solt) bulunuyordu.

Mezkûr ordunun kuvveti 22,000'ini süvâri olmak üzere 130,000 kişi olup hâssa ile berâber Derue Derlon, Ray, Vandam, Jerar, Lubau taht-ı kumandalarında olmak üzre beş piyâde koluna ve süvâri dahi Payol, Ekzelman ve Kellerman (fuh) ve Milod taht-ı kumandalarında olmak üzere dört kola teferruk

928-479-1-55

928-479-1-55

108

edilmiş ve topçu 344 efvâh-ı nâriyyeden ibâret bulunmuşdu.

Tekmîl süvâri kıtaâtının başkumandanlığı Marşal Guruşi'ye muhavvel ve Marşal Ney ancak 15 Haziran'da, harekât-ı askeriyyeye tamâmıyla girişildiği zamân orduya iltihâk edecek idi.

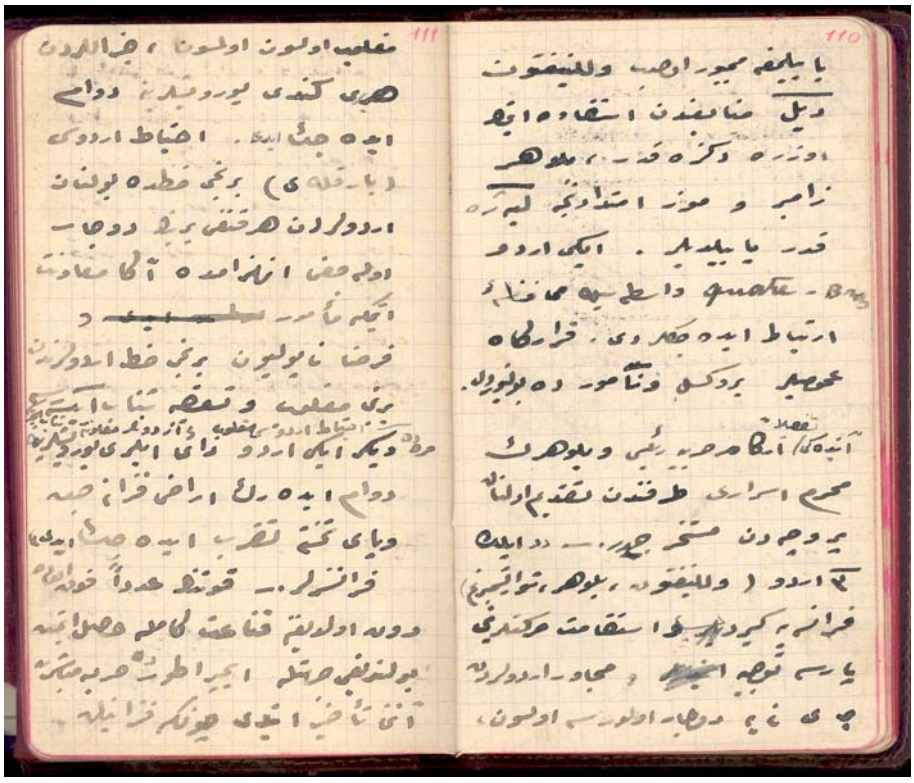
-Tarafeyn Plânları-

Müttefikîn.- 1814 inhizâmından lüzûmu kadar ders alan Müttefikîn toplu olarak aynı zamânda hareket etmeğe karar verdi. Vellington ve Bluher her ne kadar mart ayında harekât-ı fi'liyyeye mübâşeret etmeye hâzır idilerse de Ruslarla Avusturyalıların Ren'e muvâsalatına intizâr ediyorlardı.

109

Harekât-ı hasm-ânenin güşâdı 1 Temmuz için kararlaşdırıldı. Vellington, Bluher, Barkley ve Şvartzburg taht-ı kumandalarında bulunan büyük ordular müttehiden ve mütekariben Paris üzerine yürüyeceklerdi.

Lâkin bulunulan mevki'de devâm eden mezkûr tevakkuf esnâsında ordular Belçika'ya muvâsalat etmiş ve çarçabuk memleketin menâbiini kurutmuş idiler. Bundan başka mezkûr ordular Napolyon'un plânları hakkında bir meçhûliyyet-i kâmile içinde bulunuyorlardı. Bundan dolayı her tarafda kendilerini muhâfaza etmeğe ve haddinden ziyâde

928-479-1-56

928-479-1-56

110

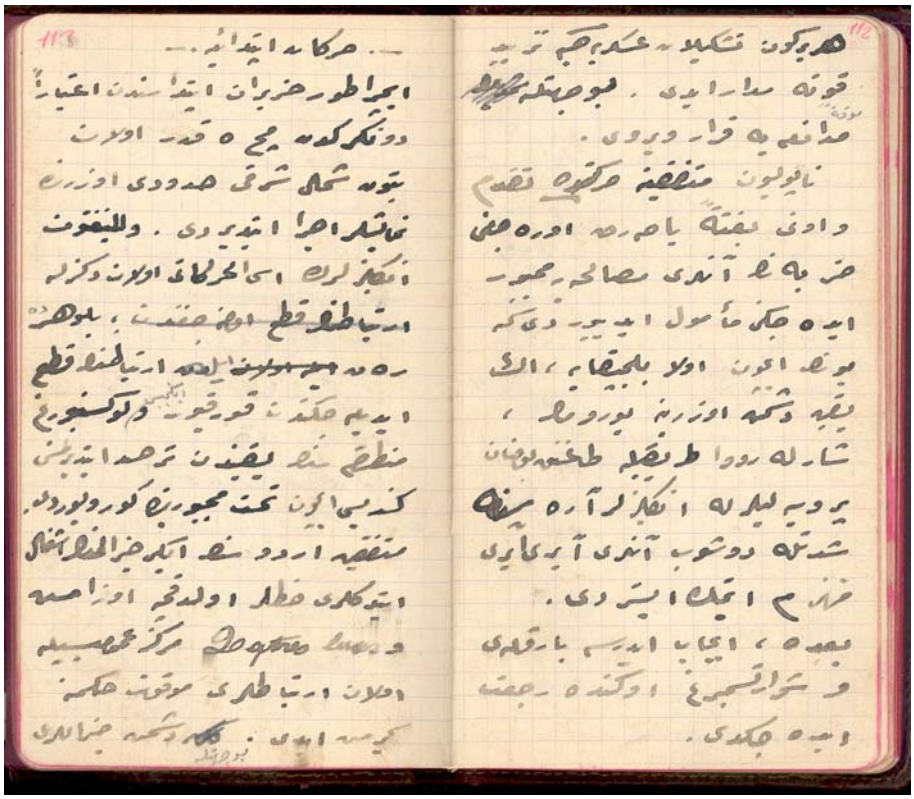
yayılmağa mecbûr olub Vellington Dil menâbiinden istifâde etmek üzre denize kadar, Bluher Zambr ve Möz imtidâdınca Liej'e kadar yayıldılar. İki ordu Quatre-Bras vâsıtasıyla muhâfaza-yı irtibât edeceklerdi. Karârgâh-ı Umûmîler Brüksel ve Namur'da bulunuyordu.

Âtîdeki tafsîlât Erkân-ı Harbiyye Reîsi ve Bluher'in mahrem-i esrârı tarafından takdîm olunan projeden müstahrecdir. "İlk 3 ordu (Vellington, Bluher, Şvartzburg) Fransa'ya girdiler. İstikamet-i hareketlerini Paris'e tevcîh, mücâvir ordulardan biri neye dûçâr olursa olsun,

111

mağlûb olsun olmasın, generallerden her biri kendi yürüyüşlerine devâm edecek idi. İhtiyât ordusu (Barkley) birinci hatta bulunan ordulardan herhangi birinin dûçâr olacağı inhizâmda ona muâvenet etmeğe me'mûr ve farazâ Napolyon birinci hat ordularından birini mağlûb ve ta'kibe şitâb isterse, ihtiyât ordusu mağlûb ordunun muâvenetine şitâb eylediği sırada dîger iki ordu dâimâ ileri yürüyüşlerine devâm ederek arâzî kazanacak ve pây-ı tahta takarrüb edecek idi.

Fransızlar. - Kuvvetinin adeden fevk-al-âde dûn olduğuna kanâat-ı kâmile hâsıl etmiş bulunduğu cihetle İmparator da harbe mübâşeret ânını te'hîr etdi. Çünkü kazanılan

928-479-1-57

928-479-1-57

112

her bir gün teşkîlât-ı askeriyyece tezyîd-i kuvvete medâr idi. Bu cihetle muvakkaten müdâfaaya karâr verdi.

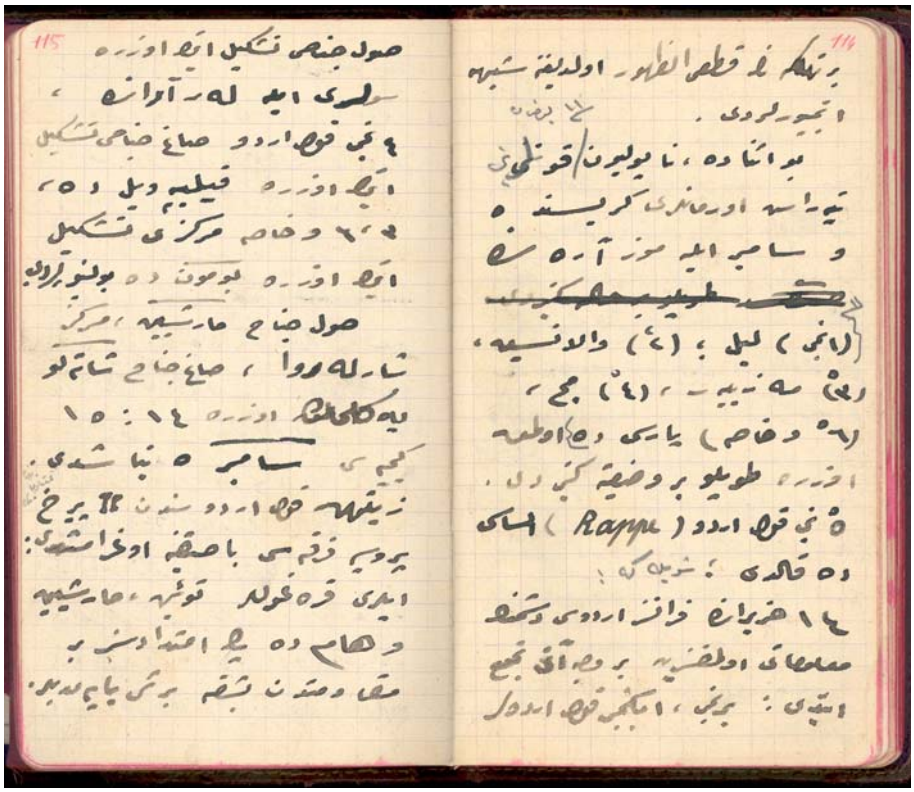
Napolyon Müttefikîne hareketde takaddüm ve onu bağteten basarak vuracağı darbenin onları müsâlahaya mecbûr edeceğini me'mûl ediyordu ki bunun için evvelâ Belçika'ya, en yakın düşman üzerine yürümek, Şarlerua tarîkiyle dağınık bulunan Prusyalılarla İngilizler arasına şiddetle düşüb onları ayrı ayrı münhezim etmek isterdi.

Ba'dehû, îcâb ederse Barkley ve Şvartzburg önünde ric'at edecekdi.

113

-Harekât-ı İbtidâiyye-

İmparator haziran ibtidâsından i'tibâren Dunkerk'den Meç'e kadar olan bütün şimâl-i şarkî hudûdu üzerinde nümâyişler icrâ etdirdi. Vellington İngilizlerin üss-ül-harekâtı olan denizle irtibâtının kat' olunacağından, Bluher de Ren ile irtibâtının kat' edileceğinden korkuyor ve ikincisi Lüksemburg mıntakasının yakından tarassud etdirilmesini kendisi için taht-ı mecbûriyyetde görüyordu. Müttefikîn ordusunun iki generalinin işgal etdikleri hatlar oldukça uzamış ve Quatre-Bras Merkez-i Umûmîsiyle olan irtibâtları mevkut hükmüne girmiş idi. Bu cihetle düşman generalleri

928-479-1-58

928-479-1-58

114

bir tehlikenin kat'iyy-üz-zuhûr olduğuna şübhe etmiyorlardı.

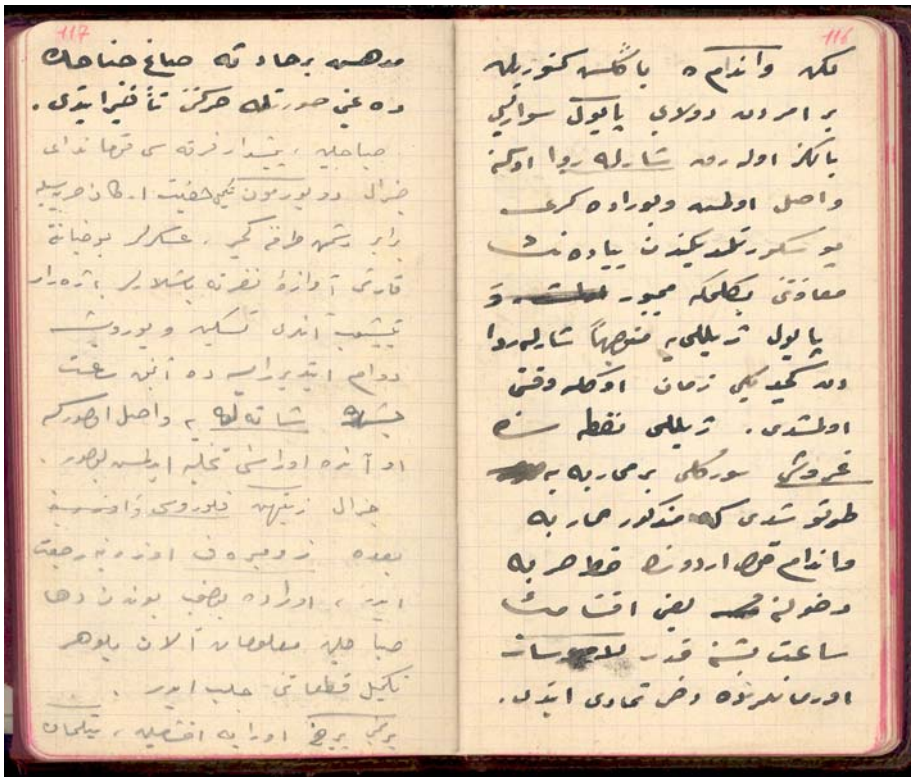
Bu esnâda, Napolyon (1'inci) Lil; (2.) Valansiyen, (3.) Meziyer, (4.) Meç, (6. ve Hassa) Paris'de bulunan kuvvetlerini Tiyeraş Ormanları gerisinde ve Sambr ile Möz arasında olmak üzre toplu bir vaz'iyyete getirdi. 5'inci Kolordu (Rappe) Alsas'da kaldı; şöyle ki:

14 Haziranda Fransız ordusu düşmanın ma'lûmâtı olmaksızın ber-vech-i âtî tecemmu' etdi: Birinci, İkinci Kolordular

115

sol cenâhı teşkîl etmek üzere Solrey ile Ler arasında, 4'üncü Kolordu sağ cenâhı teşkîl etmek üzre Filipevil'de, 3, 6 ve Hassa merkezi teşkîl etmek üzre Bomon'da bulunuyorlardı.

Sol cenâh Marşiyen, merkez Şarlerua, sağ cenâh Şatelö'ye gelmek üzre 14 : 15 gecesi Sambr'a yanaşdı. Zitheş Kolordusundan II Pirih taht-ı kumandasında bulunan Prusya Fırkası baskına uğramışdı: İleri karagollar Tuin, Marşiyen ve Ham'da pek imtidâdsız bir mukavemetden başka bir şey yapamadılar.

928-479-1-59

928-479-1-59

116

Lâkin Vandam'a yanlış getirilen bir emirden dolayı Payol Süvârisi yalnız olarak Şarlerua önüne vâsıl olmuş ve burada geri püskürtüldüğünden piyâdenin muâvenetini beklemeğe mecbûr ve Payol Jilli'ye müteveccihen Şarlerua'dan geçdiği zamân öğle vakti olmuşdu. Jilli noktasında Guruşi sürekli bir muhârebeye tutuşdu ki mezkûr muhârebe Vandam Kolordusunun hatt-ı harbe duhûlüne yani akşamın saat beşine kadar Lambusar Ormanları'nda dahi temâdî etdi.

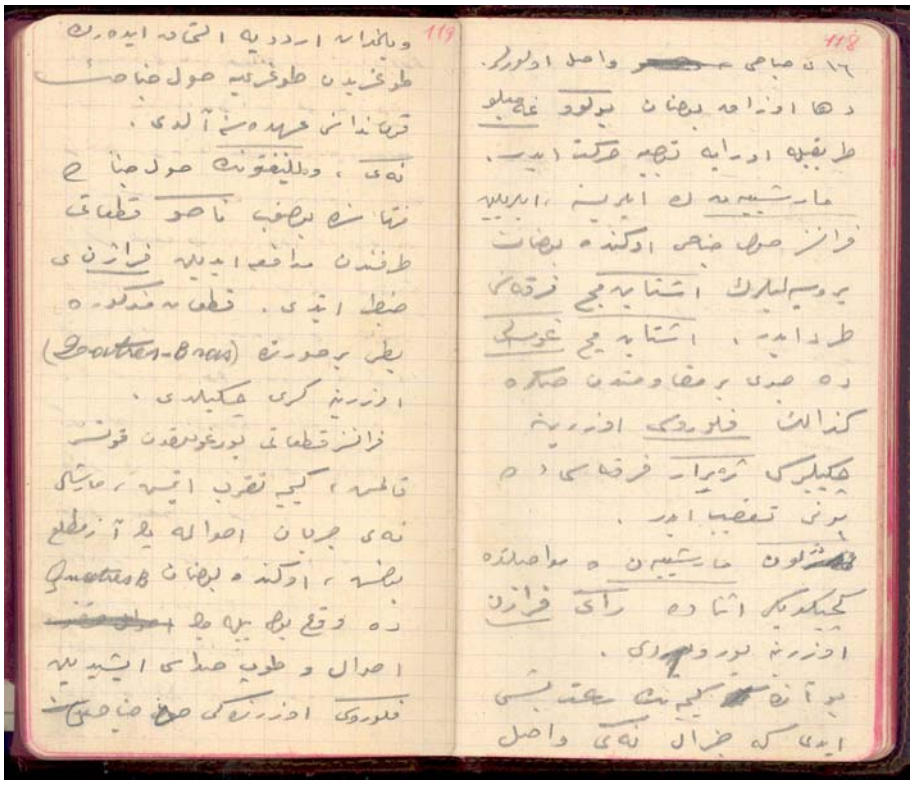
117

Müdhiş bir hâdise sağ cenâhın da aynı sûretle hareketini te'hîr etdi.

Sabahleyin, pîş-dâr fırkası kumandanı General Dö Burmon tekmîl hey'et-i erkân-ı harbiyyesiyle berâber düşman tarafına geçer. Askerler bu hıyânete karşı âvâze-i nefrete başlarlar; Jerar yetişib onları teskîn ve yürüyüşe devâm etdirir ise de ancak saat beşde Şatelö'ye vâsıl olur ki o anda orasını tahliye edilmiş bulur.

General Zitheş Florus ve ba'dehû Zombref üzerine ric'at eder, orada bulunup bundan daha sabahleyin ma'lûmât alan Bluher tekmîl kıtaâtını celb eder.

Birinci Pirih oraya akşamleyin, Tilman

928-479-1-60

928-479-1-60

118

16'sı sabahı vâsıl olurlar. Daha uzak bulunan Bulov Gemblö tarîkiyle oraya tevcîh-i hareket eder. Marşiyen'in ilerisine ilerleyen Fransız sol cenâhı önünde bulunan Prusyalıların İştaynmeç Fırkasını tard eder. İştaynmeç Guseli'de ciddî bir mukavemetden sonra kezâlik Florus üzerine çekilir ki Jerar Fırkası da bunu ta'kib eder.

Derlon Marşiyen'e muvâsalatda gecikdiği esnâda Ray Frazn üzerine yürüdü.

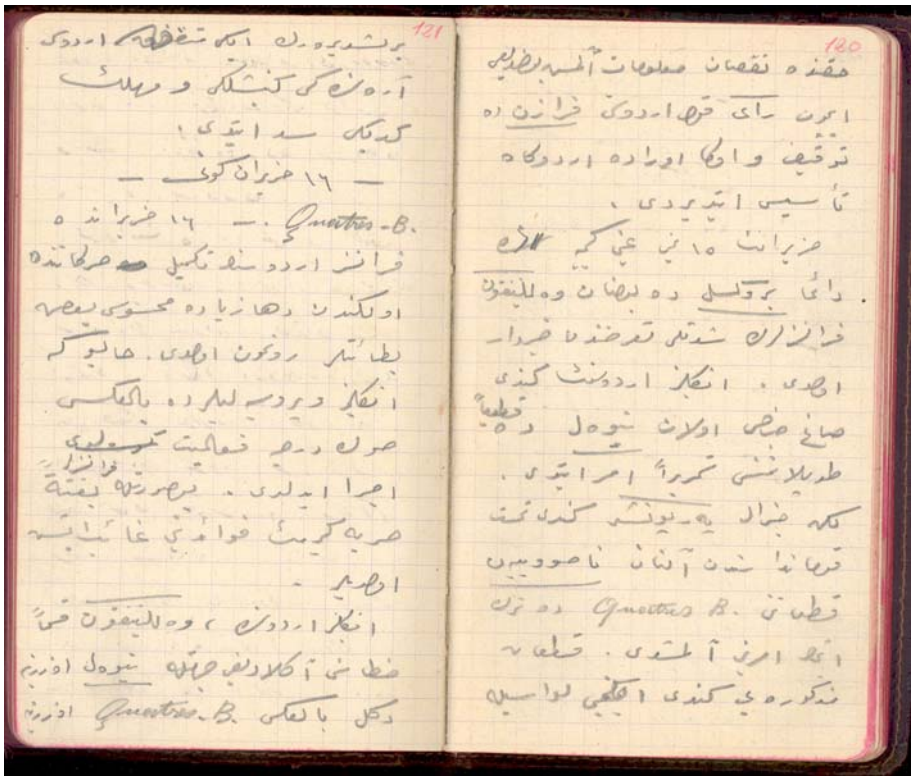
Bu anda gecenin saat beşi idi ki General Ney vâsıl

119

ve bi-z-zât orduya iltihâk ederek doğrudan doğruya sol cenâhın kumandasını uhdesine aldı.

Ney, Vellington'un sol cenâh müntehâsında bulunub Naso kıtaâtı tarafından müdâfaa edilen Frazn'ı zabt etdi. Kıtaât-ı mezkûre batî bir sûretde (Quatres-Bras) üzerine geri çekildi.

Fransız kıtaâtı yorgunlukdan kuvvetsiz kalmış, gece takarrüb etmiş, Marşal Ney cereyân-ı ahvâle pek az muttali' bulunmuş, önünde bulunan Quatres B.de vuku' bulabilecek ahvâl ve top sadâsı işidilen Florus üzerindeki sol cenâhı

928-479-1-61

928-479-1-61

120

hakkında noksân ma'lûmât almış bulunduğu için Ray Kolordusunu Frazn'da tevkif ve ona orada ordugâh te'sîs etdirdi.

Haziranın 15'inci aynı gece saat 11'de dâimâ Brüksel'de bulunan Vellington Fransızların şiddetli taarruzundan haber-dâr oldu. İngiliz ordusunun kendi sağ cenâhı olan Nivel'de kat'iyyen toplanmasını tahrîren emretdi. Lâkin General Perponşer kendi taht-ı kumandasından alınan Nasoviyen kıtaâtını Quatres B.de terk etmek emrini almıştı. Kıtaât-ı mezkûreyi kendi ikinci livâsıyla

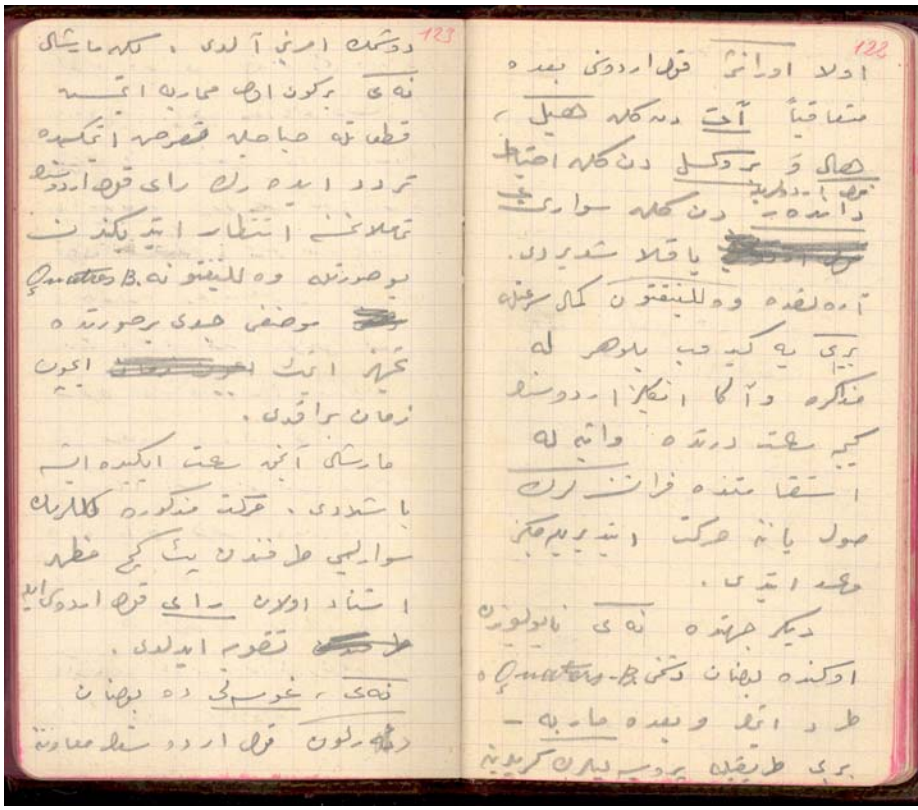
121

birleşdirerek iki müttefik ordusu arasındaki genişliği ve mühlik gediği sedd etdi.

- 16 Haziran günü -

Quatres-B. - 16 Haziranda Fransız ordusunun tekmîl harekâtında evvelkinden daha ziyâde mahsûs ba'zı batâetler rû-nümûn oldu. Hâl-bu-ki İngiliz ve Prusyalılarda bil-akis son derece fa'âliyyet icrâ edildi. Bu sûretle Fransızlar bağteten harbe girmek fevâidini gaib etmiş oldular.

İngiliz ordusunda, Vellington kısmen hatâsını anladığı cihetle Nivel üzerine değil bil-akis Quatres-B. üzerine

928-479-1-62

928-479-1-62

122

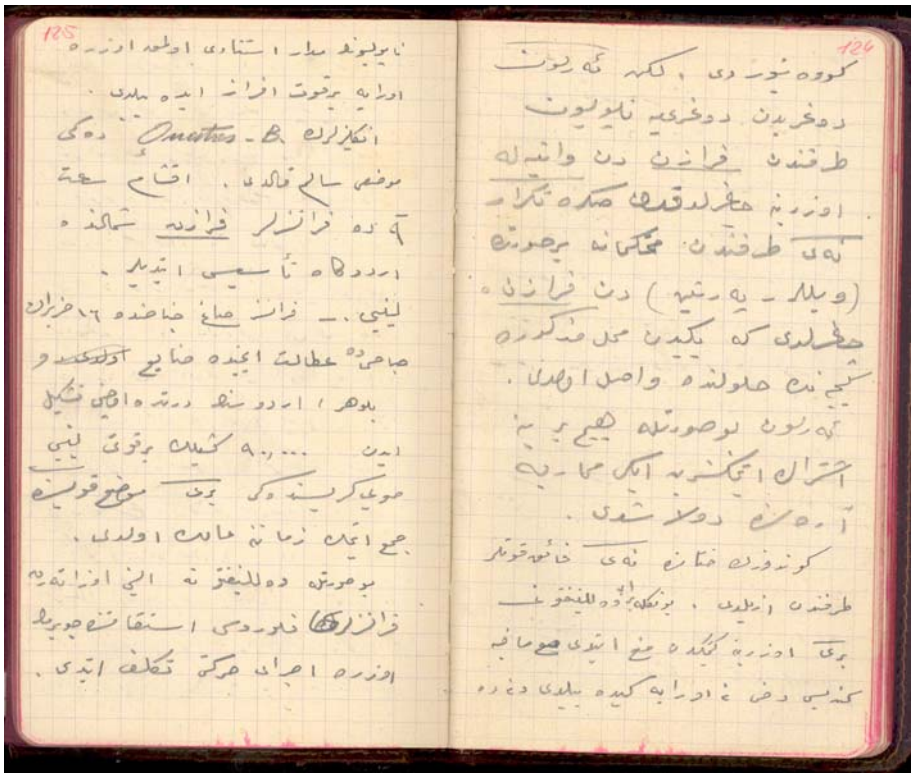
evvelâ Oranj Kolordusunu ba'dehû müteâkıben At'dan gelen Hil, Hal ve Brüksel'den gelen ihtiyât kolordularıyla Dander'den gelen süvâriyi yaklaşdırdı. Aralıkda Vellington kemâl-i sür'atle Bîri'ye gidib Bluher'le müzâkere ve ona İngiliz ordusunun gece saat dörtde Vanyele istikametinde Fransızların sol yanına hareket etdirileceğini va'd etdi.

Dîger cihetde Ney Napolyon'un önünde bulunan düşmanı Quatres B.ye tard etmek ve ba'dehû Marbe-Biri tarîkiyle Prusyalıların gerilerine

123

düşmek emrini aldı. Lâkin Marşal Ney bir gün evvel muhârebe etmiş kıtaâtla sabahleyin taarruz etmekde tereddüd ederek Ray Kolordusunun tamâmlanmasına intizâr etdiğinden bu sûretle Vellington'a Quatres B. mevziini ciddî bir sûretde tecehhüz etmek için zamân bırakdı.

Marşal ancak saat ikide işe başladı. Hareket-i mezkûre Kellerman Süvârisi tarafından pek geç mazhar-ı istinâd olan Ray Kolordusu ile takviye edildi. Ney, Guseli'de bulunan Derlon Kolordusunun muâvenetine

928-479-1-63

928-479-1-63

124

güveniyordu. Lâkin Erlon doğrudan doğruya Napolyon tarafından Frazn'dan Vanyele üzerine çağırıldıkdan sonra tekrâr Ney tarafından mütehakkim-âne bir sûretde (Viller- Peruin)'den Frazn'a çağırıldı ki yeniden mahall-i mezkûra gecenin hulûlünde vâsıl oldu. Erlon bu sûretle hiçbirine iştirâk etmeksizin iki muhârebe arasında dolaşdı.

Gündüzün hitâmında Ney fâik kuvvetler tarafından ezildi. Bununla berâber Vellington'u Biri üzerine gitmekten men' etdi maa-mâ-fîh kendisi dahi ne oraya gidebildi ve ne de

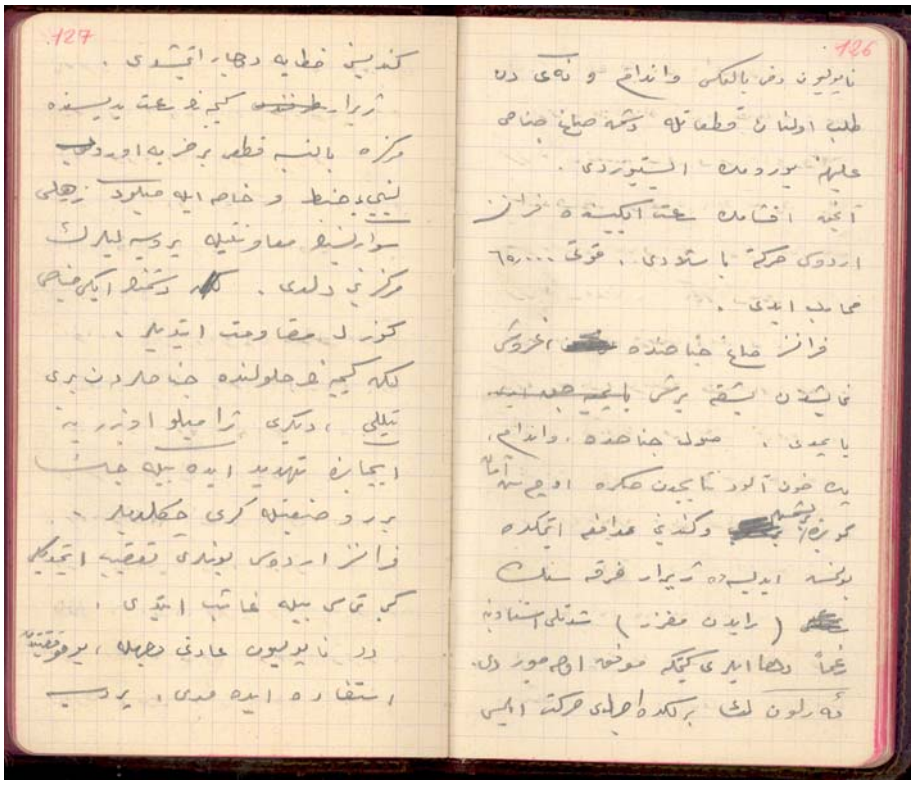
125

Napolyon'un medâr-ı istinâdı olmak üzre oraya bir kuvvet ifrâz edebildi.

İngilizlerin Quatres-B.deki mevzii sâlim kaldı. Akşam saat 9'da Fransızlar Frazn şimâlinde ordugâh te'sîs etdiler.

Linyi. - Fransız sağ cenâhında 16 Haziran sabahı da atâlet içinde zâyi' ve Bluher, ordusunun dörtde üçünü teşkîl eden 90.000 kişilik bir kuvveti Linyi suyu gerisindeki Biri mevzi-i kavîsinde cem' etmek zamânına mâlik oldu.

Bu sûretle Vellington'a elini uzatarak Fransızları Florus istikametinde çevirmek üzre icrâ-yı hareketi teklîf etdi.

928-479-1-64

928-479-1-64

126

Napolyon dahi bil-akis Vandam ve Ney'den taleb olunan kıtaâtla düşman sağ cenâhı aleyhine yürümek istiyordu.

Ancak akşamın saat ikisinde Fransız ordusu harekete başladı. Kuvveti 65.000 muhârib idi.

Fransız sağ cenâhında, Guruşi nümâyişden başka bir şey yapmadı. Sol cenâhda Vandam, pek hûn-âlûd netâyicden sonra uç Sen Aman köyünde yerleşmiş ve kendini müdâfaa etmekde bulunmuş idiyse de Jirar Fırkasının (Ray'dan müfrez) şiddetli istinâdına rağmen daha ileri gitmeğe muvaffak olamıyordu. Erlon'un birlikde icrâ-yı hareket eylemesi

127

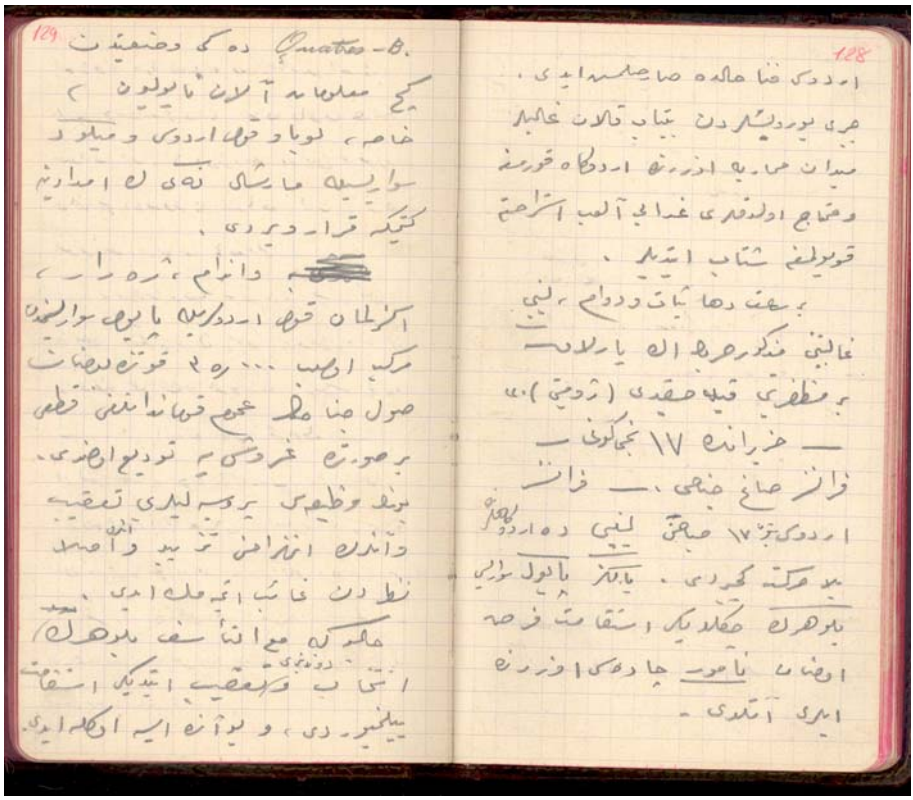
kendisini hatâya dûçâr etmişdi.

Jirar gecenin saat yedisinde merkeze bi-n-nisbe kat'î bir darbe vurub Linyi'yi zabt ve Hassa ile Milod zırhlı süvârisinin muâvenetiyle Prusyalıların merkezini deldi. Düşmanın iki cenâhı güzel mukavemet etdiler.

Lâkin gecenin hulûlünde cenâhlardan biri Tilli dîgeri Jamblö üzerine îcâbında tehdîd edebilecek birer vaz'iyyetle geri çekildiler.

Fransız ordusu bunları ta'kip etmediği gibi teması bile gaib etdi.

"Napolyon âdeti vechile, bu muvaffakıyyetden istifâde edemedi. Prusya

928-479-1-65

928-479-1-65

128

ordusu fenâ hâlde sarsılmış idi. Cebrî yürüyüşlerden bî-tâb kalan galibler meydân-ı muhârebe üzerinde ordugâh kurmağa ve muhtâc oldukları gıdâyı alıb istirâhata koyulmağa şitâb etdiler.

Bir saat daha sebât ve devâm, Linyi galibiyyetini mezkûr harbin en parlak bir muzafferiyyeti kılacakdı [Jö mitey]."

- Haziran'ın 17'nci günü -

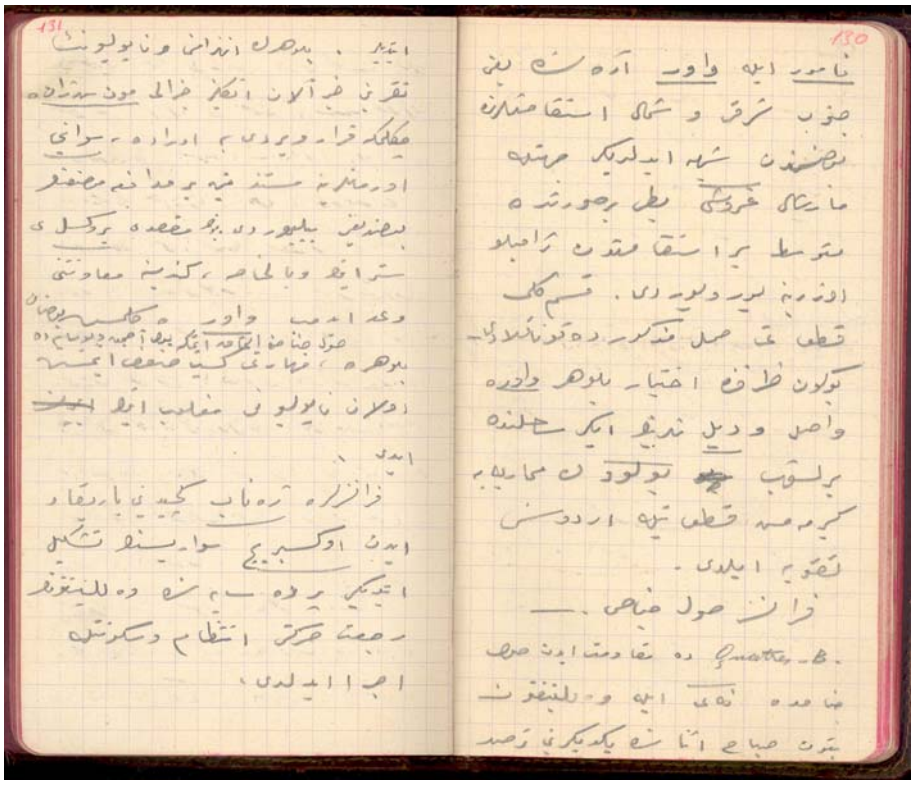
Fransız sağ cenâhı. - Fransız ordusu bütün 17 sabahını Linyi'de ordugâhlarında bilâ hareket geçirdi. Yalnız Payol Süvârisi Bluher'in çekildiği istikamet farz olunan Namur caddesi üzerinde ileri atıldı.

129

Quatres-B.deki vaz'iyyetden geç ma'lûmât alan Napolyon, Hassa, Lubau Kolordusu ve Milod Süvârisiyle Marşal Ney'in imdâdına gitmeğe karâr verdi.

Vandam, Jerar, Egzelman Kolordularıyla Payol Süvârisinden mürekkeb olub 35.000 kuvvetinde bulunan Sol Cenâhın Umûm Kumandanlığı kat'î bir sûretde Guruşi'ye tevdî' olundu. Bunun vazîfesi Prusyalıları ta'kib ve onların inhizâmını tezyîd ve onları asla nazardan gaib etmemek idi.

Hâl-bu-ki maa-t-teessüf Bluher'in intihâb ve dünden beri ta'kib etdiği istikamet bilinmiyordu ve bu anda ise öğle idi.

928-479-1-66

928-479-1-66

130

Namur ile Vavr arasında yani cenûb-ı şarkî ve şimâl istikametlerinde bulunmasından şübhe edildiği cihetle Marşal Guruşi batî bir sûretde mutavassıt bir istikametten Jamblö üzerine yürüyordu. Kısm-ı küllî kıtaâtı mahall-i mezkûrda konakladı. Bugün zarfında ihtiyâr Bluher Vavr'e vâsıl ve Dil Nehri'nin iki sâhilinde yerleşib Bulov'un muhârebeye girmemiş kıtaâtıyla ordusunu takviye eyledi.

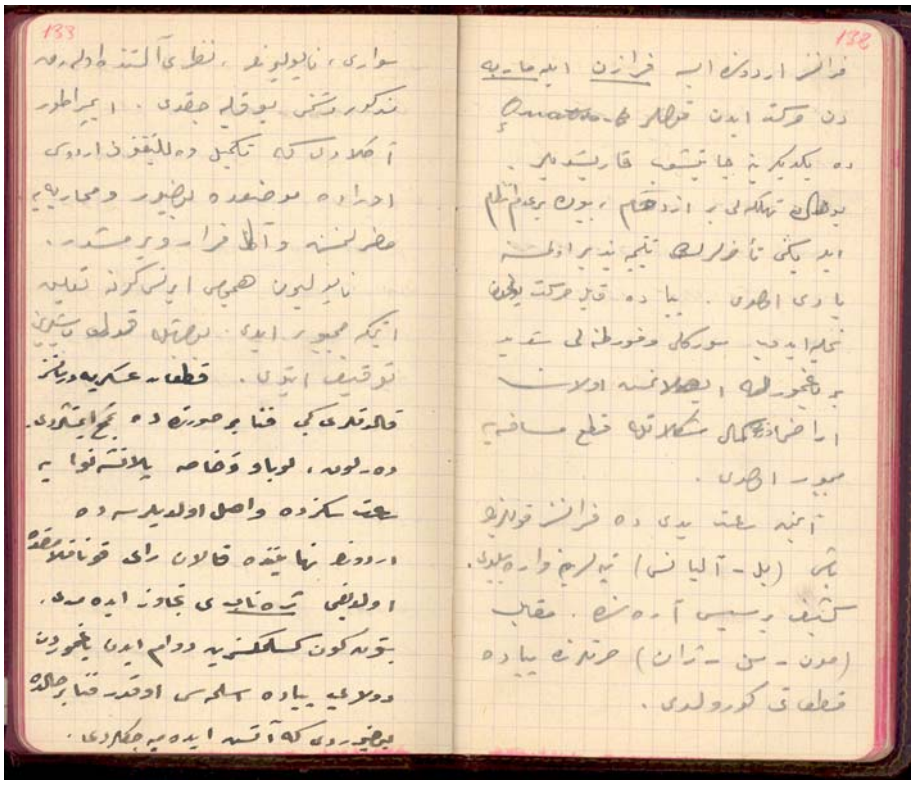
Fransız sol cenahı.-

Quatres-B.de mukavemet eden sol cenâhda Ney ile Vellington bütün sabah esnâsında yek-dîgerini tarassud

131

etdiler. Bluher'in inhizâmını ve Napolyon'un takarrübünü haber alan İngiliz Generali Mon-Sen-Jan'a çekilmeğe karâr verdi; orada Süanyi Ormanları'na müstenid metîn bir müdâfaa mevziinin bulunduğunu biliyordu. Bunun maksadı Brüksel'i setr etmek ve bi-l-hâssa kendisine muâvenetini va'd edib Vavr'e gelmiş bulunan Bluher'e, sol cenâhına iltihâk etmeğe yol açmak ve bu sâyede mahâreti kesb-i za'f etmiş olan Napolyon'u mağlûb etmek idi.

Fransızlara Jenab Geçidi'ni barikad eden Uksbiriç Süvârisinin teşkîl etdiği perde sâyesinde Vellington'un ric'at hareketi intizâm ve sükûnetle icrâ edildi.

928-479-1-67

928-479-1-67

132

Fransız ordusunda ise Frazn ile Marbe'den hareket eden kollar Quatres-B.de yek-dîgerine çatışıb karışdılar. Bu hâlde tehlikeli bir izdihâm büyük bir adem-i intizâm ile yeni teehhürlerin netîce-pezîr olmasına bâdî oldu. Piyâde kabil-i hareket yolu tahliye edib sürekli ve fırtınalı şedîd bir yağmurla ıslanmış olan arâzî üzerinde kemâl-i müşkilatla kat'-ı mesâfeye mecbûr oldu.

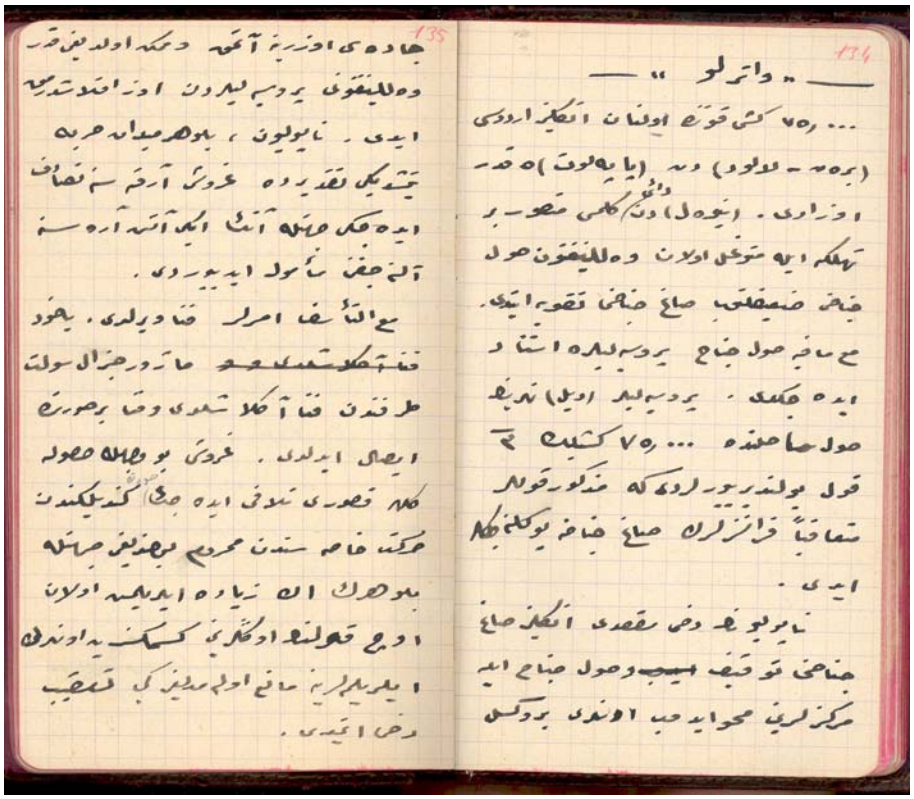
Ancak saat yedide Fransız kollarının başı (Bel-Alyans) Tepeleri'ne varabildi. Kesîf bir sis arasında. Mukabil (Mon-Sen-Jan) Sırtları'nda piyâde kıtaâtı görüldü.

133

Süvari, Napolyon'un, nazarı altında olarak mezkûr düşmanı yoklayacakdı. İmparator anladı ki tekmîl Vellington ordusu orada mevzi'de bulunuyor ve muhârebeye hazırlanmış ve ona karâr vermişdir.

Napolyon hücûmu ertesi güne ta'lîk etmeğe mecbûr idi. Bu cihetle kol başlarını tevkif etdi. Kıtaât-ı askeriyye dermânsız kaldıkları gibi fenâ bir sûretde de tecemmu' etmişlerdi.

Derlon, Lubau ve Hassa, Planşenua'ya saat sekizde vâsıl oldularsa da ordunun nihâyetinde kalan Ray konaklamakda olduğu Jenab'ı tecâvüz edemedi. Bütün gün kesilmeksizin devâm eden yağmurdan dolayı piyâde eslihası o kadar fenâ bir hâlde bulunuyordu ki ateş edemeyeceklerdi.

928-479-1-68

928-479-1-68

134

-“Vaterlo”-

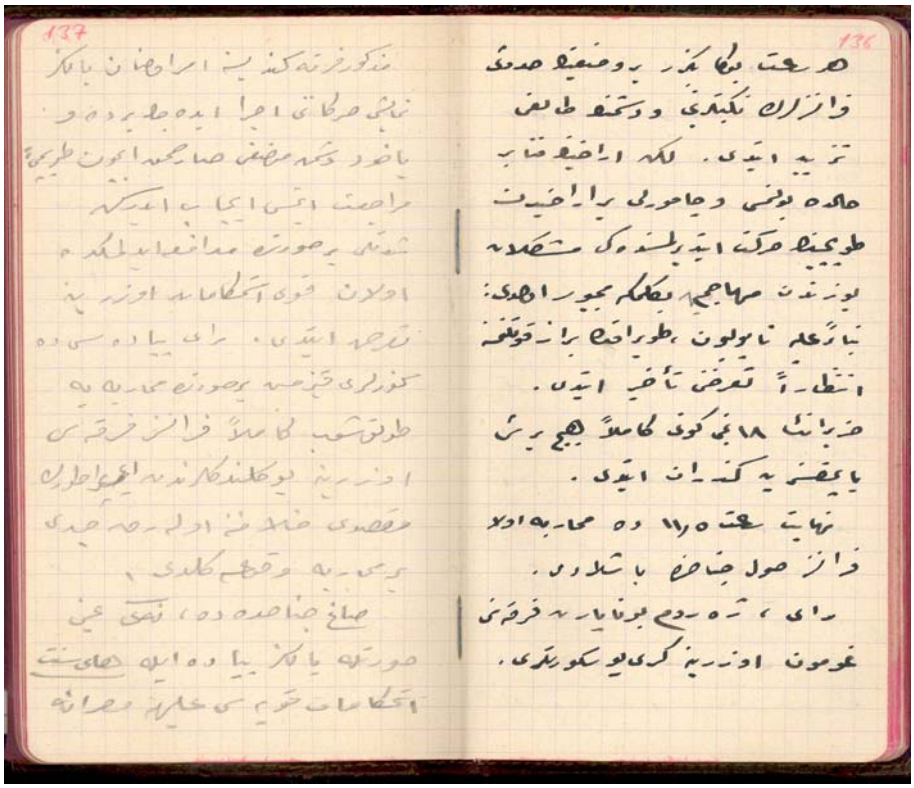
75.000 kişi kuvvetinde bulunan İngiliz ordusu (Bren-Lalöd)’dan (Papelot)’a kadar uzadı. (Nivel)’den dâimâ gelmesi mutasavver bir tehlike ile mütevaggıl olan Vellington sol cenâhını zayıflatıb sağ cenâhını takviye etdi. Maa-mâ-fîh sol cenâh Prusyalılara istinâd edecekdi. Prusyalılar (Dil) Nehri’nin sol sâhilinde 75.000 kişilik 3 kol bulunduruyorlardı ki mezkûr kollar müteâkıben Fransızların sağ cenâhına yüklenecekler idi.

Napolyon’un dahi maksadı İngiliz sağ cenâhını tevkif ve sol cenâh ile merkezlerini mahv edib onları Brüksel

135

caddesi üzerine atmak ve mümkün olduğu kadar Vellington’u Prusyalılardan uzaklaşdırmak idi. Napolyon, Bluher meydân-ı harbe yetişdiği takdîrde Guruşi arkasına tesâdüf edeceği cihetle onun iki ateş arasına alınacağını me’mûl ediyordu.

Maa-t-teessüf emirler fenâ verildi. Yâhûd Major General Solt tarafından fenâ anlaşıldı ve fenâ bir sûretde îsâl edildi. Guruşi bu vechile husûle gelen kusûru telâffî edecek sûretde kendiliğinden hareket-i hâssesinden mahrûm bulunduğu cihetle Bluher’in en ziyâde ilerlemiş olan üç kolunun önlerini kesmeksizin onların ilerlemelerine mâni’ olamadığı gibi ta’kib dahi etmedi.

928-479-1-69

928-479-1-69

136

Her saat buna benzer bir vaz'iyyetin hudûsü Fransızların nekbetlerini ve düşmanın tâliini tezyîd etdi. Lâkin arâzînin fenâ bir hâlde bulunması ve çamurlu bir arâzîden topçunun hareket etdirilmesindeki müşkilât yüzünden muhâcimîn beklemeğe mecbûr oldu: Binâen aleyh Napolyon, toprakın biraz kuvvetlenmesine intizâren taarruzunu te'hîr etdi.

Haziranın 18'inci günü kâmilen hiçbir şey yapmaksızın güzerân etdi.

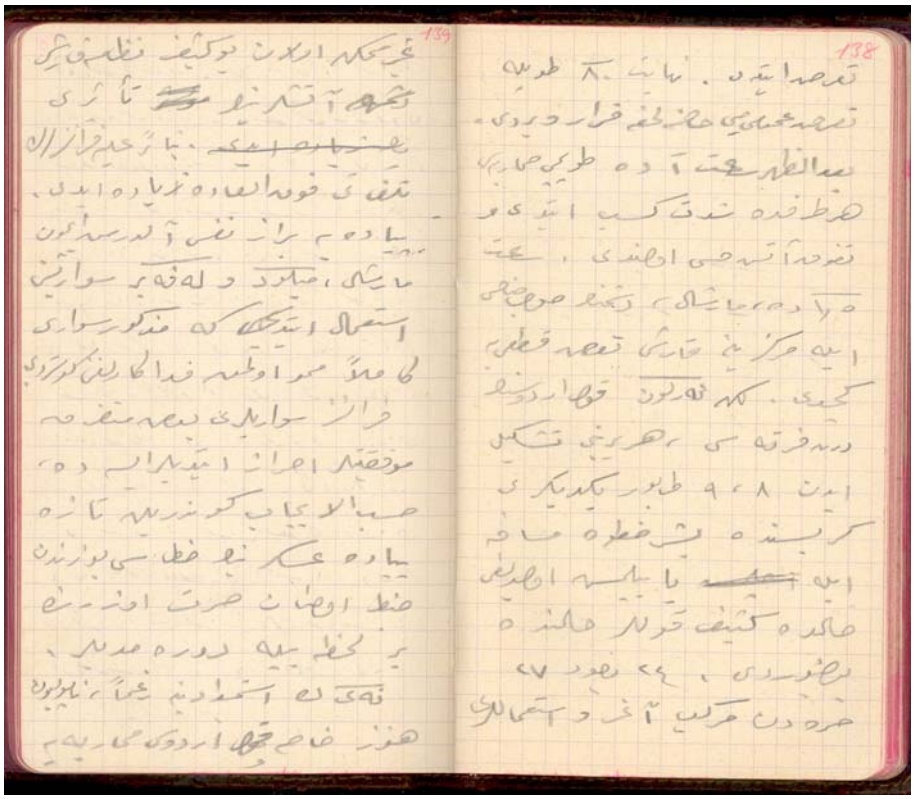
Nihâyet saat 11,5'da muhârebe evvelâ Fransız sol cenâhında başladı.

Ray, Jerom Bonapart Fırkasını Gomon üzerine geri püskürtdü.

137

Mezkûr fırka kendisine emr olunan yalnız nümâyişî harekâtını icrâ edecek yerde ve-yâhûd düşman mevziini sarsmak içün topçuya mürâcaat etmesi îcâb ederken şiddetli bir sûretde müdâfaa edilmekde olan kavî istihkâmât üzerine taarruz etdi. Ray Piyâdesi de gözleri kızmış bir sûretde muhârebeye tutuşub kâmilen Fransız Fırkası üzerine yüklendiklerinden imparatorun maksadı hilâfına olarak ciddî bir muhârebe vukua geldi.

Sağ cenâhda da, Ney aynı sûretle yalnız piyâde ile Hay Sent istihkâmât-ı kaviyyesi aleyhine musirr-âne

928-479-1-70

928-479-1-70

138

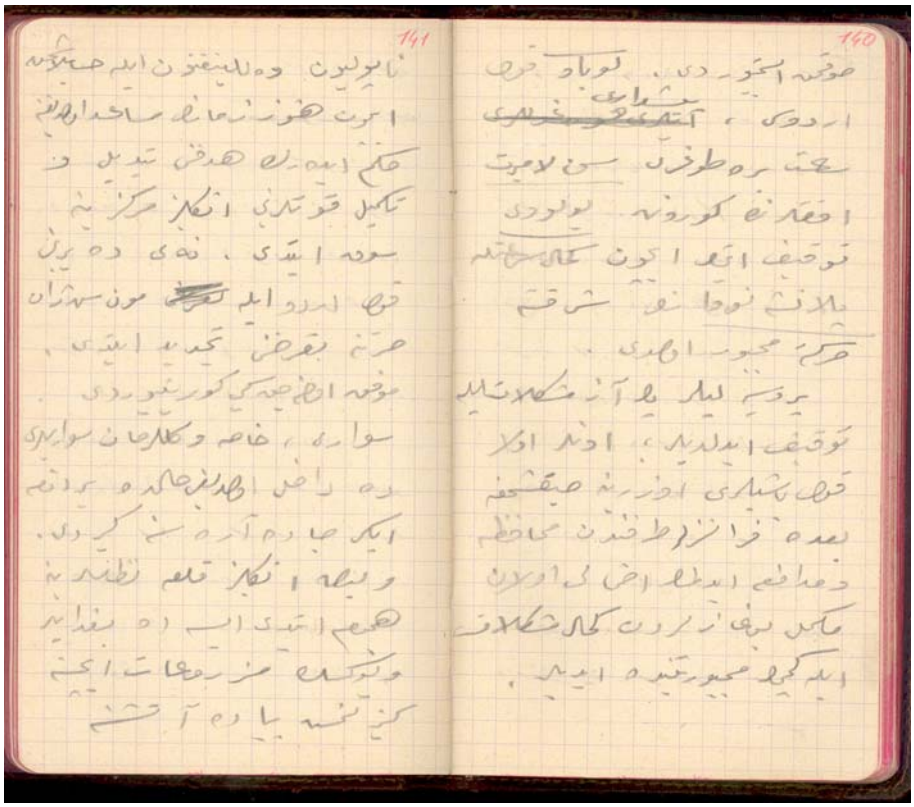
taarruz etdi. Nihâyet 80 topla taarruz-ı umûmîyi hazırlamağa karâr verdi. Ba'de-z-zuhûr saat 1'de topçu muhârebesi her tarafda şiddet kesb etdi ve tefevvuk-ı ateş hiss olundu. Saat 1,5'da, Marşal, düşmanın sol cenâhı ile merkezine karşı taarruz-ı kat'îye geçdi. Lâkin Erlon Kolordusunun dört fırkası, her birini teşkîl eden 8,9 tabur yek-dîgeri gerisinde beşer hatve mesâfe ile yayılmış olduğu hâlde kesîf kollar hâlinde bulunuyordu. 24 yâhûd 27 sıradan mürekkeb ağır ve isti'mâlleri

139

gayr-i mümkün olan bu kesîf nizâma karşı düşman ateşlerinin te'sîri. Binâen aleyh Fransızların telefâtı fevk-al-âde ziyâde idi. Piyâdeye biraz nefes aldırmak için Marşal, Milod ve Lefebr Süvârisini isti'mâl etdi ki mezkûr süvâri kâmilen mahv olmak fedâkârlığını gösterdi.

Fransız süvârileri ba'zı müteferrik muvaffakıyyetler ihrâz ettiler ise de, hasb-el-îcâb gönderilen tâze piyâde askerinin hatâsı yüzünden zabt olunan sırt üzerinde bir lahza bile duramadılar.

Ney'in istimdâdına rağmen, Napolyon henüz Hassa Kolordusunu muhârebeye

928-479-1-71

928-479-1-71

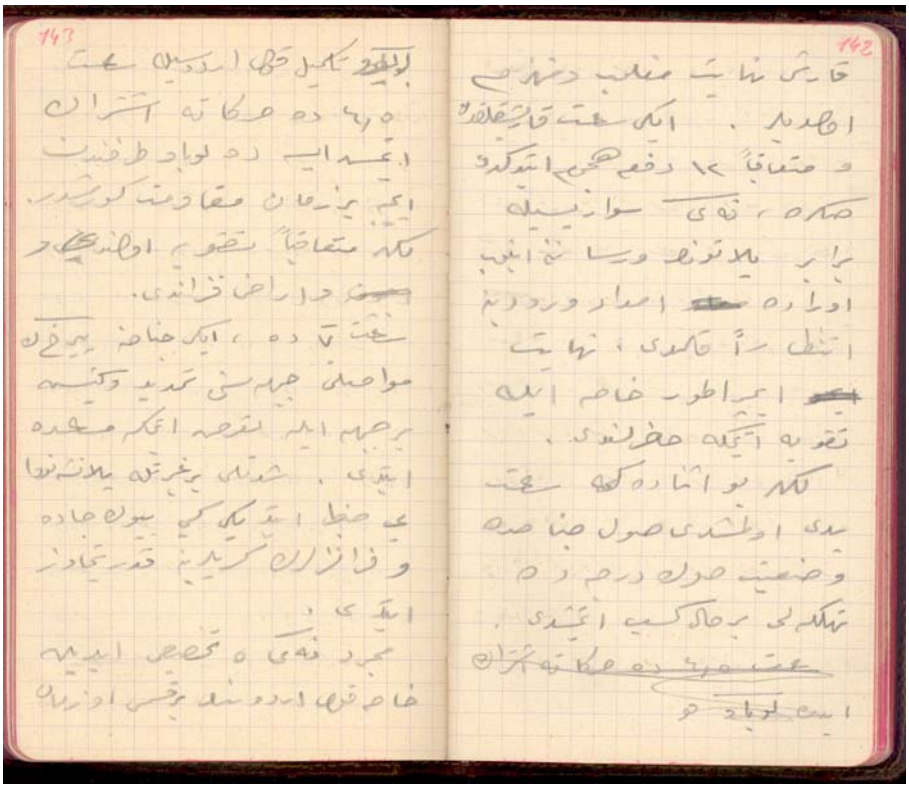
140

sokmak istemiyordu. Lubau Kolordusu pîş-dârı saat bire doğru Sen Lambert ufuklarında görünen Bulov'u tevkif etmek için kemâl-i sür'atle Planşenuva'nın şarkına harekete mecbûr oldu.

Prusyalılar pek az müşkilât ile tevkif edildiler. Onlar evvelâ kol başları üzerine sıkışmağa ba'dehû Fransızlar tarafından muhâfaza ve müdâfaa edilmek ihtimâli olan mükemmel boğazlardan kemâl-i müşkilât ile geçmek mecbûriyyetinde idiler.

141

Napolyon Vellington ile hesaplaşmak için henüz zamânın müsâid olmadığına hükmederek hedefini tebdîl ve tekmîl kuvvetlerini İngiliz merkezine sevk etdi. Ney de Birinci Kolordu ile Mon-Sen-Jan Sırtı'na taarruzunu tecdîd etdi. Muvaffak olunacak gibi görünüyordu. Süvâri, Hassa ve Kellerman süvârileri de dâhil olduğu hâlde bir def'a iki cadde arasına girdi. Ve ba'zı İngiliz kal'a nizâmlarına hücûm etdi ise de buğdaylar ve yüksek mezrûât içine gizlenmiş piyâde ateşine

928-479-1-72

928-479-1-72

142

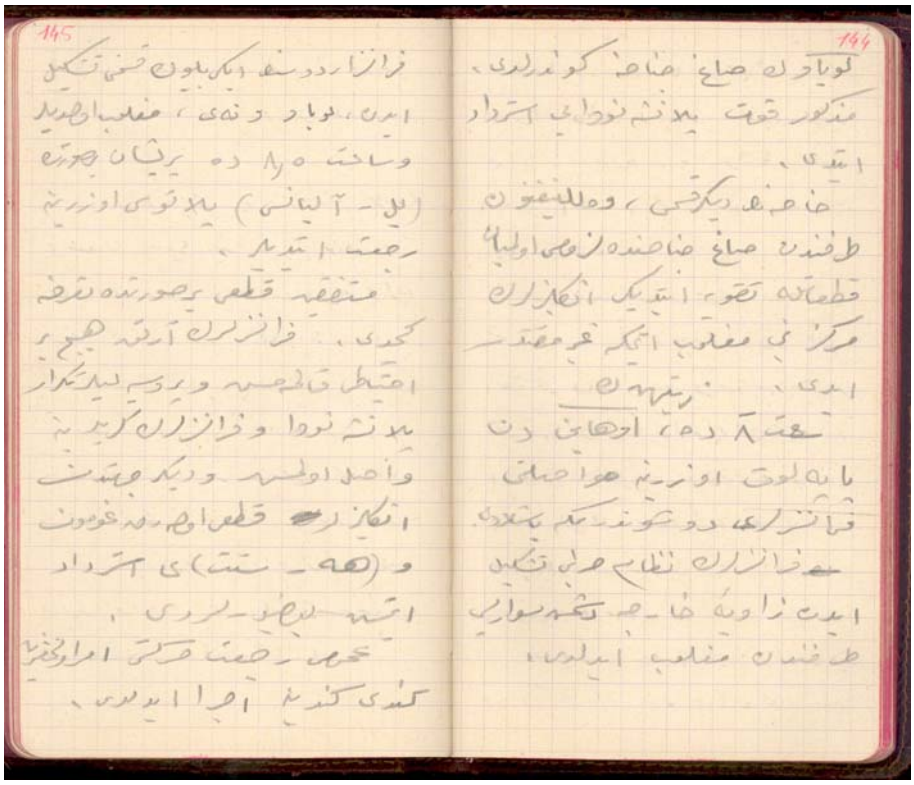
karşı nihâyet mağlûb ve münhezim oldular. İki saat karışıklıkdan ve müteâkiben 12 def'a hücûm etdikden sonra Ney, süvârisiyle berâber platonun versanına inib orada imdâd vürûduna intizâren kaldı. Nihâyet imparator Hassa ile takviye etmeğe hazırlandı.

Lâkin bu esnâda ki saat yedi olmuşdu sol cenâhda vaz'iyyet son derece tehlikeli bir hâl kesb etmişdi.

143

Bulov tekmîl kolordusuyla saat 4,5'da harekâta iştirâk etmiş ise de Lubau tarafından epeyce bir zamân mukavemet görmüşdür. Lâkin müteâkiben takviye olundu ve arâzî kazandı. Saat 7'de, iki cenâhına Pirih'in muvâsalatı cebhesini temdîd ve geniş bir cebhe ile taarruz etmeğe müsâade etdi. Şiddetli bir gayretle Planşenuva'yı zabt etdiği gibi büyük cadde ve Fransızların gerilerine kadar tecâvüz etdi.

Mücerred Ney'e tahsîs edilen Hassa Kolordusunun bir kısmı o zamân

928-479-1-73

928-479-1-73

144

Lubau'nun sağ cenâhına gönderildi. Mezkûr kuvvet Planşenuva'yı istirdâd etdi.

Hassanın dîger kısmı, Vellington tarafından sağ cenâhında lüzûmu olmayan kıtaâtla takviye etdiği İngilizlerin merkezini mağlûb etmeğe gayr-i muktedir idi.

Saat 8'de, Zithen'in Ohayn'dan Papelot üzerine muvâsalatı Fransızları düşündürmeye başladı.

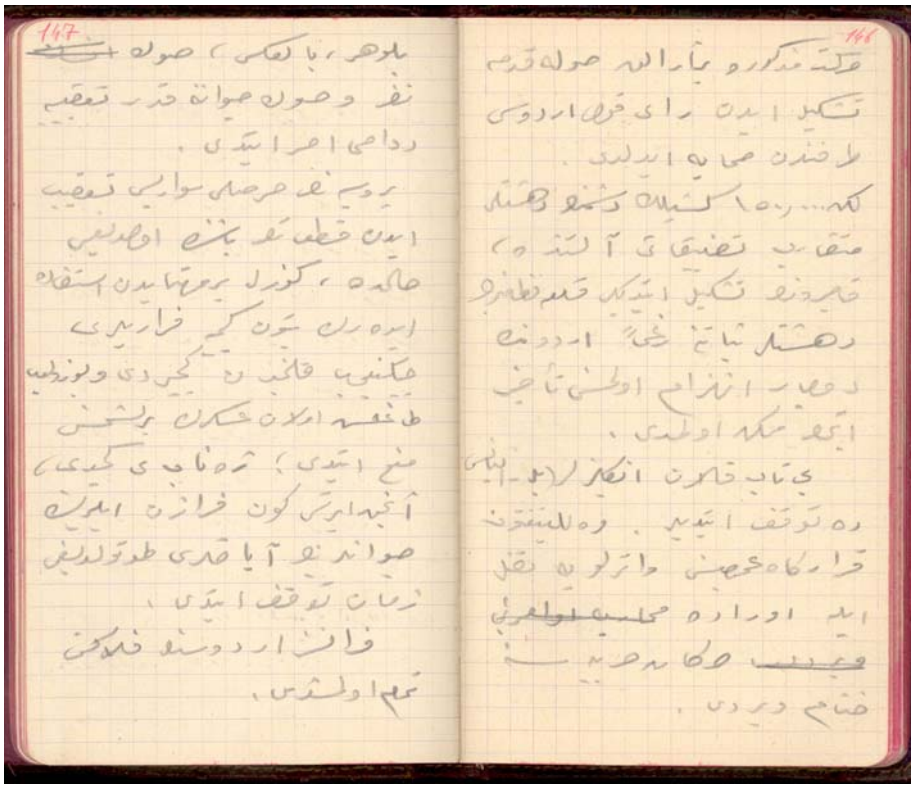
Fransızların nizâm-ı harbini teşkîl eden zâviye-i hâriciyye düşman süvârisi tarafından mağlûb edildi.

145

Fransız ordusunun iki büyük kısmını teşkîl eden Lubau ve Ney mağlûb oldular ve saat 8,5'da perîşân bir sûretde (Bel-Alyans) Platosu üzerine ric'at etdiler.

Müttefikîn kat'î bir sûretde taarruza geçdi. Fransızların artık hiçbir ihtiyâtı kalmamış ve Prusyalılar tekrâr Planşenuva ve Fransızların gerilerine vâsıl olmuş ve dîger cihetden İngilizler kat'î olarak Gomon ve (He-Sent)'i istirdâd etmiş bulunuyorlardı.

Umûmî ric'at hareketi emr olunmaksızın kendi kendine icrâ edildi.

928-479-1-74

928-479-1-74

146

Hareket-i mezkûre bir aralık sola kademe teşkîl eden Ray Kolordusu tarafından himâye edildi.

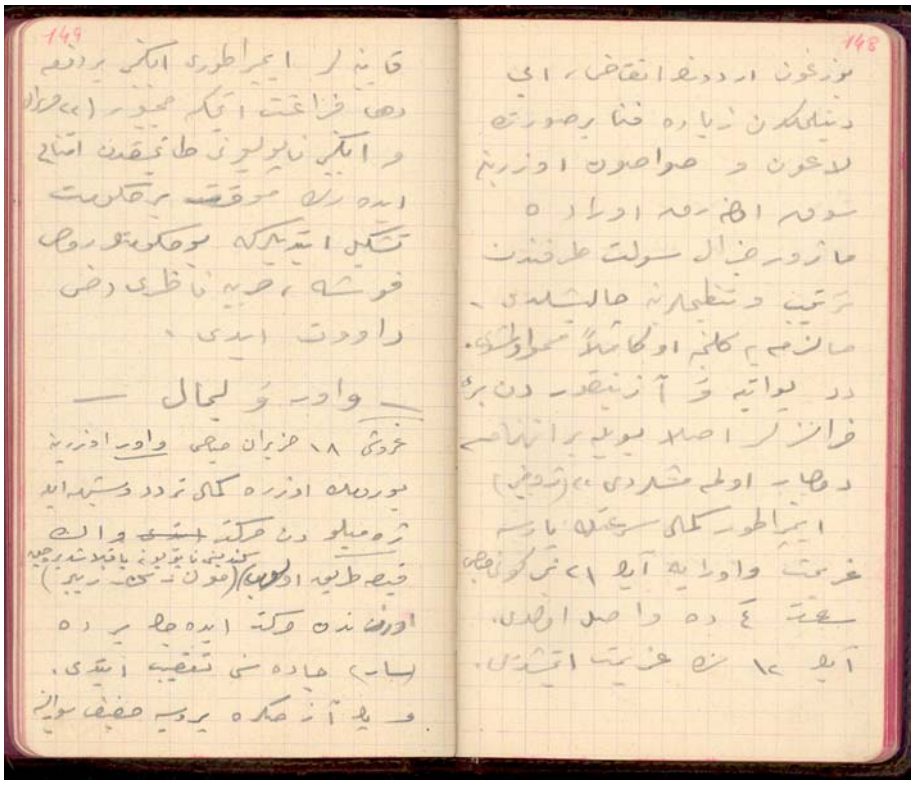
Lâkin 150,000 kişilik düşmanın dehşetli mütekarib tazyîkatı altında, Kambron'un teşkîl etdiği kal'a nizâmında dehşetli sebâtına rağmen ordunun dûçâr-ı inhizâm olmasını te'hîr etmek mümkün olmadı.

Bî-tâb kalan İngilizler (Bel-Alyans)'da tevakkuf etdiler. Vellington'un karârgâh-ı umûmîsini Vaterlo'ya nakl ile orada harekât-ı harbiyyesine hitâm verdi.

147

Bluher, bil-akis, son nefer ve son hayvanına kadar ta'kibe devâmı emr etdi.

Prusya'nın hırslı süvârisi ta'kib eden kıtaâtın başında olduğu hâlde, güzel bir mehtâbdan istifâde ederek bütün gece firârîleri çekinmeyib kılınçdan geçirdi ve bozulub dağılmış olan askerin birleşmesini men' etdi; Jenab'ı geçdi, ancak ertesi gün Frazn ilerisinde hayvanlarının ayakları tutulduğu zamân tevakkuf etdi. Fransız ordusunun felâketi tamâm olmuşdu.

928-479-1-75

928-479-1-75

148

Bozgun ordunun enkazı, iyi denilmekden ziyâde fenâ bir sûretde Laon ve Suason üzerine sevk olunarak orada Major General Solt tarafından tertîb ve tanzîmlerine çalışıldı.

Mâlzemeye gelince o kâmilen mahvolmuşdu. “Puvatya ve Ajinkor’dan beri Fransızlar aslâ böyle bir inhizâma dûçâr olmamışlardı.” [Jö Mitey]

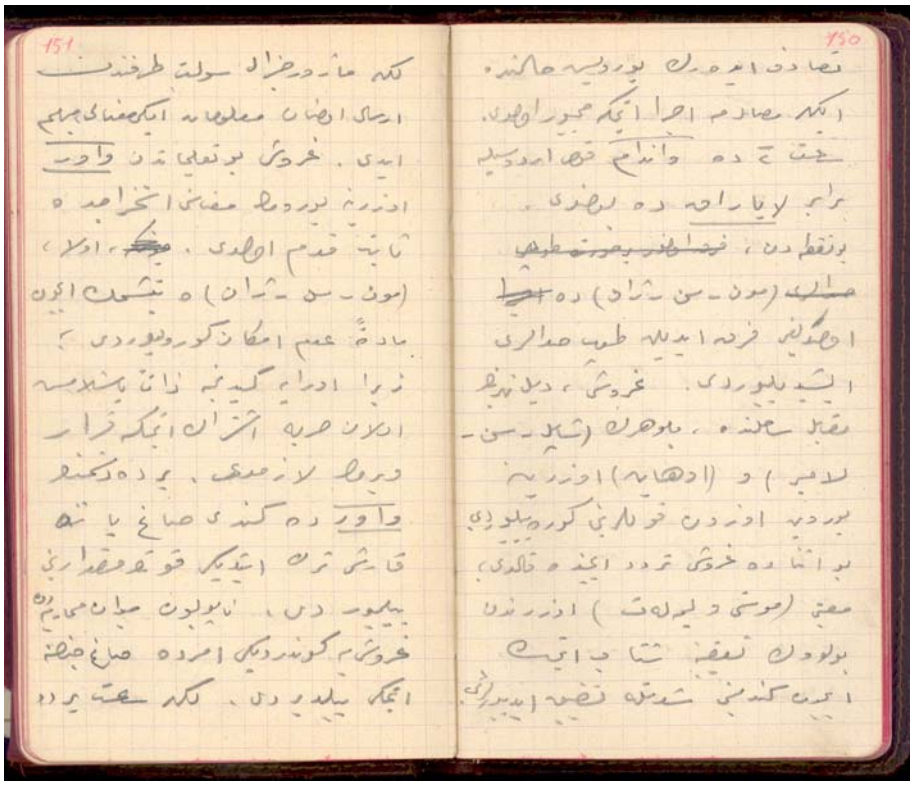
İmparator kemâl-i sür’atle Paris’e azîmet ve oraya ayın 21 ci günü sabahı saat 4 de vâsıl oldu. Ayın 12 sinde azîmet etmişdi.

149

Kabineler imparatoru ikinci bir def’a daha ferâgat etmeğe mecbûr (22 Haziran) ve İkinci Napolyon’u tanımakdan imtinâ’ ederek muvakkat bir hükûmet teşkîl etdiler ki bu hükûmetin ruhu Fuşe, Harbiyye Nâzırı dahi Davut idi.

-“Vavr ve Limal”-

Guruşi 18 Haziran sabahı Vavr üzerine yürümek üzre kemâl-i tereddüd ve şübhe ile Jemblö’den hareket ve en kısa tarîk olub kendisini Napolyon’a yaklaşdıracak (Mon-Sen-Jiber) üzerinden hareket edecek yerde (Sar) caddesini ta’kib etdi ve pek az sonra Prusya hafîf süvârisine

928-479-1-76

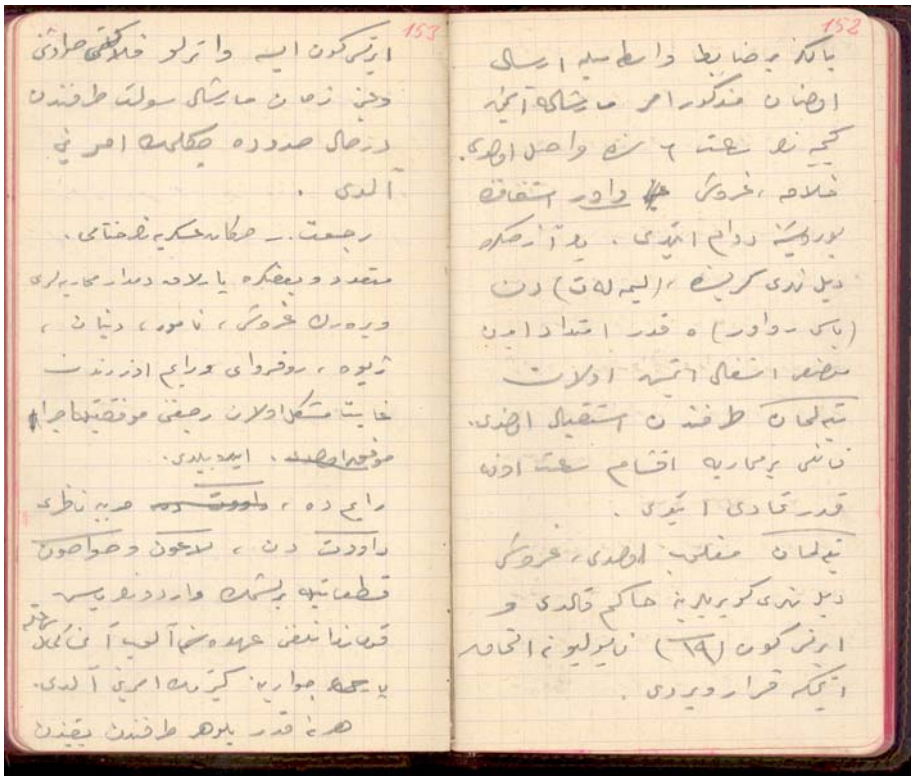
928-479-1-76

150

tesâdüf ederek yürüyüş hâlinde iken müsâdeme icrâ etmeğe mecbûr oldu. Saat 2'de Vandam Kolordusuyla berâber La Barak'da bulundu. Bu noktadan, (Mon-Sen-Jan)'da olduğu fark edilen top sadâları işidiliyordu. Guruşi Dil Nehri'nin mukabil sâhilinde, Bluher'in (Şapel-Sen-Lamber) ve (Ohayn) üzerine yürüyen uzun kollarını görebiliyordu. Bu esnâda Guruşi tereddüd içinde kaldı; maiyyeti (Mosti ve Limelet) üzerinden Bulov'un ta'kibine şitâb etmek için kendisini şiddetle tazyîk ediyorlardı.

151

Lâkin Major General Solt tarafından irsâl olunan ma'lûmât iki ma'nâlı, mübhem idi. Guruşi bu ta'lîmâtdan Vavr üzerine yürümek ma'nâsını istihrâcda sâbit-i kadem oldu. Evvelâ (Mon-Sen-Jan)'a yetişmek için mâddeten adem-i imkân görülüyordu; zîrâ oraya kendince zâten başlamış olan harbe iştirâk etmeğe karar vermek lâzımdı. Bir de düşmanın Vavr'de kendi sağ yanına karşı terk etdiği kuvvetin mikdârını bilmiyordu. Napolyon meydân-ı muhârebeden Guruşi'ye gönderdiği emrde sağ cenâhına inmeyi bildirdi. Lâkin saat 1'de

928-479-1-77

928-479-1-77

152

yalnız bir zâbit vâsıtasıyla irsâl olunan mezkûr emir Marşal'a ancak gecenin saat 6'sında vâsıl oldu. Hulâsa, Guruşi Vavr istikâmetinde yürüyüşüne devâm etdi. Pek az sonra Dil Nehri gerisinde, (Limelet)'den (Bas-Vavr)'a kadar imtidâd eden mevzii işgal etmiş olan Tyelman tarafından istikbâl olundu. Kanlı bir muhârebe akşam saat ona kadar temâdî etdi.

Tyelman mağlûb oldu, Guruşi Dil Nehri köprülerine hâkim kaldı ve ertesi gün (19) Napolyon'a iltihâk etmeğe karâr verdi.

153

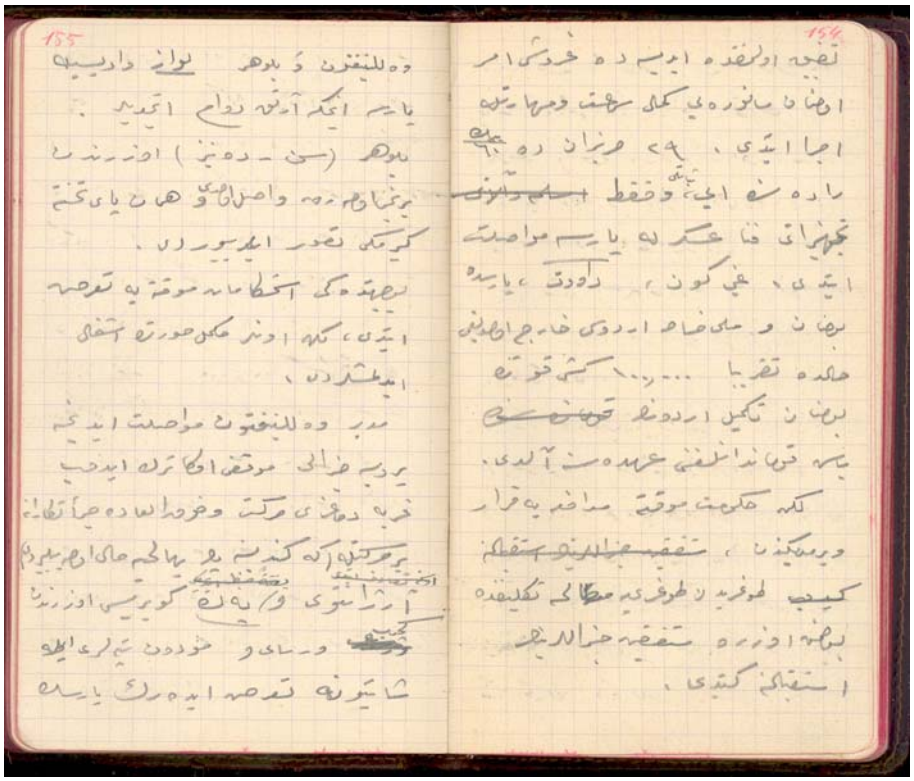
Ertesi gün ise Vaterlo felâketi havâdisini ve aynı zamânda Marşal Solt tarafından derhâl hudûda çekilmek emrini aldı.

Ric'at.- Harekât-ı askeriyyenin hitâmı.

Müteaddid ve ba'zı kerre parlak düm-dâr muhârebeleri vererek Guruşi, Namur, Dinan, Jive, Rokruay ve Raym üzerinden gayet müşkil olan ric'atını muvaffakıyyetle icrâ edebildi.

Raym'da Harbiyye Nâzırı Davut'dan, Laon ve Suason kıtaâtıyla birleşmek ve ordunun başkumandanlığını uhdesine alıb onu kemâl-i sür'atle Paris civârına getirmek emrini aldı.

Her ne kadar Bluher tarafından yakından

928-479-1-78

928-479-1-78

154

tazyîk olunmakda idiyse de Guruşi emr olunan manevrayı kemâl-i sür'at ve mahâretle icrâ etdi. 29 Haziranda 60 bin râddesinde iyi sebâtlı, ve fakat techîzâtı fenâ askerle Paris'e muvâsalat etdi. Aynı gün, Davut, Paris'de bulunan ve Millî Hassa Ordusu hâric olduğu hâlde takrîben 100,000 kişi kuvvetinde bulunan tekmîl ordunun başkumandanlığını uhdesine aldı.

Lâkin hükûmet-i muvakkata müdâfaaya karâr vermediğinden doğrudan doğruya musâlaha teklîfinde bulunmak üzre Müttefikîn generallerinin istikbâline gitdi.

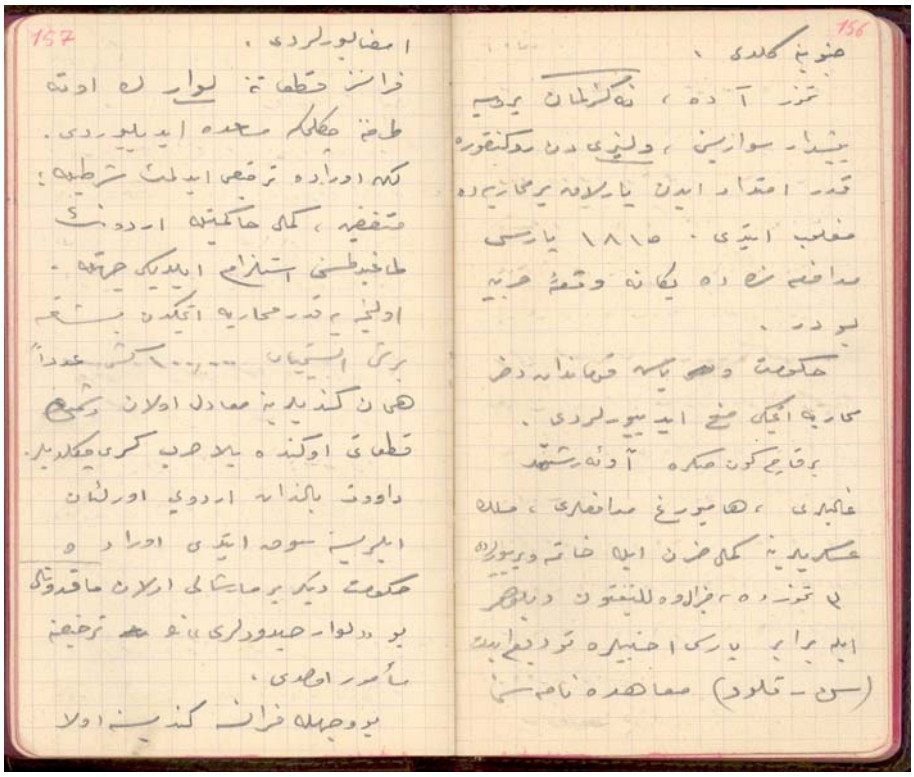
155

Vellington ve Bluher Levaz Vâdîsi'yle Paris'e inmeğe artık devâm etmediler.

Bluher (Sen-Döniz) üzerinden birinci olarak vâsıl oldu ve hemen pây-ı tahta girmeyi tasavvur ediyordu.

Bu cihetdeki istihkâmât-ı muvakkataya taarruz etdi, lâkin onlar mükemmel sûretde işgal edilmişlerdi.

Müdebbir Vellington muvâsalat edince Prusya generali mevkiini ona terk edib garba doğru hareket ve fevk-al-âde cür'et-kârâne bir hareketle (ki kendisine pek pahalıya mâl olabilirdi.) Arjantoy ve Pek Köprüsü üzerinden geçip Versay ve Mödon Tepeleri ile Şayton'a taarruz ederek Paris'in

928-479-1-79

928-479-1-79

156

cenûbuna geldi.

Temmuz 1'de, Ekzelman Prusya pîş-dâr süvârisini, Velizi'den Rokenkor'a kadar imtidâd eden parlak bir muhârebede mağlûb etdi. 1815 Paris Müdâfaası'nda da yegâne vak'a-yı harbiyye budur.

Hükûmet ve başkumandan dahi muhârebe etmeyi men' ediyorlardı.

Birkaç gün sonra Auereşted galibleri, Hamburg müdâfi'leri, meslek-i askerîlerine kemâl-i hüzn ile hâtime veriyorlardı.

3 Temmuzda, General Vellington ve Bluher ile berâber Paris'i ecnebîlere tevdî' eden (Sen-Klod) Muâhede-nâmesi'ni

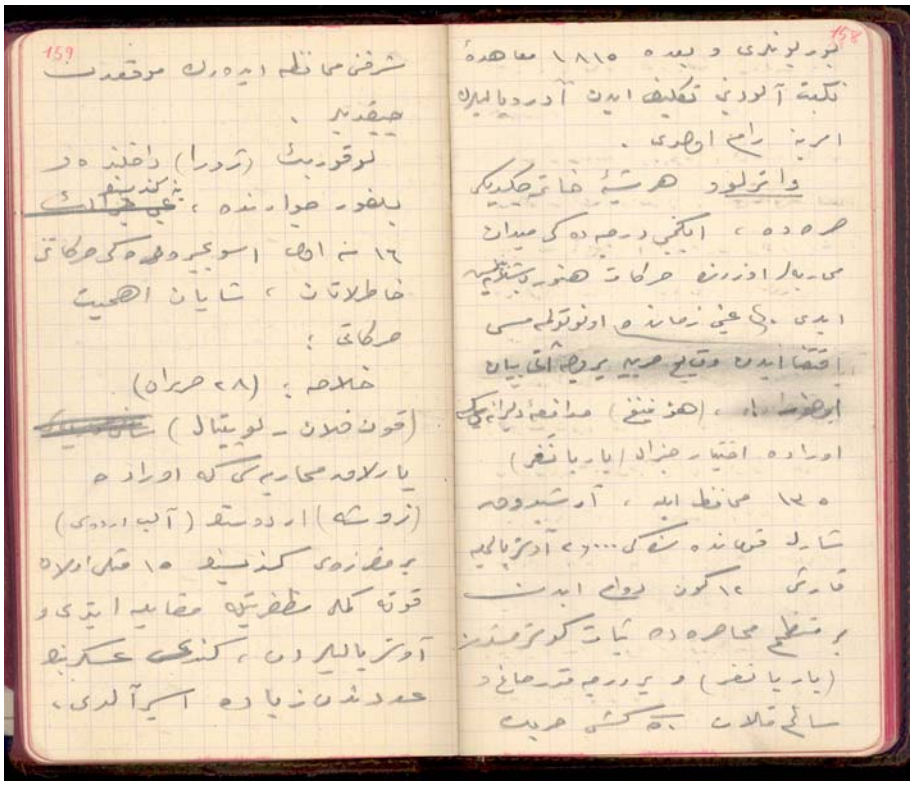
157

imzâlıyorlardı.

Fransız kıtaâtına Luar'ın öte tarafına çekilmeğe müsâade ediliyordu. Lâkin orada terhîs edilmek şartıyla; Müttefikîn kemâl-i hâkimiyyetle ordunun dağıdılmasını istilzâm eylediği cihetle, ölünceye kadar muhârebe etmekden başka bir şey istemeyen 100,000 kişi adeden hemen kendilerine muâdil olan düşman kıtaâtı önünde bilâ- harb geri çekildiler.

Davut bi-z-zât orduyu Orlean ilerisine sevk etdi orada hükûmet dîger bir marşalı olan Mak Donal'ı bu "Luar haydûdları"nın terhîsine me'mûr oldu.

Bu vechile Fransa kendisine evvelâ

928-479-1-80

928-479-1-80

158

Burbonları ve ba'dehû 1815 muâhede-i nekbet-âlûdını teklîf eden Avrupalıların emrine râm oldu.

Vaterlo her şeye hâtime çekdiği sırada, ikinci derecedeki meydân muhârebeler üzerinde harekât henüz başlayabilmiş idi. Aynı zamânda unutulmaması iktizâ eden vakayi'-i harbiyye ber-vech-i âtî beyân olunur! (Huning) müdâfaa-i dilîr-ânesi ki orada ihtiyâr General (Barbanfer) 135 muhâfız ile, Arşidük Şarl kumandasındaki 20,000 Avusturyalıya karşı 12 gün devâm eden bir muntazam muhâsarada sebât göstermiştir. (Barbanfer) ve bir dereceye kadar sağ ve sâlim kalan 50 kişi harbin

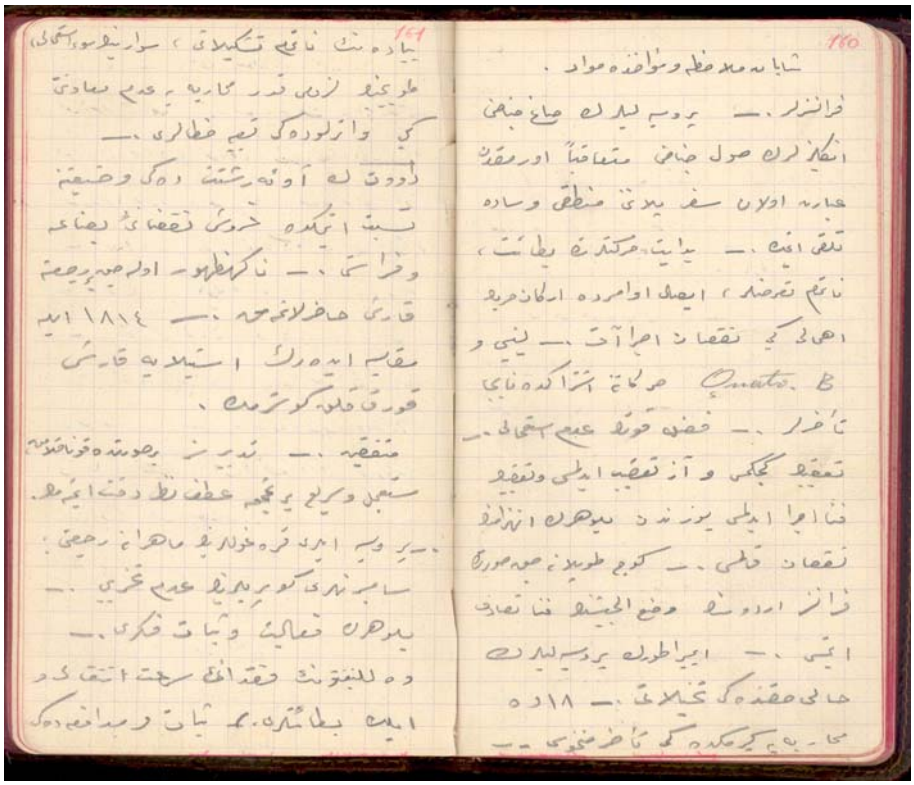
159

şerefini muhâfaza ederek mevki'den çıkdılar.

Lökorb'un (Jura) dâhilinde ve Belfor civârında, yine kendisinin 16 sene evvel İsviçre'deki harekâtını hâtırlatan, şâyân-ı ehemmiyyet harekâtı;

Hulâsa: (28 Haziran)

(Konflan-Lupital) Parlak muharebesi ki orada (Zuşe) Ordusunun (Alp Ordusu) bir müfrezesi kendisinin 15 misli olan kuvvete kemâl-i muzafferiyyetle mukabele etti ve Avusturyalılardan kendi askerinin adedinden ziyâde esîr aldı.

928-479-1-81

928-479-1-81

160

Şâyân-ı mülâhaza ve muâheze mevâdd.

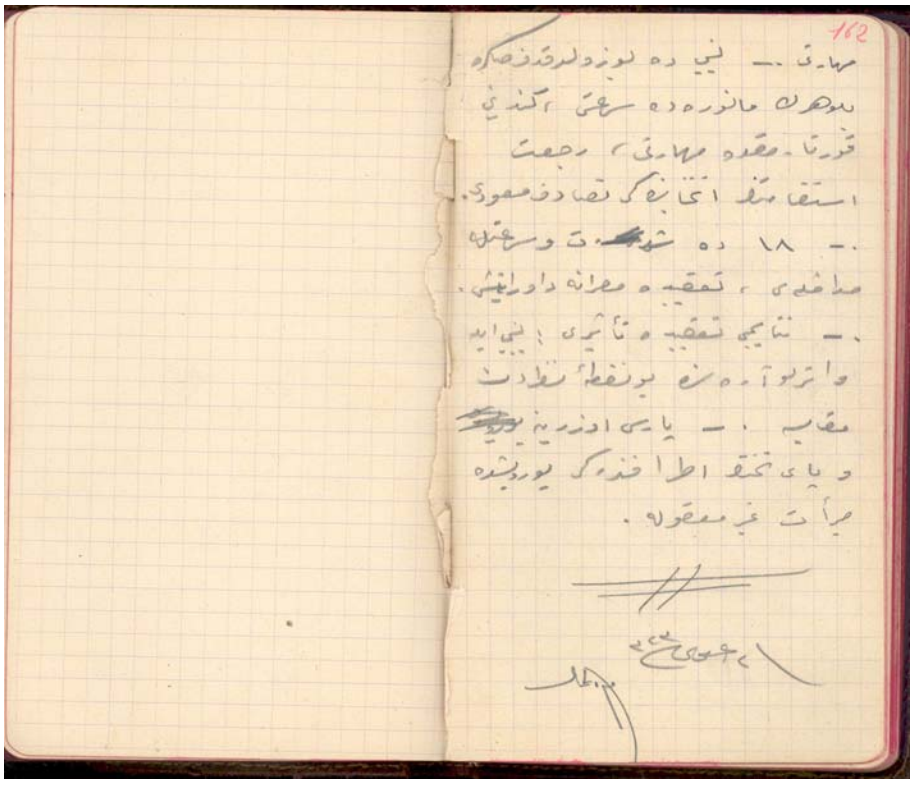
Fransızlar. - Prusyalıların sağ cenâhını İngilizlerin sol cenâhını müteâkıben vurmakdan ibâret olan sefer plânını mantıkî ve sâde telâkki etmek. - Bidâyet-i hareketlerinde batâet, nâ-temâm taarruzlar, îsâl-i evâmirde erkân-ı harbin ihmâli gibi noksân icrâât. - Linyi ve Quatre B. harekâtına iştirâkde nâ-becâ teehhürler. - Fazla kuvvetin adem-i isti'mâli. - Ta'kibin gecikmesi ve az ta'kib edilmesi ve ta'kibin fenâ icrâ edilmesi yüzünden Bluher'in inhizâmının noksân kalması. -Güç toplanacak sûretde Fransız ordusunun vaz'-ül-ceyşinin fenâ tesâdüf etmesi. - İmparatorun Prusyalıların hâli hakkındaki tahayyülâtı.- 18'de muhârebeye girmekdeki teehhür-i menhûs. -

161

Piyâdenin nâ-temâm teşkîlâtı, süvârinin sû-i isti'mâli, topçunun lüzûmu kadar muhârebeye adem-i muâveneti gibi Vaterlo'daki ta'biye hatâları.

Davut'un Auereştet'deki vaz'iyyetine nisbet etmekde Guruşi noksânî-i bıdâa ve ferâseti. - Nâgeh-zuhûr olacak bir ric'ata karşı hazırlanmamak. - 1814 ile mukayese ederek istîlâya karşı korkaklık göstermek.

Müttefikîn. - Tedbîrsiz bir sûretde konaklamak, müsta'cel ve serî' bir tecemmua atf-ı nazar-ı dikkat etmemek. - Prusya ileri karagollarının mâhir-âne ric'ati; Sambr Nehri köprülerinin adem-i tahrîbi. - Bluher'in fa'âliyyet ve sebât fikri. - Vellington'un fıkdânî-i sür'at-i intikali ve ilk batâetleri sebât ve müdâfaadaki

928-479-1-82

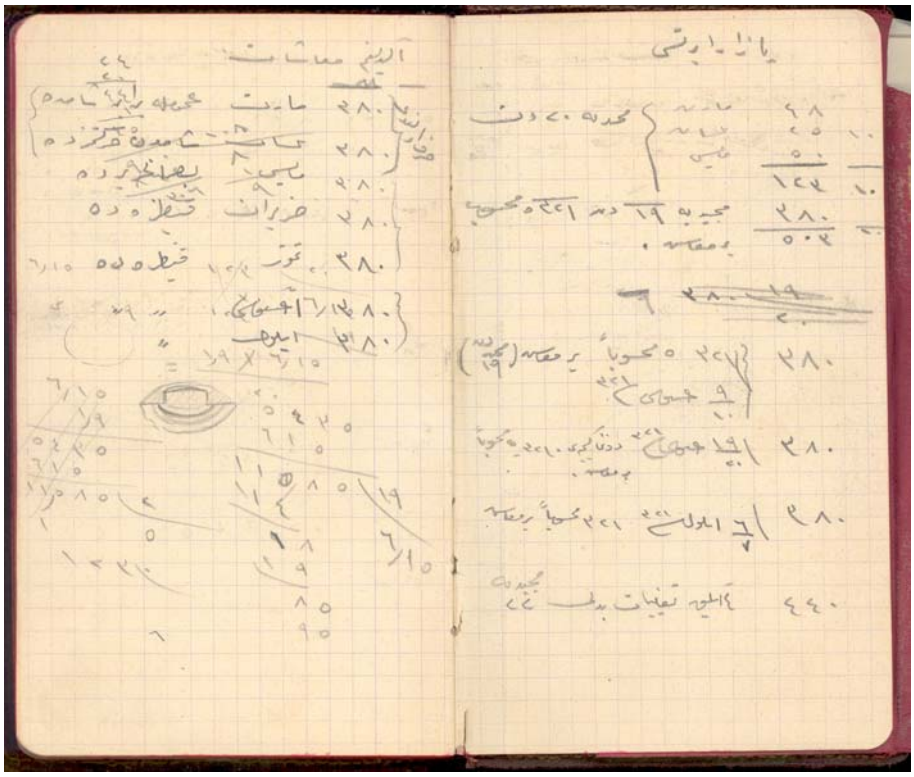
928-479-1-82

162

mahâreti. - Linyi'de bozuldukdan sonra Bluher'in manevrada sür'ati, kendini kurtarmakda mahâreti, ric'at istikametinin intihâbındaki tesâdüf-i mes'ûdî - 18'de şiddet ve sür'atle müdâhalesi, ta'kibde musirr-âne davranışı. - Netâyici ta'kibde te'sîri: Linyi ile Vaterlo arasında bu nokta-yı nazardan mukayese. - Paris üzerine ve pây-ı tahtın etrâfındaki yürüyüşde cür'et-i gayr-i ma'kule.

fî 2 Ağustos sene 323

M. Kemâl

928-479-1-83

928-479-1-83

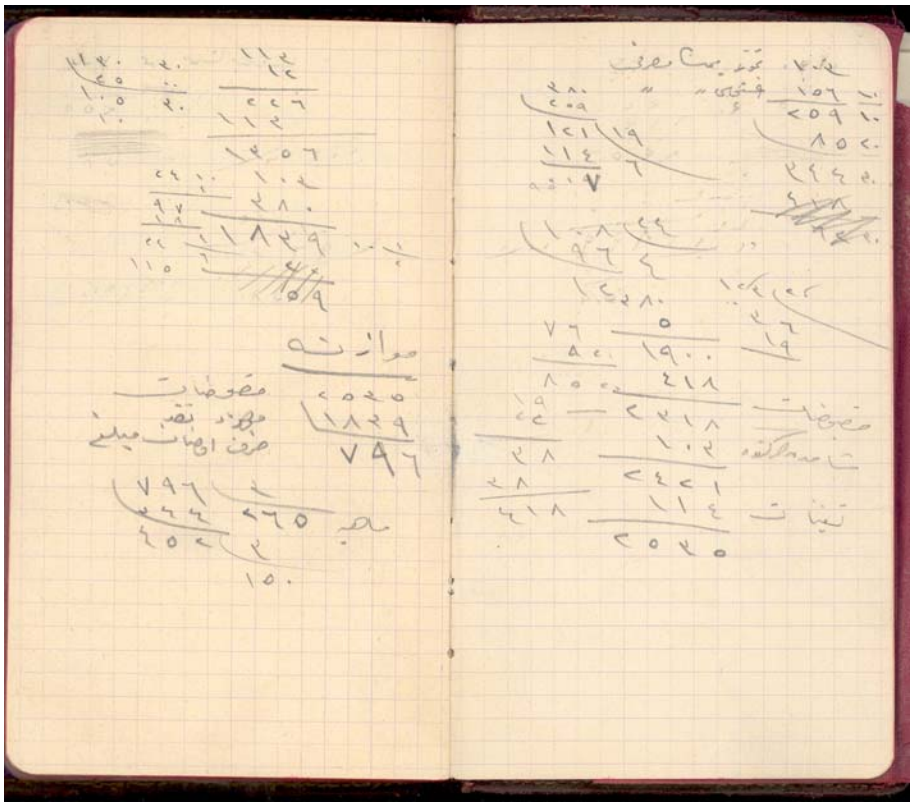
Pazartesi

	48	Mart	mecîdiyye 20'den
10	25	Nisan	
	50	Mayıs	
10	123		
	380		mecîdiyye 19'dan 321'e mahsûb bir maâş
10	503		

380	321'e mahsûben bir maâş (19 mecîdiyyeden) fî 9/10 Ağustos sene 321
380	fî 19-20 Ağustos sene 321 Donanma Gecesi. 321'e mahsûben bir maâş
380	fî 6-7 Eylül sene 321. 321'e mahsûben bir maâş.
440	4 aylık ta'yînât bedeli. 22 mecîdiyyeden.

Aldığım maâşât

Sarf olundu	380	Mart	Umûmla berâber Şam'da
	380	Nisan	Şam'dan hareketimizde
	380	Mayıs	Basre'l-harîr'de
	380	Haziran	Kuneytira'da
	380	Temmuz	Kuneytira'da
	380	Ağustos	Kuneytira'da
	380	Eylül	Kuneytira'da

928-479-1-84

928-479-1-84

Temmuz yemek masrafı 103 380

Ağustos yemek masrafı 156 10 -259

259 10 121 19

85 20 - 114 6

344 30 007

12,3 | 24

00 108 | 24

36 - 96 4

19 12

380 76

x 5 9 20

1900 85 20

418

Makbûzât 2318 19

Şam'dan hareketde 103 22

2421 38

Ta'yînât 114 38

2535 418

130 30 113

25 00 12

105 30 226

10 113

1356

24 10 103

4 380

97 1839 10 | 4

18 2

24 4

115 6

Muvâzene

2535		Makbûzât
1839		Mevcûd nakd
0796		Sarf olunan meblağ
796	3	
344	265	Mâhiyye
452	3	
	150	

15, Temmuz, 1934

4 = Kama

12 = Kılıç

2 = Rüvelver

5 = Saat

23 = 19 aded Tabaka

11 = 3 aded Kalem

1 = Tayyare Nişanı

1 = Gözlük Kabı

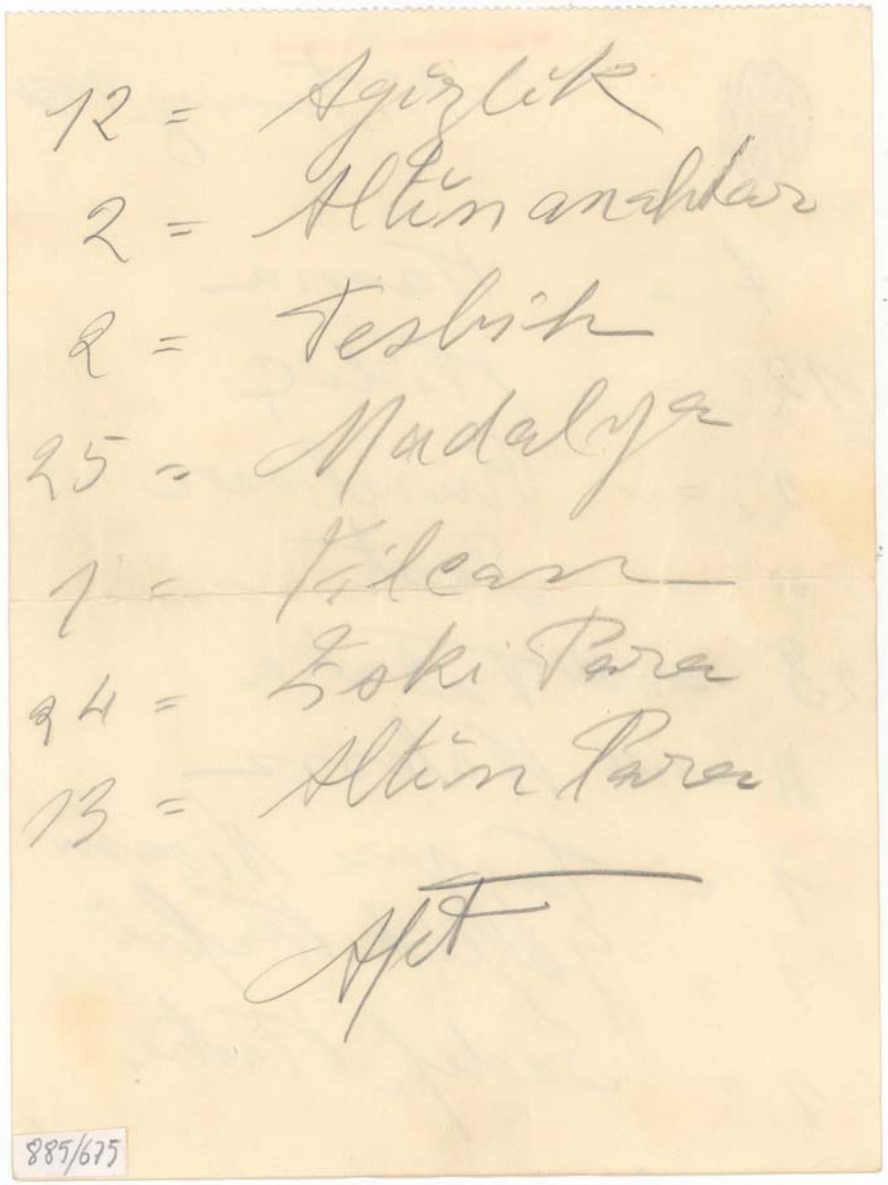
1 = Sedef Kutu

928-479-1-85

928-479-1-85

15 Temmuz 1934

7 = Kama
12 = Kılıç
2 = Rüvelver
5 = Saat
23 = 19 çıktı Tabaka
4 = 3 çıktı Kalem
1 = Tayyâre Nişanı
1 = Gözlük Kabı
1 = Sedef Kutu

12 = Ayçiçek
2 = Altın anahtar
2 = Teşbih
25 = Madalya
1 = Fılcan
94 = Zoki Para
13 = Altın Para
Ayet
885/675

928-479-1-85a

928-479-1-85a

12 = Ağızlık

2 = Altın Anahtar

2 = Tesbih

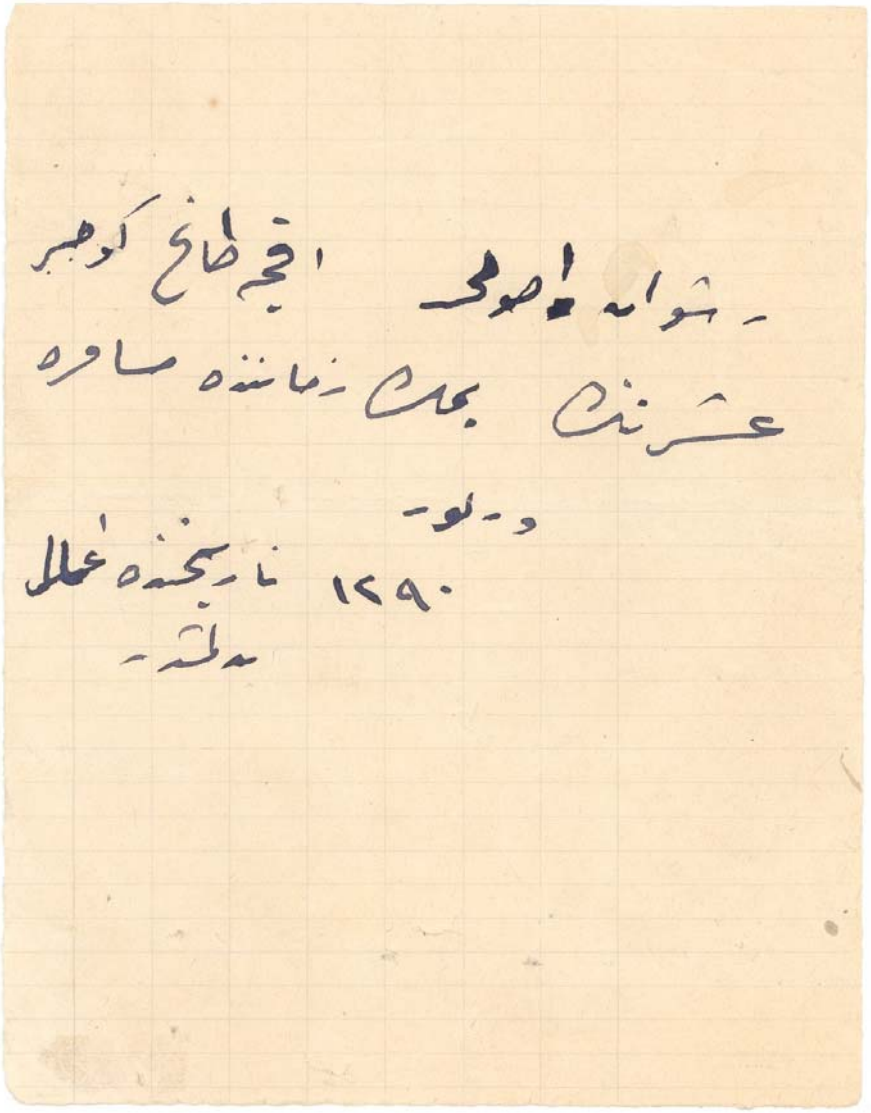
25 = Madalya

1 = Filean (?)

24 = Eski Para

13 = Altın Para

Afet

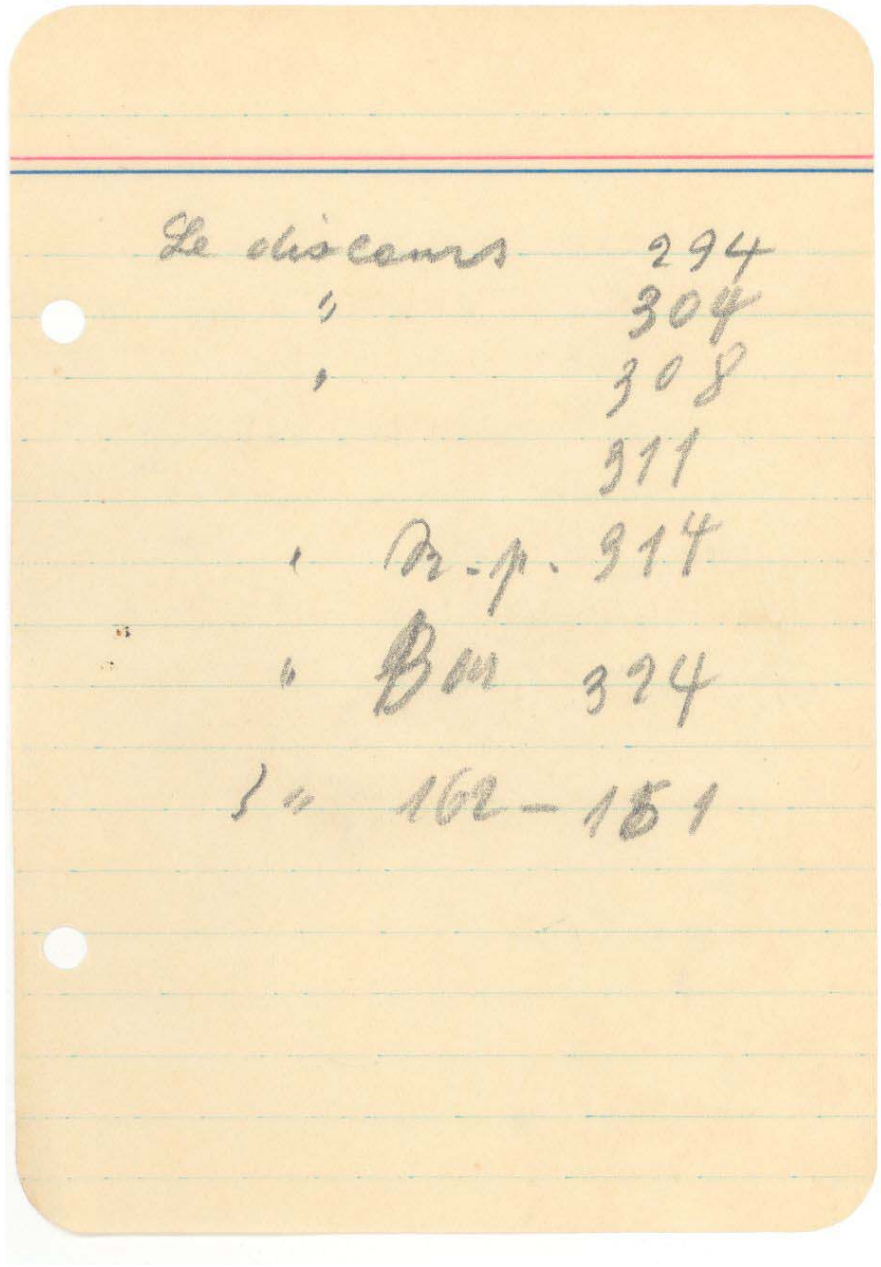

928-479-1-86

928-479-1-86

Rişvan usûlü Akçadağ Göçer Aşîretinde yemek zamânında misâfire verilir.

1290 târihinde i’mâl edilmişdir.

928-479-1-87

928-479-1-87

Le des Cours 294

“ 304

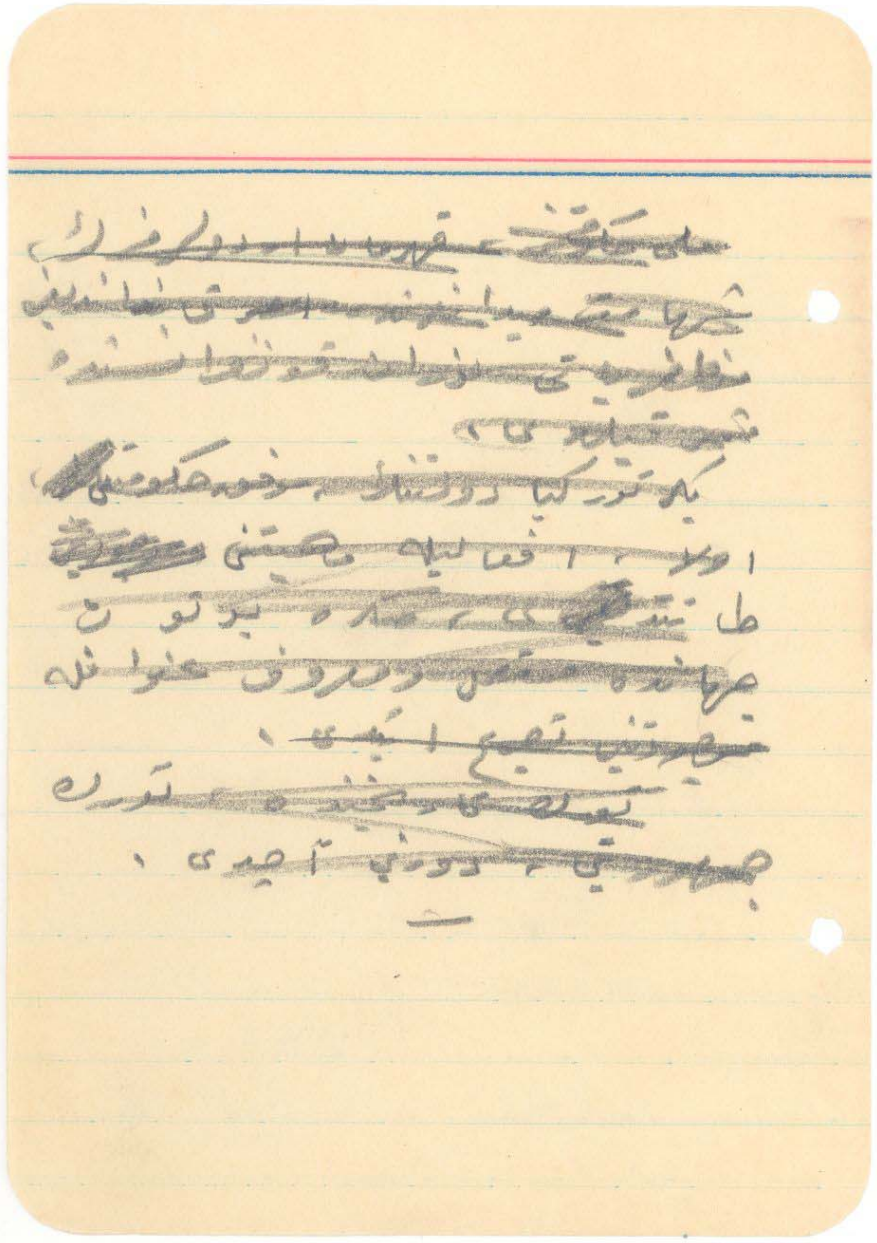
“ 308

“ 911

“ M. P. 914

“ B. M. 324

“ 161-162

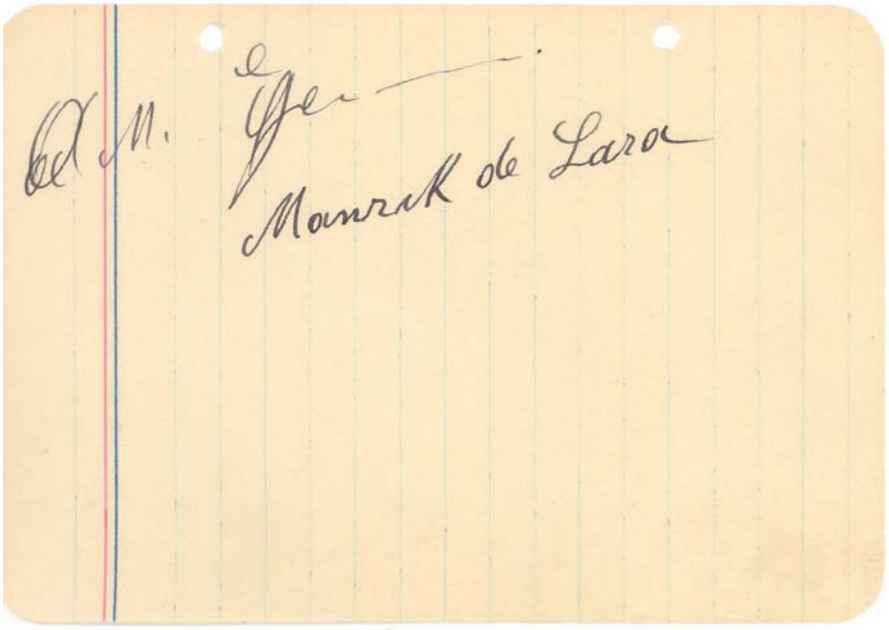
928-479-1-88

928-479-1-88

Millî hükûmetimiz kahraman ordularımızın, şehâmet meydanlarında ..... kazandığı muzafferiyyeti Lozan Konferansı'nda müsmir kılındı.

Yeni Türkiye Devleti'nin muvaffak hükûmeti evvelâ ef'âliyle mâhiyyetini tanıtdı, sonra bütün cihânda müstakil ve ma'rûf ünvânla mevcûdiyyetini tasrîh etdi.

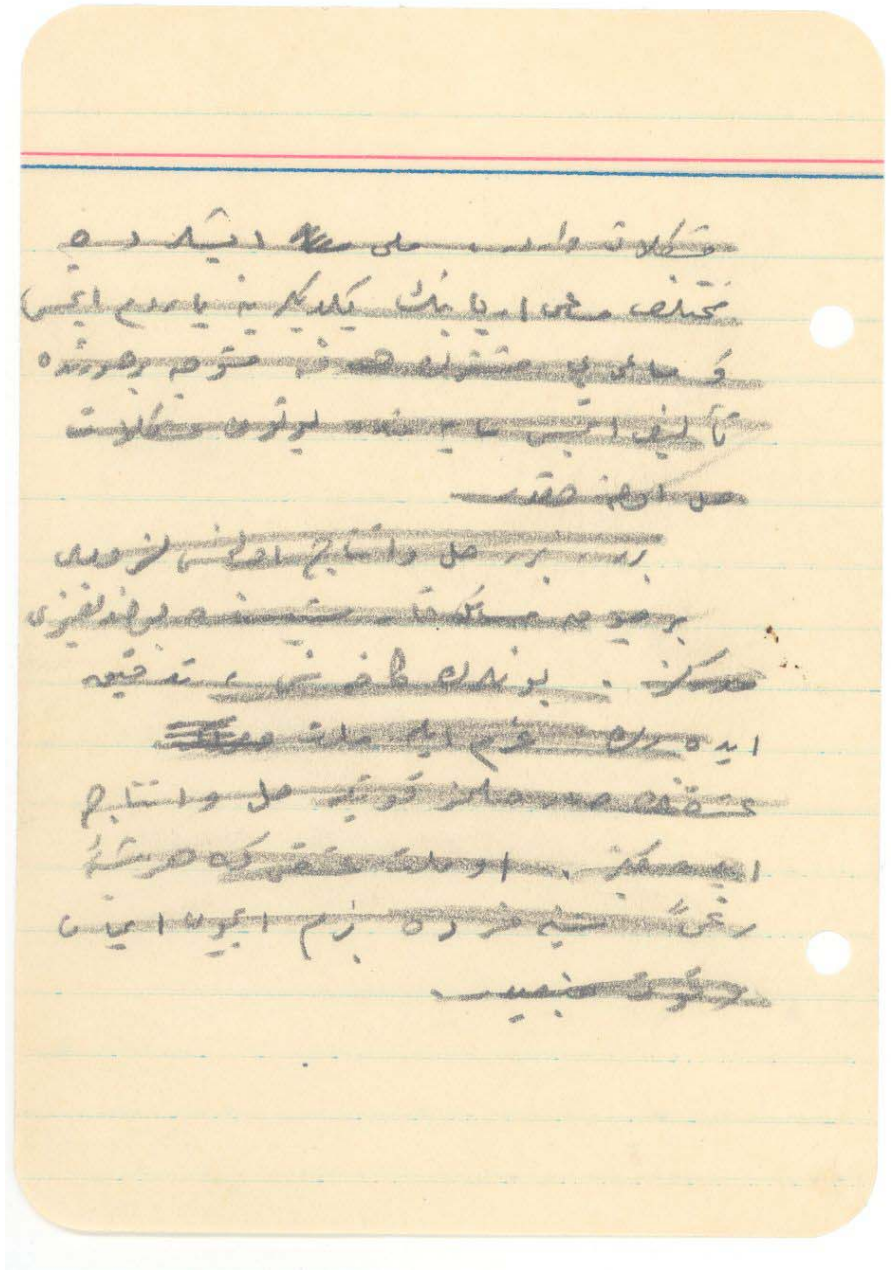
Türk târihinde Türk Cumhûriyyeti devrini açdı.

928-479-1-89

928-479-1-89

Maurek de Lara

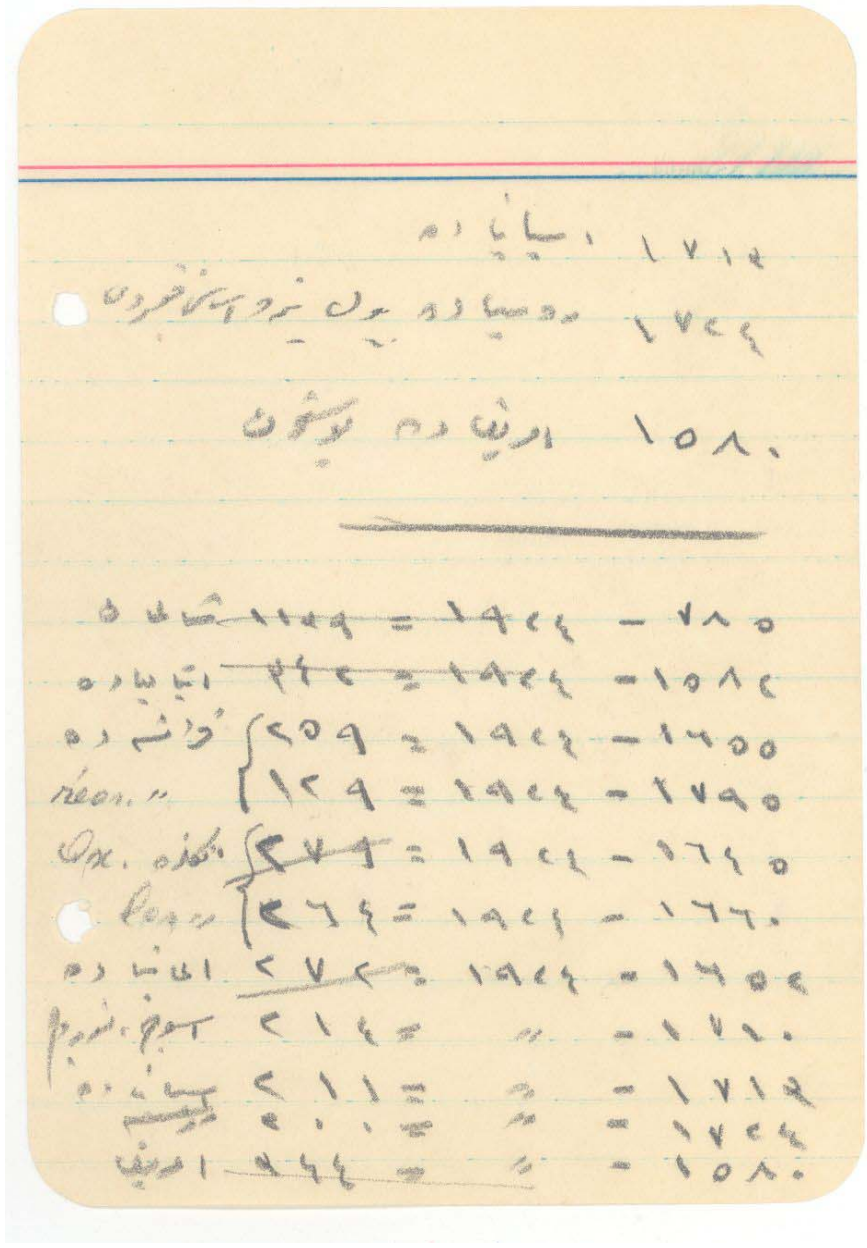

928-479-1-90

928-479-1-90

Müşkilât vardır. Millî işlerde muhtelif mesâî erbâbının yek-dîgerine yardım etmesi ve mesâîyi müşterek hedefe müteveccih bir sûretde te'lîf etmesi sâyesinde bütün müşkilât hall olunacakdır.

Birer birer hall ve intâc olunması lüzûmlu birçok mesâil karşısında bulunduğumuzu müdrikiz. Bunların kâffesini tedkik ederek azm ile millet ve memleket aşkının sarsılmaz kuvvetiyle hall ve intâc edeceğiz. O millet aşkı ki her şeye rağmen sînemizde bizim için îmân ve kuvvet menbaıdır.

928-479-1-91

928-479-1-91

1713 İspanya'da

1724 Rusya'da büyük Petro (?) esâsını kurdu.

1580 Amerika'da Boston

785-1924 = 1139 Şalman

1582-1924 = 342 İtalya'da

1655-1924 = 259 Fransa'da

1795-1924 = 129 " réor

1645-1924 = 279 İngiltere Ox.

1660-1924 = 264 " Lon.

1652-1924 = 272 Almanya'da

1710- " = 214 İsveç, Norveç

1713- " = 211 İspanya'da

1724- " = 200 Rusya

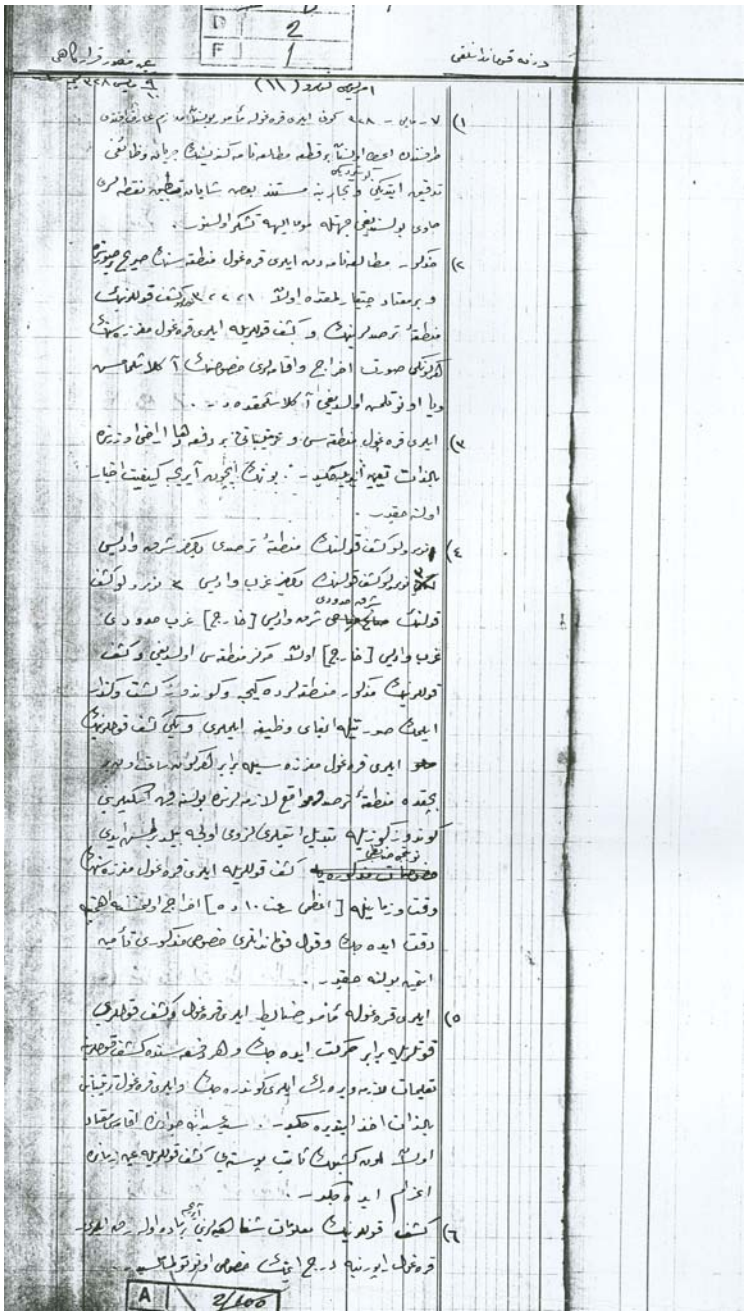
1580- " = 344 Amerika

شماره			
۱۱	۱۱۴۹	" اول	
۳	۳۴۴	"	آرژانتین
۳	۳۴۲	"	استرالیا
۲٫۵	۲۷۹	"	انگلستان
۲٫۵	۲۷۲	"	اسپانیا
۲٫۵	۲۵۹	"	فرانسه
۲	۲۱۴	"	بلژیک
۲	۲۱۱	"	اسپانیا
۲	۲۰۰	"	روسیه

928-479-1-92

Şarlman	1139	Sene evvel	11	asır
Amerika	344	“	3	“
İtalya	342	“	3	“
İngiltere	279	“	2,5	“
Almanya	272	“	2,5	“
Fransa	259	“	2,5	“
İsveç	214	“	2	“
İspanya	211	“	2	“
Rusya	200	“	2	“

B. MUSTAFA KEMAL'İN TRABLUSGARP CEPHESİ'NDEKİ EMR-İ YEVMÎ DEFTERİNİN ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI

1

1

Derne Kumandanlığı

Ayn-ı Mansur Karârgâhı

9/10 Mayıs 328 gece

Emr-i Yevmî Numro(11)

1) 7 Mayıs 328 günü İleri karagola me'mûr bulunan Mülâzım Ârif Efendi tarafından i'tâ olunan bir kıt'a mütâlaa-nâme kendisinin cereyân-ı vazâifi tedkik etdiğini gösterdiği ve tecâribine müstenid ba'zı şâyân-ı tatbîk noktaları hâvî bulunduğu cihetle mûmâ-ileyhe teşekkür olunur.

2) Mezkûr mütâlaa-nâmeden ileri karagol mıntakasının sarîh bir sûretde ve ber-mu'tâd çıkarılmakda olan 1, 2, 3 numrolu keşif kollarının mıntaka tarassudlarının ve keşif kollarıyla ileri karagol müfrezesinin her günkü sûret-i ihrâc ve ikameleri husûsunun anlaşılmamış veyâ unutulmuş olduğu anlaşılmakdadır.

3) İleri karagol mıntakası ve tertîbâtı bir def'a daha arâzî üzerinde bi-z-zât ta'yîn edilecekdir. Bunun içün ayrıca keyfiyyet ihbâr olunacakdır.

4) 1 numrolu keşif kolunun mıntaka-i tarassudu yalnız şark vâdîsi, 3 numrolu keşif kolunun yalnız Garb Vâdîsi, 2 numrolu keşif kolunun şark hudûdu Şark Vâdîsi (hâric) garb hudûdu Garb Vâdîsi (hâric) olan merkez mıntakası olduğu ve keşif kollarının mezkûr mıntakalarda gece ve gündüz geşt ü güzâr eylemek sûretiyle îfâ-yı vazîfe eylemeleri ve yeni keşif kollarının ileri karagol müfrezesiyle berâber her gün sâat on bir buçukda mıntaka-i tarassud ve mevâki-i lâzımelerinde bulunarak eskilerini gündüz gözüyle tebdîl etmeleri lüzûmu evvelce bildirilmiş idi. Nöbetçi zâbiti keşif kollarıyla ileri karagol müfrezesinin vakt ü zamânıyla (a'zamî sâat 10'da) ihrâc olunmasına ehemmiyyetle dikkat edecek ve kol kumandanları husûs-ı mezkûru te'mîn etmiş bulunacakdır.

5) İleri karagola me'mûr zâbit ileri karagol ve keşif kolları kuvvetleriyle berâber hareket edecek ve her def'asında keşif kollarına tâ'lîmât-ı lâzıme vererek ileri gönderecek ve ileri karagol tertîbâtını bi-z-zât ahz etdirecekdir. Seyyid Abdullah civârında ikamesi mu'tâd olan on kişilik sâbit postayı keşif kollarıyla aynı zamanda i'zâm edecekdir.

6) Keşif kollarının ma'lûmât-ı şifâhiyyelerini ayrıca bir mâdde olarak ileri karagol raporuna derc etmek husûsu unudulmamalıdır.

۷) ایدی قرعه خواسته مقدار کافی صوبه لسته موجه یاده بلوک قطع نداشته عائد دو. کشف قوله نیک برابرینه مطره ایله صوبه یه حکم بونک ایچون لازم اولان مطره نک بلوکه تعیین اداره یه امر و تبلیغ مذکور مطره نک ایدی قرعه ایله موقتن طوه حقدر.

۸) ایدی قرعه ایله بوسته و نوبتجیلرینک کیجه لری غیاب و دسیسه کارلغه کیصه ایله یاخود قدری آکلاشیلمیه جق بر صورتده ایدی قرعه ایله تأسیس ضابطه یه طرحنده اخطاراتی مؤثره ده بولنه جق و بوسته لره افراد نفریه ترفیعاتی بوسته لر بینلرنده دوره قوطولرینی کیزلیه جک کبی تدابیره توسل اولنه جقدر.

دره قوله نداری

عه

دره قوله نداری

عه مضبوط زاده

(ایدی یوز)

۱) طوپچی قوله نداری طوپچیلک آتشه مارینی هقوق اهم صنف ضابطانک آکادمیه یه کیمکی طرزده برنوط خاضر لایه جقدر. برنوط بونه برطوپچیلک صورت تخریبی هقنده عملی معلوماتی ویره جک ایده حکمدر. بو فصوصده طوپچی قوله نداری عمومی آقه اشتره مناسب بیلدیره جک قوله نسی ویسی ده طلب اولنه جقدر.

۲) متراليوز بلوکی قوله نداری متراليوزلک مخابره ده محل و زیاده استعمالی ایله آلتمریلک صنعت و تأثیری هقنده غایت مختصر برنوط خاضر لایه جق و بونک ترجمه سنی ایراد ایده حکمدر. متراليوز تفنگلک سهولته واسطه صورتیله تخریب ایدیله جک زیاده لازم حکمدر کیمکی نوطنه درج ایده حکمدر.

۳) طوپچی و متراليوز قوله نداری کندیلرینه طلب اولنه جق نوطلری اعضا بیله کوره خلاصه آکلاشیله بولنه جقدر.

دره قوله نداری

عه

2

7) İleri karagolda mikdâr-ı kâfî su bulundurmak piyâde bölük kumandanlığına âiddir. Keşif kollarının berâberlerine matara ile su verilecekdir. Bunun içün lâzım olan mataranın bölüğe teslîmi idâreye emr olunmuşdur. Mezkûr mataralar dâimâ ileri karagol mevkiinde duracakdır.

8) İleri karagol posta ve nöbetçilerinin geceleri Garb Vâdîsi'ndeki mağaralara giderek yatdıkları anlaşıldığından bu husûsda ileri karagola me'mûr zâbitân tarafından ihtârât-ı müessirede bulunulacak ve postalara efrâd-ı nizâmiye terfîk etmek, postalar beyninde devriye kolları gezdirmek gibi tedâbîre tevessül olunacakdır.

Derne Kumandanı

M. Kemâl

Derne Kumandanlığı

Ayn-ı Mansur Karârgâhı

9/10 Mayıs 328

Emr-i Yevmî (12)

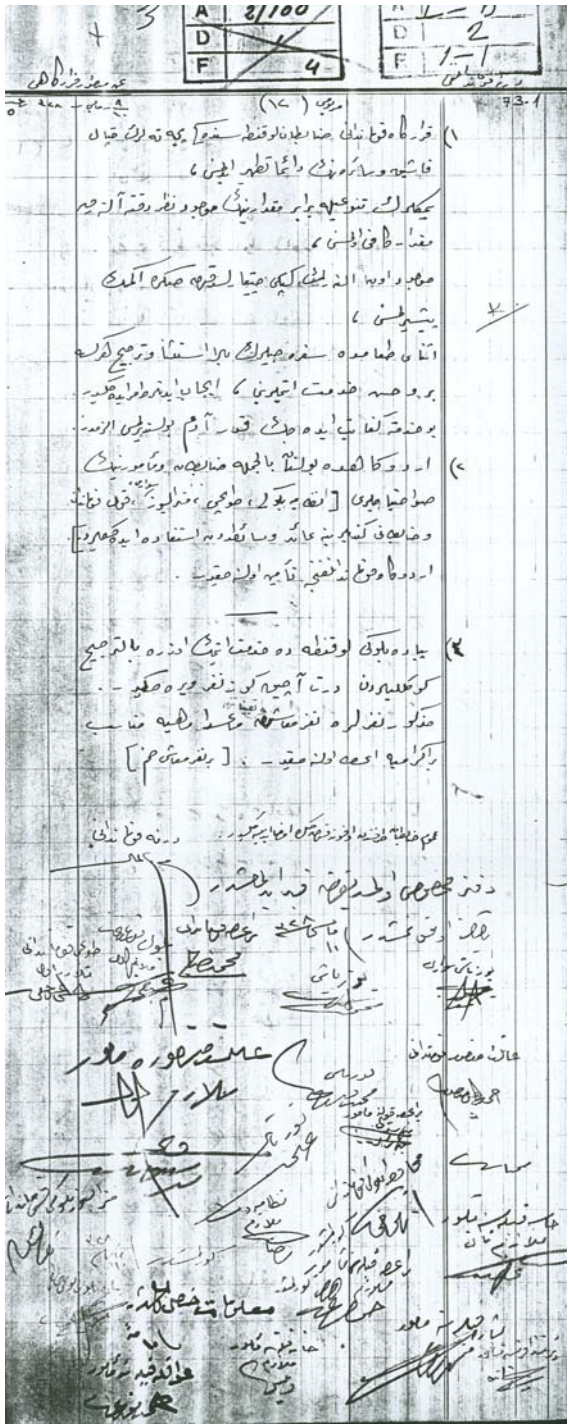
1) Topçu kumandanı topçunun ateş muhârebesi hakkında her sınıf zâbitin anlayabileceği tarzda bir not hazırlayacakdır. Bu notuna bir topun sûret-i tahrîbi hakkındaki amelî ma'lûmâtı da derc edecekdir. Bu husûsda Topçu kumandanının umûm arkadaşlara münâsib bir zamânda bir konferans vermesi de taleb olunacakdır.

2) Mitralyöz bölüğü kumandanı mitralyözün muhârebede mahall ve zamân-ı isti'mâli ile ateşlerinin cins ve te'sîri hakkında gayet muhtasar bir not hazırlayacak ve bunun tercemesini irâe edecekdir. Bir mitralyöz tüfengini suhûletle ve esâslı sûretde tahrîb içün ne yapılmak lâzım geldiğini notuna derc edecekdir.

3) Topçu ve mitralyöz kumandanları kendilerinden taleb olunan mezkûr notları a'zamî beş gün zarfında ikmâl etmiş bulunacaklardır.

Derne Kumandanı

M. Kemâl

3

Derne Kumandalığı

Ayn-ı Mansur Karârgâhı

9/10 Mayıs 328 Sâat: 5

Emr-i Yevmî(12)

1) Karârgâh kumandanı zâbitân lokantasındaki peçetelerin çatal kaşık ve sâirenin dâimâ tathîr edilmesini,

Yemeklerin tenevvüüyle berâber mikdârının mevcûd nazar-ı dikkate alınarak mikdâr-ı kâfî olmasını,

Mevcûd un elenerek kepeği çıkarıldıkdan sonra ekmek pişirilmesini,

Esnâ-yı taamda sofracıların bilâ-istisnâ ve tercîh herkese bir ve hüsn-i hidmet etmelerini, îcâb edenlere emr edecekdir. Bu hidmete kifâyet edecek kadar adam bulundurulması elzemdir.

2) Ordugâhda bulunan bil-cümle zâbitân ve me'mûrînin su ihtiyâcları (Nizâmiye bölüğü, topçu, mitralyöz, süvâri, kol kumandanı ve zâbitânı kendilerine âid vesâitden istifâde edeceklerdir.) Ordugâh Kumandanlığınca te'mîn olunacakdır.

3) Piyâde bölüğü lokantada hidmet etmek üzere bi-t-tercîh gönüllülerden dört açıkgöz nefer verecekdir. Mezkûr neferlere nefer maâşından ve ta'yînâtından mâ-adâ, mâhiyye münâsib bir ikrâmiye i'tâ olunacakdır. (Bir nefer maâşı zamm)

Umûm zâbitân tarafından okundukdan sonra imzâ' edilecekdir.

Derne Kumandanı

M. Kemâl

Defter-i mahsûs olmadığından kayd edilmemişdir.

Yalnız okunmuşdur. Fî 10 Mayıs Sene 328

Yüzbaşı Süvâri	Yüzbaşı	Bera'sa Kumandanı	Bölük Kumandanı
Mahmûd	Mehmed(...)	Mehmed Ziyâ	Mülâzım-ı evvel
			M. Vasfi
Topçu Kumandanı	Ailet Mansur Kumandanı		Yüzbaşı
Mülâzım-ı evvel	Ahmed Mustafa		Mehmed (...)
İsmâil Hakkı	Ailet Mansura Me'mûr		
	Mülâzım-ı evvel		
Mümtaz	(imza)		

Bera'sa Koluna Me'mûr
(imza)

Yüzbaşı
Ali

Muhâfız Bölüğü
Kumandanı
(imza)

Nizâmiyeden
Mülâzım
Rızâ

Görülmüşdür.

Görülmüşdür.

Bera'sa Kabîlesine Me'mûr
Mülâzım-ı evvel
(imza)

Hâse Kabîlesine Me'mûr
Mülâzım-ı sânî
Arif

Bera'sa Kabîlesine Me'mûr
(imza)

Görülmüşdür.

Hâse Kabîlesine Me'mûr

Görülmüşdür. Fî 10 Mayıs Sene 328
Piyade Bölük Kumandanı
(imza)

Mülâzım
Veysi

Mitralyöz Bölüğü
Kumandanı
Fâik

Ma'lûmât hâsıl olmuşdur.
Fî 10 minhu
Avakile Kabîlesine Me'mûr
Ahmed Nuri

Beşâre Kabilesine Me'mur
(imza)

4

Ayn-ül-Mansur

13 Mayıs sene 328

1) 9/10 Mayıs sene 328 târihli emr-i yevmînin beşinci maddesinde mezkûr olan “Seyyid Abdullah civârında ikamesi mu’tâd olan on kişilik postayı keşif kollarıyla aynı zamanda i’zâm edecekdir.” cümlesiyle ta’yîn edilen kuvvetin nereden ifrâz ve sevk olunacağı tasrîh edilmemiş olması üzerine husûs-ı mezkûr Derne Kumandanlığından istîzâh edilmiş ve mezkûr kuvvetin ber-vech-i zîr yeni muhâfızlardan çıkarılması emri takarrür etmişdir.

2) On iki kişilik çıkarılacak olan keşif kuvvetinin üzerine daha sekiz kişi muhâfızdan ilâvesiyle yirmişer kişi dört bölük muhâfızdan münâvebe ile çıkacak ve yirmi kişiden on iki keşif müfrezelerinin mütebâkisi olacak olan sekiz muhâfız neferinin bir kısmı ileri karagolda ibka ve nöbet vazîfesini îfâ ve bir kısmı ibka edilecek kuvvetin yerine alınacak mavzerli nizâmiye kuvvetiyle mezc edilerek sâbit posta kuvvetini teşkîl edecekdir.

3) Bundan maksad ya’ni nizâmiye kuvvetinin terkîb ve yalnız muhâfız kuvvetinin sâbit postaya me’mûr edilmemesi muhâfız kıtaâtı yedindeki eslihanın kıymet-i harbiyyelerinin noksan olmasına karşı bir tedbirdir.

4) İşbu emrin nöbetçi zâbitânı tarafından infâz ve kol kumandanlarına ta’mîmi içün buraya kaydı kumandanın emri iktizâsındandır.

Hâse Kolu Kumandanı	Nöbetçi Yüzbaşısı	Bera’sa Kumandanı
Mümtaz	Ali	Mehmed Ziyâ
Abidât Kolu Kumandanı	Topçu Kumandanı	
Yüzbaşı Ali	Mülâzım-ı evvel	
	İsmâil Hakkı	

Nizâmiye kuvvetinin ileri karagolda ancak on iki silâhı bulunacağına nazaran nizâmiyenin işbu kuvvetinden bir kısmı keşif kollarına bir kısmı da pusuya dâimî tefrîk edildiğinden muhâfız kuvvetinin orada alıkonulup ileri karagolu büsbütün nizâmiye kuvvetinden âzâde bulundurmak husûsundan tevellüd edecek mahzûru nazar-gâh-ı kumandanîye arz eylemeyi vecîbe bilerek işbu mahalle şerh eyledim.

Nizâmiye Bölük Kumandanı

Mülazım-ı Evvel

M. Vasfi

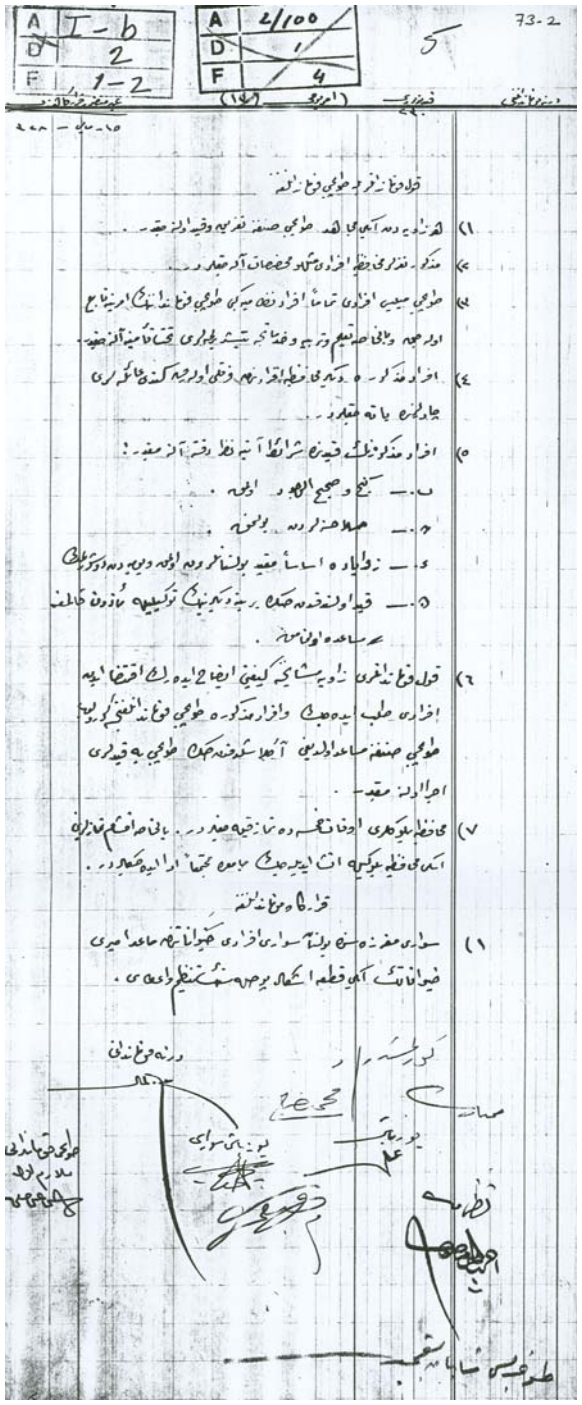
Ma’lûmât hâsıl olduğu ma’rûzdur. Fî 13 minhu

Avakile Kabilesine Me’mûr

Mülâzım-ı sânî

Ahmed Nûri

Yüz doksan iki mevcûddan yalnız on iki kişinin bulunması ve buna da(?) bu sûretle Kumandanlığa nazar-ı dikkatine vaz’ı(?)

5

5

Derne Kumandanlığı

Ayn-ı Mansur Karârgâhından

15 Mayıs 328

Kayd Numrosu

230

(Emr-i Yevmî: 13)

Kol Kumandanlarıyla Topçu Kumandanlığına

1) Her zâviyeden iki mücâhid topçu sınıfına tefrîk ve kayd olunacakdır.

2) Mezkûr neferler muhâfıziyye efrâdı misillü muhassasât alacaklardır.

3) Topçu milis efrâdı tamâmen efrâd-ı nizâmiye gibi Topçu kumandanının emrine tâbi' olacak ve bi-l-hâssa ta'lîm ve terbiye ve hidemâtca yetişdirilmeleri taht-ı te'mîne alınacakdır.

4) Efrâd-ı mezkûre dîger muhâfıziyye efrâdından farklı olarak kendi âileleri çadırlarında yatacaklardır.

5) Efrâd-ı mezkûrenin kaydında şerâit-i âtiyye nazar-ı dikkate alınacakdır:

B) Genç ve sahîh-ül-vücûd olmak

C) Silâhsızlardan bulunmak

D) Zevâyâda esâsen mukayyed bulunanlardan olmak ve yevmiyyeden düşürülmek

H) Kayd olundukdan sonra yerine dîgerinin tevkîliyle me'zûn kalmağa müsâade olunmamak.

6) Kol kumandanları zâviye meşâyihine keyfiyyeti îzâh ederek iktizâ eden efrâdı taleb edecek ve efrâd-ı mezkûre topçu kumandanlığınca görülüb topçu sınıfına müsâid olduğu anlaşıldıkdan sonra topçuya kaydları icrâ' olunacakdır.

7) Muhâfıziyye bölükleri evkât-ı hamsede namaz kılacaklardır. Bi-l-hâssa akşam namazlarını eski muhâfıziyye bölüğüyle inşâ' edilecek câmide müctemian edâ edeceklerdir.

Karârgâh Kumandanlığına

1) Süvâri müfrezesinde bulunan süvâri efrâdı hayvânâtından mâ-adâ mîrî hayvânâtın iki kıt'a eşkâl pusulasının tanzîm ve i'tâsı.

. **Derne Kumandanı**

M. Kemâl

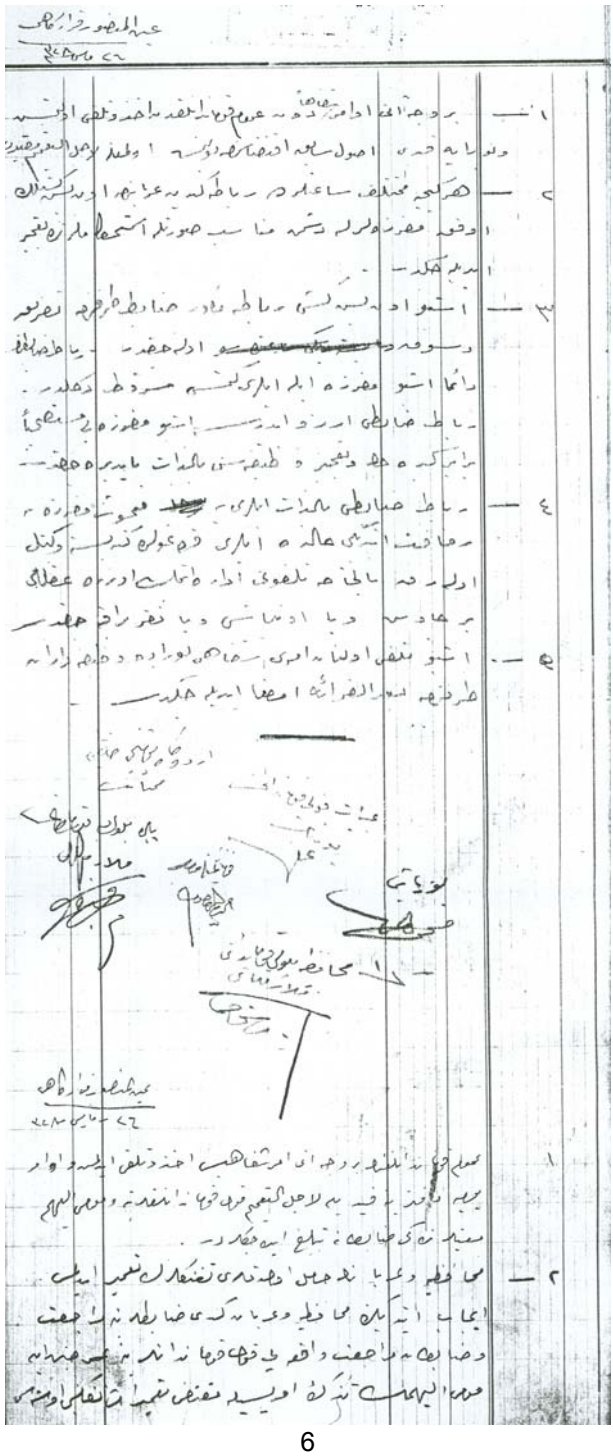
Görülmüşdür. Fî minhu

Mehmed Ziyâ

Nizâmiyeden	Yüzbaşı	Yüzbaşı Süvâri	Topçu Kumandanı
Ahmed Mustafa	Ali	Mahmûd	Mülâzım-ı evvel İsmâil Hakkı

Mümtaz M. Vasfi

Doğrusu şâyân-ı ta'mîmdir.

6

Ayn-ül-Mansur Karârgâhı

26 Mayıs sene 328

1) Ber-vech-i âtî evâmir şifâhen dün Umûm Kumandanlıkdan ahz ve telâkki olunmuş ve buraya kaydı usûl-i sâbık iktizâsından bulunmuş olmağla li-ecl-it-ta'mîm mukayyeddir.

2) Her gece muhtelif sâatlerde ribâta giden Urbândan on beş kişilik ufak müfrezelerle düşman münâsib sûretle istihkâmlarında ta'cîz edilecekdir.

3) İşbu on beş kişi ribâta me'mûr zâbit tarafından tefrîk ve sevk olunacakdır. Ribât zâbitinin dâimâ işbu müfreze ile ileri gitmesi meşrût değildir. Ribât zâbiti ârzû ederse işbu müfrezeyi müstashiben berâber gidecek ve ta'cîz vazîfesini bi-z-zât yapdıracakdır.

4) Ribât zâbiti bi-z-zât ileriye mebhûs müfrezeye refâkat etdiği hâlde ileri karagolda kendisine vekil olarak bi-l-hâssa telefonu idâre etmek üzere akıllı bir çavuş veyâ onbaşı veyâ nefer bırakacakdır.

5) İşbu telâkki olunan emr-i şifâhî burada vazîfe-dârân tarafından ba'de-l-kırâe imzâ' edilecekdir.

Ordugâh Nöbetçi Zâbiti — Abidat Kolu Kumandanı

Mümtâz — Yüzbaşı Ali

Yüzbaşı — (?) Me'mûr — Piyade Bölük Kumandanı

Mehmed (...) — Ahmed Mustafa — Mülâzım-ı evvel

M. Vasfi

1'inci Muhâfıziyye Bölüğü

Kumandanı Mülâzım-ı sânî

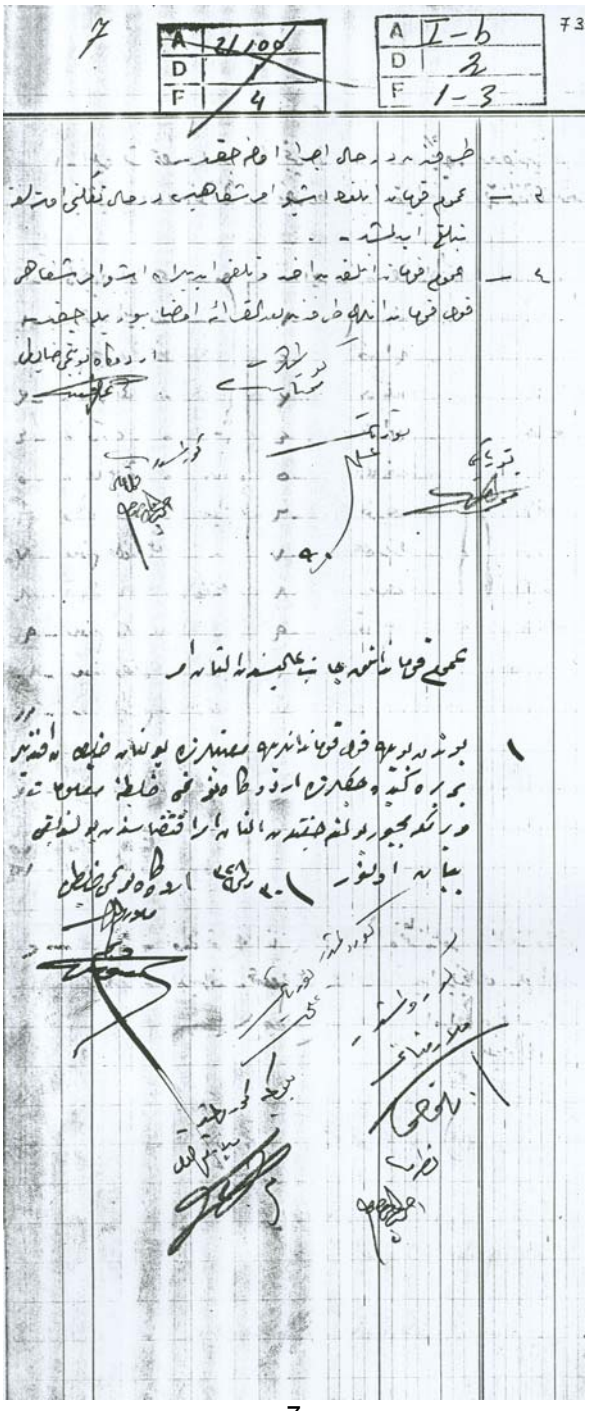
(imza)

Ayn-ül-Mansur Karârgâhı

26 Mayıs 328

1) Umûm Kumandanlığının ber-vech-i âtî emr-i şifâhîsi ahz ve telâkki edilmiş ve evâmir-i yevmiyye defterine kaydıyla li-ecl-it-ta'mîm kol kumandanlıklarına ve mûmâ-ileyhim maiyyetlerindeki zâbitâna teblîğ edeceklerdir.

2) Muhâfıziyye ve Urbânın hâmil oldukları tüfenklerin ta'mîr edilmesi îcâb etdiğinde muhâfıziyye ve Urbân kendi zâbitlerine mürâcaat ve zâbitân mürâcaat-ı vâkıayı kol kumandanlarına arz ile mûmâ-ileyhimin tezkere-i emriyyesiyle muktezî ta'mîrât tüfekçi ustası

7

tarafından derhâl icrâ' olunacakdır.

3) Umûm Kumandanlığın işbu emr-i şifâhî derhal Tüfekçi Ustalığına teblîğ edilmişdir.

4) Umûm Kumandanlıkdan ahz ve telâkki edilen işbu emr-i şifâhî kol kumandanları tarafından ba'de-l-kırâe imzâ' buyurulacakdır.

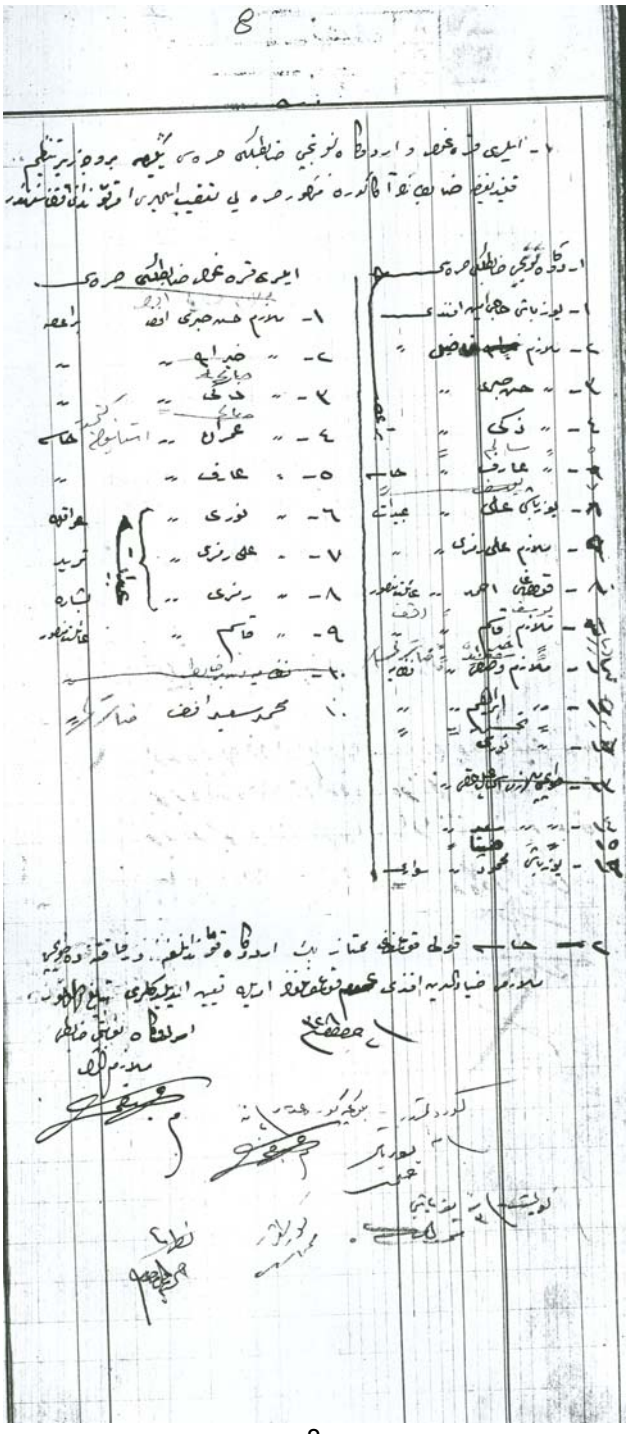
Ordugâh Nöbetçi Zâbiti		Görülmüşdür.
Ârif		Mümtâz
Yüzbaşı	Yüzbaşı	Görülmüşdür.
Mehmed (...)	Ali	Kolağası Ahmed Mustafa

UMÛM KUMANDANLIK CÂNİB-İ ÂLÎSİNDEN ALINAN EMR

1) Bundan böyle kol kumandanlarıyla maiyyetlerinde bulunan zâbitân efendiler bir yere gideceklerinde Ordugâh nöbetçi zâbitine ma'lûmât vermeğe mecbûr bulunacağından alınan emr iktizâsından bulunduğu beyân olunur.

Fî 30 Mayıs Sene 328
Ordugâh Nöbetçi Zâbiti
Mülâzım-ı evvel
Kasım (...)

Görülmüşdür.	Görülmüşdür.	Bölükçe görülmüşdür.
Yüzbaşı Ali	Mülâzım-ı sânî	Mülâzım-ı evvel
	(imza)	M. Vasfi
	Nizâmiyeden	
	Ahmed Mustafa	

8

1) İleri karagol ve ordugâh nöbetçi zâbitliği sırası yeniden ber-vech-i zîr tanzîm kılındığından zâbitânın ona göre mezkûr sırayı ta'kib eylemeleri emr-i kumandânî iktizâsındandır.

Ordugâh Nöbetçi Zâbitliği Sırası		İleri Karagol Zâbitliği Sırası	
1- Yüzbaşı Hacı Emin Efendi	Bera'sa	1- Yüzbaşı Hasan Sabri Efendi	Bera'sa
2- Mülâzım Fâzıl Efendi	Bera'sa	2- Mülâzım Hayrullah Efendi	Bera'sa
3- Mülâzım Hasan Sabri	Bera'sa	3- Mülâzım Salih Zeki Efendi	Bera'sa
4- Mülâzım Zeki Efendi	Bera'sa	4- Mülâzım Ümran Efendi (İstanbul'a	Hâse
5- Mülâzım Sâlim Efendi	Bera'sa	5- Mülâzım Ârif Efendi	Hâse
6- Mülâzım Ârif Efendi	Hâse	6- Mülâzım Nûri Efendi (Abidat)	Avakile
7- Yüzbaşı Ali Efendi	Abidat	7- Mülâzım Ali Remzi Efendi (Abidat)	Terid
8- Mülâzım Ali Remzi Efendi	Abidat	8- Mülâzım Remzi Efendi (Abidat)	Beşare
9- Kolağası Ahmed Efendi	Ailet Mansur	9- Mülâzım Kasım Efendi	Ailet Mansur
10- Yusuf Efendi	----------	10- Mülâzım Mehmed Saîd Efendi (Manastırlı)	Ailet Mansur
11- Mülâzım Kasım Efendi	Ailet Mansur		
12- Mülâzım Hayrullah Efendi	Ailet Mansur		
13- Mülâzım Saîd Efendi (Manastırlı)			
14- Mülâzım Vasfi Efendi	Nizâmiye		
15- Mülâzım İbrahim Efendi	Nizâmiye		
16- Mülâzım Tahsin Efendi	Nizâmiye		
17- Mülâzım Nûri Efendi			

13- Topçu Mülâzımı İsmail Hakkı Efendi	
14- Topçu Mülâzımı Saîd Efendi	
15- Topçu Mülâzımı Ziya Efendi	
16- Yüzbaşı Mahmûd Efendi	Süvâri

2) Hâse Kolu Kumandanı Mümtâz Bey Ordugâh Kumandanlığına ve refâkatine de Topçu Mülâzımı Ziyâeddin Efendi Umûm Kumandanlığının emriyle ta'yîn edildikleri teblîğ olunur.

Fî 2 Haziran sene 328

Ordugâh Nöbetçi Zâbiti

Mülâzım-ı evvel

M. Vasfi

Görülmüşdür. Fî minhu

Yüzbaşı Ali

Görülmüşdür.

Fî 3 minhu

Yüzbaşı

Mehmed (...)

Görülmüşdür.

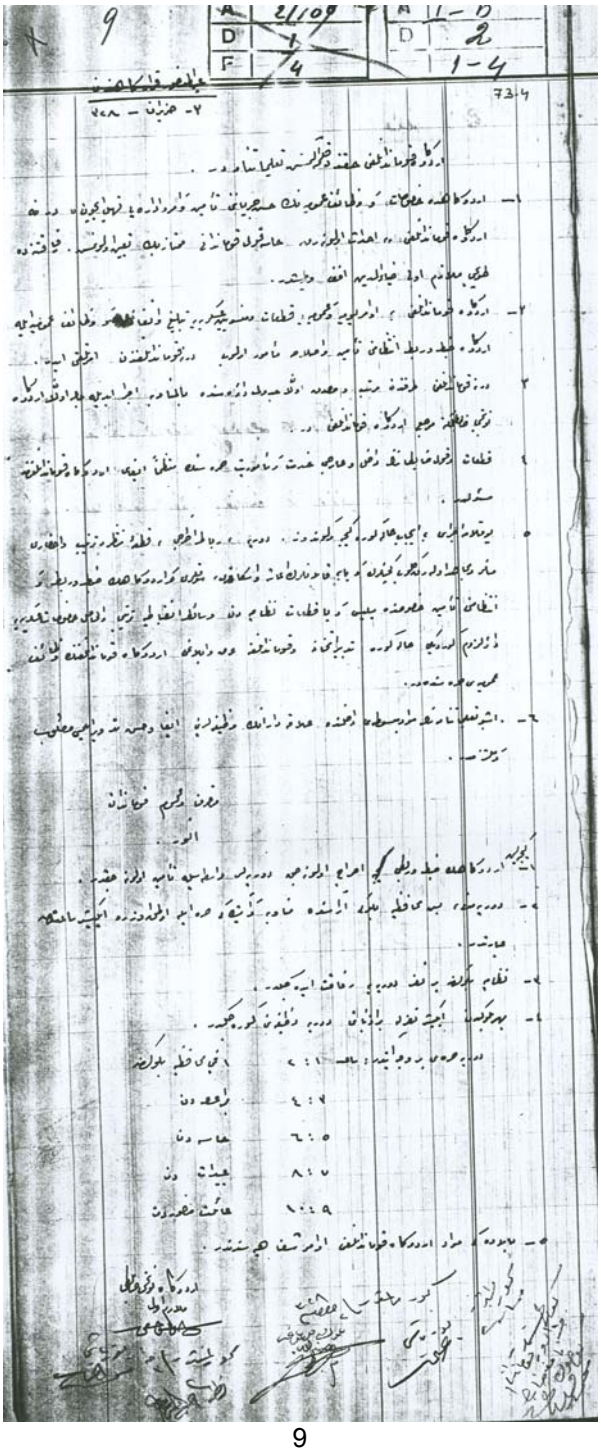
Mümtâz

Bölükçe görülmüşdür. 2 minhu

M. Vasfi

Nizamiyeden

Ahmed Mustafa

9

Ayn-ül-Mansur Karârgâhından

3 Haziran 328

Ordugâh Kumandanlığı Hakkında Kaleme Alınmış Ta'lîmât-nâmedir.

1) Ordugâhda husûsât ve vazâif-i umûmiyyenin hüsn-i cereyânını te'mîn ve emr ve idâreyi teshîl içün "Derne Ordugâh Kumandanlığı" ihdâs olunarak Hâse Kolu Kumandanı Mümtâz Bey ta'yîn olunmuş, refâkatine de Topçu Mülâzım-ı evveli Ziyâeddin Efendi verilmişdir.

2) Ordugâh Kumandanlığı; evâmir-i yevmiyye ve umûmiyyeyi kıtaât ve mensûbîn-i askeriyyeye teblîğ ve infâz ve vazâif-i umûmiyye ile ordugâh zabt ü rabt intizâmını te'mîn ve ıslâha me'mûr olub Derne Kumandanlığından emir telâkki eder.

3) Derne Kumandanlığı tarafından müretteb ve musaddak olan cedvel dâiresinde bi-l-münâvebe icrâ' edilecek olan Ordugâh Nöbetçi Zâbitliğine merci' Ordugâh Kumandanlığıdır.

4) Kıtaât ve kol zâbitânının dâhil ve hâricî hidmet ve me'mûriyyet sırasının muntazaman îfâsı Ordugâh Kumandanlığından mes'ûldür.

5) Yoklama icrâsı; îcâb-ı hâle göre gece ve gündüz. Devriyye, ribât ihrâcı, kıt'a-yı muntazıra tertîb ve ihzârı me'mûr ve mücâhid olarak gelüb geçenlerin veya kalanların iâşe ve iskânları, sevkleri ve ordugâhın zabt ü rabt ve intizâmını te'mîn husûsunda milis veya kıtaât-ı nizâmiyeden vesâit-i inzibâtiyye tertîbi ve-l-hâsıl husûsât-ı askeriyyeye dâir lüzûm gördüğü hâle göre tedbîr ittihâz ve kumandanlığa arz ve iblâğı Ordugâh Kumandanlığının vazâif-i umûmiyyesi sırasındadır.

6) İşbu ta'lîmât-nâmenin mevâdd-ı mebsûtası dâhilinde alâka-dârânın vazîfelerini îfâ' ve hüsn-i tedvîr eylemesi matlûb ve mültezemdir.

Mutasarrıf ve Umûm Kumandan

Enver

1) Geceleyin ordugâhın zabt ü rabtı ihrâc olunacak devriyyeler vâsıtasıyla te'mîn olunacakdır.

2) Devriyye müddeti beş muhâfıziyye bölüğü arasında münâvebe ve âtîdeki sıra ile olmak üzere ikişer sâatten ibâretdir.

3) Nizâmiye bölüğünden bir nefer devriyyeye refâkat edecekdir.

4) Beher bölükden ikişer neferle bir onbaşı devriyye vazîfesini görecekdir.

Devriyye sırası ber-vech-i âtîdir:

Sâat	1-2	1'inci Muhâfıziyye Bölüğünden
	3-4	Bera'sa'dan
	5-6	Hâse'den
	7-8	Abidat'dan
	9-10	Ailet Mansur'dan

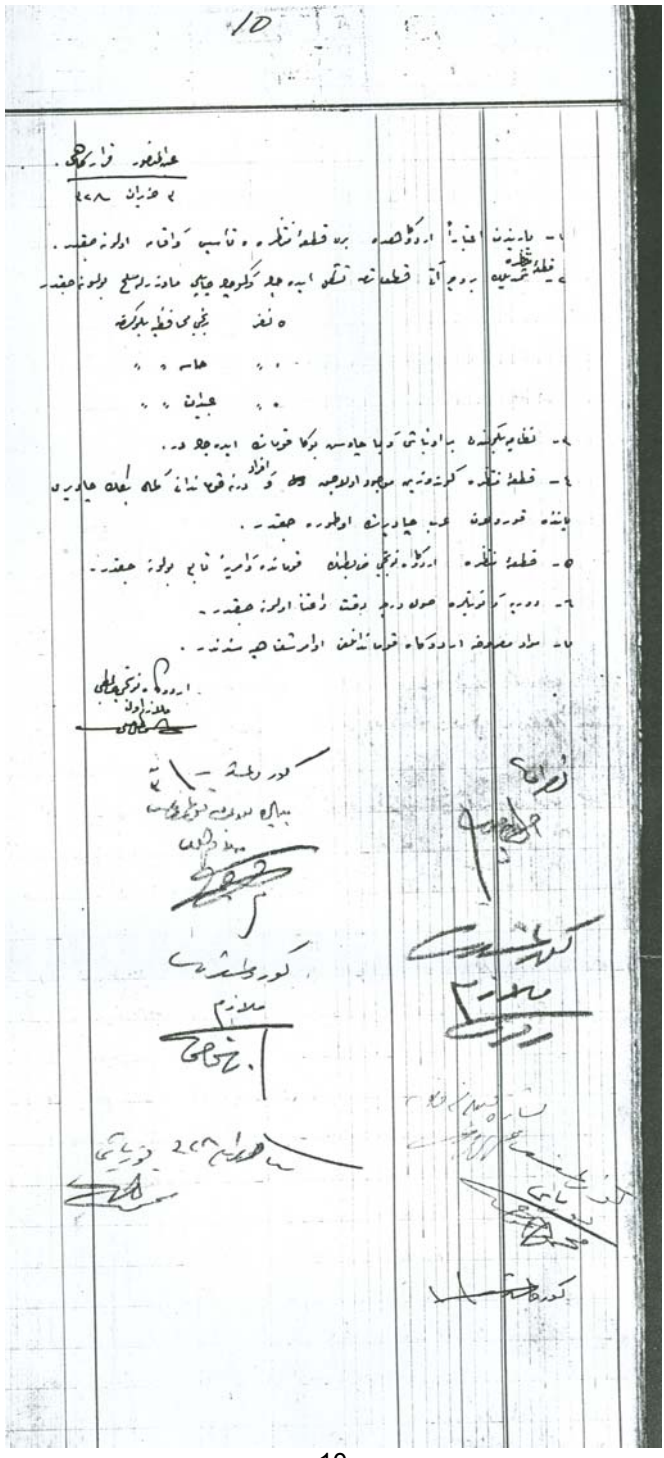
5) Bâlâdaki mevâdd Ordugâh Kumandanlığı evâmir-i şifâhiyyesindendir.

Ordugâh Nöbetçi Zâbiti
Mülâzım-ı evvel
İsmail Hakkı

Görülmüşdür. Görülmüşdür. Fî 2 Haziran sene 328
Mümtâz Bölük Kumandanı
Yüzbaşı Mülâzım-ı evvel
Ali M. Vasfi

Görülmüşdür. Nizamiyyeden
Mitralyöz Kumandanı Ahmet Mustafa
Namına Küçük Zabit
Mehmed (...)

Görülmüşdür. Fî 3 minhu
Yüzbaşı
Mehmed (...)

10

Ayn-ül-Mansur Karârgâhı

3 Haziran 328

1) Yarından itibâren ordugâhda bir kıt'a-i muntazıra te'sîs ve ikame olunacakdır.

2) Kıt'a-i muntazıra şimdilik ber-vech-i âtî kıtaâtdan teşekkül edecek ve küçük çaplı mavzerle müsellâh bulunacakdır.

5 nefer	Birinci Muhâfıziyye Bölüğünden
5 nefer	Hâse Muhâfıziyye Bölüğünden
5 nefer	Abidat Muhâfıziyye Bölüğünden

3) Nizâmiye bölüğünden bir onbaşı veya çavuş buna kumanda edecekdir.

4) Kıt'a-i muntazıra gündüzün mevcûd olacak ve efrâd Derne Kumandanı Kemâl Bey'in çadırı yanında kurulan Arab çadırında oturacakdır.

5) Kıt'a-i muntazıra ordugâh nöbetçi zâbitinin kumanda ve emrine tâbi' bulunacakdır.

6) Devriyye ve nöbetlere son derece dikkat ve i'tinâ olunacakdır.

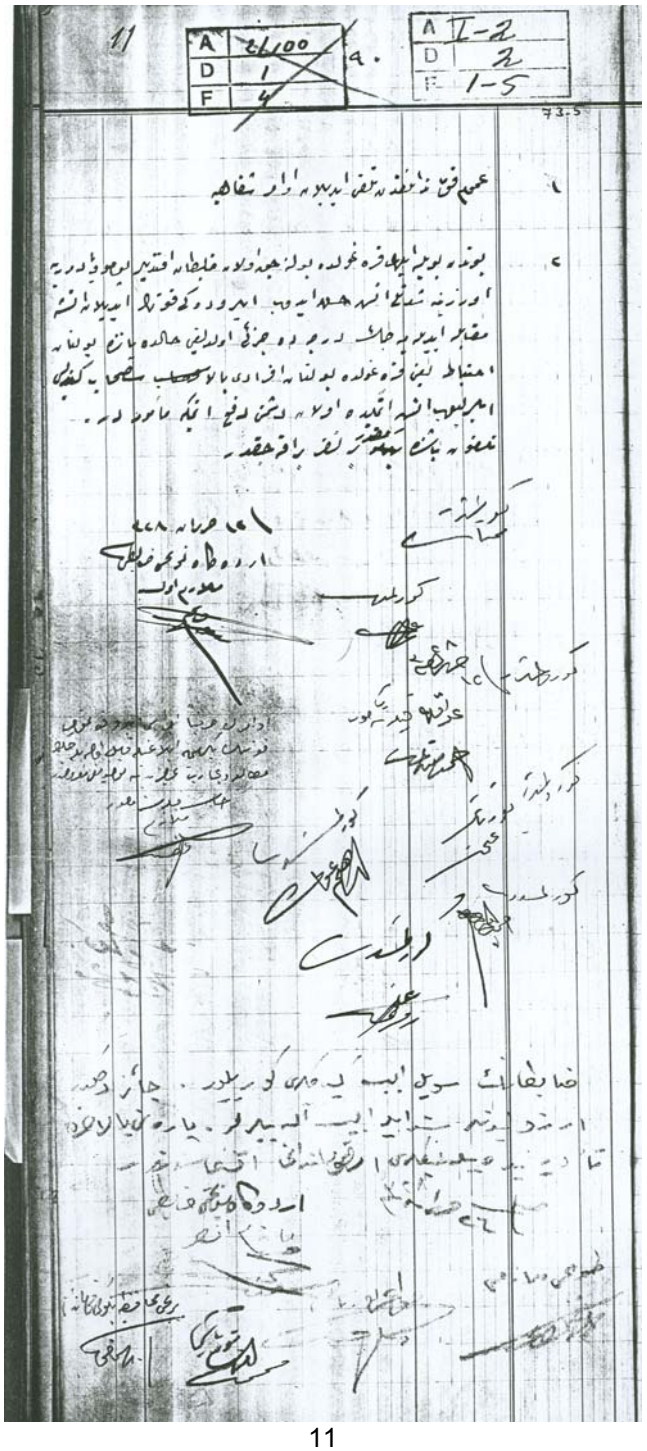
7) Mevâdd-ı ma'rûza Ordugâh Kumandanlığı evâmir-i şifâhiyyesindendir.

Ordugâh Nöbetçi Zâbiti
Mülâzım-ı evvel
İsmail Hakkı

Nizâmiyeden	Görülmüşdür.	Fî 3 minhu
Ahmed Mustafa	Piyade Bölük Kumandanı	
	Mülâzım-ı evvel	
Görülmüşdür.	M. Vasfi	
Mülâzım	Görülmüşdür.	
Remzi	Mülâzım	
	(imza)	

Fî 4 Haziran sene 328

Yüzbaşı	Beşâre Kabîlesine Me'mûr	Görülmüşdür.
Mehmed (...)	(imza)	Yüzbaşı
		Mehmed (...)

11

1) Umûm Kumandanlıkdan telâkki edilen evâmir-i şifâhiyye.

2) Bundan böyle ileri karagolda bulunacak olan zâbitân efendiler pusu veya devriyye üzerine şiddetli ateş hakk edüb ilerideki kuvvetin edilen ateşe mukabele edilemeyecek derecede cüz'î olduğu hâlde yanında bulunan ihtiyât ya'nî karagolda bulunan efrâdı bi-l-istishâb kendisi ilerleyüb ateş etmekde olan düşmanı def' etmeğe me'mûrdur.

Telefon başında muktedir bir nefer bırakacakdır.

Fî 12 Haziran 328
Görülmüşdür. Ordugâh Nöbetçi Zâbiti
Mümtâz Mülâzım-ı evvel
Kasım (...)

Görülmüşdür.

Ali

Görülmüşdür. Fî 12 Haziran sene 328

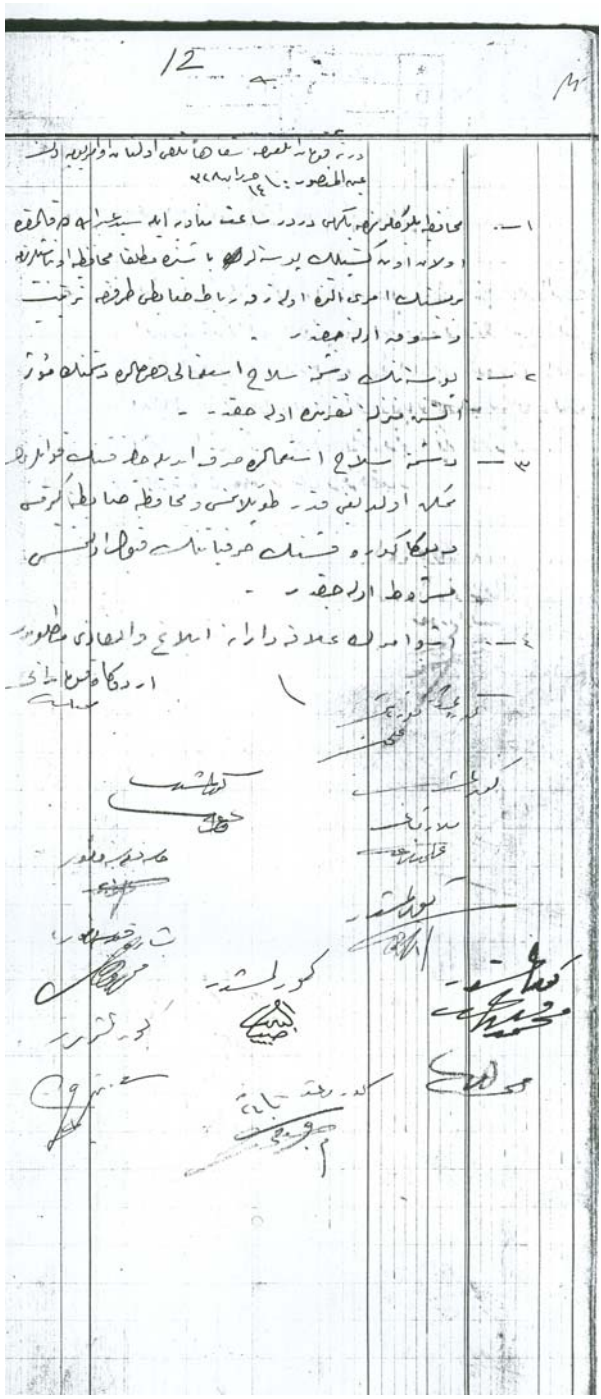
Evâmirin harfiyyen icrâsı ileri
Avakile Kabilesine Me'mûr karagol kuvvetinin yirmiye
Ahmed Nuri iblâğıyla kabil olabileceğinin
mütâlaa ve tecârib-i âcizîden
Görülmüşdür. Görülmüşdür. bulunduğu ma'rûzdur.
Yüzbaşı Ali İbrahim Avni Hâse Kabîlesine Me'mûr
Mülâzım
Ârif

Görülmüşdür. Görülmüşdür.
Ahmed Mustafa Ali Remzi

Zâbitânın sivil elbise giydikleri görülüyor. Câiz değildir. Ârzû edenler setr ile elbise alabilirler. Parasını bil'âhire te'diye edebilecekleri emr-i kumandânî iktizâsındandır.

Fî 26 Haziran sene 328
Topçu Mülâzımı Ordugâh Nöbetçi Zâbiti
(imza) Mülâzım-ı evvel
Birinci Muhâfiziyye Bölüğü Kumandanı (imza)
(imza)

(imza) Yüzbaşı
Mehmed (...)

12

Derne Kumandanlığından Şifâhen Telâkki Olunan Evâmir-i Yevmiyyeden

Ayn-ül-Mansur:

Fî 14 Haziran 328

1) Muhâfıziyye bölüklerinden yirmi dörder sâat münâvebe ile Seyyid Abdullah'da kalmakda olan on kişilik postalar, başında mutlaka muhâfıziyye onbaşılarından birisinin emri altında olarak ribât zâbiti tarafından tertîb ve sevk olunacakdır.

2) Postanın düşmana silâh isti'mâli her hâlde düşmanın müessir ateş menziline takarrübünde olacakdır.

3) Düşmana silâh isti'mâlinde sarf edilecek fişenk kovanlarının mümkün olduğu kadar toplanması ve muhâfızıyye zâbitine getirmesi ve buna göre fişenk sarfiyyâtının kabûl olunması meşrût olacakdır.

4) İşbu emrin alâka-dârâna iblâğ ve infâzı matlûbdur.

Ordugâh Kumandanı

Görülmüşdür. Görülmüşdür. Mümtâz

Yüzbaşı (imza)

Ali

Görülmüşdür.

Mülâzım-ı sânî Hâse Kabîlesine Me'mûr Görülmüşdür.

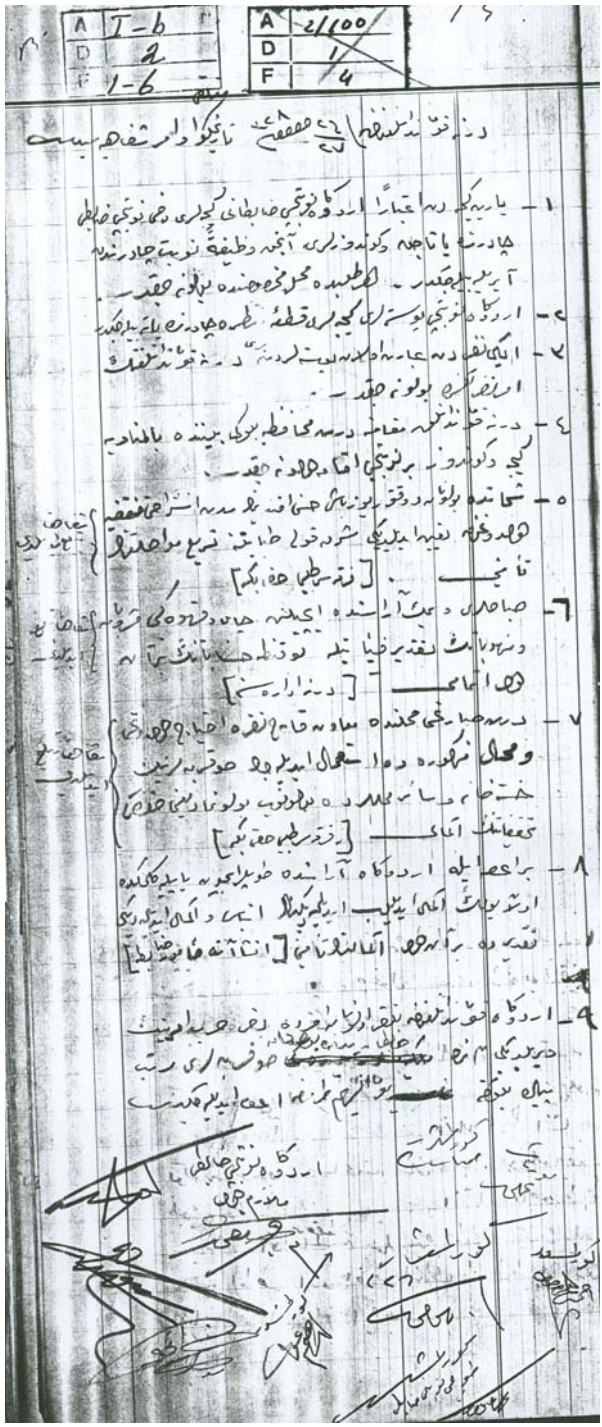
Ali Remzi Ârif (imza)

Beşâre Kabîlesine Me'mûr Görülmüşdür. Görülmüşdür.

Mehmed (...) Hayrullah Mehmed (...)

Görülmüşdür. Görülmüşdür. Fî 26 minhu

(imza) M. Vasfi

13

Derne Kumandanlığının 26/27 Haziran sene 328 târihli mütelâkkî evâmir-i şifâhiyyesidir.

1) Yarın geceden i'tibâren ordugâh nöbetçi zâbitânı geceleri dahi nöbetçi zâbiti çadırında yatacak ve gündüzleri ancak vazîfeten nöbet çadırından ayrılabilecekdir. Her talebde mahall-i mahsûsunda bulunacakdır.

2) Ordugâh nöbetçi postaları geceleri kıt'a-i muntazıra çadırında yatabilecekdir.

3) İki neferden ibâret olan postalardan biri Derne Kumandanlığının emr neferliğinde bulunacakdır.

4) Derne Kumandanlık makamına dört muhâfıziyye bölüğü beyninde bi-l-münâvebe gece ve gündüz bir nöbetçi ikame olunacakdır.

5) Şehat'da bulunan Doktor Yüzbaşı Hüsnü Efendi'nin müddet-i istirâhatı münkaziyye olduğundan ta'yîn edildiği Şark Kolu Tabâbetine tesrî'-i muvâsalatının te'mîni [Fırka Ser-Tabîbi Hakkı Bey'e] (Şifâhen teblîğ edildi.)

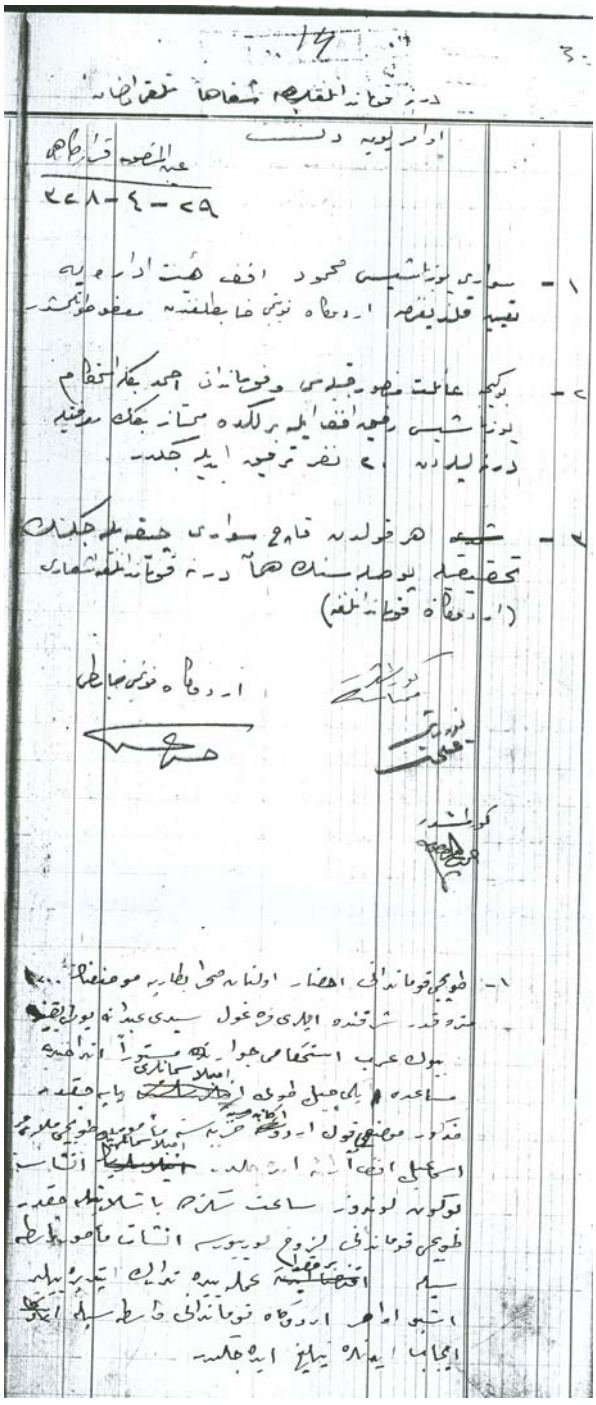
6) Sabahları ve yemek arasında içilen çay ve kahve gibi meşrûbât ve menhûbâtın (?) takdîr-i fîâtıyla lokanta hesâbâtının bir an evvel itmâmı [Derne İdâresine] (Şifâhen teblîğ edildi.)

7) Dört sargı mahallinde muâvin kaç nefere ihtiyâc olduğu ve mahall-i mezkûrede isti'mâl edilecek su kırbalarının hasta-hâne ve sâir mahallerde bulunub bulunmadığı hakkındaki tahkikatının ikmâli [Fırka Ser-Tabîbi Hakkı Bey'e] (Şifâhen teblîğ edildi.)

8) Bera'sa ile ordugâh arasında toplar için yapılagelmekde olan yolun ikmâl edilib edilmediğinin inbâsı ve ikmâl edilmediği takdîrde bir an evvel ikmâlinin te'mîni [İnşââta me'mûr zâbite]

9) Ordugâh Kumandanlığından telâkki olunan emirde dahi harb emrinin verildiği (...) zâbitân yedinde bulunan su kırbaları Müretteb Piyâde Bölüğüne mûmâ-ileyhim tarafından i'tâ edilecekdir.

Ordugâh Nöbetçi Zâbiti	Görülmüşdür.	Yüzbaşı	(imza)
Mülâzım-ı evvel	Mümtâz	Ali	
M. Vasfi			
Görülmüşdür.	Görülmüşdür.	Görülmüşdür.	
İbrahim Avni	26 minhu	Ahmed Mustafa	
	(imza)		
Görülmüşdür.			
Topçu Nöbetçi Zâbiti (imza)	Kasım (...)		(imza)

14

Derne Kumandanlığından Şifâhen Telâkki Olunan Evâmir-i Yevmiyyeden

Ayn-ül-Mansur Karârgâhı

29-4-328

1) Süvâri Yüzbaşısı Mahmûd Efendi hey'et-i idâreye ta'yîn kılındığından ordugâh nöbetçi zâbitliğinden ma'füvv tutulmuşdur.

2) Bu gece Ailet Mansur Kabîlesi ve Kumandanı Ahmed Bey'le İstihkâm Yüzbaşısı Refik Efendi ile birlikde Mümtâz Bey'in ma'rifetiyle Dernelilerden 20 nefer terfîk edilecekdir.

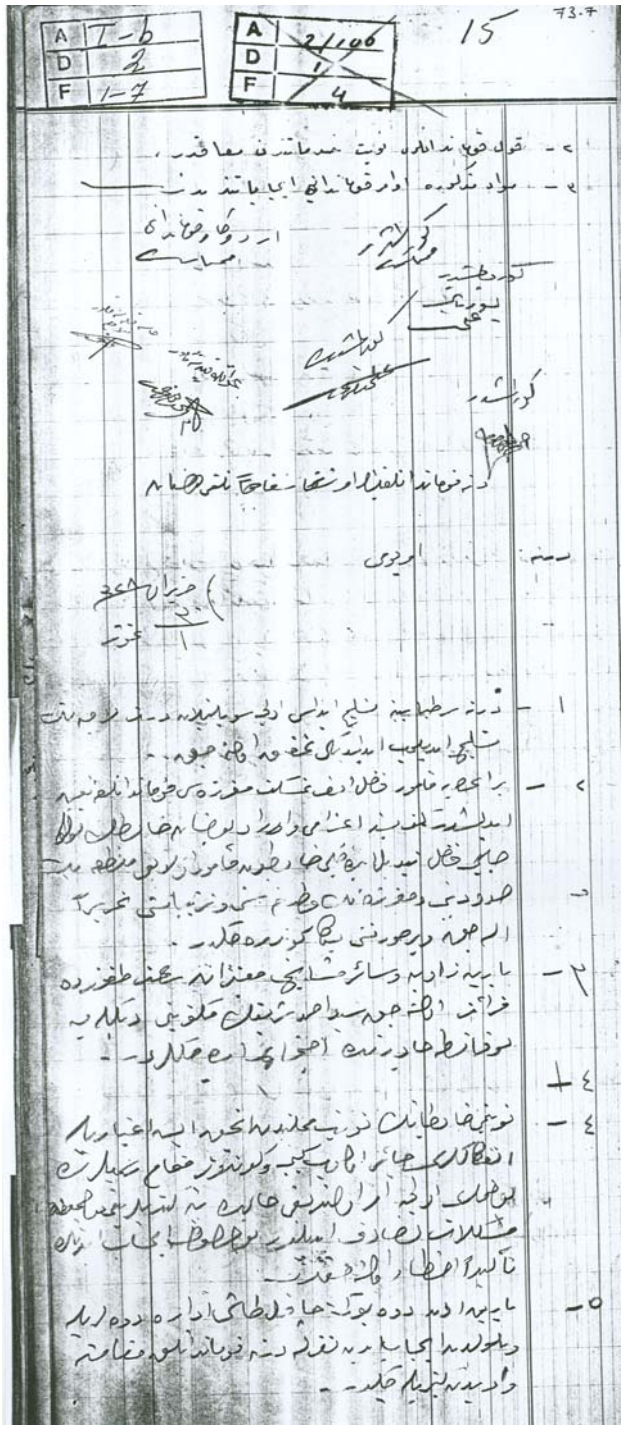
3) Her koldan kaç süvâri çıkabileceğinin tahkîkiyle pusulasının hemen Derne Kumandanlığına iş'ârı (Ordugâh Kumandanlığına)

Ordugâh Nöbetçi Zâbiti

Hasan Tahsin

Görülmüşdür.	Yüzbaşı	Görülmüşdür.
Mümtâz	Ali	Ahmed Mustafa

1) Topçu kumandanı ihzâr olunan sahrâ batarya mevziinin 200 (?) metre kadar şarkında ileri karagol Seydî Abdullah yolu yakınında (?) büyük Arab istihkâmı civârına mestûren endahtlara müsâid iki cebel topu emblasmanları yapacakdır. Mezkûr mevzii Kolordu Erkân-ı Harbiyyesine me'mûr Topçu Mülâzımı İsmâil Efendi irâe edecekdir. Emblasman inşâsı bugün gündüz sâat sekizde başlatılacakdır. Topçu Kumandanı lüzûm buyurursa inşâât me'mûru vâsıtasıyla bir mikdâr ameleyi de tedârik etdirebilir. İşbu evâmir Ordugâh Kumandanı vâsıtasıyla îcâb edenlere teblîğ edecekdir.

15

2) Kol Kumandanları nöbet hidemâtından muâfdır.

3) Mevâdd-ı mezkûre evâmir-i kumandânî îcâbâtındandır.

Ordugâh Kumandanı
Mümtâz

Görülmüşdür.
Mümtâz

Görülmüşdür.
Yüzbaşı Ali
Hâse Kabîlesine Me'mûr
Mülazım
Ârif

Görülmüşdür.
Ali Remzi
Avakile Kabîlesine Me'mûr
M. Ahmed Nuri

Görülmüşdür.
Ahmed Mustafa

Derne Kumandanlığının Emri. Şifâhen Telâkki Olunan

Derne **Emr-i Yevmi**

Fî 30 Haziran - 1 Temmuz sene 328

1) Derne Ser-tabâbetine teslîm edilmesi evvelce söylenilen dört lambanın teslîm edilib edilmediği tahkik olunacakdır.

2) Bera'sa'ya me'mûr Fâzıl Efendi Timiskit Müfrezesi Kumandanlığına ta'yîn edilmişdir. Kendisine i'zâmı ve orada bulunan zâbitin de bugün celbi. Fâzıl tebdîl edeceği zâbitden me'mûr olduğu mıntakanın hudûdunu ve müfrezenin vazîfesini ve tertîbâtını tahrîren alacak ve bir sûretini bana gönderecekdir.

3) Yarın zâviye ve sâir meşâyih-i mu'teberân sâat dokuzda kırâat olunacak Seyyid Ahmed Şerif'in mektûbunu dinlemeye lokanta çadırında ictimâ' edeceklerdir.

4) Nöbetçi zâbitânın nöbet mahallinden ancak iş i'tibâriyle infikâkleri câiz olub gece ve gündüz makam-ı resmîlerinde bulunmaları evvelce emr olunduğu hâlde yine kendilerini bulmakdan müşkilât tesâdüf ediliyor. Bu husûs îcâb edenlere te'kîden ihtâr olunacakdır.

5) Yarın on deve yükü çakıl taşı idâre develeriyle ve bölükden îcâb eden neferle Derne kumandanlık makamına vâdîden getirilecekdir.

16

6) Ayda bir çıkan ve fîâtı altı aylığı 20, seneliği 36 guruş olan Ordu ve Donanma Mecmuası şâyân-ı tavsiyedir. Kezâlik şerâit-i iştirâsı ber-verch-i âtî olan ve haftada bir çıkan Askerî Gazete dahi tavsiye olunur. Şerâit-i iştirâ:

Mücellâ kâğıd üzerine matbû' nüshaların

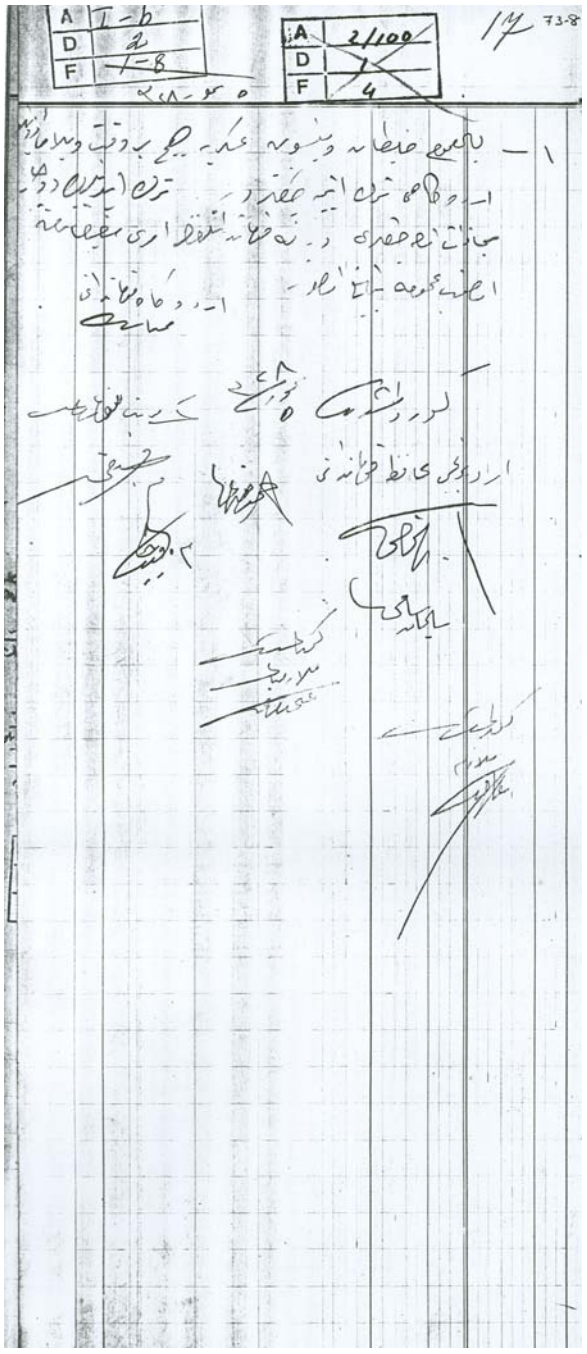
Seneliği	Osmanlı
	1
Altı aylığı	guruş
	60
Üç aylığı	35

A'lâ kâğıd üzerine matbû' nüshaların seneliği seksen guruş, altı aylığı kırk beş, üç aylığı yirmi beş.

Bu gazeteler âlem-i asker içinde hayât-ı fa'âl-âne vücûda getirmek, Osmanlı ordusunun mesâîsini, kahramanlığını dünyaya tanıtmak maksadıyla genç ve münevver Osmanlı zâbitleri tarafından pek büyük himmetle ve hevesle çıkarılmakda ve idâmesine gayret edilmekdedir. Mezkûr gazetelere abone olmak iki nokta-i nazardan muvâfıkdır. Birincisi bu gazeteleri yaşatmak içün ikincisi bu gazeteleri okuyup terakkiyât-ı askerîyi anlamak ve ta'kib etmek içün. Bu iki sebebden başka dîger bir sebeb şudur ki bu gazetelere abone olmakla Derne Osmanlı Ordugâhında mevcûd olan hey'et-i zâbitânın ba'zı bed-bînânın söylemiş bulundukları gibi derme çatma kimselerden ibâret olmayub san'at-ı askeriyyeyi, ulûm ve fünûn-ı askeriyyeyi terakkiyât-ı mütemâdiyyeyi takdîr eden, seven, alkışlayan bir hey'et-i münevvere-i askeriyyeden mürekkeb olduğunu cihâna i'lân ve isbât etmekdir. Bu nokta-i nazardan zâten abone fîâtları gayet kalîl olan mezkûr iki gazeteye bütün arkadaşların abone olmasını tavsiye ederim. Abone olacaklar işbu defterde güşâd olunan sahîfeye abone olacağı müddeti işâret ederek isimlerini yazmalıdırlar.

Kolağası	Görülmüşdür.	Görülmüşdür.
Ahmed Mustafa	Mümtâz	Fî 1 Temmuz sene 328
		Yüzbaşı Ali

Görülmüşdür.	
Fî 4 Temmuz sene 328	Mülâzım-ı evvel
Mülâzım	M. Vasfi
Ali Remzi	

17

5 Temmuz 328

1) Bi-l-umûm zâbitân ve mensûbîn-i askeriyye hiçbir vakit ve bilâ-me'zûniyyet ordugâhı terk etmeyeceklerdir. Terk edenlerin dûçâr-ı mücâzât olacakları Derne Kumandanlığının emri muktezâsından olup umûma teblîğ olunur.

Ordugâh Kumandanı

Mümtâz

Görülmüşdür.

5 Temmuz sene 328 — Müretteb Bölük Kumandanı

Birinci Muhâfız Kumandanı — M. Vasfi

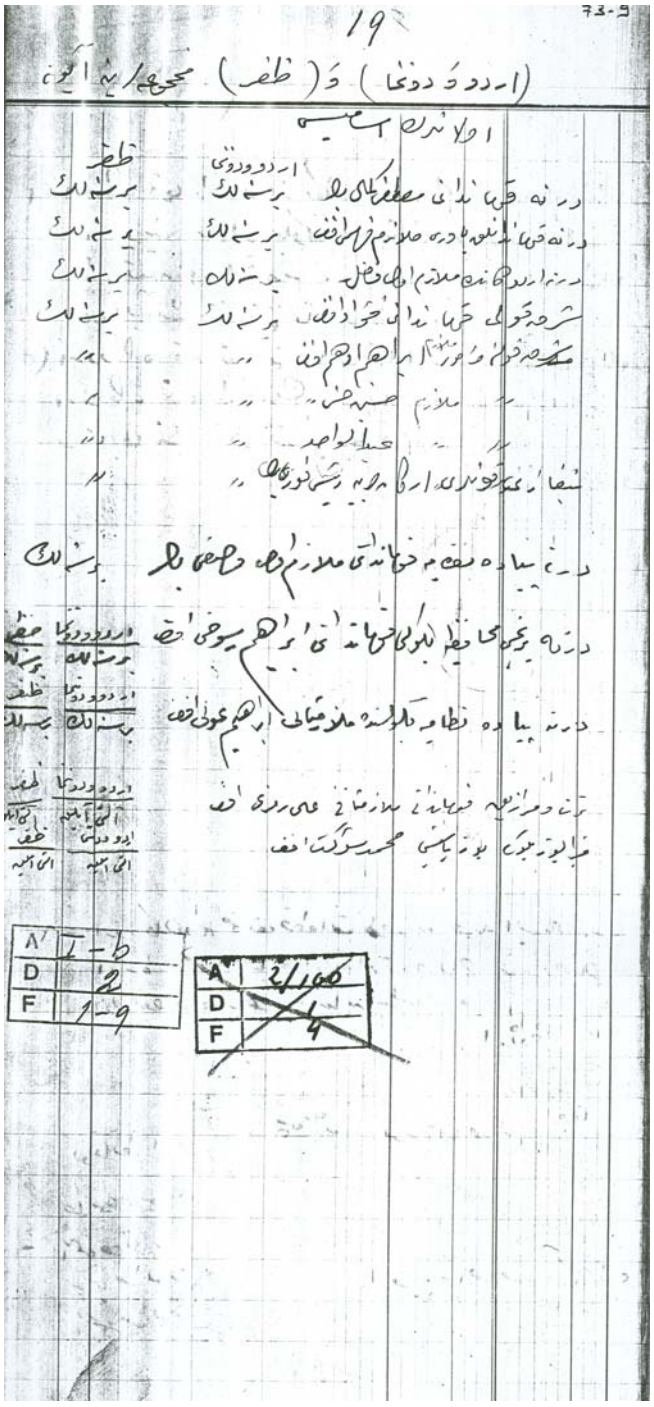
(imza)

Ahmed Nûri — Süleyman Sâmi — (imza)

Görülmüşdür. — Görülmüşdür.

Mülâzım-ı sânî — Mülâzım

Ali Remzi — Ârif

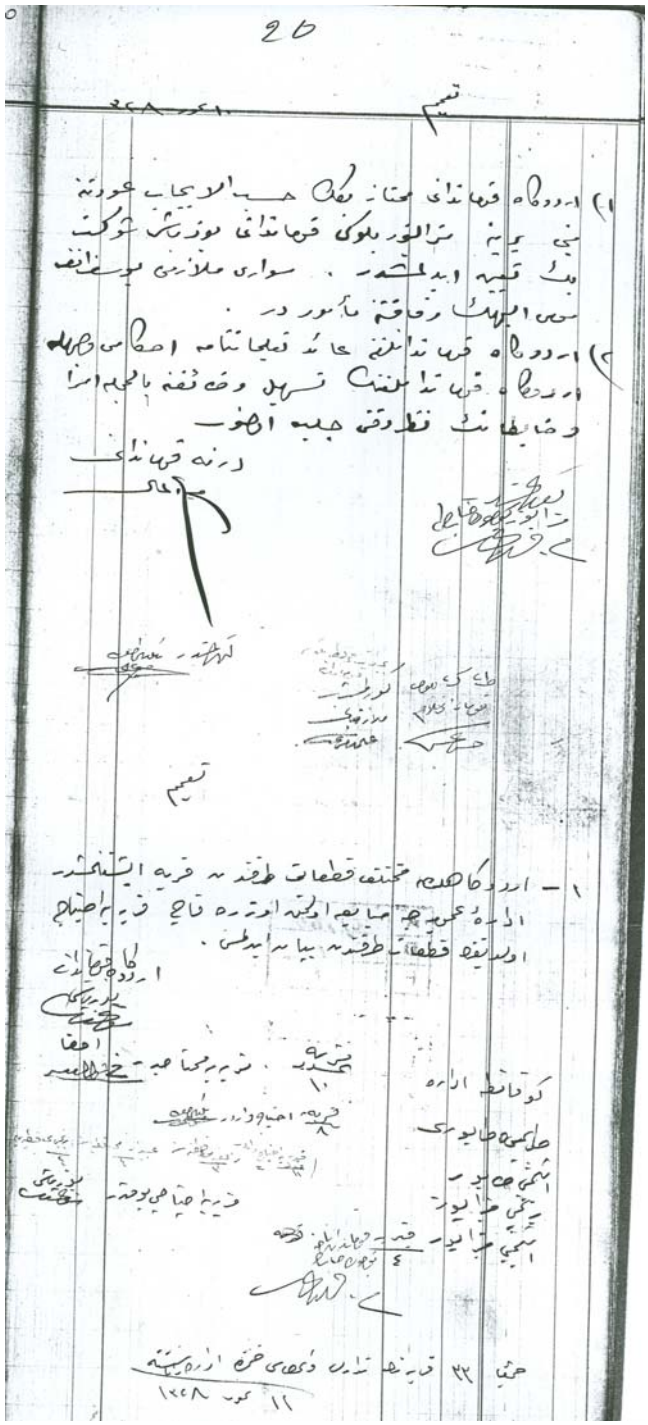

19

19

(Ordu ve Donanma) ve (Zafer) Mecmûalarına Abone Olanların Esâmîsi

	Ordu ve Donanma	**Zafer**
Derne Kumandanı Mustafa Kemâl Bey	Bir senelik	Bir senelik
Derne Kumandanlık Yâveri Mülâzım Fehmi Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Derne Ordugâhında Mülâzım-ı evvel Fâzıl	Bir senelik	Bir senelik
Şark Kolu Kumandanı Fuad Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Şark Koluna Me'mûr Mülâzım İbrahim Edhem Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Şark Koluna Me'mûr Mülâzım Hüseyin Hüsnü Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Şark Koluna Me'mûr Mülâzım Abdülvâhid Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Bingazi Kuvvetleri Erkân-ı Harbiyye Reîsi Fevzi Bey	Bir senelik	Bir senelik
Derne Piyâde Nizâmiye Kumandanı Mülâzım-ı evvel Vasfi Bey	----------	Bir senelik
Derne Birinci Muhâfızıyye Bölüğü Kumandanı İbrahim Rüsûhî Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Derne Piyâde Nizâmiye Bölüğünde Mülâzım-ı sânî İbrahim Avni Efendi	Bir senelik	Bir senelik
Teret ve Merazik Kumandanı Mülâzım-ı sânî Ali Remzi Efendi	Altı aylık	Altı aylık
Mitralyöz Bölüğü Yüzbaşısı Mehmed Şevket Efendi	Altı aylık	Altı aylık

20

10 Temmuz 328

Ta'mîm

1) Ordugâh Kumandanı Mümtâz Bey'in hasb-el-îcâb avdetine mebnî yerine Mitralyöz Bölüğü Kumandanı Yüzbaşı Şevket Bey ta'yîn edilmişdir. Süvâri Mülâzımı Yûsuf Efendi mûmâ-ileyhin refâkatine me'mûrdur.

2) Ordugâh Kumandanlığına âid ta'lîmât-nâme ahkâmı vechile Ordugâh Kumandanlığının teshîl-i vazâifine bil-cümle ümerâ ve zâbitânın nazar-ı dikkati celb olunur.

Derne Kumandanı

M. Kemâl

Görülmüşdür.	Görülmüşdür.
Mitralyöz Küçük Zâbiti	Binbaşı Topçu
M. (...)	İsmail
2. Tb. 2. Bl. Bölük	Abidat Muhâfız Bölüğü Kumandanı
Kumandanı Mülâzım	Görülmüşdür.
Hasan Tahsin	Mülâzım-ı sânî
	Ali Remzi

Ta'mîm

1) Ordugâhın muhtelif kıtaâtı tarafından kırba istenilmişdir. İdâre-i Umûmiyyece mübâyaa olunmak üzere kaç kırbaya ihtiyâc olduğunun kıtaât tarafından beyân edilmesi

Ordugâh Kumandanı

Yüzbaşı

Şevket

	Kırba	İmza
Lokanta İdâre	10 aded kırbaya muhtâcdır.	(imza)
Topçu Taburu	8 aded kırbaya ihtiyâc vardır.	Binbaşı Topçu İsmail
İkinci Tabur	11 aded kırbaya ihtiyâc vardır.	

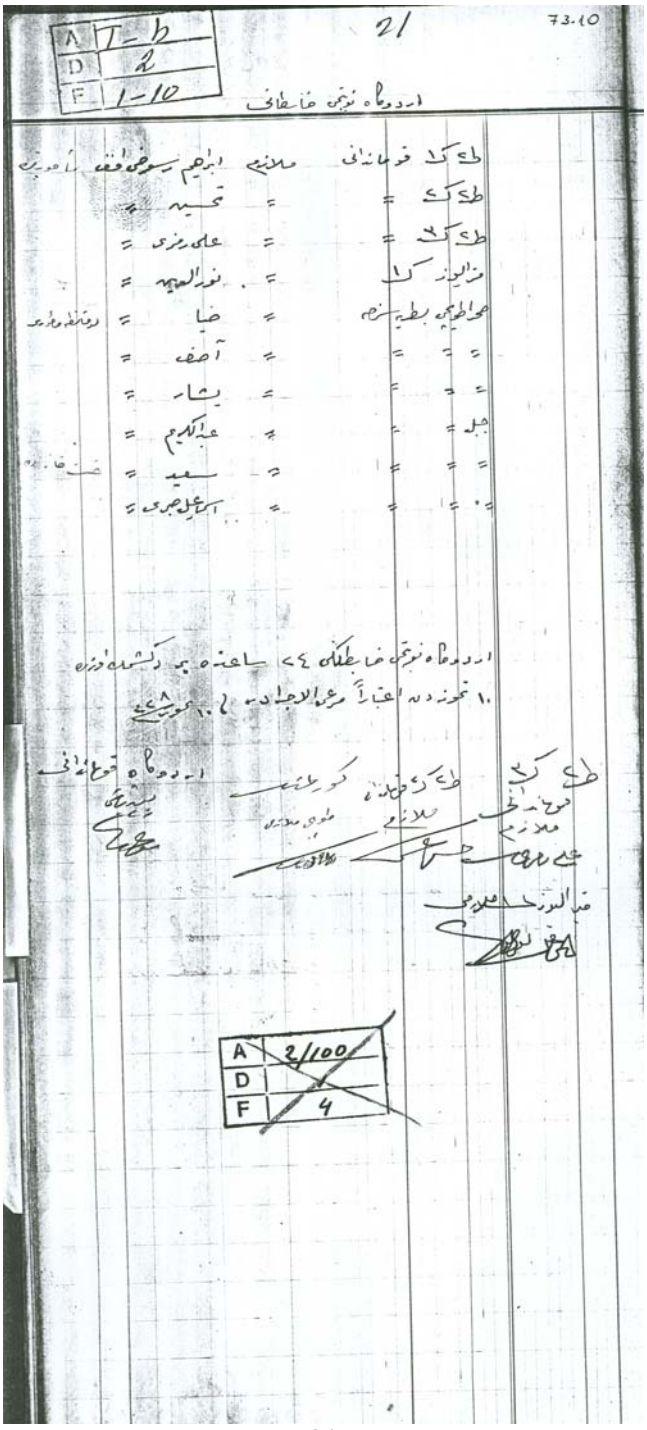
Bera'sa Muhâfız Kıt'asına	Abidat Muhâfız Kıt'asına
3	4

1. Muhâfıziyyeye

4

Birinci Mitralyöz	Kırbaya ihtiyâcı yokdur.	Yüzbaşı Şevket
İkinci Mitralyöz	4 kırba	Kumandan nâmına
		Küçük Zâbit
		M. (...)

Cem'an 33 kırbanın tedârik ve i'tâsı zımnında İdâre Riyâsetine 11 Temmuz 1328

21

21

		Ordugâh Nöbetçi Zâbitânı	
2. Tb. 1. Bl. Kumandanı	Mülâzım	İbrahim Rüsûhî Efendi	me'mûriyyetde
2. Tb. 2. Bl. Kumandanı	Mülâzım	Tahsin Efendi	
2. Tb. 3. Bl. Kumandanı	Mülâzım	Ali Remzi Efendi	
Mitralyöz Birinci Bölükden	Mülâzım	Nûreddin Efendi	
Sahrâ Topçu Bataryasından	Mülâzım	Ziyâ Efendi	lokanta me'mûru
Sahrâ Topçu Bataryasından	Mülâzım	Âsaf Efendi	
Sahrâ Topçu Bataryasından	Mülâzım	Yaşar Efendi	
Cebel Topçu Bataryasından	Mülâzım	Abdülkerim Efendi	
Cebel Topçu Bataryasından	Mülâzım	Saîd Efendi	hasta-hânede
Cebel Topçu Bataryasından	Mülâzım	İsmâil Sabri Efendi	

Ordugâh nöbetçi zâbitliği 24 sâatde bir değişmek üzere 10 Temmuzdan i'tibâren mer'iyy-ül-icrâdır. Fî 10 Temmuz sene 328

Ordugâh Kumandanı

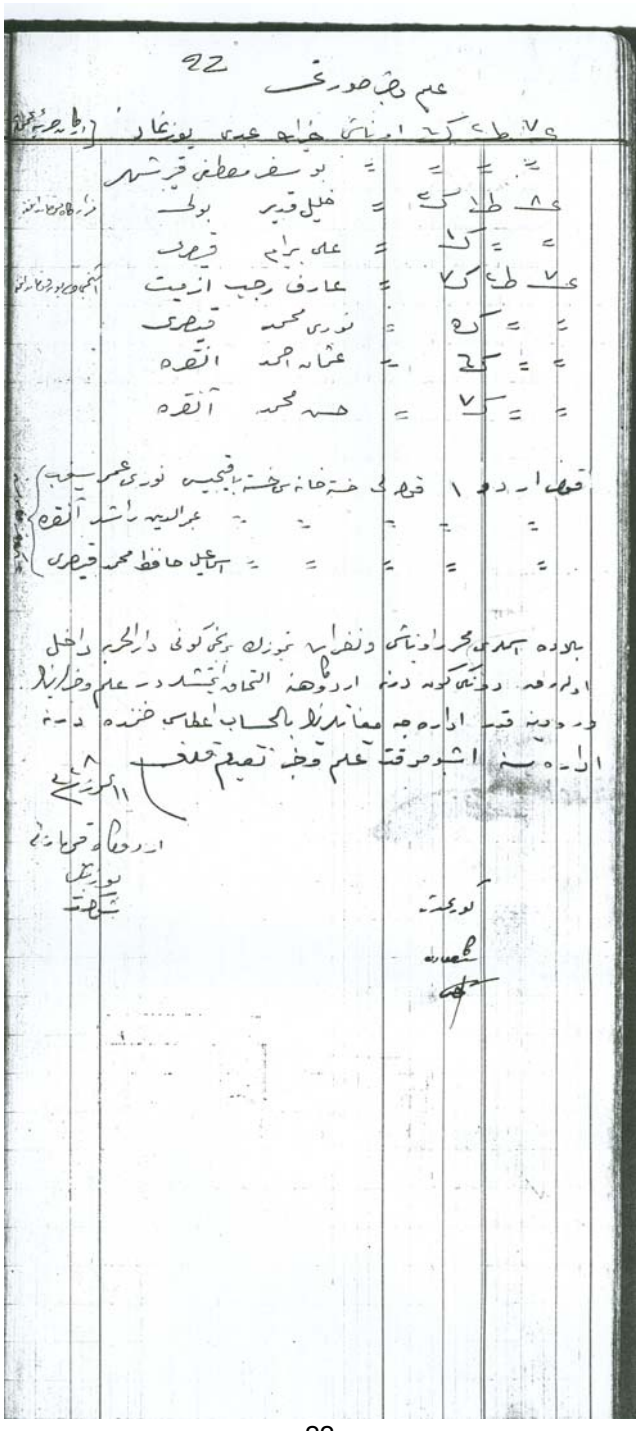
2. Tb. 3. Bl. Kumandanı
Mülâzım
Ali Remzi

2. Tb. 2. Bl. Kumandanı
Mülâzım
Hasan Tahsin

Yüzbaşı
Şevket

Görülmüşdür.
Topçu Mülâzımı
İsmâil Sabri

Mitralyöz 1. Bl.
Mülâzımı
İsmâil Nûreddin

22

عام طالب علم

	=	=	= یوسف مطلع قریشہ
۸ ط	ک	=	= خلیل قدیر بولے
	ک	=	= علی براہیم قیصر
۷ ط	ک	=	= عارف رجب ازمیت
	ک	=	= نوری محمد قیصر
	ک	=	= عثمان احمد آنقرہ
	ک	=	= حسن محمد آنقرہ

قوطہ ۱ - دہ ۱ قیصری خستہ خانہ سی خستہ باقیجیسی نوری عمر صاحب
عبدالسیم راشد آنقرہ
اسماعیل حافظ محمد قیصری

بلودہ احمد محرم اوغلی ولد ابراہیم نوزاد بخارا کونی دار الحربہ داخل اولمغہ دولتلو کومہ دنہ اردوی ہمایونہ التجا ایتمشدر - علم وفضلہ وذہن قویہ اداره جہ معاشدہ بالحساب عطا سی خندہ دہ اداره سنہ اشبو حرفت علم وجہ تعلیم خلقہ

اردوی ہمایون طوپخانہ سی
یوزباشی

İLM U HABER SÛRETİ

7. Alay 2. Tb. 6. Bl.	Onbaşı	Hayrullah Abdi	Yozgad	(Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye)
7. Alay 2. Tb. 6. Bl.	Onbaşı	Yûsuf Mustafa	Kırşehir	
8. Alay 1. Tb. 2. Bl.	Onbaşı	Halil Kadir	Bolu	(Karârgâh Kumandanlığına)
8. Alay 1. Tb. 1. Bl.	Onbaşı	Ali Bayram	Kayseri	
7. Alay 2. Tb. 7. Bl.	Onbaşı	Ârif Receb	İzmit	(İkinci Tabur Kumandanlığına)
7. Alay 2. Tb. 5. Bl.	Onbaşı	Nûri Mehmed	Kayseri	
7. Alay 2. Tb. 6. Bl.	Onbaşı	Osmân Ahmed	Ankara	
7. Alay 2. Tb. 7. Bl.	Onbaşı	Hasan Mehmed	Ankara	

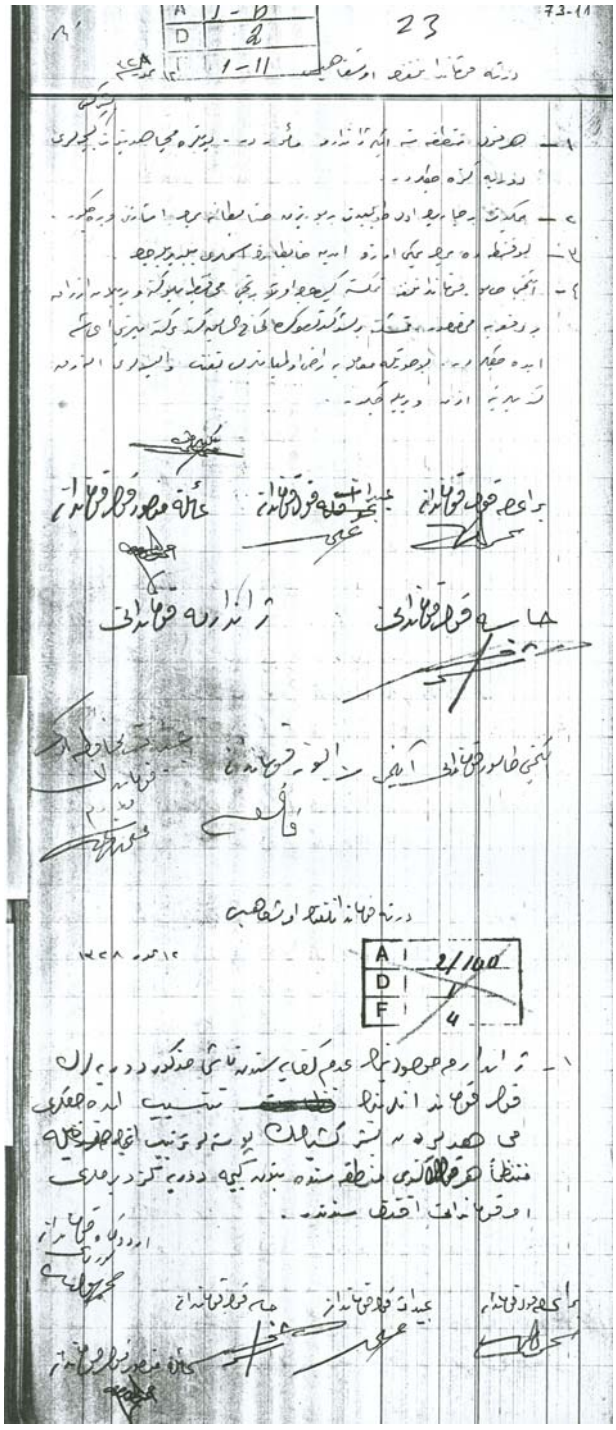
Kolordu 1	Kuleli Hastahânesi hastabakıcısı	Nuri Ömer	Sinob	(Askerî Hastahânesine)
Kolordu 1	Kuleli Hastahânesi hastabakıcısı	Necmeddin Râşid	Ankara	
Kolordu 1	Kuleli Hastahânesi hastabakıcısı	İsmâil Hâfız Mehmed	Kayseri	

Bâlâda isimleri muharrer onbaşı ve neferât temmuzun birinci günü dâr-ül-harbe dâhil olarak dünkü gün Derne Ordugâhına iltihâk etmişlerdir. İlm u haberlerinin vürûduna kadar İdârece maâşlarının bi'l-hesâb i'tâsı zımnında Derne İdâresine işbu muvakkat ilm u haber takdîm kılındı.

Fi 11 Temmuz sene 328

Görülmüşdür (...)
Ahmed

Ordugâh Kumandanı
Yüzbaşı Şevket

23

DERNE KUMANDANLIĞININ EMR-İ ŞİFÂHÎSİ

12 Temmuz sene 328

1) Her kol mıntakasına iki jandarma me'mûrdur. Bunlara mücâhidînden beşer kişi geceleri devriyye gezecekdir.

2) Yemekden bir çeyrek evvel topçudan bir boru-zen zâbitâna yemek işâretini verecekdir.

3) Lokantada yemek yemeyi ârzû eden zâbitânın isimleri bildirilecek.

4) İkinci Tabur Kumandanlığına Timiskit'e gidecek olan Birinci Muhâfızıyye Bölüğüne verilen erzâk bir def'aya mahsûsdur. Timiskit'e yerleşdikten sonra kemâ-fi-s-sâbık kendi kendilerini iâşe edeceklerdir. Bu sûretle muâmeleye râzı olmayanların tüfenk ve elbiseleri alınarak kendilerine izin verilecekdir.

Binbaşı Topçu
İsmail

Bera'sa Kol Kumandanı	Abidat Kol Kumandanı
Mehmed (...)	Ali
Ailet Mansur Kol Kumandanı	Hâse Kol Kumandanı
Ahmed Mustafa	Eşref (?)
Jandarma Kumandanı	

Abidat Muhâfızıyye Bölüğü Kumandanı

İkinci Tabur Kumandanı	Mülâzım
İkinci Mitralyöz Kumandanı	Ali Remzi
Fâik	

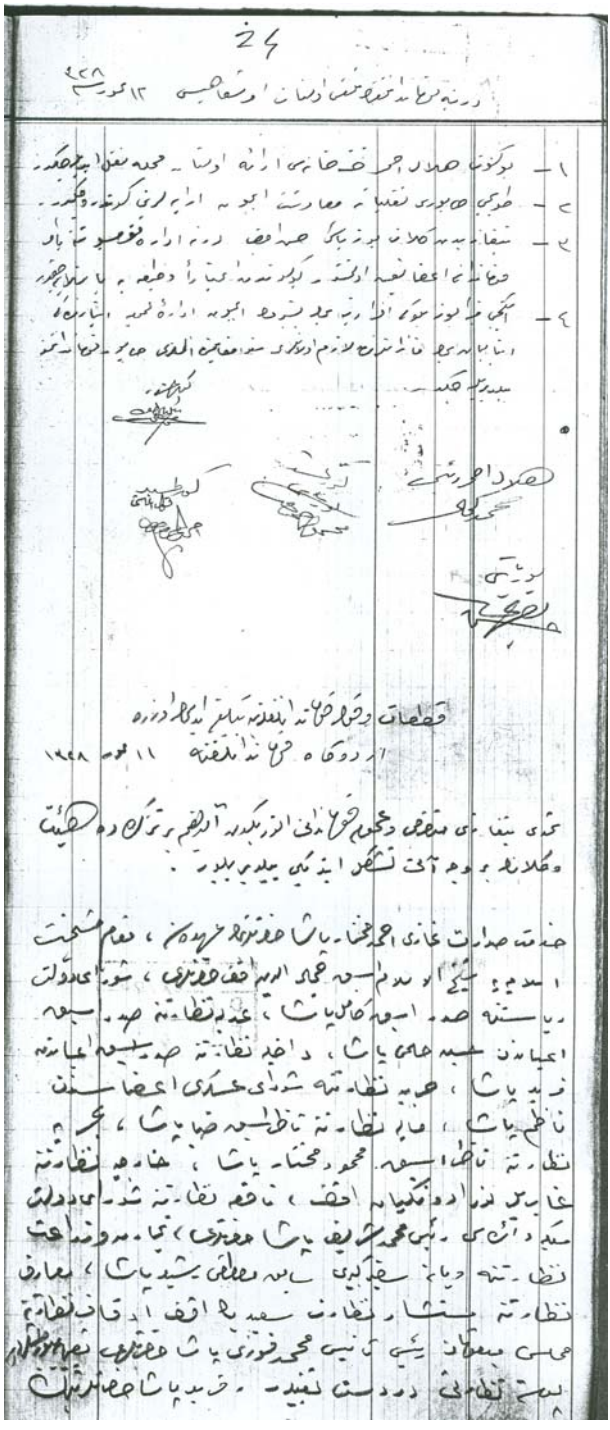
DERNE KUMANDANLIĞININ EMR-İ ŞİFÂHÎSİ

12 Temmuz 1328

1) Jandarma mevcûdunun adem-i kifâyesinden nâşî mezkûr devriyyelerin kol kumandanlarının tensîb edecekleri mücâhidlerden beşer kişilik postalar tertîb etmek sûretiyle muntazaman her kolun kendi mıntakasında bütün gece devriyye gezdirmeleri emr-i kumandânî iktizâsındandır.

Ordugâh Kumandanı
Yüzbaşı
Mehmed Şevket

Bera'sa Kol Kumandanı	Abidat Kol Kumandanı
Mehmed (...)	Ali
Hâse Kol Kumandanı	Ailet Mansur Kol Kumandanı
Eşref (?)	Ahmed Mustafa

24

DERNE KUMANDANLIĞININ TELÂKKİ OLUNAN EMR-İ ŞİFÂHÎSİ

12 Temmuz sene 328

1) Bugün Hilâl-i Ahmer Hasta-hânesi irâe olunan mahalle nakl edilecekdir.

2) Topçu Taburu nakliyyâta muâvenet içün arabalarını gönderecekdir.

3) Bingazi'den gelen Yüzbaşı Hasan Efendi Derne İdâre Komisyonuna bâ-emr-i kumandânî a'zâ ta'yîn olunmuşdur. Bugünden i'tibâren vazîfeye başlayacakdır.

4) İkinci Mitralyöz Bölüğü efrâdına yemek pişirmek içün İdâre-i Umûmiyye anbarındaki İtalyan yemek kazanlarından lâzım olanları sened mukabilinde almaları Tabur Kumandanlığına bildirilecekdir.

Görülmüşdür.

Hilâl-i Ahmer Reîsi — Binbaşı Topçu

(imza) — İsmâil

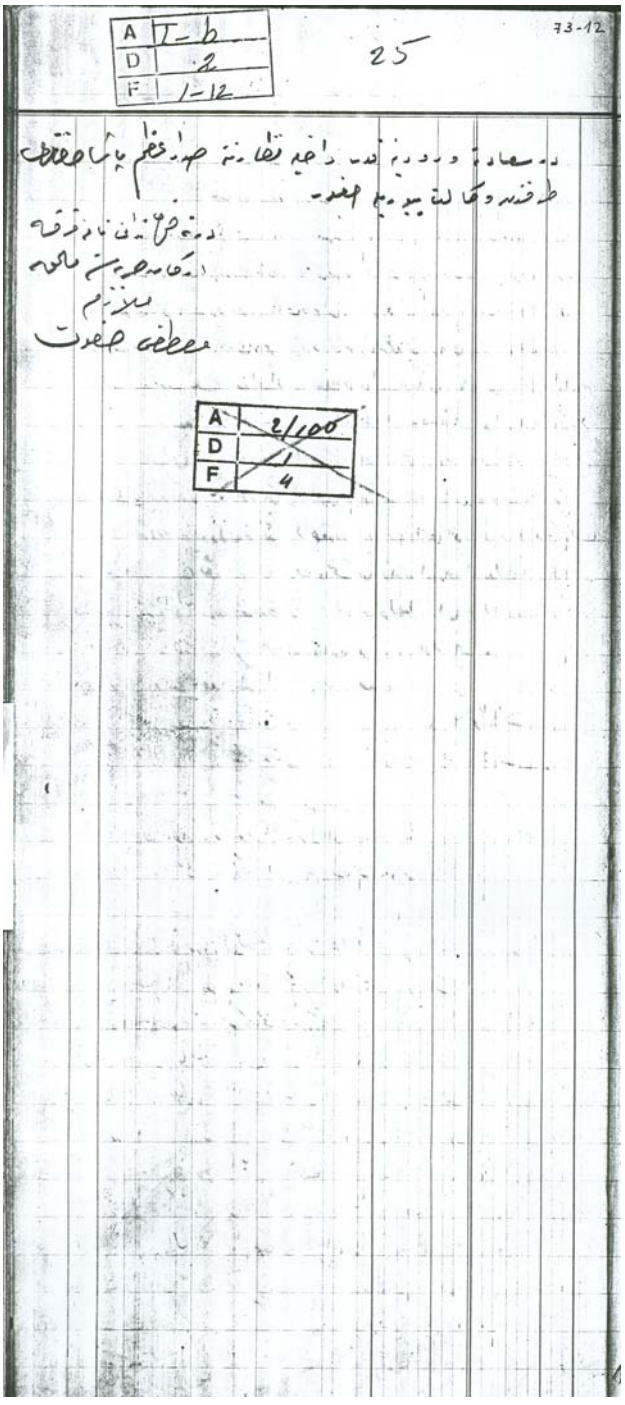
	Görülmüşdür.	Görülmüşdür.
Yüzbaşı	Yüzbaşı	Kolağası
(imza)	(imza)	Ahmed Mustafa

KITAÂT VE KOL KUMANDANLIKLARINA TEBLÎĞ EDİLMEK ÜZERE ORDUGÂH KUMANDANLIĞINA

11 Temmuz 1328

Şimdi Bingazi Mutasarrıfı ve Umûm Kumandanı Enver Bey'den aldığım bir tezkerede Hey'et-i Vükelânın ber-vech-i âtî teşekkül etdiği bildiriliyor:

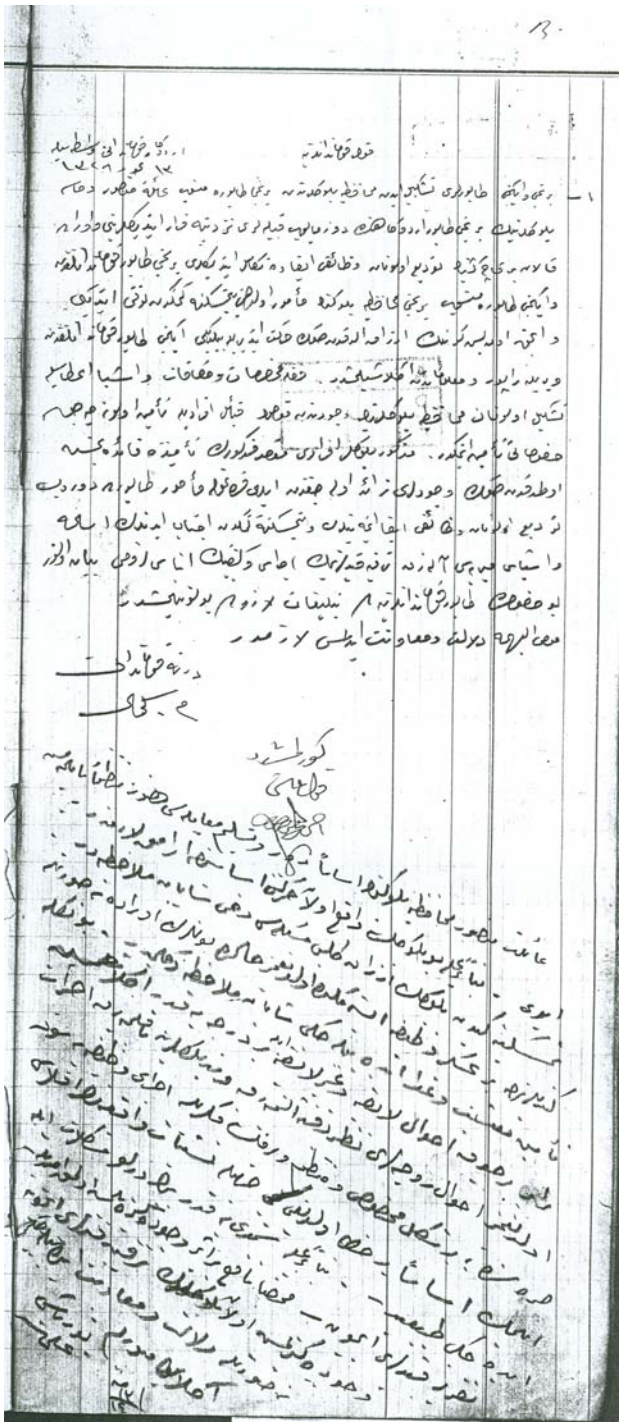
Hidmet-i Sadâret Gazî Ahmed Muhtâr Paşa Hazretlerinin uhdesine, Makam-ı Meşîhat-ı İslâmiyyeye Şeyh-ül-İslâm-ı esbak Cemâleddin Efendi Hazretleri, Şûrâ-yı Devlet Riyâsetine Sadr-ı esbak Kâmil Paşa, Adliyye Nezâretine Sadr-ı esbak a'yândan Hüseyin Hilmi Paşa, Dâhiliyye Nezâretine sadr-ı esbak a'yândan Ferid Paşa, Harbiyye Nezâretine Şûrâ-yı Askerî a'zâsından Nâzım Paşa, Mâliyye Nezâretine Nâzır-ı esbak Ziyâ Paşa, Bahriyye Nezâretine Nâzır-ı esbak Mahmud Muhtâr Paşa, Hâriciyye Nezâretine Gabriel Noradonikyan Efendi, Nâfia Nezâretine Şûrâ-yı Devlet Mülkiyye Dâiresi Reîsi Mehmed Şerîf Paşa Hazretleri, Ticâret ve Zirâat Nezâretine Viyana Sefîr-i Kebîri Sâbık Mustafa Reşîd Paşa, Maârif Nezâretine Müsteşâr-ı Nezâret Saîd Beyefendi, Evkaf Nezâretine Meclis-i Meb'ûsân Reîs-i Sânîsi Mehmed Fevzi Paşa Hazretleri ta'yîn buyurulmuşlardır. Posta Nezâreti der-dest-i ta'yîndir. Ferîd Paşa Hazretlerinin

A I-b
D 2
F 1-12
25
73-12
A 2/100
D 1
F 4

25

Der-saâdet'e vürûduna kadar Dâhiliyye Nezâretine Sadr-ı a'zâm Paşa Hazretleri tarafından vekâlet buyurulacakdır.

Derne Kumandanı nâmına
Fırka Erkân-ı Harbiyyesine
Mülhak Mülâzım
Mustafa Safvet

26

KOL KUMANDANLARINA

Ordugâh Kumandanı vâsıtasıyla
13 Temmuz 1328

1- Birinci ve ikinci taburları teşkîl eden muhâfızıyye bölüklerinden Birinci Tabura mensûb Ailet Mansur ve Hâse bölüklerinin Birinci Tabur Ordugâhında durmayub kabîleleri nezdine firâr etdiklerini ve orada kalan birkaç kişinin tevdî' olunan vazâifi îfâda tekâsül etdikleri Birinci Tabur Kumandanlığından ve İkinci Tabura mensûb Birinci Muhâfızıyye Bölüğünün me'mûr olduğu Timiskit'e gitmekden tevakki etdiği ve ancak on beş günlük erzâk aldıkdan sonra hareket etdirilebildiği İkinci Tabur Kumandanlığından verilen rapor ve ma'lûmâtdan anlaşılmışdır. Fazla muhassasât ve mükâfât ve eşyâ' i'tâsıyla teşkîl olunan muhâfızıyye bölüklerinin vücûdundan maksûd, kabâil efrâdıyla te'mîn olunamayacak husûsâtı te'mîn etmekdir. Mezkûr bölükler efrâdı maksad-ı mezkûrun te'mîninde fâide-bahş olmadıkdan sonra vücûdları zâid olacağından ileri karakola me'mûr taburda durub tevdî' olunan vazâifi îfâ etmeyenlerin ve Timiskit'e gitmekden ictinâb edenlerin esliha ve eşyâ-yı mîriyyesi alınarak terkin-i kaydlarının icrâsı ve keyfiyyetin inbâsı lüzûmu beyân olunur bu husûsda tabur kumandanlarına da teblîgat-ı lâzımede bulunulmuşdur.

Mûmâ-ileyhime delâlet ve muâvenet edilmesi lâzımdır.

Derne Kumandanı
M. Kemâl

Görülmüşdür.
Kolağası
Ahmed Mustafa

Ailet Mansur Muhâfızıyye Bölüğünün esâsen devir ve teslîm muâmelesi henüz muntazaman yapılmamış idi. Binâen-aleyh bu bölüğün vâki' olan hareketini esâsından aramak lâzımdır. Timiskit'e giden bölüğün erzâk talebi mes'elesi dahi şâyân-ı mülâhazadır. Kendilerinden bir asker-i vazîfe istemekde olduğumuz hâlde bunların orada ne sûretle te'mîn-i maîşet ve gıdâ edebileceği şâyân-ı mülâhaza değil midir. Bununla berâber birçok ahvâl-i lâyıka ve gayr-ı lâyıka ile bir dereceye kadar anlamış olduğumuz ahvâl-i rûhiyyeleri nazar-ı dikkate alınmayarak ve mendebliklerine bakılmayarak icrâât sırasında bir şekl-i mahsûs ve muntazam vermek fikriyle icrâ-yı vazîfeye sevk eylemek esâsen bir hatâ olduğu cihetle teşebbüsât-ı vâkıanın iflâs edeceği tabîîdir. Binâen-aleyh şimdiye kadar bin türlü müşkilât ile takrîr-i kaydları içün -mahzâ nâfi' bir eser vücûda getirebilmiş olmak ümîdiyle- vücûda getirilmiş olan bölüklerin terkin-i kaydları için ne sûretle delâlet ve muâvenet edebileceğimi anlayamıyorum.

Fî 13/14 minhu
Yüzbaşı
Ali

A	T-b
D	2
F	1-13

27

A	3/100
D	1
F	4

Görülmüşdür. Minhu

Eşref (?)

İrâde-i aliyye-i kumandânîye imtisâlen icrâ-yı muâmele tabîî ise de gerek muhâfıziyye bölükleri ile olsun ve gerek kabîlelerden ifrâz edilecek muayyen kuvvetlerle olsun Ordugâhdan uzak müteferrik hidmetlerde bulundurulacak müfrezelerin idâreleri hükûmet tarafından te'mîn edilmezse müşkilâta tesâdüf olunur. Zîrâ biz şimdiye kadar bu yolda tecrübe etdik. Muhâfıziyyelerin vücûdundan kabâil memnûn olduğu içün her ne sûretle olursa olsun terk-i vazîfe edenlerin kabile miyânına dahi kabûl olunmamaları içün meşâyihe tenbîhât-ı lâzımede bulunulursa ikide bir de bahâne ile bu gibi hâlâtın vuku' bulmasına da meydân kalmamış olacağı ma'rûzdur.

Fî 14 Temmuz sene 328

Bera'sa Kolu Kumandanı

Yüzbaşı

Mehmed (...)

Derne Kumandanlığının 13 Temmuz târihli emr-i yevmîsi zîrine tahrîr-i mütâlaa eden Yüzbaşı Ali Efendi hareket-i vâkıasından nâşî kumandanlıkdan çıkarılmışdır.

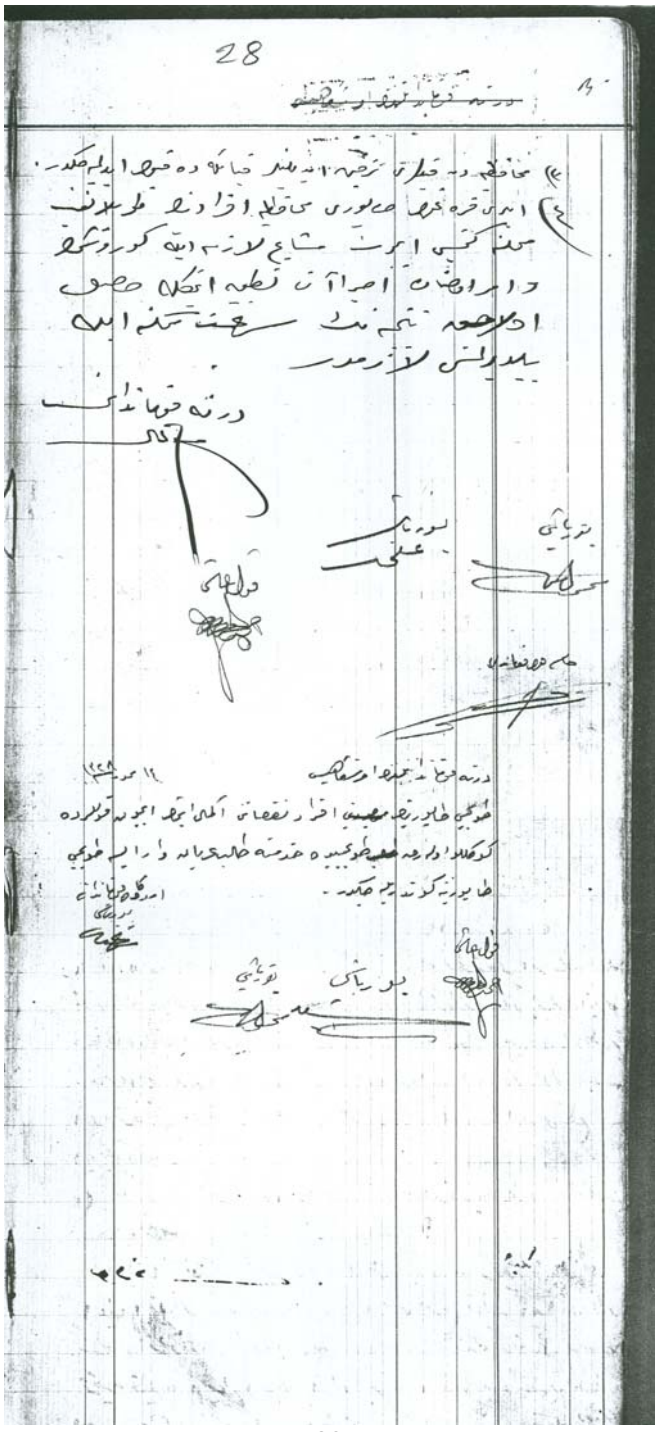
TA'MÎM

14 Temmuz 328

1) İleri karagola me'mûren her gün ihrâc olunan müfrezeler emr-i sâbık vechile yirmi dört sâatde bir tebdîl olunacakdır. Mezkûr müfrezelerin yalnız geceleri ileri karakolda yatub ertesi gün erkenden avdetleri câiz değildir. Be-heme-hâl öğlen zamanları mevkilerinde bulunacakdırlar. Buna riâyet etmeyenler olursa ileri karagol hangi kabîleden çıkmış ise onun yevmiyyesi kat' edilecekdir.

2) Muhâfıziyye bölükleri hakkında 13 Temmuz târihli emr-nâmeye nazaran Ailet Mansur ve Hâse Kol Kumandanlarınca ne yapıldı?

Muhâfıziyye efrâdından gösterilen yerde oturmayan verilen vazîfeyi îfâ etmeyenler hakkında 13 Temmuz târihli emrim tatbîk edilmekle berâber mezkûr efrâd hangi kabilelere mensûb ise, mezkûr kabâil bu sûretle terkin-i kaydı icrâ edilen efrâd yerine vazîfe-i mevdûayı îfâ edecek efrâd i'tâsına mecbûr tutulacakdır. Aksi takdîrde efrâd-ı mezkûrenin âid olduğu kabîlelerin hey'et-i umûmiyyesine para verilmeyecekdir.

28

3) Muhâfıziyyeden kaydları terkin edilenler kabâile de kabûl edilmeyecekdir.

4) İleri Karagol Taburu muhâfıziyye efrâdının toplanub mahalline gitmesi içün meşâyih-i lâzıme ile görüşmek ve emr olunan icrâatı tatbîk etmekle hâsıl olacak netîcenin sür'at-i mümkine ile bildirilmesi lâzımdır.

Derne Kumandanı

M. Kemâl

Yüzbaşı	Yüzbaşı	Kolağası
Mehmed (...)	Ali	Ahmed Mustafa

Hâse Kol Kumandanı

Eşref (?)

DERNE KUMANDALIĞININ EMR-İ ŞİFÂHÎSİ

14 Temmuz Sene 1328

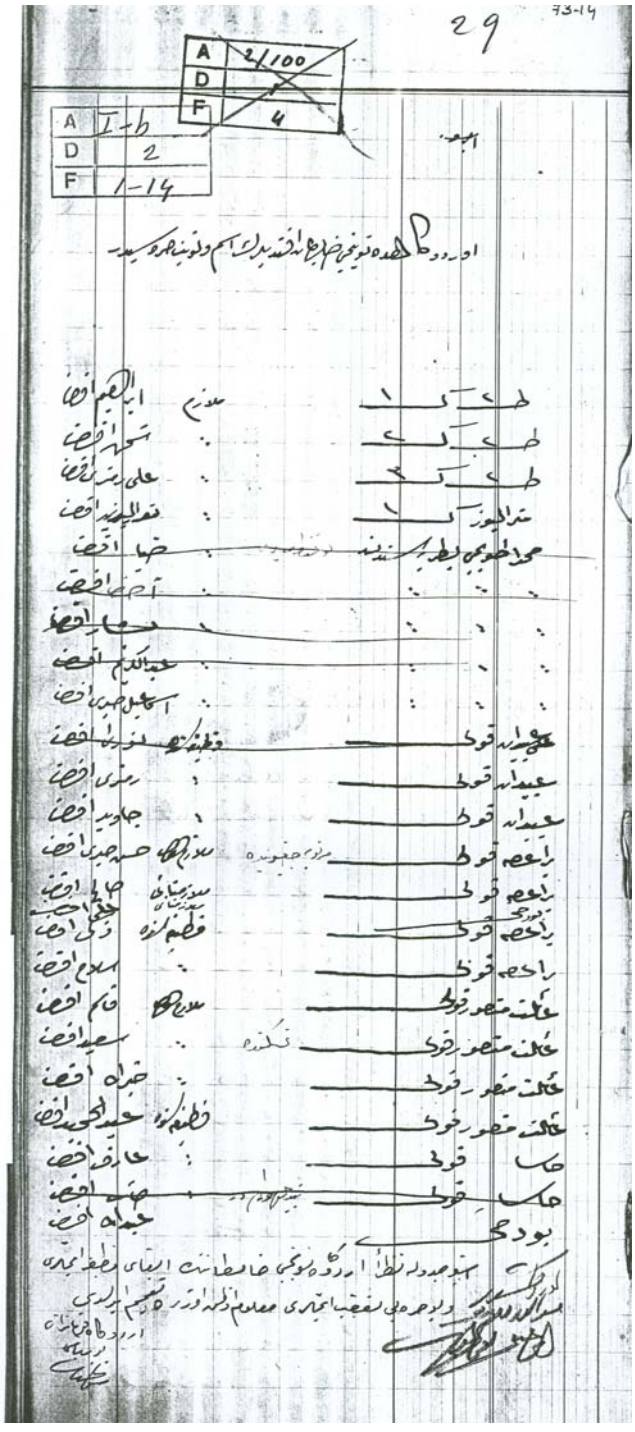
Topçu Taburunun efrâd noksânını ikmâl etmek içün kollarda gönüllü olarak topçuda hizmete tâlib Urbân var ise Topçu Taburuna gönderilecekdir.

Ordugâh Kumandanı

Yüzbaşı

Şevket

Kolağası	Yüzbaşı	Yüzbaşı
Ahmed Mustafa	(imza)	Mehmed (...)

29

29

Ordugâhda Nöbetçi Zâbitân Efendilerin İsim ve Nöbet Sırasıdır:

2. Tb. 1. Bl.	Mülâzım	İbrahim Efendi
2. Tb. 2. Bl.	Mülâzım	Tahsin Efendi
2. Tb. 3. Bl.	Mülâzım	Ali Remzi Efendi
Mitralyöz 1. Bl.	Mülâzım	Nûreddin Efendi
Mitralyöz 1. Bl.	Mülâzım	İsmâil Sabri Efendi
Abidat Kolu	Mülâzım	Remzi Efendi
Abidat Kolu	Mülâzım	Câvid Efendi
Bera'sa Kolu (Merkube cenûbında?)	Mülâzım-ı evvel	Hasan Sabri Efendi
Bera'sa Kolu	Mülâzım-ı sânî	Salih Efendi
Bu dahi	Mülâzım-ı sânî	Ali Efendi
Bera'sa Kolu	Vazîfesinde	Zeki Efendi
Bera'sa Kolu	Vazîfesinde	İslâm Efendi
Ailet Mansur Kolu	Mülâzım-ı evvel	Kasım Efendi
Ailet Mansur Kolu	Mülâzım-ı evvel (Timiskit'de)	Saîd Efendi
Ailet Mansur Kolu	Mülâzım-ı evvel	Hayrullah Efendi
Ailet Mansur Kolu	Vazîfesinde	Abdülhamîd Efendi
Hâse Kolu	Vazîfesinde	Ârif Efendi
Bu dahi	Vazîfesinde	Abdullah Efendi

İşbu cedvele nazaran Ordugâh nöbetçi zâbitânının îfâ-yı vazîfe etmeleri ve bu sırayı ta'kib etmeleri ma'lûm olunmak üzere ta'mîm edildi.

Ordugâh Kumandanı

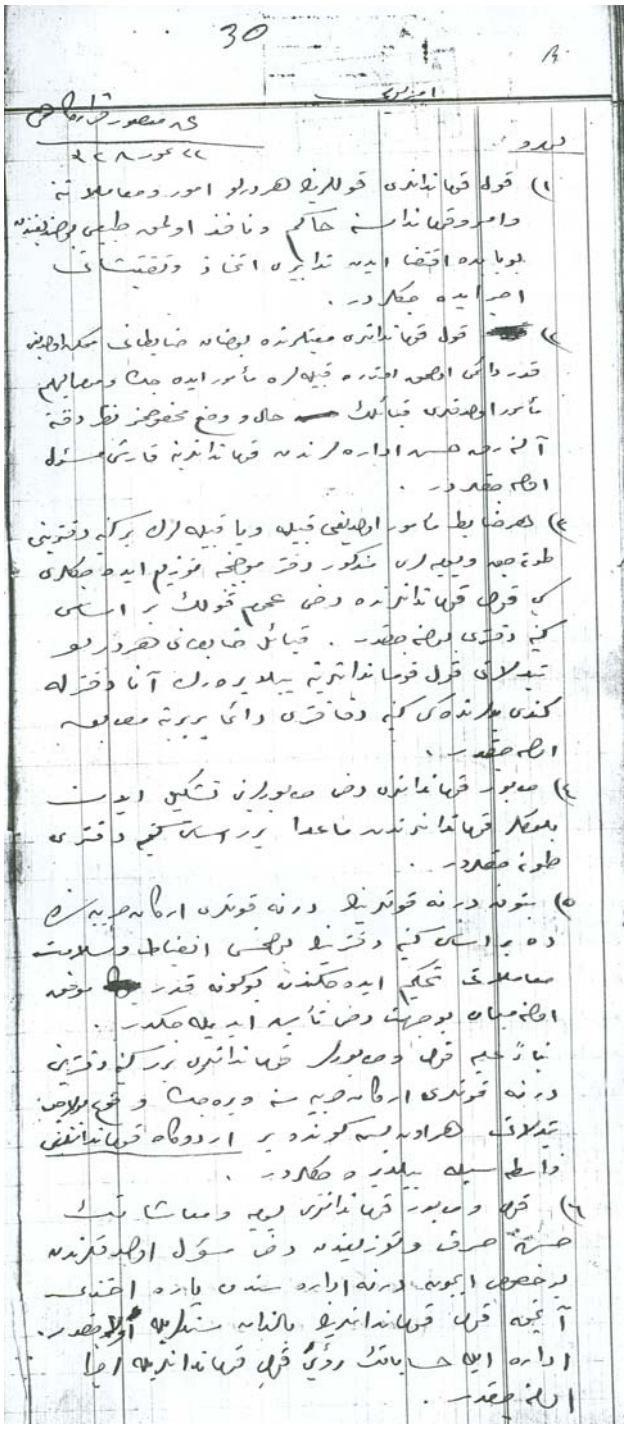
Görülmüşdür.

Yüzbaşı

(...)

Şevket

(imza)

30

EMR-İ YEVMÎ

Ayn-ı Mansur Karârgâhı

22 Temmuz 328

Numro

1) Kol kumandanları kollarının her dürlü umûr ve muâmelâtına ve emir ve kumandasına hâkim ve nâfiz olmak tabîî bulunduğundan bu bâbda iktizâ eden tedâbîri ittihâz ve teftîşâtı icrâ edeceklerdir.

2) Kol kumandanları maiyyetlerinde bulunan zâbitânı mümkün olduğu kadar dâimî olmak üzere kabîlelere me'mûr edecek ve mûmâ-ileyhim me'mûr oldukları kabâilin hâl ve vaz'-ı mahsûsumuz nazar-ı dikkate alınarak hüsn-i idârelerinden kumandanlarına karşı mes'ûl olacaklardır.

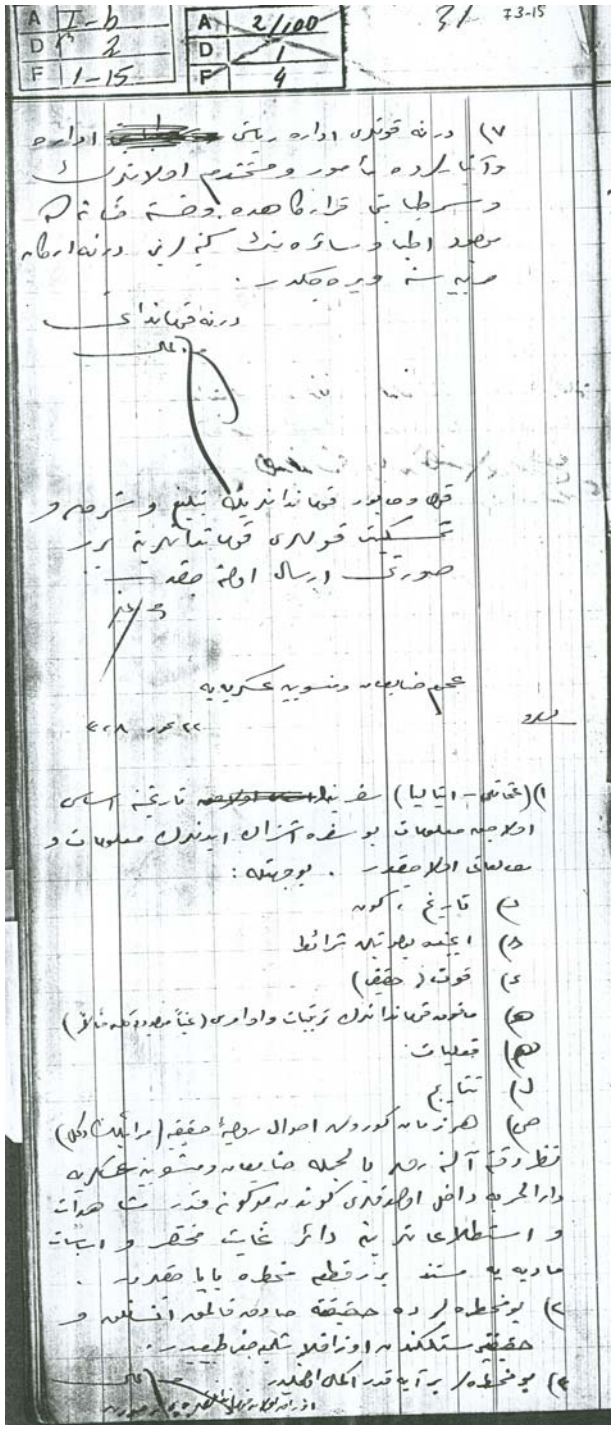
3) Her zâbit me'mûr olduğu kabîle veya kabîlelerin bir künye defterini tutacak ve yevmiyyeleri mezkûr defter mûcibince tevzî' edecekleri gibi kol kumandanlarında dahi umûm kolun bir esâs künye defteri bulunacakdır. Kabâil zâbitânı her dürlü tebeddülâtı kol kumandanlarına bildirerek ana defterle kendi yedlerindeki künye defâtiri dâimâ birbirine mutâbık olacakdır.

4) Tabur kumandanları dahi taburlarını teşkîl eden bölükler kumandanlarından mâ-adâ birer esâs künye defteri tutacaklardır.

5) Bütün Derne kuvvetlerinin Derne Kuvvetleri Erkân-ı Harbiyyesinde de bir esâs künye defterinin bulunması inzibât ve selâmet-i muâmelâtı tahkîm edeceğinden bugüne kadar muvaffak olunamayan bu cihet dahi te'mîn edilecekdir.

Binâen-aleyh kol ve taburlar kumandanları birer künye defterini Derne Kuvvetleri Erkân-ı Harbiyyesine verecek vuku' bulacak tebeddülâtı her on beş günde bir Ordugâh Kumandanlığı vâsıtasıyla bildireceklerdir.

6) Kol ve tabur kumandanları yevmiyye ve maâşâtın hüsn-i sarf ve tevzîinden dahi mes'ûl olduklarından bu husûs içün Derne İdâresinden para ahzı ancak kol kumandanlarının bi-z-zât senedleriyle olacakdır. İdâre ile hesâbâtın rü'yeti kol kumandanlarıyla icrâ olunacakdır.

31

7) Derne Kuvvetleri İdâre Riyâseti idâre ve anbarlarda me'mûr ve müstahdem olanların ve ser-tabâbet karârgâhda ve hasta-hânede mevcûd etıbbâ ve sâirenin künyelerini Derne Erkân-ı Harbiyyesine verecekdir.

Derne Kumandanı

M. Kemâl

Kol ve tabur kumandanlarına teblîğ ve Şark ve Timiskit Kolları Kumandanlarına birer sûreti irsâl olunacakdır.

M. Kemâl

UMÛM ZÂBİTÂN VE MENSÛBÎN-İ ASKERİYYEYE

22 Temmuz 328

Numro

1) (Osmanlı-İtalya) Seferi'nin târihine esâs olacak ma'lûmât, bu sefere iştirâk edenlerin ma'lûmât ve mütâlaâtı olacakdır. Bu cihetle:

B) Târih, gün,

C) İçinde bulunulan şerâit,

D) Kuvvet (hakiki),

H) Mâ-fevk kumandanların tertîbât ve evâmiri (aynen mevcûd değilse kalen),

V) Fi'liyyât,

L) Netâyic,

S) Her zaman görülen ahvâl-i rûhiyye-i hakikiyye (mürâîlik değil)

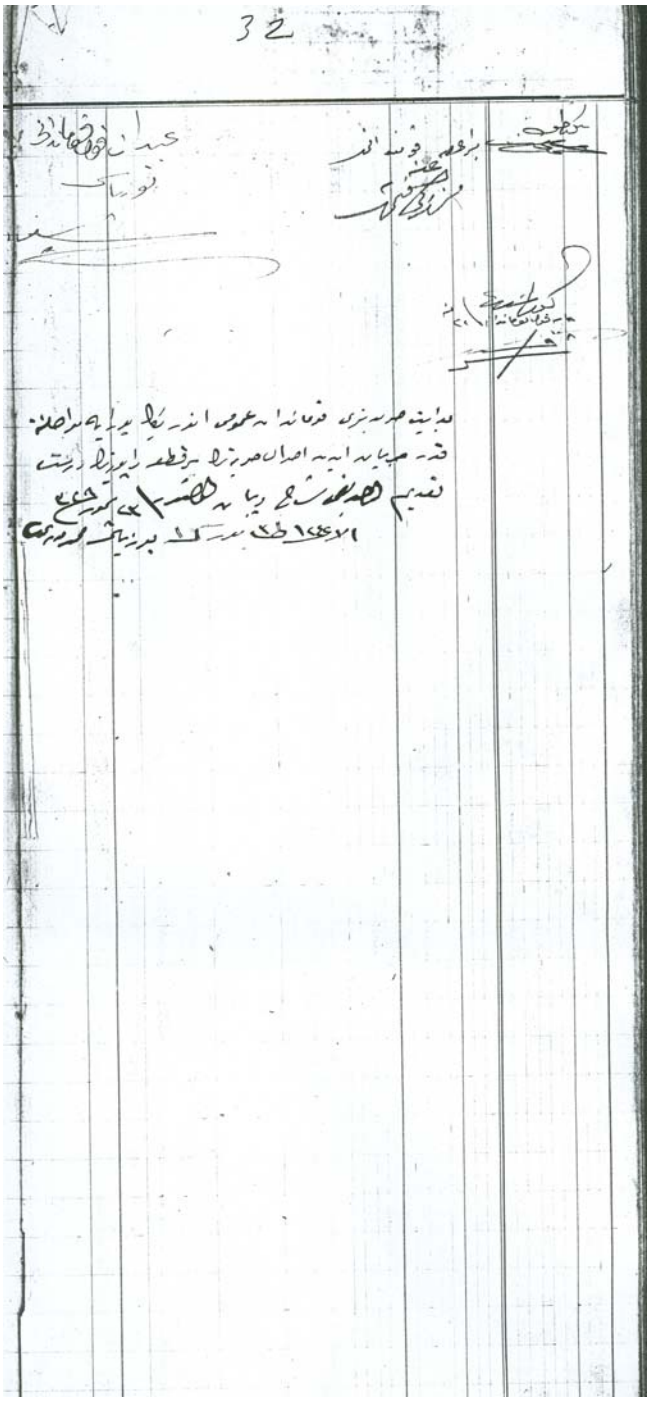
nazar-ı dikkate alınarak bi-l-cümle zâbitân ve mensûbîn-i askeriyye dâr-ül-harbe dâhil oldukları günden bugüne kadar müşâhedât ve istitlââtlarına dâir gayet muhtasar ve esâsât-ı maddiyyeye müstenid birer kıt'a muhtıra yapacaklardır.

2) Bu muhtıralarda hakikate sâdık kalmak insanlık ve hakikat-perestliğinden uzaklaşılmayacağı tabîîdir.

3) Bu muhtıralar bir aya kadar ikmâl olunmalıdır.

M. Kemâl

Uzak olan kumandanlıklara birer suret.

32

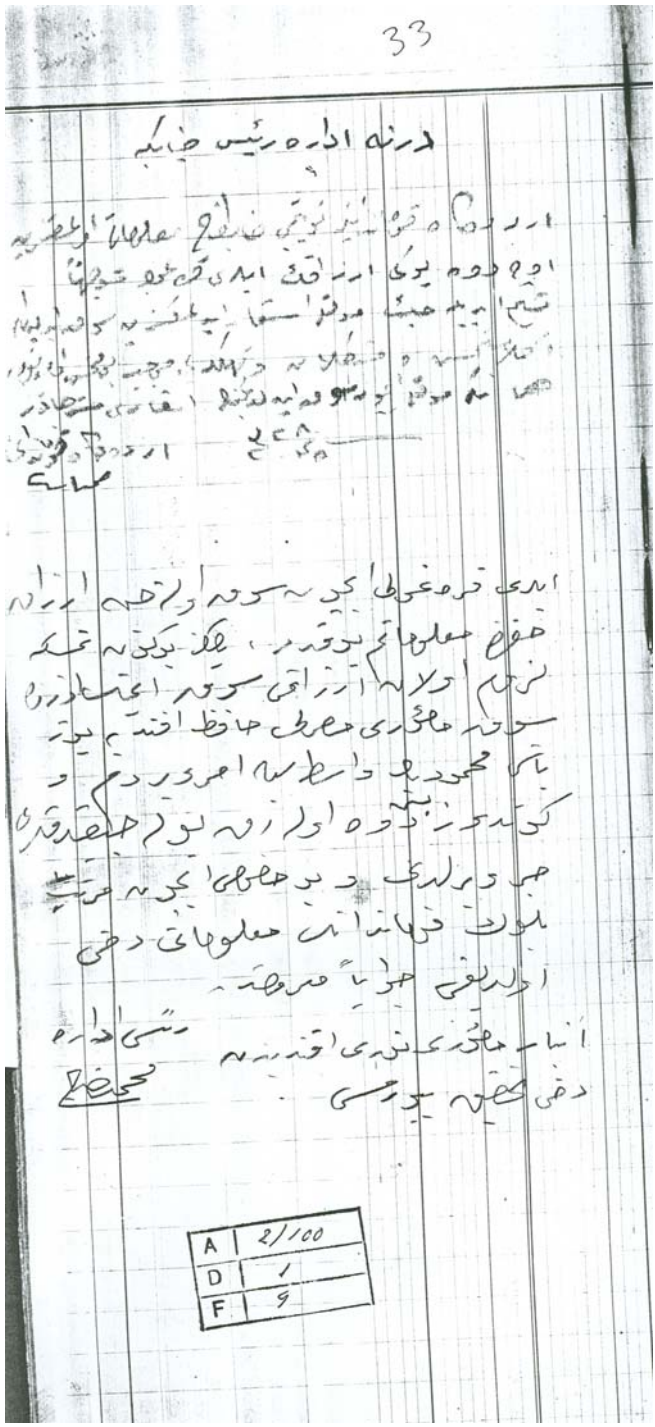
Binbaşı Topçu İsmail
Abidat Kolu Kumandanı
Yüzbaşı
(imza)

Bera'sa Kumandanı namına
(imza)

Görülmüşdür. Fî 22 minhu
Hâse Kol Kumandanı
Eşref (?)

Bidâyet-i harbden beri Kumandan-ı Umûmî Enver Bey'in buraya muvâsalatına kadar cereyân eden ahvâl-i harbiyyenin bir kıt'a raporunun der-dest-i takdîm olduğu şerh ve beyân olunur.

Fî 23 Temmuz sene 328
124. Alay 3. Tabur 1. Bölük
Yüzbaşı Mehmed (...)

A	2/100
D	1
F	6

33

DERNE İDÂRE REÎSİ ZİYÂ BEY'E

Ordugâh Kumandanlığı nöbetçi zâbitinin ma'lûmâtı olmaksızın üç deve yükü erzâkın ileri karagola müteveccihen teslîm edilecek mevki'e iş'âr edilmeksizin sevk edildiği anlaşılmış ve müşkilât ve tehlikeyi mûcib bulunmuş olduğundan hangi mevki' içün sevk edildiğinin iş'ârı müsterhamdır.

Fî 5 Temmuz sene 328

Ordugâh Kumandanı

Mümtâz

İleri karagolu içün sevk olunacak erzâk hakkında ma'lûmâtım yokdur. Yalnız bugün Timiskit'e lüzûm olan erzâkı sevk etmek üzere Sevk Me'mûru Mısırlı Hâfız Efendi'ye Yüzbaşı Mahmud Bey vâsıtasıyla emir verdim ve gündüz beş deve olarak yola çıkdıkları haber verildi ve bu husûs içün müretteb bölük kumandanının ma'lûmâtı dahi olduğu cevâben ma'rûzdur.

Anbar Me'mûru Nûri Efendi'den dahi tahkik buyurması

Reîs-i İdâre

Mehmed Ziyâ

ZAMAN DİZİNİ

10 Şubat 1904: Japonya'nın Rusya'ya savaş açması.

11 Ocak 1905: Mustafa Kemal'in kurmay yüzbaşı olarak Harp Akademisinden mezun olması.

5 Şubat 1905: Mustafa Kemal'in Şam'da bulunan 5'inci Ordu emrine atanması.

5 Eylül 1905: Rusya ile Japonya arasında Portsmouth Barış Anlaşması'nın imzalanması.

1905: Anadolu-Bağdat demir yolunun Konya-Ereğli kısmının açılması.

1905: Abdülhamit'e suikast düzenlenmesi.

Ekim 1906: Mustafa Kemal'in Şam'da Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurması.

20 Haziran 1907: Mustafa Kemal'in kıdemli yüzbaşı olması.

20 Eylül 1907: Mustafa Kemal'in Selânik'teki Üçüncü Orduya atanması.

1907: Mustafa Kemal'in Selânik'te Vatan ve Hürriyet Cemiyetinin bir şubesini açması.

22 Haziran 1908: Mustafa Kemal'in Rumeli Şark (Doğu) Demir Yolları Müfettişliğine atanması.

23 Temmuz 1908: İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesi.

13 Nisan 1909: İstanbul'da 31 Mart Olayı olarak adlandırılan isyanın çıkması.

1910: Mustafa Kemal'in Arnavutluk İsyanı'nın bastırılmasında görev alması.

29 Eylül 1911: İtalya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesi.

4 Ekim 1911: Tobruk'un İtalyanlar tarafından işgal edilmesi.

5 Ekim 1911: - İtalyanların Trablusgarp'ta istila harekâtına başlaması.

- Mustafa Kemal'in Tobruk ve Derne'de İtalyanlara karşı savunma ve oyalama savaşlarına katılması.

19 Ekim 1911: Derne'nin İtalyanların eline geçmesi.

27 Kasım 1911: Mustafa Kemal'in kurmay binbaşı olması.

22 Aralık 1911: Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal Derne'de.

25 Aralık 1911: Lombardiya Taarruzu'nun yapılması.

8 Ekim 1912: Balkan Savaşı'nın başlaması.

11 Ekim 1912: Kurmay Binbaşı Mustafa Kemal Mısır'da.

15 Ekim 1912: Uşi Barış Anlaşması'nın imzalanması.

24 Ekim 1912: Mustafa Kemal'in İstanbul'a dönmesi.

25 Kasım 1912: Mustafa Kemal Bolayır'da kurulan Akdeniz Boğazı Kuvayı Mürettebesi Komutanlığı Harekât Şubesi Müdürlüğüne atanması.

DİZİN (Şahıs ve Yer Adları)*

1
1'inci Kolordu, 62
1'inci Mitralyöz, 94
1'inci Muhafız Bölüğü, 81, 87
124'üncü Alay 3'üncü Tabur 1'inci Bölük, 104
14'üncü Lui, 35
15'inci Lui, 6, 36
2
2'nci Kolordu, 56
2'nci Mitralyöz, 94, 97, 98
2'nci Mitralyöz Bölüğü, 98
2'nci Tb. 1'inci Bl., 95, 101
2'nci Tb. 2'nci Bl., 94, 95, 101
2'nci Tb. 3'üncü Bl., 95, 101
3
3'üncü Ordu Komutanlığı, 4
30'uncu Süvari Alayı, I
4
4'üncü Kolordu, 56
5
5'inci Kolordu, 55
5'inci Ordu, I, III, V, 3, 4, 5, 15
6
6'ncı Kolordu, 56
7
7'nci Alay 2'nci Tb. 5'inci Bl., 96
7'nci Alay 2'nci Tb. 6'ncı Bl., 96
7'nci Alay 2'nci Tb. 7'nci Bl., 96
7'nci Ordu Komutanlığı, 5
8
8'inci Alay 1'inci Tb. 1'inci Bl., 96
8'inci Alay 1'inci Tb. 2'nci Bl., 96
A
Abdullah, 9, 19, 47, 78, 88, 90, 102
Abdullah bin Ömer, 47
Abdullah Efendi, 102
Abdülaziz Efendi, 20, 21
Abdülhamit Efendi, 102
Abdülkerim Efendi, 95
Abidat, 78, 81, 82, 85, 94, 97, 101, 104
Abidat Kolu, 101
Abidat Muhafız Bölüğü, 85, 94, 97
Aclun, 18, 21, 23, 42
Aclun kazası, 18, 21
Ahmet Bey, 90
Ahmet Efendi, 20, 21, 24, 83
Ahmet Mithat Efendi, 27
Ahmet Mustafa, 77, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 97, 98, 99, 101
Ahmet Nuri, 78, 79, 87, 90, 92
Ahmet Tevfik Bey, 33
Ailet Mansur, 77, 83, 85, 90, 97, 99, 100, 102
Ailet Mansur Kabilesi, 90
Ailet Mansur Kolu, 102
Ailet Mansur Muhafız Bölüğü, 99
Ajinkor, 64
Akçadağ Göçer Aşireti, 71
Akka, 19
Alba Dağları, 31
Ali Bayram, 96
Ali Efendi, 102
Ali Remzi Efendi, 95, 101
Alman Şairi Schiller, 6
Almanya, 72, 73
Alp, 52, 67
Alp Ordusu, 67
Alsas, 55
Alyot Adaları, 32
Amerika, 8, 43, 72, 73
Amir oğlu Useyka, 45
Amr bin el-As, 46, 47
Ancara, 5, 22
Ankara, 3, 96
Antakya İmparatoru Herakl, 45
Arap, 19, 20, 28, 42, 86, 90
Arap aşiretleri, 28
Arapça, 47

Araplar, 6, 27, 81, 101
Arif Efendi, 102
Arif Recep, 96
Arjantoy, 66
Arşidük Şarl, 67
Asaf Efendi, 95
Asır Gazetesi, 33, 37
Askerî Gazete, 10, 91
Aşağı Cebeliaclun, 19
At, 53, 57
ATATÜRK, I, V, VI, VII
Atıf Efendi, 30
Auereştet galipleri, 66
Avakile, 78, 79, 82, 87, 90
Avakile Kabilesi, 78
Avrupa, 8, 52
Avrupa Müttefik devletleri, 52
Avusturyalılar, 54, 67
Ayn Mansur, VI, 9, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 84, 85, 88, 90, 102
Ayn Mansur Karargâhı, 9, 75, 76, 80, 81, 84, 85, 90, 102
Ayn Sarman, 38, 40
Ayn Zivan, 38, 40, 41
Aynelfer, 47
Aziz Efendi, 20
B
Ban, 21
Banyas, 5, 21
Barbanfer, 67
Barkley, 52, 54, 55
Barkley Dö Tolli, 52
Basrelharir, 4, 23, 29, 33, 69
Bel-Alyans Tepeleri, 60
Belçika, 52, 53, 54, 55
Belfor, 67
Benjamin Franklin, 7, 43, 44
Berasa, 77, 78, 82, 85, 89, 91, 94, 97, 100, 101, 102, 104
Berasa Kabilesi, 77
Berasa Kolu, 100, 101, 102
Beşare, 78, 82, 86, 88
Beşare Kabilesi, 78, 86, 88
Beşra, 17
Betalik, 45, 46
Beyrut, 3, 4, 5, 8, 19, 33, 51
Beytüllahim, 45
Binbaşı Ahmet Efendi, 6, 24
Binbaşı Hüsnü Bey, 23
Binbaşı Lütfi Bey, 7, 42
Binbaşı Mehmet Salim Bey, 37
Binbaşı Mustafa Ağa, 37
Bingazi, 93, 98
Biri, 57, 58
Birriye, 46
Blond, 32
Bluher, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 66, 67, 68
Bolu, 96
Bomon, 56
Boston, 72
Bren-Lalöd, 61
Bronsvikova, 53
Brüksel, 53, 54, 57, 60, 61
Bulov, 56, 60, 62, 63, 65
Burbonlar, 67
Burme, 5, 22
C
Cauna, 40
Cavit Efendi, 101
Cebeliaclun, 5, 19, 20
Cebelidürus, 4, 5, 19, 20, 28
Cebelihavran, 5, 21
Cebelileca, 21
Circis, 45, 46
Cüveyze, 40
Ç
Çerkez, 6, 20, 27, 28, 33, 37, 39, 40, 41
Çerş, 5, 19, 20
Çin, 32
Çinliler, 31
D
Dalini, 32
Dander, 57
Davut, 64, 65, 66, 68
Der'a, 29, 30
Der'a Kaymakamı, 29

Derlon, 56, 58, 60
Derlon Kolordusu, 58
Derne, V, VI, VII, 9, 10, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 84, 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 103
Derne 1'inci Muhafız Bölüğü, 93
Derne Başţabipliği, 91
Derne Komutanı, 9, 76, 77, 80, 86, 93, 94, 99, 101, 103
Derne Komutanlığı, V, 9, 75, 76, 79, 84
Derne Ordugâh Komutanlığı, 10, 84
Derue Derlon, 54
Detyol, 36
Dil Nehri, 60, 61, 64, 65
Dinan, 65
Dire Kalesi, 48
Doğu Kolu Tabipliği, 89
Doktor Mihran Efendi, 18
Doktor Mustafa Bey, 4
Doktor Yüzbaşı Hüsnü Efendi, 89
Dunkerk, 55
Durihan, 48
Dürzi, 4, 27, 28, 37
Düşes Duşatora, 36
E
Ebu Ubeyde, 47, 48, 49
Ecnadin, 46
Egzelman, 59
Ekzelman, 54, 66
Elbe Adası, 8
El-Münezzir oğlu Ömer oğlu Numan, 21
Elyesa Peygamber, 23
Enver Bey, 98, 104
Erlon, 58, 59, 62
Erlon Kolordusu, 62
Eşref, 97, 100, 101, 104
Ezra istasyonu, 24
F
Fazıl Efendi, 91
Fazl Aşireti Şeyhi Mir Mehmet, 33
Ferit Paşa, 98
Fevzi Bey, 93
Fik, 40
Filibeli, 39
Filistin, 4, 7, 46
Flemenkli, 53
Florus, 53, 56, 57, 58
Fostulus, 32
Fransa, 6, 8, 35, 52, 54, 66, 72, 73
Fransız, 5, 6, 8, 19, 26, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67
Fransızca, 18, 34
Fransızlar, 53, 55, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 67
Frazn, 56, 57, 58, 60, 64
Frimon, 52
Fuat Efendi, 93
Fuh, 54
Fuşe, 64
G
Gabagıb, 15
Gabriyel Noradonikyan Efendi, 98
Gassaniler, 21
Gazi Ahmet Muhtar Paşa, 98
Gemblö, 56
Genelkurmay, IX, 54, 96
General Barbanfer, 67
General Dö Burmon, 56
General Lamark, 53
General Ney, 56
General Perponşer, 57
General Vellington, 66
General Zitheş, 56
Gomart de Berniye, 36
Gomon, 61, 63
Guruşi, 56, 58, 59, 61, 64, 65, 68
Guseli, 56, 58
H
Hacı Reşit, 40
Hacı Yakup, 38
Hakkı Bey, 89
Hal, 57

Halil, 28
Halil Kadir, 96
Halit bin Velit, 47, 48
Ham, 56
Hama, 15, 48
Hamburg savunmacıları, 66
Hamidiye, 37, 51
Hamidiye Kışlası, 51
Hamit Bey, 19
Hamza Omarovich, 43
Handnun, 15
Haniyye, 40
Hanoveriyen, 53
Harim, 18
Hasan Efendi, 20
Hasan Mehmet, 96
Hasan Sabri Efendi, 101
Hasan Tahsin, 90, 94, 95
Hase, 77, 78, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 90, 97, 99, 100, 101, 102, 104
Hase Kabilesi, 77, 78, 87, 88, 90
Hase Kolu, 78, 83, 102, 104
Hase Muhafız Bölüğü, 85
Hassa Kolordusu, 62, 63
Havran, 4, 5, 6, 7, 19, 25, 33, 41, 51
Havran Komutanlığı, 6
Hay Sent, 62, 63
Hayrullah Abdi, 96
Hayrullah Efendi, 102
Hazreti Ebubekir, 45
Herakl, 45, 46, 47, 48
Herayis, 46
Herodot, 21
Hil, 53, 57
Hintli, 20
Hiyeroglif, 31
Hosn, 5, 18
Hule, 21
Hums, 48
Hüseyin Bey, 41
Hüseyin Hilmi Paşa, 98
Hz. Muhammet, 19

I

I. Pirih, 53, 56
II. Napolyon, 64
II. Pirih, 56

İ

İbila, 21
İblit, 46
İbrahim Avni, 87, 89
İbrahim Efendi, 101
İbrahim Rüsuhi Efendi, 93, 95
İncil, 21
İngiliz, 5, 19, 53, 57, 60, 61, 62
İngilizler, 55, 63, 64
İngiltere, 72, 73
İrbid, 5, 17, 18, 20, 21, 23
İrbila, 21
İslam, VI, 21, 45, 46, 47, 48, 50, 102
İslam devletleri, 21
İslam Efendi, 102
İslam ordusu, 47
İslam tarihi, VI
İsmail Hafız Mehmet, 96
İsmail Hakkı, 77, 78, 80, 83, 85, 86
İsmail Sabri Efendi, 95
İsmâil Sabri Efendi, 101
İspanya, 72, 73
İspanyol çeteleri, 52
İstanbul, XI, 3, 21, 27, 51, 52, 82, 99
İstihkâm Yüzbaşısı Refik Efendi, 90
İsveç, 72, 73
İsviçre, 52, 67
İtalya, 31, 72, 73
İtalyanca, 34
İzmit, 96

J

Jamblö, 59
Jan, 36
Jandarma Binbaşısı Mustafa Ağa, 37

Jandarma Teğmeni İshak Efendi, 40
Japonlar, 20, 33
Japonya, 32, 33
Jenab, 60, 64
Jenap Geçidi, 60
Jerar, 54, 56, 59
Jerom Bonapart Tümeni, 61
Jilli, 56
Jirar, 59
Jirar Tümeni, 59
Jive, 65
K
Kâbe, 45
Kambron, 64
Kâmil Paşa, 98
Kardinal Flori, 36
Karrase, 24
Karun, 34
Kasım (...), 82, 87
Kasım Efendi, 102
Katolik, 18
Kaymakam Mehmet Bey, 39
Kayseri, 96
Kefrence, 22, 23
Kellerman, 54, 58, 62
Keluhi, 48
Kerim, 21
Kete, 21, 22
Ketibe, 15
Kırcaali, 39
Kırşehir, 96
Kısaryaklis, 21
Kıyame, 45
Kızılay Başkanı, 98
Kızılay Hastanesi, 98
Kipu, 31
Kolağası Mehmet Bey, 27, 37
Konflan-Lupital, 67
Kont Dupari, 36
Kore, 32
Kuatre Bras, 54
Kuatres B., 57, 58, 59, 60
Kuatres Bras, 55, 57
Kudüs, 4, 8, 20, 51, 52
Kuleli Hastanesi, 96
Kuneytira, 4, 5, 6, 7, 21, 25, 26, 27, 28, 33, 38, 39, 69
Kuneytira halkı, 6, 27, 28
Kuneytira Kaymakamı Mehmet Bey, 7
Kurmay Yüzbaşı Müfit, 3, 7, 51
L
La Barak, 64
Lambusar Ormanları, 56
Laon, 64, 65
Latin kilisesi, 18
Lefebr Süvarisi, 62
Levaz Vadisi, 66
Liao - Tung Yarımadası, 32
Liej, 53, 54
Lil, 55
Limal, 64
Limelet, 65
Linyi, 58, 59, 67, 68
Lord Uxbridge, 53
Lozan Konferansı, 72
Lökorb, 67
Luar, 66
Lubau, 54, 59, 60, 62, 63
Lüksemburg, 55
M
M. Vasfi, 77, 79, 80, 81, 82, 85
M. Vasfi, 83, 86, 88, 89, 92
Madam Dupari, 36
Madam Yumpador, 36
Mahmut Muhtar Paşa, 98
Mak Donal, 66
Makedonya, 4, 8, 22
Mançurya, 32
Marbah, 34
Mareşal Guruşi, 54, 59
Mareşal Ney, 54, 57, 58, 59
Markiz de Yumpador, 36
Mars, 31
Marşiyen, 56
Meç, 55

Mehmet (...), 77, 84, 85, 86, 87, 88, 97, 100, 101, 104
Mehmet Ağa, 17
Mehmet Fevzi Paşa, 98
Mehmet Sait Efendi, 83
Mehmet Şerif Paşa, 98
Mehmet Ziya, 77, 78, 80, 105
Mekis, 21
Melik Romas, 47
Melkon Efendi, 52
Mercülhafr, 46
Merve, 23
Meydan, 19
Meziyer, 55
Mısır, 31
Mısırlı Hafız Efendi, 104
Mihran Efendi, 17
Milod, 54, 59, 62
Mir Mehmet, 33, 34
Mitralyöz Bölüğü Yüzbaşısı Mehmet Şevket Efendi, 93
Mon-Sen-Jan, 60, 62, 64, 65
Mon-Sen-Jiber, 64
Mosti, 65
Mourad Marjyoun Golmye, 34
Mozel, 52
Mödon Tepeleri, 66
Möz, 54, 55
Mugayyire, 23
Mustafa Kemal, I, III, V, VI, VII, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 68, 75, 93
Mustafa Reşit Paşa, 98
Mustafa Safvet, 99
Müfit Bey, 22, 24, 37, 38
Mümtaz Bey, 83, 84, 90, 93
Mümtaz Yüzbaşı Hasan Zeki Efendi, 52
Müseylemetül Kezzap, 45
Müslümanlar, 48
Müziribe, 23

N

Naci Bey, 24, 33
Namur, 53, 54, 59, 65
Napolyon, VI, 8, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65
Naso birlikleri, 57
Nasoviyen, 57
Nasoviyenler, 53
Nazım Paşa, 98
Necmettin Raşit, 96
Neva, 25
Ney, 57, 58, 60, 62, 63
Nivel, 53, 57, 61
Norveç, 72
Numitor, 31, 32
Nurettin Efendi, 95, 101
Nuri Mehmet, 96
Nuri Ömer, 96

O

Ohayn, 63, 64
Omilius, 31, 32
Oranj Kolordusu, 57
Ordu ve Donanma, 10, 91, 93
Orlean, 66
Ortodoks, 18
Osman Ahmet, 96
Osmanlı - İtalya Seferi, 103
Osmanlı lirası, 91
Osmanlı ordusu, VI, 4, 6, 26, 91
Osmanlı subayları, 91
Osmanlı-İtalyan Savaşı, 11

P

Papelot, 61, 63
Paris, 6, 35, 36, 54, 55, 64, 65, 66, 68
Payol, 54, 56, 59
Payol Süvarisi, 56
Pek Köprüsü, 66
Peru, 31
Petro, 72
Planşenuva, 60, 62, 63
Polonya, 36
Port - Arthur, 32
Portekiz, 52
Prene silsilesi, 52
Prens Doranej, 53
Prusya, 56, 59, 64, 66, 68

Prusya Tümeni, 56
Prusyalılar, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 67
Puvatya, 64
R
Ray, 54, 56, 59, 60, 61, 63
Ray Kolordusu, 57, 58
Raym, 65
Remulus, 32
Remus, 32
Remzi Efendi, 101
Ren, 54, 55
Reya Silvia, 31
Riyazül Cinan, 31
Rokenkor, 66
Rokruay, 65
Roma, 6, 7, 32
Romalılar, 21
Romas, 48
Rum, 45, 47
Rumlar, 48
Rus - Japon Savaşı, 6
Ruslar, 54
Rusya, 32, 72, 73
S
Sahalin Adası, 32
Sait Efendi, 95, 102
Sale, 17
Salih Efendi, 102
Salis, 34
Sambr, 55, 56, 68
Sar, 64
Sarman köyü, 37
Schiller, 34
Schvartzburg, 52, 54, 55
Selânik, 4, 6, 8, 26, 33
Sen Aman köyü, 58
Sen Lambert, 62
Sen-Döniz, 66
Sen-Klod Antlaşması, 66
Seyyit Abdullah, 75
Seyyit Ahmet Şerif, 91
Sezar, 21
Sığın, 27
Sibirya, 33
Sinop, 96
Sorgu Hakimi Abdülaziz Efendi, 20
Suason, 64, 65
Suf, 20
Suriye, 4, 5, 6, 7, 8, 19, 21, 39
Süanyi Ormanları, 60
Süleyman Efendi, 7, 51
Süleyman Sami, 92
Süvari Teğmeni Yusuf Efendi, 93
Süvari Yüzbaşısı Mahmut Efendi, 90
Süveyde, 21
Ş
Şaara, 21
Şam, I, V, VI, 3, 4, 5, 7, 15, 19, 20, 28, 30, 33, 39, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 51, 52, 69, 70
Şapel-Sen-Lamber, 64
Şarlerua, 53, 55, 56
Şarlman, 72, 73
Şatelö, 56
Şatyon, 66
Şeddat, 19
Şehat, 89
Şelale, 17, 23
Şemskin, 21, 23, 25, 28, 29, 37, 42
Şeria :Vadisi, 23
Şevket Bey, 19, 93
Şevki Bey, 17
Şeyh Miskin, 5, 6, 15, 21, 23, 25, 27
Şeyhülislam Cemalettin Efendi, 98
Şitaynmeç, 56
Şitaynmeç Tümeni, 56
Şükrü Efendi, 20
T
Taberiye Gölü, 40
Tafes, 15
Tahsin Efendi, 33, 95, 101
Tedmur, 47
Teğmen Abdülvahit Efendi, 93

Teğmen Ali Remzi Efendi, 82, 93
Teğmen Arif, 75, 82, 90
Teğmen Arif Efendi, 75, 82
Teğmen Fazıl Efendi, 82
Teğmen Fehmi Efendi, 93
Teğmen Hasan Sabri Efendi, 82
Teğmen Hayrullah Efendi, 82, 83
Teğmen Hüseyin Hüsnü Efendi, 93
Teğmen İbrahim Avni Efendi, 93
Teğmen İbrahim Efendi, 83
Teğmen İbrahim Ethem Efendi, 93
Teğmen Kasım Efendi, 83
Teğmen Nuri Efendi, 82, 83
Teğmen Remzi Efendi, 82
Teğmen Sait Efendi, 83
Teğmen Salih Zeki Efendi, 82
Teğmen Salim Efendi, 82
Teğmen Tahsin Efendi, 83
Teğmen Ümran Efendi, 82
Teğmen Vasfi Efendi, 83
Teğmen Zeki Efendi, 82
Teribonol, 31
Tiber Nehri, 32
Tilli, 59
Tilman, 53, 56, 65
Timiskit, 91, 97, 99, 102, 103, 104
Timiskit Müfrezesi, 91
Tiyeraş Ormanları, 55
Topçu Binbaşı İsmail, 94
Topçu Teğmen Ziyaettin Efendi, 83
Topçu Teğmeni İsmail Efendi, 90
Topçu Teğmeni İsmail Hakkı Efendi, 83
Topçu Teğmeni Sait Efendi, 83
Topçu Teğmeni Ziya Efendi, 83
Topçu Üsteğmen Ziyaettin Efendi, 84
Trablusgarp, I, III, VI, 9, 75
Tuin, 56
Tur, 45
Tümgeneral Solt, 61, 64, 65
Türk tarihi, I
Türkiye, I, 52, 72
Türkiye Cumhuriyeti Devleti, I
Türkiye Devleti, 72
U
Uzak Doğu, 17, 33
Ü
Üsteğmen Fazıl, 93
Üsteğmen Vasfi Bey, 93
V
Valansiyen, 55
Vandam, 54, 56, 58, 59, 64
Vandam Kolordusu, 56
Vanyele, 57, 58
Vardan, 49, 50
Vashington, 44
Vatan ve Hürriyet Cemiyeti, 4, 7, 8
Vaterlo, 8, 61, 64, 65, 67, 68
Vavr, 59, 60, 64, 65
Vefik Bey, 28, 33
Velizi, 66
Vellington, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 68
Versay, 36, 66
Vesta Tapınağı, 31
Veysi, 78
Viller - Peruin, 58
Vondée, 53
Vürtemberg, 34
Y
Yafa, 4, 8, 51, 52
Yafa Nizamiye Taburu Binbaşısı Ahmet Hamdi Bey, 52
Yaşar Efendi, 95
Yemame, 45
Yemen, 18, 19
Yermük Savaşı, 45
Yezit, 45, 46
Yıldırım Ordular Grup Komutanlığı, 5
Yozgat, 96
Yukarı Ren, 52
Yumpador, 36
Yunanlar, 20
Yusuf Efendi, 83

Yusuf Mustafa, 96
Yüzbaşı Ali Efendi, 82, 100
Yüzbaşı Hacı Emin Efendi, 82
Yüzbaşı Hasan Efendi, 98
Yüzbaşı Hasan Sabri Efendi, 82
Yüzbaşı Mahmut Bey, 104
Yüzbaşı Mahmut Efendi, 83
Yüzbaşı Muhittin Efendi, 37
Yüzbaşı Şevket, 93, 94, 95, 96, 102

Z

Zafer, 93
Zambr, 54
Zarif Efendi, 28
Ziraat Müfettişi Melkon Efendi, 52
Zithen, 63
Zitheş, 53, 56
Ziya Bey, 104
Ziya Efendi, 95
Ziya Paşa, 98
Zombref, 56
Zuşe Ordusu, 67

* Dizin, kitabın birinci ve ikinci bölümlerinden oluşturulmuştur.